EXCERPTA

EX

OVIDIO, VIRGILIO,

HORATIO,

JUVENALI, PERSIO,

ET

MARTIALI:

IN USUM

JUVENTUTIS CHRISTIANÆ.

EDIDIT

ECCLESIÆ ANGLICANÆ PRESBYTER.

BRISTOLIÆ:

Typis F. FARLEY:

ANNO SALUTIS, MDCCXLIX.

EXCERPTA

EX

OVIDIO.

Chaos & mundi creatio.

ANTE mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixêre chaos; rudis indigeſtaque moles:
Nec quicquam niſi pondus iners, congeſtaque eôdem
Non benè junctarum diſcordia ſemina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan;
Nec nova creſcendo reparabat cornua Phæbe;
Nec circumfuſo pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata ſuis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite;
Quâque fuit tellus, illic & pontus & aër.
Sic erat inſtabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aër: nulli ſua forma manebat,
Obſtabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis,
Mollia cum duris, ſinè pondere habentia pondus.
Hanc DEUS, aut melior litem natura diremit;
Nam cœlo terras, & terris abſcidit undas:
Et liquidum ſpiſſo ſecrevit ab aëre cœlum.
Quæ poſtquam evolvit, cæcoque exemit acervo,
Diſſociata locis concordi pace ligavit.

Ignea convexi vis & ſinè pondere cœli
Emicuit, ſummâque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aër illi levitate, locoque.
Denſior his tellus; elementaque grandia traxit,
Et preſſa eſt gravitate ſui. Circumfluus humor,
Ultima poſſedit, ſolidumque coërcuit orbem.

Hominis creatio.

SIC ubi diſpoſitam, quiſquis fuit ille Deorum,
Congeriem ſecuit, ſectamque in membra redegit:
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni ſpeciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi, rapidiſque tumeſcere ventis
Juſſit, & ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit & fontes, immenſaque ſtagna, lacuſque,
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis:
Quæ diverſa locis partim ſorbentur ab ipſâ;
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquæ; pro ripis littora pulſant.
Juſſit & extendi campos, ſubſidere valles,
Fronde tegi ſylvas, lapidoſos ſurgere montes.
Imminet his aër, qui quanto eſt pondere terræ
Pondus aquæ levius; tanto eſt oneroſior igni.
Illic & nebulas, illic conſiſtere nubes
Juſſit, & humanas motura tonitrua mentes;
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non paſſim mundi fabricator habendum
Aëra permiſit. Vix nunc obſiſtitur illis,
(Cum ſua quiſque regat diverſo flamina tractu)
Quin lanient mundum. *Tanta eſt diſcordia fratrum.*
Eurus ad Auroram, Nabathæaque regna receſſit,
Perſidaque, & radiis juga ſubdita matutinis.
Veſper & occiduo quæ littora ſole tepeſcunt
Proxima ſunt Zephyro: Scythiam, Septemque trionem
Horrifer invaſit Boreas. Contraria tellus
Nubibus aſſiduis, pluvioque madeſcit ab Auſtro.
Hæc ſuper impoſuit liquidum, & gravitate carentem
Æthera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus diſſepſerat omnia certis;

Cum,

Cum, quæ pressa diu massâ latuêre sub illâ,
Sidera cæperunt toto effervescere cœlo.
Neu regio foret ulla suis animantibus orba,
Astra tenent cœleste solum, formæque Deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ:
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset.
Natus homo est: Sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo:
Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cœli:
Quam satus Iapeto, mistam fluvialibus undis,
Finxit in effigiem moderantûm cuncta Deorum.
Pronaque cum spectant animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.
Sic modo quæ fuerat rudis & sinè imagine tellus
Induit ignotas hominum conversa figuras.

Quatuor mundi ætates.

AUREA prima sata est ætas, quæ vindice nullo,
Sponte suâ sinè lege fidem rectumque colebat.
Pœna, metusque aberant, nec verba minacia fixo
Ære ligabantur: nec supplex turba timebat
Judicis ora sui; sed erant sinè vindice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus in liquidas pinus descenderat undas:
Nullaque mortales præter sua littora nôrant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ;
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erant: sinè militis usu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus:
Contentique cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patulâ Jovis arbore glandes.

Ver erat æternum; placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos ſinè ſemine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat ariſtis.
Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant:
Flavaque de viridi ſtillabant ilice mella.

Quatuor anni tempora.

Postquam, Saturno tenebroſa in Tartara miſſo,
Sub Jove mundus erat; ſubiîtque argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretioſior ære;
Jupiter antiqui contraxit tempora veris,
Perque hyemes, æſtuſque, & inæquales autumnos,
Et breve ver, ſpatiis exegit quatuor annum.
Tum primùm ſiccis aër fervoribus uſtus
Canduit; & ventis glacies aſtricta pependit.
Tum primùm ſubiêre domos; domus antra fuerunt,
Et denſi frutices, & vinctæ cortice virgæ.
Semina tum primùm longis Cerealia ſulcis
Obruta ſunt, preſſique jugo gemuêre juvenci.
Tertia poſt illas ſucceſſit ahenea proles
Sævior ingeniis, & ad horrida promptior arma,
Nec ſcelerata tamen. De duro eſt ultima ferro.
Protinùs irrupit venæ pejoris in ævum
Omne nefas: fugêre pudor, verumque, fideſque:
In quorum ſubiêre locum fraudeſque, dolique,
Inſidiæque, & vis, & amor ſceleratus habendi.
Vela dabat ventis (nec adhùc benè noverat illos)
Navita; quæque diù ſteterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis inſultavêre carinæ.
Communemque priùs, ceu lumina ſolis, & auras,
Cautus humum longo ſignavit limite menſor.
Nec tantùm ſegetes, alimentaque debita dives
Poſcebatur humus; ſed itum eſt in viſcera terræ:
Quaſque recondiderat, ſtygiiſque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritimenta malorum.
Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodîerat: prodit bellum, quod pugnat utroque;
Sanguineâque manu crepitantia concutit arma.

Vi-

Vivitur ex rapto: non hoſpes ab hoſpite tutus,
Non ſocer à genero; *fratrum quoque gratia rara eſt.*
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miſcent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa jacet Pietas: & virgo cæde madentes
Ultima cœleſtûm *terras Aſtræa reliquit.*

PYTHAGORAS *loquitur.*

Quòd cuncta temporibus mutentur.

O GENUS attonitum gelidæ formidine mortis!
Quid ſtyga, quid tenebras, quid nomina vana timetis;
Materiem vatum, falſique piacula mundi?
Corpora ſive rogus flammâ, ſeu tabe vetuſtas
Abſtulerit, mala poſſe pati non ulla putetis.
Morte carent animæ: ſemperque priore relictâ
Sede novis domibus habitant vivuntque receptæ.
Omnia mutantur: nihil interit. Errat, & illinc
Huc venit, hinc, illuc, & quoſlibet occupat artus
Spiritus: éque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter: nec tempore deperit ullo.
Utque novis fragilis ſignatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas ſervat eaſdem;
Sed tamen ipſa eadem eſt: animam ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.
Et quoniam magno feror æquore, plenaque ventis
Vela dedi; nihil eſt toto quod perſtet in orbe.
Cuncta fluunt: omniſque vagans formatur imago.
Ipſa quoque aſſiduo labuntur tempora motu
Non ſecùs ac flumen. Neque enim conſiſtere flumen,
Nec levis hora poteſt: ſed ut unda impellitur undâ,
Urgeturque prior venienti, urgetque priorem,
Tempora ſic fugiunt paritèr, paritérque ſequuntur:
Et nova ſunt ſemper. Nam quod fuit antè, relictum eſt:
Fitque quod haud fuerat: momentaque cuncta novantur.
Cernis & emerſas in lucem tendere noctes;
Et jubar hoc nitidum nigræ ſuccedere nocti.
Nec color eſt idem cœlo; cum laſſa quiete
Cuncta jacent mediâ, cúmque albo Lucifer exit

Clarus

Clarus equo: rursúmque alius, cùm prævia luci
Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem.
Ipſe Dei clypeus, terrâ cum tollitur imâ,
Mane rubet: terrâque rubet cùm conditur imâ:
Candidus in ſummo eſt: melior natura quod illic
Ætheris eſt, terræque procùl contagia vitat.
Nec par aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Eſſe poteſt unquam: ſempèrque hodierna ſequente,
Si creſcit, minor eſt; major, ſi contrahit orbem.
Quid? non in ſpecies ſuccedere quatuor annum
Aſpicis ætatis peragentem imitamina noſtræ?
Nam tener & lactens, puerique ſimillimus ævo
Vere novo eſt. Tunc herba nitens, & roboris expers
Turget, & inſolida eſt: & ſpe delectat agreſtem.
Omnia tum florent; florumque coloribus almus
Ridet ager: neque adhùc virtus in frondibus ulla eſt.
Tranſit in æſtatem, poſt ver, robuſtior annus:
Fitque valens juvenis. Neque enim robuſtior ætas
Ulla, nec uberior: nec quæ magis æſtuat ulla eſt.
Excipit autumnus, poſito fervore juventæ,
Maturus, mitiſque, inter juvenemque ſenemque;
Temperie medius, ſparſis per tempora canis.
Inde ſenilis hyems tremulo venit horrida paſſu;
Aut ſpoliata ſuos, aut, quos habet, alba capillos.
Noſtra quoque ipſorum ſemper, requieque ſinè ullâ,
Corpora vertuntur: Nec quod fuimuſve, ſumuſve,
Cras erimus. Fuit illa dies, quâ ſemina tantum,
Speſque hominum primæ maternâ habitavimus alvo.
Artifices natura manus admovit: & angi
Corpora viſceribus diſtentæ condita matris
Noluit; éque domo vacuas emiſit in auras.
Editus in lucem jacuit ſinè viribus infans:
Mox quadrupes rituque tulit ſua membra ferarum,
Paulatímque tremens & nondum poplite firmo
Conſtitit, adjutis, aliquo conamine nervis.
Indè valens veloxque fuit: ſpatiumque juventæ
Tranſit: & emeritis medii quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter declive ſenectæ.
Subruit hæc ævi, demoliturque prioris
Robora: fletque Milon ſenior, cùm ſpectat inanes
Illos, qui fuerant, ſolidorum mole tororum
Herculeis ſimiles, fluidos pendere, lacertos.
Flet quoque, ut in ſpeculo rugas aſpexit aniles,

Tyn-

Tyndaris: & ſecum, cur ſit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuque invidioſa vetuſtas,
Omnia deſtruitis: vitiataque dentibus ævi
Paulatìm lentâ conſumitis omnia morte.
Hæc quoque non perſtant, quæ nos elementa vocamus,
Quaſque vices peragant, (animos adhibete) docebo.

Elementorum mutationes.

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet. Ex illis duo ſunt oneroſa, ſuoque
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur:
Et totidem gravitate carent: nulloque premente
Alta petunt, aër, atque aëre purior ignis.
Quæ quanquam ſpatio diſtant: tamen omnia fiunt
Ex ipſis; & in ipſa cadunt reſolutaque tellus
In liquidas roreſcit aquas: tenuatus in auras
Aërque humor abit: dempto quoque pondere rurſus
In ſuperos aër tenuiſſimus emicat ignes.
Indè retro redeunt: idemque retexitur ordo.
Ignis enim denſum ſpiſsatus in aëra tranſit;
Hic in aquas: tellus glomeratâ cogitur undâ,
Nec ſpecies ſua cuique manet. Rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras:
Nec perit in tanto quicquam (mihi credite) mundo;
Sed variat, faciemque novat: naſcique vocatur,
Incipere eſſe aliud, quàm quod fuit antè; morique,
Deſinere illud idem. Cùm ſint hùc forſitàn illa,
Hæc tranſlata illúc; ſummâ tamen omnia conſtant.
Nil equidem durare diù ſub imagine eâdem
Crediderim. Sic ad ferrum veniſtis ab auro,
Secula. Sic toties verſa es, fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus,
Eſſe fretum. Vidi factas ex æquore terras:
Et procùl à pelago conchæ jacuère marinæ:
Et vetus inventa eſt in montibus anchora ſummis;
Quodque fuit campus, vallem decurſus aquarum
Fecit: & eluvie mons eſt deductus in æquor:
Quæque ſitim tulerant, ſtagnata paludibus hument,
Hìc fontes natura novos emiſit, ac illìc
Clauſit: & antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina proſiliunt; aut excæcata reſidunt.

EX-

EXCERPTA

EX

VIRGILIO.

ECLOGA *Prima.*

ARGUMENTUM.

Quum Virgilius, *cujus personam hic sustinet Tityrus pastor, agrum vicinum Cremonæ amisisset, Romam venit: ubi cum sua eum carmina Mecænati commendassent, Mecænas autem Augusto, agrum recuperavit. Tityrum igitur felicem esse prædicat pastor Melibæus, (sub cujus nomine cæteri quoque pastores Mantuani intelliguntur) & suam contra calamitatem deplorat, finibus suis a milite veterano pulsus.*

MELIBOEUS TITYRUS.

Mel. TITYRE, tu patulæ recubans sub tegmine fagi,
Sylvestrem tenui musam meditaris avenâ:
Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arva,
Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbrâ
Formosam resonare doces Amaryllida sylvas.

Tit.

Tit. O Melibœe [a] Deus nobis hæc otia fecit.
Ille meas errare boves [ut cernis] & ipſum
Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.
Mel. Non equidem invideo, miror magis; undiq; totis
Uſq; adeò turbatur agris. En, ipſe capellas
Protenus æger ago, hanc etiam vix, Tityre, duco.
Hic inter denſas corylos modo namq; gemellos,
Spem gregis, ah ſilice in nuda connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, ſi mens non læva fuiſſet
De cœlo tactas memini prædicere quercus:
Sæpe ſiniſtra cavâ prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen iſte Deus qui ſit,[b] da, Tityre, nobis.
Tit. Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi
Stultus ego[c] huic noſtræ ſimilem, quò ſæpe ſolemus
Paſtores ovium teneros depellere fœtus.
Sic canibus catulos ſimiles, ſic matribus hœdos
Nôram, ſic parvis componere magna ſolebam.
Verúm hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.
Mel. Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa videndi?
Tit. Libertas: quæ, ſera tamen, reſpexit inertem,
Candidior poſtquam tondenti barba cadebat:
Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit:
[d] Poſtquam nos Amaryllis habet Galatea reliquit.
Namq; [fatebor enim] dum me Galatea tenebat,
Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculî.
Quamvis multa meis exiret victima ſeptis,
Pinguis & ingrata premeretur caſeus urbi,
Non unquam gravis ære domum mihi dextra redibat.
Me. Mirabar quid mœſta Deos, Amarylli, vocares.
Cui pendêre ſuâ patereris in arbore poma:
Tityrus hinc aberat: ipſæ te, Tityre, pinus,
Ipſi te fontes, ipſæ hæc arbuſta vocabant,
Tit. Quid facerem? neq; ſervitio me exire licebat,
Nec tam præſentes alibi cognoſcere divos.
Hic illum vidi [e] Juvenem, Melibœe, quotannis
Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.
Hic mihi reſponſum primus ille dedit petenti:

---

[a] Octavius Cæſar. — [b] Dic; uti *accipe* pro *audi*. — [c] Mantuæ.
[d] Ex quo Romam veni, relictâ Mantuâ. — [e] Auguſtum.

Paſcite

Paſcite, ut ante, boves, pueri [f] ſubmittite tauros.
Mel. Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt,
Et tibi magna ſatis; [g] quamvis lapis omnia nudus,
Limoſoq; palus obducat paſcua junco.
Non inſueta * graves tentabunt pabula: [h] fœtas
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate ſenex, hic inter flumina nota,
Et fontes [i] ſacros et frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quæ ſemper vicino ab limine ſepes
[k] Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti,
Sæpe levi ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.
Hinc altâ ſub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aëreâ ceſſabit turtur ab ulmo:
Tit. Ante leves ergo paſcentur in æthere cervi,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces:
Ante pererratis amborum finibus exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
Quàm noſtro illius labatur pectore vultus.
Mel. At nos hinc, alii ſitientes ibimus Afros;
Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxen,
Et penitus toto diviſos orbe Britannos.
En unquam patrios longo poſt tempore fines,
Pauperis & tugurî congeſtum ceſpite culmen,
Poſt aliquot (mea regna) videns mirabor [l] ariſtas?
Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Babarus has ſegetes? En quo diſcordia cives
Perduxit miſeros! en queis conſevimus agros.
Inſere nunc, Meliboee, pyros, pone ordine vites
Ite meæ, quondam fælix pecus, ite capellæ.
Non ego vos poſthac viridi projectus in antro
Dumoſâ pendêre procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam: non, me paſcente, capellæ,
Florentem cityſum & ſalices carpetis amaras.
Tit. Hic tamen hanc mecum poteris requieſcere noctem
Fronde ſuper viridi; ſunt nobis mitia poma,

---

[f] Jugo, ad arandum. — [g] Ut quæ à ſaxoſo Monte ad Mincium ſe extendant. — * Quæ in utero geſtant. — [h] Quæ jam pepererunt. [i] Omni enim fonti numen præeſſe credebatur. — [k] Hybla mons erat Siciliæ thymo ad mellificia clarus. --- [l] Meſſes, Annos.

Caſtaneæ

Castaneæ [k] molles & [l] pressi copia lactis:
Et jam summa procul villarum culmina fumant,
Majoresq; cadunt altis de montibus umbræ,

ECLOGA Quarta.

ARGUMENTUM.

Salonio, Asinii Pollionis filio Genethliacon dicit. Huc detorquet, quæ Sibylla de futurâ aurei seculi fælicitate cecinerat: seu potius, quæ de temporibus Messiæ adventum insequentibus, prædixerat Esaias cæteriq; Prophetæ.

[m] SICELIDES musæ, paulo majora canamus.
Non omnes arbusta juvant, humilesq; myricæ.
[n] Ultima Cumæi venit jam carminis ætas:
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo.
Jam redit & [o] virgo, redeunt [p] Saturnia regna
Jam [q] nova progenies cælo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina: tuus jam regnat [r] Apollo.
Téq; adeo decus hoc ævi, te consule, inibit,
Pollio, & incipient magni procedere menses.
Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetuâ solvent formidine terras.
Ille Deûm vitam accipiet, divisq; videbit
Permistos heroas, & ipse videbitur illis;
Pacatumq; reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu,

---

[k] Maturæ ac recentes. — [l] In caseum coacti.
[m] Theocriteæ, pastorales. — [n] Adimpletum est tempus Sybillæ Cumanæ vaticiniis jam olim prædictum. — [o] Astræa, quæ terras prius reliquerat. — [p] Ætas aurea. — [q] Heroes. — [r] Augustus.

Errantes hederas paſſim cum baccare tellus,
Miſtaq; ridenti colocaſia fundet acantho:
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Ubera: [s] nec magnos metuent armenta leones.
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores:
Occidet & ſerpens & fallax herba veneni
Occidet: Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.
At ſimul heroum laudes & facta parentis
Jam legere, & quæ ſit poteris, cognoſcere virtus:
Molli paulatim flaveſcet campus ariſtâ,
Incultisq; rubens pendebit ſentibus uva,
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella.
Pauca tamen ſuberunt priſcæ veſtigia fraudis,
Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ jubeant telluri infindere ſulcos.
Alter erit tum [t] Typhis & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas; erunt etiam altera bella:
Atq; iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.
Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet & ipſe mari victor, nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Non raſtros patietur humus, non vinea falcem:
Robuſtus quoq; jam tauris juga ſolvet arator,
Nec varios diſcet mentiri lana colores.
Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſuâ [u] ſandyx paſcentes veſtiet agnos.
Talia ſecla ſuis dixerunt currite fuſis
[w] Concordes ſtabili fatorum numine Parcæ.
Aggredere ô magnos (aderit jam tempus) honores
Chara Deûm ſoboles, magnum Jovis incrementum.
Aſpice, convexo nutantem pondere mundum,
Terráſq; tractuſq; maris, cælumq; profundum.
Aſpice venturo lætentur ut omnia ſeclo.
O mihi tam longæ maneant pars ultima vitæ,
Spiritûs & quantum ſat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus
Nec Linus: huic mater quamvis atq; huic pater adſit:
Orpheo Calliopea, Lino formoſus Apollo.

---

[s] Vide *Iſaiæ* c. xi. 6, *&c.* — [t] Argûs fabricator & gubernator. —— [u] Color flammeus. — [w] Nulli hæc conveniunt, niſi unigenito DEI filio.

GEOR-

GEORGIC. II. v. 458.

Rusticæ vitæ laudes.

O *Fortunatos nimium, sua si bona nôrint,*
Agricolas! quibus ipsa, procul discordibus armis,
Fundit humo facilem victum justissima tellus.
[x] Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantûm totis vomit ædibus * undam,
Nec varios inhiant pulchrâ testudine postes,
Illusasq; auro vestes, [y] Ephyrëiaq; æra;
At secura quies, & nescia fallere vita,
Dives opum variarum; at latis otia fundis,
Speluncæ viviq; lacus, at frigida [z] Tempe,
Mugitusq; boum, mollesq; sub arbore somni
Non absunt: illic saltus ac lustra ferarum
Et patiens operum, parvoq; assueta juventus:
Sacra Deûm, sanctiq; patres; extrema per illos
Justitia, excedens terris, vestigia fecit.
Me verò primùm dulces ante omnia Musæ,
[a] Quarum sacra fero ingenti perculsus amore,
Accipiant, cæliq; vias & sidera monstrent;
Defectus solis varios; lunæq; labores;
Unde tremor terris; quâ vi maria alta tumescant,
Obicibus ruptis, rursusq; in se ipsa residant:
Quid tantum oceano properent se tingere soles
Hyberni; vel quæ tardis mora noctibus obstet:
Sin, has ne possim naturæ accidere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis:
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes:
Flumina amem sylvasq; inglorius: ô ubi campi,

---

[x] Vitam rusticam confert cum urbanâ.—— [y] Corinthia.—— [z] Loca amæna; proprie Thessaliæ locus.—— [a] Quarum me, sacerdotem profiteor.— * Turbam.

[b] Sperchiusq; & virginibus bacchata Lacænis
Taygeta! ô, quis me gelidis in vallibus [c] Hæmi
Sistat, & ingenti ramorum protegat umbrâ!
[d] Felix, qui potuit rerum cognoscere causas,
Atq; metus omnes, & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumq; Acherontis avari.
Fortunatus & ille Deos qui novit agrestes,
Panaq; Sylvanumq; senem nymphasq; sorores.
Illum non populi fasces, non purpura regum
Flexit, & infidos agitans discordia [e] fratres:
[f] Aut conjurato descendens Dacus ab Istro;
Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
Sponte tulere suâ, carpsit: nec [g] ferrea jura,
Insanumq; forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alii remis freta cæca ruúntq;
In ferrum: penetrant aulas & limina regum:
Hic petit excidiis urbem miserósq; Penates,
Ut gemmâ bibat & [h] Sarrano dormiat ostro:
Condit opes alius defossoq; incubat auro:
Hic strepit attonitus rostris: hunc plausus hiantem
Corripuit: gaudent perfusi [i] sanguine fratrûm
Exilióq; domos & dulcia limina mutant,
Atq; alio patriam quærunt sub sole jacentem.
Agricola incurvo terram dimovit aratro:
Hinc anni labor, hinc patriam parvosq; nepotes
Sustinet; hinc armenta boum meritosq; juvencos.
Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mergite culmi,
Proventuq; oneret sulcos, atq; horrea vincat.
Venit hyems, teritur [k] Sicyonia bacca [l] trapetis;
Glande sues læti redeunt, dant arbuta sylvæ;
Et varios ponit fœtus autumnus, & altè
Mitis in [m] apricis coquitur vindemia saxis.
Interea pendent dulces circum oscula nati;

---

[b] Thessaliæ fl. —— [c] Mons. Thraciæ. —— [d] Felix utiq; est sapiens, qui non ipsam mortem timet. —— [e] Ut Romulum & Remum. —— [f] Daci in Bella profecturi, Istrum jurabant, se nolle re infectâ redire. —— [g] Dura. —— [h] Tyrio, a purpurâ Pisce, cui Sar nomen, dicta Sarra; inde Tyrus. —— [i] Sanguine Civili. —— [k] Oliva quæ, abunde nascitur in Sicyone, civitate Laconiæ. —— [l] Prælis oleariis. — [m] Vinam maturescit in amphoris solis expositis.

Casta

Caſta pudicitiam ſervat domus; ubera vaccæ
Lactea demittunt, pinguesq; in gramine læto
Inter ſe adverſis luctantur cornibus hædi.

GEORGIC. IV. v. 456.

EURYDICE, [n] dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas altâ non vidit in herbâ.
At [o] chorus æqualis Dryadum clamore ſupremos
Implerûnt montes: flêrunt [p] Rhodopeiæ & arces,
Altáque [p] Pangea, & [q] Rheſi mavortia tellus.
[r] Ipſe cavâ ſolans ægrum teſtudine amorem,
Te, dulcis conjux. te ſolo in littore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat.
[s] Tænarias etiam fauces, alta oſtia Ditis,
Et caligantem nigrâ formidine lucum
Ingreſſus, manéſq; adiit, regémq; tremendum,
Neſciaq; hnmanis precibus manſueſcere corda.
At cantu commotæ Erebi de ſedibus imi,
Umbræ ibant tenues ſimulacraq; luce carentûm,
Quàm multa in ſylvis avium ſe millia condunt,
Veſper ubi, aut hybernus agit de montibus imber;
Matres atq; viri defunctaq; corpora vitâ
Magnanimum heroum, pueri, innuptæq; puellæ.
Impoſitiq; rogis, juvenes ante ora parentum:
Quos circum limus niger, & deformis arundo
Cocyti, tardâq; palus innabilis undâ
Alligat, & novies Styx interfuſa coërcet.
Quin ipſæ ſtupuêre domus, atq; intima lethi
Tartara cæruleoſq; implexæ crinibus angues
Eumenides; tenuitq; inhians tria Cerberus ora.

---

[n] Inducitur Proteus Ariſtæum alloquens.—— [o] Nymphæ populares, connutritiæ.—— [p] Montes Thraciæ.—— [q] Quam poſtea Rheſus rex tenuit.—— [r] Orpheus.—— [s] Per Tænarum Laconiæ promontorium, deſcenſus patere ad inferos credebatur.

Jamq; pedem referens casus evaserat omnes,
Redditaq; Eurydice superas veniebat ad auras,
Ponè sequens (namq; hanc dederat Proserpina [t] legem)
Cum subita incautum dementia cepit amantem:
Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere manes.
Restitit, Euridicenq; suam jam luce sub ipsâ,
Immemor (heu!) victusq; animi, respexit; ibi omnis
Effusus labor, atq; immitis rupta tyranni
Fœdera; terq; fragor stagnis auditus Averni.
Illa, quis & me, inquit, miseram & te perdidit Orpheu?
Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
Fata Vocant, conditq; natantia lumina somnus.
Jamque vale: feror ingenti circumdata nocte,
Invalidasq: tibi tendens (heu non tua) palmas.
Dixit, & ex oculis subitò, seu fumus in auras
Commistus tenues, fugit diversa; neq; illum
Prensantem nequicquam umbras & multa volentem
Dicere, præterea vidit; nec portitor Orci
Amplius objectam passus transire paludem.
Quid faceret? quô se raptâ bis conjuge ferret?
Quo fletu manes, quâ numina voce moveret?
Illa quidem Stygiâ nabat jam frigida cymbâ
Septem illum totos perhibent [u] ex ordine menses
Rupe sub äereâ deserti ad [w] Strymonis undam
Flevisse, & gelidis [x] hæc evolvisse sub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.
Qualis populeâ mœrens Philomela sub umbrâ
Amissos queritur fœtus, quos durus arator
Observans nido implumes detraxit: & illa
Flet noctem, ramoq; sedens, miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca questibus implet.

---

[t] Ne Orpheus respiceret.—— [u] Continuos, sine intermissione. —— [w] Fluvius Thraciæ.—— [x] Quæ passus fuerat, animo & citharâ percurrisse.

ÆNEI-

ÆNEIDOS, LIB. II. v. 250.

Trojæ excidium.

[y] Vertitur interea cælum, & ruit oceano nox,
Involvens umbrâ magnâ terrámq; polumque,
Myrmidonumq; dolos: fusi per mænia Teucri
Conticuêre: sopor fessos complectitur artus.
Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat
A Tenedo tacitæ per amica silentia lunæ,
Littora nota petens; flammas cum regia puppis
Extulerat: fatisq; Deûm defensus iniquis
Inclusos utero Danaos, & pinea furtim
Laxat claustra Sinon, illos patefactus ad auras
Reddit equus; lætiq; cavo se robore promunt
Tisandrus, Sthenelusque, duces, & dirus Ulysses,
Demissum lapsi per funem, Athamasq; Thoasq;
Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon,
Et Menelaus & ipse* doli fabricator Epëus.
Invadunt urbem somno vinoq; sepultam.
Cæduntur vigiles; portisq; patentibus omnes
Accipiunt socios, atq; agmina conscia jungunt.
Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono divûm gratissima serpit.
In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector
Visus adesse mihi, largosque effundere fletus,
Raptatus [z] bigis, ut quondam, aterq; cruento
Pulvere, perq; pedes trajectus lora tumentes.
(Hei mihi! qualis erat! quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit [a] exuvias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios jaculatus puppibus ignes!)
Squallentem barbam, & concretos sanguine crines,

---

[y] Scil, post equum illum viris armatis plenum, intra Trojæ muros inductum Æneas loquitur. — [z] Ab Achille. — [a] Quas Patroclo armis Achillis induto detraxerat. — * Equi.

Vulneraq; illa gerens, quæ circum plurima muros
Accepit patrios. Ultrò flens ipse videbar
Compellare virum, & mœstas expromere voces.
O Lux Dardaniæ, spes ô fidissima Teucrûm,
Quæ tantæ tenuere moræ? Quibus Hector ab oris
Expectate venis? Ut te post multa tuorum
Funera, post varios hominumq; urbisq; labores
Defessi aspicimus? quæ causa indigna serenos
Fœdavit vultus? aut cur hæc vulnera cerno?
Ille nihil; nec me quærentem vana moratur:
Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
Heu! fuge, nate Deâ, teq; his, ait, eripe flammis:
Hostis habet muros, ruit alto a culmine Troja.
Sat patriæ Priamoq; datum: si Pergama dextrâ
Defendi possent, etiam hâc defensa fuissent.
Sacra suosq; tibi commendat Troja Penates.
Hos cape fatorum comites; his mœnia quære
Magna pererrato statues quæ deniq; ponto.
Sic ait, & manibus [b] vittas, Vestamq; potentem,
Æternumq; adytis effert penetralibus ignem.
Diverso interea miscentur mœnia luctu:
Et magis atq; magis (quanquam secreta parentis
Anchisæ domus, arboribusq; obtecta recessit)
Clarescunt sonitus, armorumq; ingruit horror.
Excutior somno, & summi fastigia tecti
Ascensu supero, atq; arrectis auribus asto.
In segetem veluti cum flamma furentibus Austris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boumq; labores,
Præcipitesq; trahit sylvas: stupet inscius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.
Tum vero manifesta fides, Danaûmq; patescunt
Insidiæ: Jam Deiphobi dedit ampla ruinam
* Vulcano superante domus; jam proximus ardet
‡ Ucalegon: Sigæa igni freta lata relucent.
Exoritur clamorq; virûm clangorq; tubarum.
Arma amens capio; nec sat rationis in armis.
Sed glomerare manum bello, & concurrere in arcem
Cum sociis, ardent animi. Furor iraq; mentem
Præcipitant; pulchrumq; mori succurrit in armis.

---

[b] Fascias, velamina, pepla Deorum. — * Igne. — ‡ Domus Ucalegontis.

Ecce

Ecce autem telis Pantheus elapſus Achivûm,
Pantheus Otriades, [c] arcis Phœbiq; ſacerdos,
Sacra manu, victoſq; Deos, parvumq; nepotem
Ipſe trahit, curſuq; amens ad littora tendit.
Quo res ſumma loco, Pantheu? quā prendimus arcē?
Vix ea fatus eram gemitu cum talia reddit.
Venit ſumma dies & ineluctabile tempus
Dardaniæ: fuimus Troës; fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum: ferus omnia Jupiter Argos
Tranſtulit: incensâ Danai dominantur in urbe.
Arduus armatos mediis in mœnibus aſtans
Fundit equus, victorq; Sinon incendia miſcet
Inſultans: portis alii bipatentibus adſunt;
Millia quot magnis nunquam venêre Mycenis.
Obſedêre alii telis anguſta viarum
Oppoſiti: Stat ferri acies mucrone coruſco
Stricta, parata neci: vix primi prælia tentant
Portarum vigiles, & cæco Marte reſiſtunt.
Talibus Otriadæ dictis, & numine Divûm,
In flammas, & in arma feror; quo triſtis Erinnys,
Quo fremitus vocat, & ſublatus ad æthera clamor.
Addunt ſe ſocios Ripheus, & maximus annis
Iphitus, oblati per lunam, Hypaniſq; Dymaſque,
Et lateri agglomerant noſtro, juveniſq; Chorœbus
Mygdonides; illis qui ad Trojam forte diebus
Venerat, inſano Caſſandræ incenſus amore:
Et gener auxilium Priamo Phrygibuſq; ferebat;
Infelix, qui non ſponſæ præcepta furentis Audierat.
Quos ubi confertos audere in prælia vidi,
Incipio ſuper his: Juvenes, fortiſſima fruſtra
Pectora, ſi vobis * audentem extrema cupido
Certa ſequi; quæ ſit rebus fortuna videtis.
Exceſſêre omnes, adytis ariſq; relictis,
Dii, quibus imperium hoc ſteterat. Succuritis urbi
Incenſæ: moriamur, & in media arma ruamus.
Una ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.
Sic animis juvenum furor additus inde (lupi ceu
Raptores, atrâ in nebulâ quos improba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relicti
Faucibus expectant ſiccis) per tela, per hoſtes

[c] Phœbi in ſummâ arce culti. —* (Me.)

Vadi-

Vadimus haud dubiam in mortem, mediæq; tenemus
Urbis iter, nox atra cavâ circumvolat umbrâ.
Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet? aut possit lacrymis æquare labores?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perq; vias sternuntur inertia passim
Corpora, perq; domos, & relligiosa Deorum
Limina: nec soli pœnas dant sanguine Teucri.
Quondam etiam victis redit in præcordia virtus,
Victoresq; cadunt Danai: crudelis ubique
Luctus, ubiq; pavor, & plurima mortis imago.
Primus se Danaûm, magnâ comitante catervâ,
Androgeos offert nobis, *socia agmina credens,
Inscius, atq; ultrò verbis compellat amicis:
Festinate viri; nam quæ tam sera moratur
Segnities? alii rapiunt incensa feruntque
Pergama: vos celsis nunc primum à navibus itis?
Dixit; & extemplo (neq; enim responsa dabantur
Fida satis) sensit medios delapsus in hostes.
Obstupuit, retroq; pedem cum voce repressit.
Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
Pressit, humi nitens; trepidusq; repente refugit
Attollentem iras, & cærula colla tumentem:
Haud secus, Androgeos visu tremefactus abibat.
Irruimus, densis & circumfundimur armis:
Ignarosq; loci passim & formidine captos
Sternimus: aspirat primo fortuna labori.
Atq; hic exultans successu, animisq; Choræbus,
O Socii; quâ prima, inquit, fortuna salutis
Monstrat iter, quâq; ostendit se dextra, sequamur.
Mutemus clypeos, Danaûmque insignia nobis
Aptemus. Dolus, an Virtus, quis in hoste requirat.
Arma dabunt ipsi. Sic fatus, deinde comantem
Androgei galeam, clypeiq; insigne decorum
Induitur, lateriq; Argivum accommoda tensem.
Hoc Ripheus, hoc ipse Dymas, omnisq; juventus
Læta facit: Spoliis se quisque recentibus armat.
Vadimus immisti Danais, [d] haud numine nostro,
Multaq; per cæcam congressi prælia noctem
Conserimus, multos Danaûm demittimus Orco.

---

[d] Adverso, non favente. — * Nos esse.

Diffu-

Diffugiunt alii ad naves, & littora cursu
Fida petunt; pars ingentem formidine turpi
Scandunt rursus equum, & notâ conduntur in alvo
Heu! nihil invitis fas quenquam fidere divis.
Ecce, trahebatur passis Priameïa virgo
Crinibus a templo Cassandra adytisq; Minervæ,
Ad cælum tendens ardentia lumina frustra;
Lumina; nam teneras arcebant vincula palmas.
Non tulit hanc speciem furiatâ mente Chorœbus;
Et sese medium injecit moriturus in agmen.
Hic primùm ex alto delubri culmine telis
Nostrorum obruimur; oriturque miserrima cædes,
Armorum facie, & Graiarum errore jubarum.
Tum Danai gemitu, atq; ereptæ virginis irâ
Undiq; collecti invadunt; acerrimus Ajax,
Et gemini Atridæ, Dolopumq; exercitus omnis.
Adversi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt Zephyrusq; Notisq; & lætus Eöis
Eurus equis; stridunt sylvæ, sævitq; tridenti
Spumeus, atq; imo Nereus ciet æquora fundo.
Illi etiam, si quos obscurâ nocte per umbram
Fudimus insidiis totâq; agitavimus urbe,
Apparent, primi clypeos mentitaq; tela
Agnoscunt, atq; ora sono discordia signant.
Ilicet obruimur numero: primusq; Chorœbus
Penelei dextrâ, divæ armipotentis ad aram
Procumbit: cadit & Ripheus, justissimus unus
Qui fuit in Teucris, & servantissimus æqui.
Diis aliter visum: pereunt Hypanisq; Dymasq;
Confixià sociis, nec te tua plurima, Pantheu,
Labentem pietas, nec Apollinis infula texit
Iliaci cineres, & flamma extrema meorum
Testor, in occasu vestro, nec tela, nec ullas
Vitavisse vices Danaûm: & si fata fuissent
Ut caderem, meruisse manu. Divellimur inde
Iphitus & Pelias mecum: quorum Iphitus ævo
Jam gravior, Pelias et vulnere tardus Ulyssei.
Protinus ad sedes Priami clamore vocati.
Hic vero ingentem pugnam, ceu cætera nusquam
Bella forent, nulli totâ morerentur in urbe:
Sic Martem indomitum, Danaosq; ad tecta ruentes
Cernimus, obsessumq; actâ testudine limen.
Hærent parietibus scalæ; postesq; sub ipsos

Ni-

Nituntur gradibus; clypeosq; ad tela sinistris
Protecti objiciunt, prensant fastigia dextris.
Dardanidæ contra turres ac tecta domorum
Culmina convellunt: his se (quando ultima cernunt)
Extremâ jam in morte parant defendere telis;
Auratasq; trabes, veterum decora alta parentum,
Devolvunt: alii strictis mucronibus imas
Obsedêre fores: has servant agmine denso.
Instaurati animi regis succurrere tectis,
Auxilióq; levare viros, vimq; addere victis.
Limen erat, [e] cæcæq; fores, & pervius usus
Tectorum inter se Priami, postesq; relicti
A tergo; infelix quà se (dum regna manebant)
Sæpius Andromache ferre incomitata solebat
Ad [f] soceros, & avo puerum Astyanacta trahebat.
Evado ad Summi fastigia culminis, unde
Tela manu miseri jactabant irrita Teucri.
Turrim in præcipiti stantem summisq; sub astra,
Eductam tectis, unde omnis Troja videri,
Et Danaûm solitæ naves & Achaïca castra:
Aggressi ferro circum, quà summa labentes
Juncturas tabulata dabant, convellimus altis
Sedibus, impulimusque. Ea lapsa repente ruinam
Cum sonitu trahit, & Danaûm super agmina late
Incidit: ast alii subeunt: nec saxa, nec ullum
Telorum interea cessat genus.
Vestibulum ante ipsum primoq; in limine [g] Pyrrhus
Exultat telis & † luce coruscus ahenâ:
Qualis ubi in lucem coluber, mala gramina pastus
Frigida sub terrâ tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis novies exuviis, nitidusq; juventâ,
Lubrica convolvit sublato pectore terga,
Arduus ad Solem, & [h] linguis micat ore trisulcis.
Unà ingens Periphas, & equorum agitator Achillis
Armiger Automedon; unà omnis [i] Scyria pubes
Succedunt tecto, & flammas ad culmina jactant.
Ipse inter primos correptâ dura bipenni
Limina perrumpit, postesq; a cardine vellit

---

[e] Secretæ, & paucis notæ. — [f] Priamum & Hecubam — [g] Achillis filius. — [h] Lingua, quæ ob celerem motum triplex videtur. — [i] E Scyro insulâ, patriâ Pyrrhi. — † Splendore Armorum æneorum.

Æratos;

Æratos; jamq; excisâ trabe, firma cavavit
Robora & ingentem lato dedit ore fenestram.
Apparet domus intus, & atria longa patescunt:
Apparent Priami & veterum penetralia regum.
[k] Armatosq; vident stantes in limine primo.
At domus interior gemitu miseroq; tumultu
Miscetur; penitusq; cavæ plangoribus ædes
Fœmineis ululant; ferit aurea sidera clamor.
Tum pavidæ tectis matres ingentibus errant,
Amplexæq; tenent postes, atq; oscula figunt.
Instat vi patriâ Pyrrhus: nec claustra, nec ipsi
Custodes sufferre valent: labat ariete crebro
Janua, & emoti procumbunt cardine postes.
Fit via vi; rumpunt aditus, primosq; trucidant
Immissi Danai, & latè loca milite complent.
Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis
Exiit oppositasq; evicit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, camposq; per omnes
Cum stabulis armenta trahit. Vidi ipse furentem
Cæde Neoptolemum, geminosq; in limine Atridas.
Vidi Hecubam [l] centumq; nurus, Priamumq; per aras
Sanguine fœdantem, quos ipse sacraverat, ignes.
Quinquaginta illi thalami (spes tanta nepotum)
Barbarico postes auro, spoliisq; superbi
Procubuêre: tenent Danai quà deficit ignis.
Forsitan & Priami fuerint quæ fata requiras.
Urbis ubi captæ casum, convulsaq; vidit
Limina tectorum, & medium in penetralibus hostem.
Arma diu senior desueta trementibus ævo
Circumdat nequicquam humeris, & inutile ferrum
Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostes.
Ædibus in mediis, nudoq; sub ætheris axe,
Ingens ara fuit, juxtáq; veterrima laurus
Incumbens aræ atq; umbrâ complexa Penates.
Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum,
Præcipites, atra ceu tempestate columbæ
Condensæ & divum amplexæ simulacra tenebant.
Ipsum autem sumptis Priamum juvenilibus armis
Ut vidit; quæ mens tam dira, miserrime conjux,
Impulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.

---

[k] Defensores regiæ.--[l] Quinquaginta filiorum uxores, natas totidem.

Non tali auxilio nec defensoribus istis
Tempus eget, non si ipse meus nunc afforet Hector.
Huc tandem concede; hæc ara tuebitur omnes;
Aut moriêre simul. Sic ore effata recepit
Ad sese, & sacrâ longævum in sede locavit:
Ecce autem, elapsus Pyrrhi de cœde Polites,
Unus natorum Priami, per tela, per hostes
Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat
Saucius: illum ardens infesto vulnere Pyrrhus
Insequitur, jam jamq; manu tenet, & premit hastâ.
Ut tandem ante oculos evasit & ora parentum
Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit;
Hic Priamus quanquam in mediâ jam morte tenetur,
Non tamen abstinuit, nec voci iræq; pepercit.
At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis
Dii (siqua est cœlo pietas, quæ talia curet)
Persolvant grates dignas, & præmia reddant
Debita; qui nati coram me cernere lethum
Fecisti, & patrios fœdasti funere vultus.
Ut non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis [m] in hoste fuit Priamo; sed jura fidemq;
Supplicis erubuit, corpusq; exangue sepulchro
Reddidit Hectoreum, meq; in mea regna remisit.
Sic fatus senior, telumq; imbelle sine ictu
Conjecit; rauco quod protinus ære repulsum,
Et summo clypei nequicquam umbone pependit.
Cui Pyrrhus; referes ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori: illi mea tristia facta,
Degeneremq; Neoptolemum narrare memento.
Nunc morere: hæc dicens, altaria ad ipsa trementem
Traxit, & in multo lapsantem sanguine nati;
Implicuitq; comam lævâ; dextrâq; coruscum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit, ensem.
Hæc finis Priami fatorum; hic exitus illum
Sorte tulit, Trojam incensam, & prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrisq; superbum
Regnatorem Asiæ: jacet ingens littore truncus;
Avulsumq; humeris caput, & sine nomine corpus.
At metum primum sævus circumstitit horror;
Obstupui: subiit chari genitoris imago,

---

[m] In me, utcunque hoste.

Ut

Ut regem æquævum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem; ſubiit deſerta Creüſa,
Et direpta domus, & parvi caſus Iüli.
Reſpicio, & quæ ſit me circum copia luſtro.
Deſeruêre omnes defeſſi, & corpora ſaltu
Ad terram misêre aut ignibus ægra dedêre.
Jamq; adeo ſuper unus eram.
Cum mihi ſe, non ante oculis tam clara videndam
Obtulit, & purâ per noctem in luce refulſit,
Alma parens, confeſſa Deam, qualiſq; videri
Cœlicolis, & quanta ſolet: dextrâq; prehenſum
Continuit: roſeoq; hæc inſuper addidit ore.
Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quonam noſtri tibi cura receſſit?
Non prius aſpicies ubi feſſum ætate parentem
Liqueris Anchiſen? ſuperet conjuxne Crëuſa,
Aſcaniuſq; Puer? quos omnes undiq; Graiæ
Circumerrant acies; &, ni mea cura reſiſtat,
Jam flammæ tulerint, inimicus & hauſerit enſis.
Non tibi Tyndaridis facies inviſa Lacænæ,
Culpatuſve Paris: verùm inclementia Divûm
Has evertit opes, ſternitq; a culmine Trojam.
Aſpice, (namq; omnem, quæ nunc obducta tuenti
Mortales hebetat viſus tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam; tu nequa parentis
Juſſa time, neu præceptis parere recuſa)
Hic, ubi disjectas moles avulſaq; ſaxis
Saxa vides, miſtoq; undantem pulvere fumum,
Neptunus muros magnoq; emota tridenti
Fundamenta quatit, totamq; à ſedibus urbem
Eruit: hic Juno Scæas ſæviſſima portas
Prima tenet, ſociumq; furens à navibus agmen
Ferro accincta vocat.
Jam ſummas arces Tritonia (reſpice) Pallas
Inſedit, nimbo effulgens & Gorgone ſævâ
Ipſe Pater Danais animos vireſq; ſecundas
Sufficit: ipſe Deos in Dardana ſuſcitat arma.
Eripe, nate, fugam, finemq; impone labori.
Nuſquam abero, & tutum patrio te limine ſiſtam.
Dixerat, & ſpiſſis noctis ſe condidit umbris.
Apparent diræ facies, inimicaq; Trojæ
Numina magna Deûm.

Tum vero omne mihi visum considere in ignes
Ilium, & ex imo verti [n] Neptunia Troja.
Ac veluti summis antiquam in montibus ornum
Cum ferro accisam crebrisq; bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim, illa usq; minatur
Et tremefacta comam concusso vertice nutat;
Vulneribus donec paulatim evicta supremum
Congemuit, traxitq; jugis avulsa ruinam.
Descendo, ac, ducente [o] Deâ, flammam inter & hostes
Expedior: dant tela locum, flammæq; recedunt.
Ast ubi jam patriæ perventum ad limina sedis,
Antiquasq; domos, genitor (quem tollere in altos
Optabam primum montes, primumq; petebam)
Abnegat excisâ vitam producere Trojâ,
Exiliumque pati. Vos ô quibus integer ævi
Sanguis, ait, solidæq; suo stant robore vires,
Vos agitate fugam.
Me si Cœlicolæ voluissent ducere vitam,
Has mihi servâssent sedes: satis una superque
Vidimus excidia, & captæ superavimus urbi.
Sic, ô, sic [p] positum affati, discedite, corpus.
Ipse [q] manu mortem inveniam; miserebitur hostis,
Exuviasque petet. [r] Facilis jactura sepulchri est.
Jampridem invisus divis & inutilis annis
Demoror, ex quo me divûm pater atq; hominum rex
Fulminis afflavit ventis, & contigit igni.
  Talia perstabat memorans, fixusq; manebat,
Nos contra effusi lachrymis, conjuxq; Crëusa,
Ascaniusq; omnisq; domus, ne vertere secum
Cuncta pater, fatoq; urgenti incumbere vellet.
Abnegat, inceptoq; & sedibus hæret in iisdem.
Rursus in arma feror, mortemq; miserrimus opto
Nam quod consilium, aut quæ jam fortuna dabatur.
Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto
Sperasti? tantumne nefas patrio excidit ore?
Si nihil ex tantâ superis placet urbe relinqui,

---

[n] Neptuno condita.—[o] Venere.—[p] Vox funebris.—[q] Vel mea, vel hostis qui si minus misereatur, ut spoliet tamen, mortem meam promovebit. —[r] Nec tumulum curo, sepelit natura relictos. — Capit omnia tellus, quæ genuit; cœlo tegitur qui non habet urnam.

Et

Et ſedet hoc animo, perituræq; addere Trojæ
Teq; tuoſq; juvat: patet iſti janua letho:
Jamq; aderit multo Priami de ſanguine Pyrrhus,
Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad aras.
Hoc erat alma parens, quòd me per tela, per ignes
Eripis, ut mediis hoſtem in penetralibus, utque
Aſcaniumq; patremq; meum juxtaq; Crëuſam
Alterum in alterius mactatos ſanguine cernam?
Arma, viri, ferte arma; vocat lux ultima victos.
Reddite me Danais, ſinite inſtaurata reviſam
Prælia: nunquam omnes hodie moriemur inulti.
Hic ferro accingor rurſus, clypeoq; ſiniſtram
Inſertabam aptans, meq; extra tecta ferebam.
Ecce autem, complexa pedes in limine conjux
Hærebat, parvumq; patri tenebat Iülum.
Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus ſumptis ſpem pones in armis,
Hanc primum tutare Domum: cui parvus Iülus,
Cui Pater & Conjux quondam tua dicta relinquor.
Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat:
Cum ſubitum dictuq; oritur mirabile [s] monſtrum.
Namq; manus inter mœſtorumq; ora parentum
Ecce [t] levis ſummo de vertice viſus Iüli
Fundere lumen apex, tactuq; innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora paſci.
Nos pavidi trepidare metu, crinemq; flagrantem
Excutere, & ſanctos reſtinguere fontibus ignes.
At pater Anchiſes oculos ad ſidera lætus
Extulit, & cœlo palmas cum voce tetendit.
Jupiter omnipotens, precibus ſi flecteris ullis,
Aſpice nos hoc tantum; &, ſi pietate meremur,
Da deinde auxilium, pater, atq; hæc omina firma.
Vix ea fatus erat ſenior, ſubitoq; fragore
Intonuit lævum, & de cœlo lapſa per umbras
Stella facem ducens multâ cum luce cucurrit.
Illam, ſumma ſuper labentem culmina tecti
Cernimus Idæâ claram ſe condere ſylvâ,
Signantemq; vias: tum longo limite ſulcus
Dat lucem, & latè circum loca ſulphure fumant
Hic vero victus genitor ſe tollit ad auras;

[s] Prodigium.—[t] Ignis lambens a capite diffuſus. Regni præſagium agnoſcit Anchiſes.

Affaturq; Deos, & ſanctum ſidus adorat.
Jam jam nulla mora eſt: ſequor, & qua ducitis, adſum.
Dii patrii, ſervate [u] domum, ſervate nepotem.
Veſtrum hoc augurium [w] veſtroq; in numine Troja eſt.
Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuſo.
  Dixerat ille; & jam per mœnia clarior ignis
Auditur, propiuſq; æſtus incendia volvunt.
Ergo age, chare pater, cervici imponere noſtræ
Ipſe ſubibo humeris; nec me labor ipſe gravabit.
Quo res cunq; cadent, unum & commune periclum,
Una ſalus ambobus erit: mihi parvus Iülus
Sit comes, & [x] longè ſervet veſtigia conjux.
Vos famuli, quæ dicam, animis advertite veſtris.
Eſt urbe egreſſis tumulus, templumq; vetuſtum
[y] Deſertæ Cereris, juxtaq; antiqua cupreſſus
Relligione patrum multos ſervata per annos.
Hanc ex diverſo ſedem veniemus in unam.
Tu, genitor, cape ſacra manu, patrioſq; Penates:
Me, bello e tanto digreſſum & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.
Hæc fatus, latos humeros ſubjectaque colla
Veſte ſuper fulviq; inſternor pelle leonis,
Succedoq; oneri: dextræ ſe parvus Iülus
Implicuit, ſequiturq; patrem non paſſibus æquis;
Pone ſubit conjux: ferimur per opaca locorum,
Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
Tela neq; adverſo glomerati ex agmine Graii,
Nunc omnes terrent auræ, ſonus excitat omnis
Suſpenſum & pariter comitiq; oneriq; timentem.
Jamq; propinquabam portis, omnemq; videbar
Evaſiſſe viam; ſubito cum creber ad aures
Viſus adeſſe pedum ſonitus: genitorq; per umbram
Proſpiciens, nate, exclamat fuge nate; propinquant:
Ardentes clypeos atque æra micantia cerno.
Hic mihi neſcio quod trepido male numen amicum
Confuſam eripuit mentem: namq; avia curſu
Dum ſequor, & notâ excedo regione viarum,

---

[u] Familiam, Genus.—[w] Arbitrio veſtro cadit antiqua Troja, ſtabit nova.—[x] E longinquo ſequatur, ne ab hoſte advertamur multi ſimul.—[y] Quia cultus jam deſuetus per decennalem obſeſſionem?

[Heu!] misero conjux fatóne erepta Crëusa
Substitit, erravitne viâ, seu lassa resedit,
Incertum; nec post oculis est reddita nostris.
Nec prius amissam respexi, animumq; reflexi,
Quam tumulum antiquæ Cereris, sedemq; sacratam
Venimus; hic demum collectis omnibus una
Defuit, & comites, natumq; virumq; fefellit.
Quem non incusavi amens hominumq; Deûmque?
Aut quid in eversâ vidi crudelius urbe?
Ascanium Anchisemq; patrem Teucrosq; Penates
Commendo sociis, & curvâ valle recondo:
Ipse urbem repeto, & cingor fulgentibus armis,
Stat casus renovare omnes, omnemq; reverti
Per Trojam, & rursus caput objectare periclis.
Principio muros, obscuraq; limina portæ,
Quâ gressum extuleram repeto, & vestigia retro
Observata sequor per noctem, & lumine lustro.
Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.
Inde Domum, si forte pedem, si forte tulisset
Me refero: irruerant Danai, & tectum omne tenebant.
Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Volvitur; exsuperant flammæ, furit æstus ad auras.
Procedo ad Priami sedes, arcemq; reviso.
Et jam porticibus vacuis, Junonis asylo
Custodes lecti Phœnix & dirus Ulysses
Prædam asservabant: huc undique Troïa gaza
Incensis erepta adytis, mensæq; Deorum,
Crateresq; auro solidi, captivaq; vestis
Congeritur: [z] pueri & pavidæ longo ordine matres
Stant circum.
Ausus quinetiam voces jactare per umbram,
Implevi clamore vias: mœstusq; Crëusam
Nequicquam ingeminans iterumq; iterumq; vocavi.
Quærenti, & tectis urbis sine fine furenti,
Infælix simulacrum, atque ipsius umbra Crëusæ
Visa mihi ante oculos, & notâ major imago.
Obstupui, steteruntq; comæ & vox faucibus hæsit.
Tum sic affari, & curas his demere dictis:
Quid tantum insano juvat indulgere labori,
O dulcis coujux? non hæc sine numine divum

---

[z] Captivi abducendi.

Eve-

Eveniunt: nec te hinc comitem asportare Crëusam
Fas: aut ille sinet superi regnator Olympi.
Longa tibi exilia, & vastum maris æquor arandum.
Ad terram Hesperiam venies; ubi [a] Lydius arva
Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris.
Illic res lætæ, regnumq; & regia conjux
Parta tibi: lacrymas dilectæ pelle Creüsæ.
Non ego Myrmidonum sedes Dolopumve superbas
Aspiciam, aut Graiis servitum matribus ibo,
Dardanis, & divæ Veneris nurus;
Sed me magna Deûm genitrix his detinet oris.
Jamq; vale, & nati serva communis amorem.
Hæc ubi dicta dedit, lacrymantem, & multa volentem.
Dicere, deseruit, tenuesq; recessit in auras.
Sic demum socios, consumptâ nocte reviso.
Atq; hic ingentem comitum affluxisse novorum
Invenio admirans numerum; matresque, virosq;
Collectam exilio pubem, miserabile vulgus,
Undiq; convenêre, animis opibusq; parati,
In quascunq; velim pelago deducere terras.
Jamque jugis summæ surgebat Lucifer Idæ,
Ducebatq; diem: Danaiq; obsessa tenebant
Limina portarum: nec spes opis ulla dabatur.
Cessi, & sublato montem genitore petivi.

ÆNEIDOS, LIB. VI. v. 264.

Æneæ Descensus ad Inferos.

DII quibus imperium est animarum, umbræque silentes,
Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte silentia latè,
Sit mihi fas [b] audita loqui, sit numine vestro
Pandere res altâ terrâ & caligine mersas.

---

[a] Thuscus. Namque Lydi, Tyrrheno duce, in hâc Italiæ parte consederant.—[b] Audita—non cognita vel percepta.

Ibant

[c] Ibant obſcuri ſolâ ſub nocte per umbras,
Perq; domos Ditis vacuas & inania regna.
Quale per incertam lunam ſub luce [d] malignâ
Eſt inter in ſylvis, ubi cælum condidit umbrâ
Jupiter, & rebus nox abſtulit atra colorem.
Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci,
Luctus & ultrices poſuêre cubilia Curæ,
Pallenteſq; habitent Morbi, triſtiſq; Senectus,
Et Metus, & male-ſuada Fames, & turpis Egeſtas,
(Terribiles viſu formæ) Lethumque Laborque:
Tum conſanguineus Lethi Sopor, & [e] mala mentis
Gaudia; morti ferumque adverſo in limine Bellum,
Ferreiq; Eumenidum thalami, & Diſcordia demens,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.
In [f] medio ramos annoſaq; brachia pandit
Ulmus opaca, ingens: quam ſedem Somnia vulgò
Vana tenere ferunt, foliiſq; ſub omnibus hærent.
Multaq; præterea variarum monſtra ferarum:
Centauri in foribus ſtabulant, Scyllæq; biformes,
Horrendùm ſtridens flammiſq; armata Chimæra,
Gorgones, Harpyiæq; & forma [g] tricorporis umbræ.
Corripit hic ſubitâ trepidus formidine ferrum
Æneas, ſtrictamq; aciem venientibus offert.
Et, ni docta comes tenues ſine corpore vitas
Admoneat volitare, cavâ ſub imagine formæ,
Irruat, & fruſtra ferro diverberet umbras.
Hinc via Tartarei quæfert Acherontis ad undas.
Turbidus hic cœno vaſtâq; voragine gurges
Æſtuat, atq; omnem [h] Cocyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas & flumina ſervat
Terribili ſqualore Charon; cui plurima mento
Canities inculta jacet; [i] ſtant lumina flammâ
Ipſe ratem conto ſubigit; veliſque miniſtrat
Et ferrugineâ ſubvectat corpora cymbâ,
Jam ſenior: ſed cruda deo viridiſq; ſenectus.
Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat;
Matres, atque viri, defunctaq; corpora vitâ,
Magnanimûm Heroûm; pueri, innuptæq; puellæ,

---

[c] Ibant—Æneas cum Sibyllâ?—[d] Caligante; ſubluſtri tamen.—[e] Sceleſta, inſana.—[f] Veſtibulo: namque illa ante veſtibulum.—[g] Geryonis.—[h] In Cocytum.—[i] Rigent, ardent, ſcintillant.

Im-

Impoſitiq; rogis juvenes ante ora parentum:
Quam multa in ſylvis Autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
Quam multæ glomerantur aves, ubi [k] frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.
Æneas (miratus enim, motuſque tumultu)
Dic, ait, ô Virgo, quid vult concurſus ad amnem?
Quidve petunt animæ? vel quo diſcrimine ripas
Hæ linquunt, illæ remis [l] vada livida verrunt?
Olli ſic breviter fata eſt longæva ſacerdos;
Anchisâ generate, Deûm certiſſima proles,
Cocyti ſtagna alta vides, Stygiamq; paludem,
Dii cujus jurare timent, & fallere Numen.
Hæc omnis quam cernis, inops inhumataque turba eſt:
Portitor ille, Charon; hi, quos vehit unda, ſepulti.
Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
Tranſportare prius, quam ſedibus oſſa quiêrunt.
Centum errant annos, volitant hæc littora circum:
Tum demum admiſſi ſtagna exoptata reviſunt.
Conſtitit Anchisâ ſatus, & veſtigia preſſit,
Multa putans, ſortemq; animo miſeratus iniquam.
Navita quem jam inde ut Stygiâ proſpexit ab undâ
Per tacitum nemus ire, pedemq; advertere ripæ,
Sic prior aggreditur dictis, atq; increpat ultro.
Quiſquis es, armatus qui noſtra ad flumina tendis,
Fare, age, quid venias; jam iſthinc & comprime greſsū.
Umbrarum hic locus eſt, Somni, Noctiſq; ſoporæ:
Corpora viva nefas Stygiâ vectare carinâ.
Quæ contra breviter fata eſt [m] Amphryſia vates:
Troïus Æneas, pietate inſignis & armis,
Ad genitorem imas Erebi deſcendit in umbras.
Si te nulla movet tantæ pietatis imago;
At ramum hunc (aperit ramum qui veſte latebat)
Agnoſcas: tumida ex irâ tum corda reſidunt.
Nec plura his. Ille admirans venerabile [n] donum
Fatalis virgæ, longo poſt tempore viſum,
Cæruleam advertit puppim, ripæq; propinquinquat.
Inde alias animas quæ per [o] juga longa ſedebant,

---

[k] Hyems.—[l] Styga & Cocytum tranſmittant.—[m] Apollinea, ab Amphryſo fl. Theſſaliæ juxta quem apollo pavit Admeti armenta.—[n] Proſerpinæ deſignatum.—[o] Sedilia, tranſtra.

De-

Deturbat, [p] laxatq; fores: ſimul accipit alveo
Ingentem Æneam: gemuit ſub pondere cymba
Sutilis, & multam accepit rimoſa paludem.
Tandem trans fluvium incolumes vatemq; virumq;
Informi limo glaucâque exponit in ulvâ.
  Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Perſonat, adverſo recumbens immanis in antro.
Cui vates, horrere videns jam colla colubris
Melle ſoporatam & medicatis frugibus offam
Objicit: ille fame rabidâ tria guttura pandens
Corripit objectam, atq; immania terga reſolvit
Fuſus humi, totoq; ingens extenditur antro,
Occupat Æneas aditum, cuſtode ſepulto,
Evaditq; celer ripam irremeabilis undæ.
  Continuo auditæ voces, vagitus & ingens,
Infantumq; animæ flentes in limine primo.
Quos dulcis vitæ exſortes & ab ubere raptos
Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.
Hos juxta, falſo damnati crimine mortis.
Proxima deinde tenent mœſti loca qui ſibi letum
Inſontes peperêre manu, lucemq; peroſi
Projecêre animas: Quàm vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem & duros perferre labores!
Fata obſtant, triſtiq; palus innabilis undâ
Alligat & novies Styx interfuſa coercet.
Nec procul hinc partem fuſi monſtrantur in omnem
Lugentes campi; ſic illos nomine dicunt.
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit
Secreti celant calles, & myrtea circum
Sylva tegit: curæ non ipsâ in morte relinquunt.
  Inde datum molitur iter. Jamq; arva tenebant
Ultima, quæ bello clari ſecreta frequentant.
Hic illi occurrit Tydeus; hic inclytus armis
Parthenopœus & Adraſti pallentis imago.
Hìc multùm fleti ad ſuperos belloq; caduci
Dardanidæ, quos ille omnes longo ordine cernens
Ingemuit, Glaucumq; Medontaq; Therſilochumq;
Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt: juvat uſq; morari
Et conferre gradum & veniendi diſcere cauſas.

---

[p] Quo Heroi & vati ſit ſedendi Spatium.

At

At Danaûm proceres Agamemnoniæq: phalanges
Ut vidêre virum fulgentiaq; arma per umbras,
Ingenti trepidare metu; pars vertere terga,
Ceu quondam petiêre rates; pars tollere vocem
Exiguam; inceptus clamor fruſtratur hiantes.
Et fors omne datum traherent per talia tempus,
Sed comes admonuit breviterq; affata Sibylla eſt:
Dextera, quæ Ditis magni ſub mœnia tendit;
Hâc iter Elyſium nobis; at læva malorum
Exercet pœnas & ad impia Tartara mittit.
Reſpicit Æneas ſubito, & ſub rupe ſiniſtrâ
Mœnia lata videt, triplici circumdata muro.
Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegeton, torquetq; ſonantia ſaxa.
Porta adverſa ingens, ſolidoq; adamante columnæ,
Vis ut nulla virûm, non ipſi excindere ferro
Cœlicolæ valeant: ſtat ferrea turris ad auras
Tiſiphoneq; ſedens, pallâ ſuccinčta cruentâ
Veſtibulum inſomnis ſervat nočteſq; dieſque.
Hinc exaudiri gemitus & ſæva ſonare
Verbera: tum ſtridor ferri; tračtæq; catenæ.
Conſtitit Æneas, ſtrepitumq; exterritus hauſit:
Quæ ſcelerum facies (O Virgo, effare) quibuſve
Urgentur pœnis? Quis tantus plangor ad auras?
Tum vates ſic orſa loqui: Dux inclyte Teucrûm,
Gnoſſius hæc Rhadamanthus habet duriſſima regna,
Caſtigatq; auditq; dolos; ſubigitq; fateri
Quæ quis * apud ſuperos, furto lætatus inani
Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.
Continuo ſontes ultrix accinčta flagello
Tiſiphone quatit inſultans, torvoſq; ſiniſtrâ
Intentans angues, vocat agmina ſæva ſororum.
Tum demum horriſono ſtridentes cardine ſacræ
Panduntur portæ. ᵍ Cernis cuſtodia qualis
Veſtibulo ſedeat? Facies quæ limina ſervet?
Quinquaginta atris immanis hiatibus, hydra:
Sævior intus habet ſedem. Tum Tartarus ipſe
Bis patet in præceps tantùm, tenditq; ſub umbras,
Quantus ad æthereum cœli ſuſpečtus Olympum.
Hic genus antiquum Terræ, Titania pubes,

ᵍ Sibylla Æneam alloquitur.—* Dum viverent.

Ful-

Fulmine dejecti, fundo volvuntur in imo.
Hic & Aloïdas geminos, immania vidi
Corpora, qui manibus magnum reſcindere cœlum
Aggreſſi, ſuperiſq; Jovem detrudere regnis.
Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Jovis & ſonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic invectus equis, & lampada quaſſans,
Per Graiûm populos, mediæq; per Elidis urbem,
Ibat ovans, divûmq; ſibi poſcebat honorem.
Demens, qui nimbos & non imitabile fulmen
Ære & cornipedum curſu ſimulârat equorum.
At Pater omnipotens denſa inter nubila telum
Contorſit (non ille faces, nec fumea tædis
Lumina) præcipitemq; immani turbine adegit.
Nec non & Tityon, Terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat, per tota novum cui jugera corpus
Porrigitur; roſtroq; immanis vultur obunco
Immortale jecur tundens, fœcundaq; pœnis,
Viſcera rimaturq; epulis, habitatq; ſub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.
Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumq;
Quos ſuper atra ſilex, jamjam lapſura, cadentiq;
Imminet adſimilis? Lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæq; ante ora paratæ
Regifico luxu: Furiarum maxima juxta
Accubat, & manibus prohibet contingere menſas,
Exurgitq; facem attollens atq; intonat ore
Hic quibus inviſi fratres, dum vita manebat,
Pulſatuſve parens & fraus innexa clienti,
Aut qui divitiis ſoli incubuêre repertis;
Quiq; ob adulterium cæſi, quiq; arma ſecuti
[r] Impia, nec [s] veriti dominorum fallere dextras;
Incluſi pœnam expectant. Ne quære doceri
Quam pœnam, aut quæ forma viros, fortunave merſit.
Saxum ingens volvunt alii, radiiſq; rotarum
Diſtricti pendent; [t] ſedet, æternùmq; ſedebit
Infelix Theſeus: [u] Phlegyaſq; miſerrimus omnes
Admonet & magnâ teſtatur voce per umbras,
Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere divos.

---

[r] Contra patriam.—[s] Servi qui prodiderunt dominos.—[t] Affixus petræ ignitæ.——[u] Rex impius olim.

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq; centum,
Ferrea vox, omnes ſcelerum comprendere formas,
Omnia pænarum percurrere nomina poſſim.
  Hæc ubi dicta dedit, Phæbi longæva ſacerdos,
Devenêre locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, ſedeſq; beatas.
Largior hic campos æther & lumine veſtit
Purpureo, ſolemq; ſuum, ſua ſidera nôrunt.
[w] Pars in gramineis exercent membra palæſtris;
Contendunt ludo, & fulvâ luctantur arenâ:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
Hic genus antiquum Tecri, pulcherrima proles,
Magnanimi heröes, nati melioribus annis.
Arma procul curruſq; virûm miratur inanes.
Stant terrâ defixæ haſtæ, paſſimq; ſoluti
Per campos paſcuntur equi: quæ gratia currûm
Armorumq; fuit vivis, quæ cura nitentes
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repôſtos.
  Conſpicit ecce! alios dextrâ lævâq; per herbam
[w] Veſcentes, lætumq; Choro Pæana canentes
Inter odoratum lauri nemus, unde ſupernè
Plurimus [x] Eridani per ſylvam volvitur amnis.
Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi,
Quiq; ſacerdotes caſti, dum vita manebat,
Quiq; pii vates & Phœbo digna locuti,
Inventas aut qui vitam excoluêre per artes;
Quiq; ſui memores alios fecêre merendo.
Omnibus his niveâ cinguntur tempora vittâ.
Quos circumfuſos ſic eſt affata Sibylla,
Muſæum ante omnes; medium nam plurima turba
Hunc habet, atq; humeris extantem ſuſpicit altis.
  Dicite, felices animæ, tuq; optime vates,
Quæ regio Anchiſen, quis habet locus? Illius ergò
Venimus, & magnos Erebi tranavimus amnes.
Atq; huic reſponſum paucis ita reddidit heros.
Nulli certa domus: lucis habitamus opacis,
Riparumq; toros, & prata recentia rivis
Incolimus. Sed vos, ſi fert ita corde voluntas,
Hoc ſuperate jugum, & facili jam tramite ſiſtam.

---

[w] En Paradiſum Ethnicam! Quâm Mahometanæ ſimilem?
[x] Eridanus terrâ abſorbetur, nec emergit amplius.

Dixit

Dixit & antetulit greſſum, campoſq; nitentes
Deſuper oſtentat, dein ſumma cacumina linquunt.
At pater Anchiſes penitus convalle virenti
Incluſas animas, ſuperumq; ad lumen ituras,
Luſtrabat ſtudio recolens, omnemq; ſuorum
Forte recenſebat numerum, charoſq; nepotes.
Iſq; ubi tendentem adverſum per gramina vidit
Æneam, alacris palmas utraſq; tetendit,
Effuſæq; genis lacrymæ & vox exciditore.
Veniſti tandem, tuaq; expectata parenti
Vicit iter durum pietas: datur ora tueri,
Nate, tua, & notas audire & reddere voces!
Quas ego te terras, & quanta per æquora vectum
Accipio! Quantis jactatum, nate, periclis!
Ille autem; Tua me, genitor, tua triſtis imago
Sæpius occurrens, hæc limina tendere adegit.
Stant ſale Tyrrheno claſſes. Da jungere dextram,
Da, genitor: teq; amplexu ne ſubtrahe noſtro.
Sic memorans, largo fletu ſimul ora rigabat.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago,
Par levibus ventis volucriq; ſimillima ſomno.
Interea videt Æneas in valle reductâ
Secluſum nemus, & virgulta ſonantia ſylvis,
Lethæumq; domos placidas qui prænatat amnem.
Hunc circum innumeræ gentes populiq; volabant.
Ac veluti in pratis, ubi apes æſtate ſerenâ
Floribus inſidunt variis & candida circum
Lilia funduntur; ſtrepit omnis murmure campus:
Inſcius Æneas, quæ ſint ea flumina quærit,
Quive viri tanto complerint agmine ripas.
Tum pater Anchiſes, Animæ quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam
Securos Latices & longa oblivia potant.
O pater, anne aliquas ad terram hinc ire putandum eſt
Sublimes animas? Iterumq; ad tarda reverti
Corpora? Quæ lucis miſeris tam dira cupido?
Dicam equidem, nec te ſuſpenſum, nate, tenebo.
Principio [y] cœlum ac terras campoſq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; aſtra

[y] En elegantiſſimam Philoſophiæ & Theologiæ Ethnicæ medullam, cui vix quicquam ſimile alibi reperies.

Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitat molem & magno se corpore miscet.
Inde hominum pecudumq; genus, vitæq; volantum
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.
Igneus est ollis vigor & cœlestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terreniq; hebetant artus moribundaq; membra.
[z] Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq; nec auras
Respiciunt, clausæ tenebris & carcere cæco.
Quin & supremo cum lumine vita relinquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes; penitusq; necesse est
Multa diu concreta modis inolescere minis.
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut [a] exuritur igni.
Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumq; reliquit
Æthereum sensum atq; auräi simplicis ignem.
Has omnes ubi mille [b] rotam volvêre per annos
Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine magno;
Scilicet immemores supera ut convexa revisant
Rursus, & incipiant in corpora velle reverti. [c]

---

[z] Scil. ex membris corporeis.—[a] En ignem Purgatorium antiquissimum!—[b] Ubi mille annos exegêre in Elisio.

[c] Quanto rectius hic, qui ζωὴν κ̧ ἀφθαρσιαν ἐφώτισεν.

EX-

EXCERPTA

EX

HORATIO.

LIBER PRIMUS.

Ad *MECÆNATEM.*

ODE i.

Alios alia delectant: Horatius Poëtæ nomen, præsertim Lyrici affectat.

MECÆNAS, atavis edite regibus,
O & præsidium & dulce decus meum:
Sunt quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat; metaque fervidis
Evitata rotis [a] palmaque nobilis,
Terrarum Dominos evehit ad Deos.
Hunc si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus

---

[a] Præmium victoriæ.

Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Lybicis verritur areis,
Gaudentem patrios findere sarculo
Agros, Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut [b] trabe Cypriâ
Mirtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctbus Africum
Mercator metuens, ocium & oppidi
Laudat tuta sui: mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula † Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.
Multos castra juvant, & lituo tubæ
Permistus sonitus bellaque matribus
Detestata. Manet sub * Jove frigido
Venator teneræ conjugis immemor:
Seu visa est catulis cerva fidelibus
Seu rupit teretes Marsus aper plagas,
Me doctarum hederæ præmia frontium
Diis miscent superis: me gelidum nemus,
Nympharumque leves cum Satyris chori
Secernunt populo: si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
[c] Quòd si me Lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.

---

[b] Nave.—† Vini.—* Aere.—Inter Lyricos Poetas numerabis, ad cœlum usque evehar.

Ad *AUGUSTUM CÆSAREM.*

ODE ii.

In vindictam Julii Cæsaris occisi multæ tempestates Po. Romano immittuntur. Unica Imperii spes in Augusti incolumitate constituitur.

JAM satis terris nivis, atque diræ
Grandinis misit § Pater: & rubenti
Dexterâ sacras jaculatus arces,
Terruit urbem:
Terruit gentes, grave ne rediret
[d] Sæculum Pyrrhæ, nova monstra questæ,
Omne quum Proteus pecus egit altos
Visere montes:
Piscium & summâ genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat palumbis:
Et superjecto pavidæ natarunt
Æquore damæ.
Vidimus [e] flavum Tyberim, retortis
Littore Etrusco violenter undis,
Ire dejectum monumenta regis,
Templaq; Vestæ:
[f] Iliæ dum se nimium [g] querenti
Jactat ultorem: vagus, & [h] sinistrâ
Labitur ripâ ([i] Jove non probante)
Uxorius amnis.
Audiet cives acuisse ferrum
Quo graves Persæ melius perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum

§ Jupiter.—[d] Ne tempus eluvionis rediret cum Deucalion & Pyrrha soli ex universo hominum genere relicti.—[e] Tyberim turbidum & arenæ colore flavum.—[f] Ilæ Romuli matri, Tyberis uxori, abs quâ Julius Cæsar ortum habuit.—[g] Conquerenti de Cæsaris nece.—[h] Tiberi currenti urbs est á sinistra.—[i] Jove indignante & pene invito.—† Regiam Numæ Pompilii.

Rara

Rara juventus
Quem vocet divûm populus ruentis
Imperî rebus? prece quâ fatigent
Virgines ſanctæ minus audientem
[k] Carmina Veſtam?
Cui dabit partes ſcelus expiandi
Jupiter? tandem venias precamur,
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo.
Sive tu mavis, Erycina ridens,
Quam Jocus circumvolat & Cupido:
Sive neglectum genus & nepotes
Reſpicis [l] autor,
Heu nimis longo ſatiate [m] ludo.
Quem juvat clamor galeæque læves,
Acer & Marſi peditis cruentum
Vultus in hoſtem.
Sive [n] mutatâ juvenem figurâ
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens vocari
Cæſaris ultor:
Serus in cœlum redeas, diuque
Lætus interſis populo Quirini:
Neve te noſtris vitiis iniquum
Ocyor aura
Tollat [o] hic magnos potiùs triumphos,
Hîc ames dici pater atque princeps:
Neu ſinas Medos æquitare inultos
Te duce Cæſar.

---

[k] Hymnos & preces ſupplitcantium.—[l] Mars pater Romuli, qui Romam condidit.—[m] Bello.—[n] Mutata figura tui in formam Auguſti.—[o] Romæ.

ODE

ODE iii.

Navi Virgilium Athenas vehenti incolumitatem precatur; deinde in hominum temeritatem audaciamque vehementer insurgit.

SIC [p] te diva potens Cypri,
  Sic [q] fratres Helenæ, lucida sidera.
Ventorumque regat [r] pater,
  Obstrictis aliis, præter Iapyga:
Navis, quæ tibi creditum
  Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem, precor,
  Et serves animæ dimidium meæ,
Illi robur & æs triplex
  Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
  Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
  Nec tristes [s] Hyades, nec rabiem Noti:
[t] Quo non arbiter Adriæ
  Major, tollere seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit [u] gradum,
  Qui rectis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare turbidum, &
  Infames scopulos [w] Acroceraunia?
Nequaquam Deus abscidit
  Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
  Non tangenda rates transiliunt [x] vada.
AUDAX omnia perpeti
  Gens humana ruit per vetitum nefas.

---

[p] Venus.—[q] Castor & Pollux nautarum opitulatores.—[r] Æolus.—[s] Stellas quæ suo ortu & occasu pluvias solent excitare.—[t] Quo nullus est ventus major dominus maris Adriatici.—[u] Quod genus mortis.—[w] Altos montes in Epiro infames propter crebra naufragia ibi facta.—[x] Loca in mari periculosissima.

Audax [y] Iapeti genus
  Ignem fraude malâ gentibus intulit:
Poſt ignem æthereâ domo
  Subductum, macies & nova febrium
Terris incubuit cohors:
  Semotique prius [z] tarda neceſſitas
Lethi corripuit gradum.
  Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis:
  Perrupit Acheronta Hercules abor.
Nil mortalibus arduum eſt.
  Cœlum ipſum petimus [a] ſtultitiâ: neque
Per noſtrum patimur ſcelus
  Iracunda Jovem ponere fulmina.

Ad *AUGUSTUM.*

ODE xii.

Collaudatis diis, heroibus, utriſque aliquot claris, tandem ad divinas Auguſti laudes deſcendit.

QUEM virum aut heroa lyrâ vel acri
  Tibiâ ſumes celebrare Clio?
Quem deum? cujus recinet jocoſa
    Nomen [b] imago,
Aut in umbroſis [c] Heliconis oris,
[d] Aut ſuper Pindo, gelidove in [e] Hæmo?
Unde [f] vocalem temerè inſequutæ
    Orphea ſylvæ,
[g] Arte maternâ rapidos morantem
Fluminum lapſus celereſque ventos,

[y] Prometheus Iaperi filius. —[z] Neceſſitas mortis prius tarda & matura ſenecta venientis celeravit gradum. — [a] Per ſtultitiam.— [b] Eccho. — [c] Mons Boetiæ, Apollini ſacer & Muſis.—[d] Monte Arcadiæ.—[e] Monte Thraciæ.—[f] Orphea (Calliopes filium) ſylvæ quutæ ſunt ſua ſponte & confusè.—[g] Muſica.

Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis [h] parentis
Laudibus, qui res hominum ac deorum,
Qui mare & terras, variisque mundum
Temperat [i] horis?
Unde nil majus generatur ipso,
Nec viget quicquam simile aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pallas honores,
Præliis audax.) Neque te silebo
Liber, & sævis inimica [k] virgo
Belluis, nec te metuende certâ
Phœbe sagittâ
Dicam & Alciden, puerosque Ledæ:
[l] Hunc equis, [m] illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit.
Defluit saxis agitatus humor:
Concidunt venti; fugiuntque nubes:
Et minax (Dî sic voluêre) ponto
Unda recumbit.
Romulum post hos prius, an quietum
Pompilî regnum memorem, an superbos
Tarquinî [n] fasces, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paulum superante [o] Pœno
Gratus insigni referam camænâ,
Fabritiúmque
[p] Hunc, & incomptis Curium capillis
Utilem bello tulit, & Camillum
Sæva paupertas, & avitus apto
Cum lare fundus.
Crescit occulto velut arbor ævo
Fama [q] Marcelli: micat inter omnes

---

[h] Jovis.—[i] Quatuor anni temporibus, Vere, Æstate, Autumno, Hyeme.—[k] Diana.—[l] Castorem—[m] Pollucem pugnâ pedestri insignem.—[n] Virgarum fasces, quos securibus alligatos lictores ante Consules ad populi terrorem portabant.—[o] Hannibale.—[p] Fabririum.—[q] Marcellus quinquies Consul fuerat, tandem verò ab equitatu Hamibalis circumventus est & occisus.

[r] Julium ſidus, velut inter [s] ignes
Luna minores.
Gentis humanæ [t] pater atque cuſtos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæſaris fatis data: tu ſecundo
Cæſare regnes,
Ille, ſeu Parthos Latio imminentes
Egerit juſto domitos triumpho,
Sive ſubjectos Orientis oræ
Seras & Indos:
[u] Te minor latum reget æquus orbem
Tu gravi curru quaties Olympum,
[w] Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

****

Ad *ARISTIUM.*

ODE xxii.

Vitæ integritas ubique tuta eſt.

INTEGER vitæ ſceleriſque purus,
Non eget Mauri jaculis, nec arcu,
Nec venenatis gravidâ ſagittis,
Fuſce, pharetrâ:
Sive per Syrtes iter æſtuoſas,
Sive facturus per [x] inhoſpitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
[y] Lambit [z] Hydaſpes.
Namque me ſylvâ lupus in Sabinâ,
Dum meam canto Lalagen, & ultra
Terminum curis vagor expeditus,
Fugit [a] inermem.

---

[r] Stella crinita quæ viſa eſt ſeptem noctes poſt Cæſarem occiſum. —[s] Stellas.——[t] Jupiter.——[u] Inferior te gerens.——[w] Tu mittes, triſtia fulmina, lucis contaminatis & pollutis.——[x] Inhabitabilem propter æſtum.——[y] Indiæ fluvius.——[z] Præterlabitur.—— [a] Mirum ſanè hoc, quòd ferus lupus Horatium fugeret inermem: vitæ igitur integritati eſt hoc aſſignandum.

[b] Quale portentum neque militaris
[c] Daunia in latis alit esculetis,
Nec [d] Jubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor æstivâ recreatur aurâ:
Quod latus mundi nebulæ malúsque
[e] Jupiter urget:
Pone [f] sub curru nimium propinqui
Solis in terrâ domibus negatâ:
[g] Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

Ad *VIRGILIUM*,

Qui mortem Quintilii deflebat immoderate.

ODE xxiv.

QUIS desiderio sit pudor aut modus
Tam chari capitis? [h] præcipe lugubres
Cantus Melpomene, cui liquidam [i] pater
Vocem cum citharâ dedit.
Ergo Quintilium perpetuus sopor
Urget? cui Pudor, & Justitiæ soror
Incorrupta Fides, nudaque Veritas,
Quando ullum invenient parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior quàm tibi, Virgili.
Tu frustrà pius (heu!) non ita [k] creditum
Poscis Quintilium deos.
Quòd si Threïcio blandiùs Orpheo

[b] Qualem portentosum lupum.——[c] Apulia, dicta Daunia á Dauno illic rege.——[d] Mauritania in quâ Juba regnavit.—[e] Malignus & insalubris aër.—[f] Sub Zonâ torridâ in Africâ.—[g] Dulciter.—[h] Præmonstra.—[i] Jupiter cujus filiæ dicuntur musæ.—[k] Non ita tibi commissum ut nunquam moreretur.

Auditam moderere arboribus fidem,
Non vanæ redeat ſanguis [l] imagini,
  Quam [m] virgâ ſemel horridâ
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.
[n] Durum. Sed levius fit patientiâ,
  Quicquid corrigere eſt [o] nefas.

ODE xxviii.

Inducitur Archytas Philoſophus & Geometra nautæ cuidam reſpondens, quòd omnibus ſit moriendum, petenſque à nautâ, nè ſinat corpus ſuum jacere in littore inſepultum.

[p] TE maris & terræ, numeróq; carentis arenæ
  Menſorem, cohibent, Archyta,
Pulveris exigui prope littus parva Matinum
  Munera: nec quicquam tibi prodeſt
[q] Aërias tantâſſe domos, animóq; rotundum
  Percurriſſe polum, morituro.
[r] Occidit & Pelopis [s] genitor, conviva deorum:
  [t] Tithonuſq; remotus in auras:
Et Jovis arcanis [u] Minos admiſſus: habentque
  Tartara [w] Panthoidem, iterum Orco
Demiſſum; quamvis clypeo Trojana refixo
  Tempora teſtatus, nihil ultra
Nervos atque cutem morti conceſſerat atræ:
  Judice te [x] non ſordidus autor
Naturæ verique. Sed omnes una manet nox,

[l] Animæ incorporeæ.—[m] Caduceo.—[n] Durum eſt.—[o] Non licet.—[p] Archytæ cadaver nauta alloquitur.—[q] Quòd ſis adeò curioſus in aſtris obſervandis.— [r] Reſpondet Archytas.— [s] Tantalus, qui deos in convivium recepit.— [t] Tithonus Laomedontis filius poſt longiſſimam vitam.—[u] Cretæ qui nono quoque anno ſermones cum Jove conferre ſolebat.—[w] Pythagoram.—[x] Nobiliſſimus indagator naturalis veritatis.

Et

Et calcanda ſemel via lethi.
Dant alios Furiæ torvo ſpectacula Marti:
Exitio eſt avidis mare nautis.
Miſta ſenum ac juvenum denſantur funera: nullum
Sæva caput [y] Proſerpina fugit.

Ad *APOLLINEM.*

ODE xxxi.

Non divitias petit ab Apolline, ſed ut ſit mens ſana in corpore ſano.

QUID [z] dedicatum poſcit Apollinem
[a] Vates? quid orat, de paterâ [b] novum
Fundens liquorem? non opimas
Sardiniæ ſegetes feracis:
Non æſtuoſæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:
Non rura quæ [c] Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis,
* Premant Calenam falce, quibus dedit
Fortuna, vitem: dives & aureis
Mercator [d] exſiccet culullis
Vina Syrâ reparata merce
Diis charus ipſis: quippe ter & quater
Anno reviſens æquor Atlanticum
Impune me paſcunt olivæ,
Me cichorea, leveſque malvæ.
Frui paratis & valido mihi
Latoë dones, & (precor) integrâ
Cum mente: nec turpem ſenectam
Degere, nec citharâ carentem.

---

[y] Credebatur enim illa mortis & vitæ arbitra.
[z] Cui Auguſtus Templum dedicaverat.—[a] Horatius.—[b] Vini primitias.—[c] Campaniæ fluvius.—[d] Bibat, vina empta vel permutata Syris mercibus.—* Scindant.

Ad SEIPSUM.

ODE xxxiv.

Quem pœnitet quòd Epicureos ſequutus, parùm ſtudioſè Deos coluerit.

PARCUS deorum cultor & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro, nunc retrorſum
Vela dare, atque iterare curſus
Cogor relictos. Namque Dieſpiter
Igni coruſco nubila dividens
Plerumque, [e] per purum tonantes
[f] Egit equos, volucremque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx & inviſi horrida Tænari
Sedes, [g] Atlanteuſque finis
Concutitur, valet ima ſummis
Mutare, & inſigne attenuat deus,
[h] Obſcura promens, [i] hinc apicem rapax
Fortuna cum [k] ſtridore acuto
Suſtulit; [l] hic poſuiſſe gaudet.

Ad FORTUNAM.

ODE xxxv.

Obſecrat eam, ut Cæſarem conſervet in Britannos iturum.

O [m] Diva, gratum quæ regis [n] Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos

---

[e] Per aêra.——[f] Tonuit.—— [g] Atlas mons eſt in ultimo Oceani ſinu.——[h] Quæ non apparent, aperiens.——[i] Ab hoc ſummitatem poſtetatis aufert fortuna, i. deus.——[k] Cum ſtrepitu luctuoſo.—— [l] In alium transfert.—[m] O fortuna.— [n] Quæ præſides Antio, urbi in quâ templum tibi conſecratur.

Vertere

[o] Vertere funeribus triumphos:
Tu pauper ambit ſolicitâ prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bythinâ laceſſit
Carpathium pelagus carinâ:
Te Dacus aſper, te [p] profugi Scythæ,
Urbeſque genteſque, & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni:
Injurioſo ne pede proruas
[q] Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet: imperiumque frangat.
Te ſemper anteit ſæva Neceſſitas,
[r] Clavos trabales & cuneos manu
Geſtans ahenâ: nec ſeverus
[s] Uncus abeſt, liquidumque plumbum.
Te ſpes & albo rara fides colit
Velata panno: nec comitem abnegat,
Utcunque mutatâ potentes
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum & meretrix retrò
Perjura cedit: diffugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici,
Ferre jugum pariter doloſi.
Serves iturum Cæſarem in ultimos
Orbis Britanos, & juvenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu! * cicatricum & ſceleris pudet,
† Fratrumque quid nos dura refugimus
§ Ætas? quid intactum nefaſti
Liquimus? unde manus juventus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris? O utinam novâ
Incude diffingas retuſum in
Meſſagetas Arabaſque ferrum.

---

[o] Mutare.—[p] In plauſtris tanquam in domibus habitantes, certam ſedem nuſquam habentes.——[q] Statum Imperii.——[r] Ad cruciandum noxios.—[s] Unco utebantur antiqui ad maleficorum pœnas.—
* In bello civili acceptorum.—† Interfectorum, qui contrariarum erant partium.—§ Homines hujus ætatis ſinè miſericordiâ.

LIBER SECUNDUS.

AD

C. ASINIUM POLLIONEM.

ODE i.

Pollionem monet ut tragœdiarum ſcripturam tantiſper intermittat, dum reſpublica ſit compoſita.

[a] MOTUM ex Metello conſule civicum,
Bellique cauſas, & [b] vitia, & [c] modos,
Ludúmque Fortunæ, gravéſque
Principum amicitias, & arma,
Nondum expiatis tincta cruoribus,
Periculoſæ plenum opus [d] aleæ
Tractas: & incedis per ignes
Suppoſitos [e] cineri doloſo.

---

[a] Tractas motum civilem, ex eo tempore quo Metellus fuit conſul.—[b] Arrogantiam, Avaritiam, Ambitionem.—[c] Modos, quibus Fortuna luſit in his contentionibus.—[d] Fortunæ.—[e] Qui tegit ignes ſubjectos.

Pau-

Paulùm ſeveræ Muſa tragœdiæ
Deſit theatris: mox [f] ubi publicas
Res ordinâris, grande munus
[g] Cecropio repetes cothurno,
Inſigne mœſtis præſidium reis,
Et conſulenti, Pollio, curiæ:
Cui Laurus æternos honores
‖ Dalmatico peperit triumpho.
Jam nunc minaci murmure cornuum
Perſtringis aures; jam litui ſtrepunt;
Jam fulgor armorum fugaces
Terret equos equitumq; vultus.
Audire magnos jam videor duces
[h] Non indecoro pulvere ſordidos:
Et cuncta terrarum ſubacta,
Præter atrocem animum Catonis.
Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulchris impia prælia
Teſtatur, auditum quæ Medis
[i] Heſperiæ ſonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decoloravere cædes?
Quæ caret ora cruore noſtro?

Ad *C. SALLUSTIUM CRISPUM.*

ODE ii.

Proculeium laudat ob liberalitatem in fratres. Contemptus pecuniæ efficit beatum.

NULLUS argento color eſt, ‖ avaris
Abditæ terris inimice lamnæ
Criſpe Salluſti, niſi temperato
Splendeat uſu.

---

[f] Poſtquam belli civilis hiſtoriam (quæ res publicas continet) conſcripſeris.—[g] Athenienſi.—‖ Salonam Dalmatiæ civitatem vicerat Pollio, de quâ egerat triumphum.—[h] Glorioſo.—[i] Italicæ.--‖ Ab ſc.

Vivet

Vivet extento Proculeius ævo
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget [k] pennâ renuente ſolvi
Fama ſuperſtes.
Latiùs regnes, avidum domando
Spiritum, quàm ſi Libyam remotis
Gadibus jungas: [l] & uterque Pœnus
Serviat uni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops:
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit venis, & aquoſus albo
Corpore languor.
Redditum Cyri ſolio Phraaten,
Diſſidens plebi, numero beatorum
Eximit virtus: populumque falſis
Dedocet uti
Vocibus: regnum & diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

Ad *DELIUM.*

ODE iii.

Moderatè ferenda utraque eſt fortuna, quum omnibus impendeat æqua moriendi conditio.

ÆQUAM memento rebus in arduis
Servare mentem, non ſecus ac bonis,
Ab inſolenti temperatam
Lætitiâ, moriture Deli:
Seu mœſtus omni tempore vixeris,
Seu te in [m] remoto gramine per dies

[k] Pennâ, cujus nulla unquam diſſolutio futura eſt.—[l] Tam Carthago quæ eſt in Africâ, quam illa quæ eſt in Hiſpaniâ.—[m] A frequentiâ hominum remoto.

Feſtos

Festos reclinatum beâris
Interiore notâ [n] Falerni:
[o] Quâ pinus ingens albaque populus
Umbram hospitalem consociare amant
Ramis, & obliquo laborat
Lympha fugax [p] trepidare rivo.
Huc vina & unguenta, & nimium breves
Flores amœnæ ferre jube rosæ:
Dum res & ætas, & sororum
Fila ‡ trium patiuntur atra.
[q] Cedes coemptis saltibus, & domo,
Villâque flavus quam Tiberis lavit,
Cedes: & extructis in altum
Divitiis potietur hæres.
Divesne, prisco & natus ab Inacho
Nil interest; an pauper, & infimâ
De gente, sub dio morêris,
Victima nil miserantis Orci.
Omnes eodem cogimur; omnium
Versatur [r] urnâ seriùs, ocyus
Sors exitura, nos in æternum
Exilium impositura cymbæ.

Ad *SEPTIMUM.*

ODE vi.

Optat habere suæ senectutis sedem Tibur & Tarentum, quorum laudat amœnitatem.

SEPTIMI [t] Gades aditure mecum, &
[u] Cantabrum indoctum juga ferre nostra, &
* Barbaras Syrtes, ubi Maura semper
Æstuat unda.

---

[n] In interiore parte cellæ vinariæ reconditi.—[o] In quo gramine.—[p] Trepidè fluere & cum murmure.—[q] Discedes.—[r] In urna fatali, in quam conjiciuntur omnium sortes vitæ mortisque.—[s] Navi Charontis.—[t] Qui si opus est, mecum aditurus es Gades ultimam Hispaniæ insulam.—[u] Populum Hispaniæ ferocissimum.—* Inhospitales.—‡ Parcarum.

Tiber

Tibur Argeo [w] positum Colono,
Sit meæ sedes utinam senectæ.
[x] Sit modus lasso maris, & viarum,
Militiæque.
[y] Unde si Parcæ Prohibent iniquæ,
Dulce pellitis ovibus Galesi
Flumen [z] & regnata petam Laconi
Rura Phalantho.
Ille terrarum mihi præter omnes
Angulus [a] ridet, ubi non [b] Hymetto
Mella decedunt, viridique certat
[c] Bacca Venafro:
Ver ubi longum, tepidásque præbet
Jupiter Brumas: & apricus [d] Aulon
Fertilis * Baccho, minimum Falernis
Invidet uvis.
Ille te mecum locus & [e] beatæ
Postulant arces, ibi tu calentem
[f] Debitâ sparges lachrymâ favillam
[g] Vatis amici.

Ad *VALGIUM.*

ODE ix.

Ut tandem aliquando mortem pueri sui Mystis deflere desinat.

NON semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant [h] inæquales procellæ

[w] Tibur conditum à Tiburno colone Argivo.—[x] Sit finis mihi defatigato. — [y] A quo Tibure si Parcæ, i. tres sorores lanificæ (Erebi & Noctis filiæ) me prohibent. —[z] Tarentum in quo regnavit Phalanthus Lacedæmonius.—[a] Placet.—[b] Ubi mella non sunt deteriora melle quod colligunt apes in Hymetto Atticæ monte.—[c] Ubi oliva contendit cum olivâ quæ oritur in Venafro, oppido Campaniæ.—[d] Mons Tarento vicinus.—[e] Fertiles montes.—[f] Lachryma debita propter nostram amicitiam.—[g] Horatii.—[h] Tempestuosæ, quæ mare reddunt inæquale.—* Vitibus.

Usque:

[i] Usque: nec Armeniis in oris
Amice Valgi, stat glacies iners
Menses per omnes, aut aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et foliis viduantur orni.
Tu semper urges flebilibus modis
Mysten ademptum: nec tibi vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.
At non [k] ter ævo functus amabilem
Ploravit omnes Antilochum senex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ sorores
Flevere semper. [l] Desine mollium
Tandem querelarum: & potius nova
Cantemus Augusti trophæa
Cæsaris, [m] & rigidum Niphaten,
Medumque flumen gentibus additum
Victis, minores volvere vortices:
[n] Intraque præscriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

Ad *LICINIUM.*

ODE X.

Mediocritas in utrâque fortunâ est servanda.

RECTIUS vives, Licini, neque altum
Semper urgendo: neque dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
[o] Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem

[i] Semper.—[k] Nestor.—[l] Desine à muliebribus querelis. Græcorum more ponitur Genitivus post verbum finiendi.—[m] Scythiæ fluvium.—[n] Scythiæ Europeæ populos.—[o] Propter vada & saxa periculosum.

Dili-

Diligit, tutus caret obſoleti
Sordibus tecti, caret invidendâ
Sobrius aulâ.
Sæviùs ventis agitatur ingens
Pinus: excelſæ graviore caſu
Decidunt turres: feriuntque ſummos
Fulgura montes.
Sperat infeſtis, metuit ſecundis
Alteram ſortem benè præparatum
Pectus. Informes hyemes reducit
Jupiter; idem
Summovit. Non, ſi malè nunc, & olim
Sic erit. Quondam citharâ tacentem
Suſcitat muſam, neque ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis appare: ſapienter idem
Contrahes vento nimiùm ſecundo
Turgida vela.

Ad *POSTHUMUM.*

ODE xiv.

Vita brevis, & mori neceſſe eſt.

EHEU fugaces, Poſthume, Poſthume,
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis & inſtanti ſenectæ
Afferet indomitæque morti.
Non ſi tricenis quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris: qui ter amplum
Geryonem Tityonque triſti
Compeſcit undâ, ſcilicet omnibus,
Quicunque terræ [p] munere veſcimur,

[p] Fructu.

Eua-

Enavigandâ: ſive reges,
Sive inopes erimus coloni.
Fruſtrà cruento Marte carebimus,
Fractiſque rauci fluctibus [q] Adriæ.
Fruſtrà per Autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum.
Viſendus ater flumine languido
[r] Cocytus errans, & Danai genus
Infame, damnatúſque longi
Siſyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus & domus, & placens
Uxor: neque harum quas colis arborum
Te, præter inviſas cupreſſos,
Ulla brevem dominum ſequetur.

Ad *GROSPHUM.*

ODE xvi.

Omnes expetunt animi tranquillitatem, quæ neque divitiis neque honoribus poteſt acquiri, ſed cupiditates tantùm coercendo.

OCIUM divos rogat in patenti
Prenſus Ægæo, ſimul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Ocium bello furioſa [s] Thrace,
Ocium Medi pharetrâ decori,
Groſphe, non gemmis, neque purpurâ venale, nec auro.
Non enim gazæ, neque conſularis
Summovet lictor miſeros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volantes.

---

[q] Ponitur Adria in neutro genere.—[r] Cocytus eſt fluvius flexuoſus.—[s] Thracia.

t VIVITUR parvo benè, cui paternum
Splendet in mensâ tenui ſalinum:
Nec leves ſomnos timor aut cupido
Sordidus aufert:
Quid brevi fortes u jaculamur ævo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exul
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitioſa naves
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor cervis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præſens animus, quod ultra eſt
Oderit curare: & amara leni
Temperet riſu. NIHIL eſt ab omni
Parte beatum.
Abſtulit clarum cita mors Achillem.
Longa Tithonum minuit ſenectus:
Et mihi forſan, tibi quod negârit,
Porriget * hora.
Te greges centum Siculæque circum
Mugiunt vaccæ, tibi tollit hinnitum
Apta quadrigis equa, te bis Afro
Murice tinctæ
Veſtiunt lanæ: mihi parva rura, &
Spiritum Graiæ tenuem Camœnæ
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

---

t Benè vivit is parvo, qui tenui victu & modico apparatu contentus eſt.—u Petimus.—* Tempus.

ODE

ODE xviii.

Re tenui ſe contentum dicit ubi alii divitiis ſtudent, quaſi perpetuo victuri.

NON ebur, neque aureum
  Meâ renidet in domo lacunar.
Non trabes [w] Hymettiæ
  Premunt: columnas ultimâ reciſas
Africâ: [x] neque Attali
  Ignotus hæres regiam occupavi:
[y] Nec Laconicas mihi
  Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.
At fides & ingenî
  Benigna vena eſt: pauperemque dives
Me petit. Nihil ſupra
  Deos [z] laceſſo: nec [a] potentem amicum
Largiora flagito,
  Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die,
  Novæque pergunt interire Lunæ:
[b] Tu ſecanda marmora
  Locas ſub ipſum funus: & ſepulchri
Immemor ſtruis domos;
  Mariſque Baiis obſtrepentis urges
Summovere littora,
  Parum locuples continente ripâ.
Quid quod uſque proximos
  Revellis agri terminos, & ultra
Limites clientium
  Salis avarus? pellitur paternos
In ſinu ferens deos
  Et uxor, & vir, [c] ſordidoſque natos.

---

[w] Marmoreæ ex monte Hymetto.—[x] Pop. Rom. juris ſimulatione Attali regias opes ſibi vindicavit.—[y] Circa Tænarum Laconiæ regionis promontorium capitur piſcis Murex, ex cujus humore fit color purpureus.—[z] Peto.—[a] Nec Mæcenatem ampliora rogo.—[b] Tu conducis homines qui tibi ſecent marmora paulo ante mortem.—[c] Ob paupertatem.

Nulla certior tamen
    Rapacis Orci ſede deſtinatâ,
Aula divitem manet
    Herum. Quid ultra tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur
    Regumque pueris: nec [d] ſatelles Orci
Callidum Promethea
    Revexit auro captus hic ſuperbum
Tantalum atque Tantali
    [e] Genus coercet: hic levare functum
Pauperem laboribus,
    Vocatus atque non vocatus audit.

---

[d] Charon.—[e] Tantali poſteros, Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Oreſtem.

LIBER

LIBER TERTIUS.

ODE I.

Vita beata non opibus aut honoribus, ſed animi tranquillitate efficitur.

ODI profanum vulgus & arceo.
[a] Favete linguis. Carmina non prius
Audita, Muſarum ſacerdos,
Virginibus puerîſque canto.
Regum timendorum, in proprios greges,
[b] Reges in ipſos imperium eſt Jovis,
Clari giganteo triumpho,
Cuncta ſupercilio moventis:
[c] Eſt ut viro vir latius ordinet
Arbuſta ſulcis: hic generoſior
Deſcendat [d] in campum petitor:
Moribus hic, meliorque famâ
Contendat: illi turba clientium

---

[a] Attendite cum ſilentio, vel, bona verba dicite.—[b] Reges ipſi qui habent imperium in ſibi ſubditos habent etiam Deum ſuum regem.—[c] Fieri poteſt ut alius alio plures poſſideat agros, Mortis tamen conditio eſt omnibus æqua.—[d] In campum Martium, ubi alicujus Magiſtratus eſt petitor.

Sit major. Æquâ lege neceſſitas
  Sortitur, inſignes & imos.
  Omne capax [e] movet urna nomen.
Diſtrictus enſis, cui ſuper impiâ
Cervice pendet, non [f] Siculæ dapes,
  Dulcem [g] elaborabunt ſaporem,
  Non avium citharæque cantus
Somnum reducent. Somnus agreſtium
Lenis virorum non humiles domos
  Faſtidit, umbroſamque ripam,
  Non Zephyris agitata Tempe.
Deſiderantem quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum [h] ſollicitat mare,
  Nec ſævus [i] Arcturi cadentis
  Impetus, aut orientis [k] Hœdi:
Non verberatæ grandine vineæ,
Funduſque mendax. Arbore nunc aquas
  Culpante; nunc torrentia agros
  Sidera, nunc hyemes iniquas.
Contracta piſces æquora ſentiunt,
Jactis in altum molibus; huc frequens
  Cæmenta demittit redemptor
  Cum famulis, dominuſque terræ
Faſtidioſus. Sed timor & minæ
Scandunt eodem quo dominus: neque
  Decedit æratâ triremi &
  Poſt equitem ſedet atra cura.
Quòd ſi dolentem nec [l] Phrygius lapis,
Nec purpurarum ſidere clarior
  Delenit uſus, nec Falerna
  Vitis, [m] Achæmeniumve coſtum:
Cur invidendis poſtibus, & novo
Sublime ritu [n] moliar atrium?
  Cur valle permutem Sabinâ
  Divitias operoſiores?

---

[e] Volvit ad ſortiendum fatum.—[f] Dapes à Dionyſio Siciliæ tyranno apparatæ, & regio luxu inſtructæ.—[g] Reddent.—[h] Reddit eum ſollicitum.—[i] Stella quæ tempeſtates excitat.—[k] Stellæ quibus orientibus ſævit mare.—[l] Columnæ ex lapide Phrygio?—[m] Unguentum Perſicum, ſic dictum ab Achæmene rege Perſiæ.—[n] Extruam ſublime atrium.

Ad

Ad AMICOS.

ODE ii.

Pueri à teneris annis vitæ laborioſæ ſunt aſſueſaciendi.

[o] ANGUSTUM, amici, pauperiem pati
[p] Robuſtus acri militiâ puer
Condiſcat: & [q] Parthos feroces
Vexet eques metuendus haſtâ:
Vitamque [r] ſub dio & trepidis agat
In rebus, illum ex mœnibus hoſticis
[s] Matrona bellantis tyranni
Proſpiciens, & adulta virgo,
[t] Suſpiret: Eheu! ne [u] rudis agminum
Sponſus laceſſat regius aſperum
Tactu [w] leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cædes.
DULCE & decorum eſt pro patriâ mori.
Mors & fugacem perſequitur virum:
Nec parcit imbellis juventæ
[x] Poplitibus, timidoque [x] tergo.
Virtus repulſæ neſcia ſordidæ,
Intaminatis fulget honoribus:
Nec ſumit aut ponit [y] ſecures
Arbitrio popularis [z] auræ.
Virtus, recludens immeritis mori
Cœlum, negatâ tentat iter viâ:
Cœtuſque vulgares & udam
Spernit humum fugiente pennâ.

---

[o] Pauperiem duram difficilem.—[p] Puer factus robuſtus per acrem militiam.—[q] Parthos pro quibuſlibet hoſtibus.—[r] Sub ſole extra tectum vivat & in rebus formidoloſis.—[s] Uxor tyranni alicujus barbari.—[t] Voce queribundâ hæc verba loquatur.—[u] Rei militaris inſcius.—[w] Militem Rom. in conflictu ſævum.—[x] Quæ cernuntur dum fugiunt.—[y] Honores aut magiſtratus, quorum inſignia ſunt ſecures & faſces.—[z] Favoris.

ODE iii.

Vir virtute prædittus nihil extimeſcit.

JUSTUM & tenacem propoſiti virum
 Non civium ardor prava jubentium,
 Non vultus inſtantis tyranni
 Mente quatit ſolidâ: neque Auſter,
[a] Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Jovis manus.
 Si fractus illabatur orbis,
 Impavidum ferient ruinæ.

ODE iv.

Poëta ſe à multis periculis muſarum ope ereptum fuiſſe dicit, omnibúſque malè ceſſiſſe qui adverſùm Deos aliquid moliri voluerint.

DESCENDE cœlo, & dic age tibiâ
 Regina longum Calliope Melos,
 Seu voce nunc mavis acutâ,
 Seu fidibus citharâve Phœbi:
Auditis? an me ludit amabilis
Inſania? audire & videor pios
 Errare per lucos, amœnæ
 Quos & aquæ ſubeunt & auræ.
Me [b] fabuloſæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliæ,
 Ludo fatigatúmque ſomno,
 Fronde novâ puerum palumbes

[a] Arbiter.—[b] Palumbes de quibus poetæ multa fabulantur.

Texêre

Texêre, mirum quod foret omnibus,
Quicunque celſæ nidum [c] Acherontiæ,
Saltúſque Bantinos, & arvum
Pingue tenet humilis Ferenti.
Veſter, Camœnæ, veſter in arduos
Tollor Sabinos: ſeu mihi frigidum
Præneſte, ſeu Tibur ſupinum,
Seu [d] liquidæ placuere Baiæ.
Veſtris amicum fontibus & choris,
Non me [e] Philippis verſa acies retro,
[f] Devota non extinxit arbos,
Non Siculâ [g] Palinurus undâ.
[h] Utcunque mecum vos eritis libens
Inſanientem navita Boſphorum
Tentabo, & arentes arenas
Littoris Aſſyrii, viator.
Viſam Britannos hoſpitibus feros,
Et lætum equino ſanguine * Concanum:
Viſam pharetratos Gelonos.
Et Scythicum inviolatus amnem.
Vos lene conſilium & datis & dato
Gaudetis almæ. Scimus ut impios
Titanas immanémque turmam
Fulmine ſuſtulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventóſque, & urbes regnáque [i] triſtia,
Divóſque mortaléſque turbas
Imperio regit unus æquo.
[k] Vis conſilî expers mole ruit ſuâ,
Vim temperatam dii quoque provehunt
In majus: iidem odere viros
Omne nefas animo moventes.

---

[c] Urbs Lucaniæ admodum parva, in ſublimitate montis poſita.—[d] Baiæ eſt urbs Companiæ aquis calidis nobilitata.—[e] Philippi eſt urbs in Thraciâ, ubi verſus erat in fugam Bruti & Caſſii exercitus, in quo bello Horatius erat Tribunus militum.—[f] Arbor celebrata, Vide Od. 14. Lib. 2.—[g] Promontorium Lucaniæ, ubi Horatius in ſummo periculo eſt verſatus, quum ex bello Philippenſi in Italiam rediret.—[h] Quandocunque.—[i] Sedem inferorum.—[k] Robur corporis..—* Hiſpani vel Thraces quibus ſanguis equinus lacti commixtus potus erat familiaris.

ODE

ODE V.

Augusti laudes. Reguli constantia.

COELO tonantem credidimus Jovem
Regnare: præsens divus habebitur
Augustus, adjectis Britannis
Imperio, gravibusque Persis.
Milesne Crassi conjuge [l] barbarâ
Turpis maritus vixit? & hostium
(Prô curia, inversique mores!)
Consenuit socerorum in arvis
Sub rege Medo, Marsus & Appulus,
Anciliorum, nominis & togæ
Oblitus [m] æternæque Vestæ,
[n] Incolumi Jove & urbe Româ?
Hoc caverat mens provida Reguli,
Dissentientis [o] conditionibus
Fœdis & exemplo trahenti
Perniciem veniens in ævum:
Si non periret immiserabilis
Captiva pubes. [p] Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus sinè cæde (dixit)
Direpta vidi: vidi ego civium
Retorta tergo brachia libero:
Portasque non clausas, & arva
Marte coli populata nostro.
Auro repensus scilicet acrior
Miles redibit? flagitio additis
Damnum; neque amissos colores
Lana [q] refert medicata fuco:
NEC vera virtus, quum semel excidit,

---

[l] Alienigenâ.—[m] Æterni ignis, in templo Vestæ à virginibus custoditi.—[n] Capitolio, quæ Jovis erat sedes.—[o] Noluit enim captivos Afrorum pro se reddi.—[p] Hæc est Reguli oratio in Senatu Rom. habita.—[q] Resumit.

Curat

Curat reponi deterioribus.[r]
Si pugnat extricata densis
Cerva plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis se dedidit hostibus?
Et Marte[s] Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners timuitque mortem.
Hic unde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor,
O magna Carthago probrosis
Altior Italiæ ruinis!
Fertur pudicæ conjugis osculum,
Parvosque natos[t] ut capitis minor,
A se removisse, & virilem
Torvus humi posuisse vultum:
Donec labantes consilio patres
Firmaret[u] autor nunquam aliàs dato,
Interque mœrentes amicos
Egregiùs properaret exul.
Atqui sciebat quæ sibi barbarus
Tortor pararet. Non aliter tamen
Dimovit obstantes propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm si clientum longa negoita,
Dijudicatâ lite relinqueret,
Tendens Vanafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

Ad *ROMANOS*,

De moribus sui seculi corruptis.

ODE vi.

DELICTA Majorum immeritus lues,
Romane: donec templum[w] refeceris

---

[r] Vera virtus non solet restitui iis qui corrupti jam ac depravati sunt.—[s] Prælio.—[t] Ut capite diminutus, ut servus factus per captivitatem.—[u] Suasor sive monitor.—[w] Reparaveris.

Ædes-

Ædesque labentes deorum, &
Fœda nigro simulacra fumo,
Diis te minorem quòd geris, imperas:
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Dii multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.
Fœcunda culpæ sæcula, nuptias
Primùm inquinavêre, & genus, & domos.
[x] Hoc fonte derivata clades
Inque patres populosq; fluxit.
Motus doceri gaudet [y] Ionicos
Matura virgo, & fingitur artibus
Jam nunc, & incestos amores
[z] De tenero meditatur ungui.
Non his juventus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico:
Pyrrhumque & ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemque dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles Sabellis docta ligonibus
[a] Versare glebas, & severæ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fustes: sol ubi montium
Mutaret umbras, & juga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus [b] agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

---

[x] Ex adulteriis.—[y] Saltationes quas primùm Iones invenerunt.—[z] A teneris annis.—[a] Arare.—[b] Adducens tempus gratum (i. noctem in quâ quiescimus.)

Ad *MECÆNATEM.*

ODE xvi.

Auro omnia parent. Horatius verò contentus est suâ sorte.

AURUM per medios ire satellites,
Et perrumpere [c] amat saxa, potentius
Ictu fulmineo. Concidit [d] auguris
Argivi domus, ob lucrum
Dimersa excidio. Diffidit urbium
Portas [e] vir Macedo, & subruit æmulos
Reges muneribus. Munera navium
Sævos illaqueant duces.
Crescentem sequitur [f] cura pecuniam,
Majorúmque fames. Jure perhorrui
Latè conspicuum tollere verticem,
Mecænas, equitum decus.
Quanto quisque sibi plura negaverit,
A diis plura [g] feret. Nil cupientium
[h] Nudus castra peto: & transfuga divitum
Partes linquere gestio,
Contemptæ dominus splendidior rei,
Quam si, quicquid arat [i] non piger Appulus
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ rivus aquæ, sylvaque jugerum
Paucorum, & segetis [k] certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit sorte beatior.

---

[c] Solet.—[d] Amphiarai, ipse, uxor, & liberi ob monile aureum quod Eriphile ejus uxor ab Adrasto acceperat—[e] Philippus rex Macedoniæ castra expugnare posse dicebat, in quæ asellus auro onustus possit ascendere.—[f] Cura servandi.—[g] Accipiet.—[h] Pauper. Hoc utinam Christiani imitarentur. —[i] Laboriosus. —[k] Fundus meus fidelis fallit eum, qui Africæ imperio fulget, beatiore ium sit sorte, quàm ipsius ingentes opes.

Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes,
Nec Læstrigoniâ Bacchus in amphorâ
Languescit mihi, nec pinguia Gallicis
Crescunt vellera pascuis:
Importuna tamen pauperies abest:
Nec si plura velim tu dare deneges.
Contractâ meliùs parva cupidine
Vectigalia colligam;
Quàm si [l] Mygdoniis regnum [m] Alyattici
Campis continuem. MULTA petentibus
Desunt multa. [n] Benè est cui deus obtulit
Parcâ, quod satis est, manu.

Ad *PHIDILEN.*

ODE xxiii.

Deus puris manibus & corde est colendus.

COELO [o] supinas si tuleris manus
[p] Nascente Lunâ, rustica Phidile:
Si thure plâcaris & hornâ
Fruge Lares, avidáque porcâ
Nec pestilentem sentiet Africum
Fœcunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
[q] Pomifero [r] grave tempus anno,
[s] Immunis aram si tetigit manus,
Non sumptuosa blandior hostia,
Mollivit aversos Penates,
[t] Farre pio, & saliente micâ.

---

[l] Campis Phrygiis.—[m] Regis Lydiæ, Crœsi patris.—[n] Benè est ei, cui Deus, dedit parcâ manu & tamen dedit quantum sufficit ad vitam degendam.—[o] Supplices & ad cœlum expansas.—[p] Novilunio.—[q] Nempe Autumno,—[r] Pestilens & insalubre.—[s] Immunis á scelere, i. Non magna munera, sed mens sincera deum placat.—[t] Farre piè oblato.

In

In *DIVITES AVAROS.*

ODE xxiv.

INTACTIS opulentior
Theſauris Arabum & divitis Indiæ,
[u] Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis & mare Apulicum
Si figit adamantinos
Summis verticibus [w] dura neceſſitas
Clavos: non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campeſtres melius Scythæ,
(Quorum plauſtra vagas ritè trahunt domos)
Vivunt, & rigidæ Getæ,
Immetata quibus jugera liberas
Fruges & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annuâ:
Defunctumque laboribus
Æquali recreat ſorte vicarius.
Illic matre carentibus
Priviginis mulier [x] temperat innocens.
Nec dotata regit virum
Conjux nec nitido fidit adultero:
Dos eſt magna, parentium
Virtus, [y] & metuens alterius viri
Certo fœdere caſtitas:
Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.
O quis, quis volet impias
Cædes, & rabiem tollere civicam?
Si quæret, pater urbium
Subſcribi ſtatuis, indomitam audeat
Refrænare licentiam,

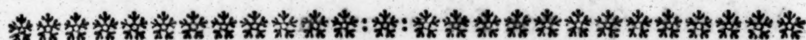
[u] Saxis cæſis ad ædificandum in mari.—[w] Triſte fatum.—[x] Parcit.—[y] Nolens ab alio viro tangi.—[a] Comprimere cupiditatem inſatiabilem.

Clarus poſtgenitis: quatenus (heu nefas!)
Virtutem incolumen odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi!
Quid triſtes querimoniæ,
Si non ſupplicio culpa reciditur.
Quid leges ſine moribus
Vanæ proficiant? ſi, neque fervidis
Pars incluſa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durat æque gelu nives
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora navitæ?
Magnum pauperies opprobrium jubet
Quidvis & facere & pati
Virtutiſque viam deſerere arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor vocat & turba faventium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. Scelerum ſi [b] bene pœnitet,
Eradenda cupidinis
Parvi ſunt [c] elementa: & teneræ nimis
Mentes aſperioribus
Firmandæ ſtudiis. Neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer,
Venarique timet: ludere doctior
Seu Græco jubeas trocho,
Seu mavis vetitâ legibus [d] aleâ.
Quum perjura patris fides
Conſortem ſocium fallat & hoſpitem,
Indignóque pecuniam
Hæredi properet: ſcilicet improbæ
Creſcunt divitiæ; tamen
Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.

---

[b] Verè.—[c] Primordia.—[d] Lege Corneliâ & Titiâ.

Ad

Ad *MECÆNATEM.*

ODE xxix.

Invitat eum ad cœnam hilarem, publicis curis omiſſis.

TYRRHENA regum progenies, veni:
Nè ſemper udum Tibur & [e] Æſulæ
Declive contempleris arvum, &
[f] Telegoni juga parricidæ.
Faſtidioſam deſere copiam &
[g] Molem propinquam nubibus arduis.
Omitte mirari beatæ
Fumum & opes ſtrepitúmque Romæ.
Plerumque gratæ divitibus vices,
Mundæque parvo ſub lare pauperum
Cœnæ, ſinè aulæis & oſtro,
Sollicitam explicuêre frontem.
Jam paſtor umbras cum grege languido
Rivúmque feſſus quærit, & horridi
Dumeta Sylvani: carétque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu civitatem quis deceat ſtatus,
Curas, & urbi ſollicitus, times
Quid Seres & regnata Cyro
Bactra parent, [h] Tanaíſque diſcors.
PRUDENS futuri temporis exitum
Caliginosâ nocte premit Deus:
Ridetque ſi mortalis ultra
Fas trepidat: quod adeſt, memento
Componere æquus: cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,

---

[e] Oppidum in latere montis Tiburi propinquum.—[f] Tuſculum urbem conditam à Telegono Ulyſſis ex Circe filio, qui patrem imprudens interfecit.—[g] Turrim.—[h] Fluvius Aſiam ab Europâ diſterminans.

Stirpésque raptas, & pecus & domos
Volventis unà, non sinè montium
Clamore, vicinæque sylvæ.
Quum fera diluvies quietos
Irritat amnes. [i] Ille potens sui
Lætúsque deget, cui licet, in diem,
Dixisse, vixi: Cras vel atrâ
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro, non tamen irritum
Quodcunque retrò est, efficiet: neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sævo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alii benigna.
Laudo [k] manentem: si celeres quatit
Pennas, [l] resigno quæ dedit: & meâ
Virtute me involvo, probámque
Pauperiem sine dote quæro.
Non est meum, si mugiat Africis
[m] Malus procellis, & miseras preces
Decurrere: & votis pacisci
Ne Cypriæ Tyriæque merces
Addant avaro divitias mari.
Tunc me biremis præsidio scaphæ,
Tutum per Ægeos tumultus
Aura feret, [n] geminúsque pollux.

---

[i] Ille compos sui.— [k] Fortunam stabilem.— [l] Reddo.— [m] Arbor navis.— [n] Castor & Pollux gemini.

LIBER

LIBER QUARTUS.

AD

Ad *JULUM ANTONIUM*,

M. ANTONII, TRIUMVIRI filium.

ODE ii.

PINDARUM *imitari periculum est.*

PINDARUM quiſquis ſtudet æmulari,
Jule, ceratis ope Dædaleâ
Nititur pennis, ° vitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens velut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluere ripas,
Fervet, immenſuſque ruit profundo
Pindarus ore;
Laureâ donandus Apollinari:
Seu per audaces nova dithyrambos
Verba devolvit, numeriſque fertur
Lege ſolutis:
Seu deos regeſque canit, deorum
Sanguinem, per quos cecidêre juſtâ

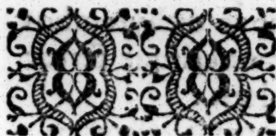
° Pellucido.

Morte

Morte Centauri: cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ:
Sive, quos Elea domum reducit
Palma cœleſtes: pugilemve equumve
Dicit, & centum potiore ſignis
Munere donat:
Flebili ſponſæ juvenemve raptum
Plorat: & vires animumque moreſ-
-que aureos educit in aſtra, nigro-
-que invidet Orco.
Multa [p] Dircæum levat aura cygnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego, apis Matinæ
More modoque,
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, [q] uvidique
Tiburis rivos, operoſa parvus
[r] Carmina fingo.
[s] Concines majore Poeta plectro
Cæſarem, [t] quandoque trahet feroces
[u] Per ſacrum clivum, meritâ decorus
Fronde Sicambros:
[w] Quo nihil majus meliuſve terris
Fata donavere, bonique divi:
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora priſcum.

---

[p] Thebanum ſic dictum à Dirce fonte Thebano.— [q] Tiburis aquâ abundantis.— [r] Carmina compono laborioſa exiſtens parvus.— [s] O Poëta, tu canes Cæſarem ſtylo grandiore, i. carmine heroico.— [t] Quandocunque.— [u] Per ſacram viam triumphantes in Capitolium vehebantur.— [w] Quo Cæſare.

Ad *MELPOMENEN.*

ODE iii.

Natus eſt Horatius ad artem Poëticam, cujus beneficio immortalem gloriam eſt conſecutus.

QUEM tu, Melpomene, ſemel
  Naſcentem placido lumine videris,
Illum non labor Iſthmius
  [x] Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaico
  Victorem, neque res bellica [y] Deliis
Ornatum foliis ducem,
  Quod regum tumidas contuderit minas,
Oſtendet Capitolio:
  Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ
  [z] Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
  Dignatur ſoboles inter amabiles
Vatum ponere me choros:
  Et jam dente minus mordeor invido.
O teſtudinis aureæ
  Dulcémque ſtrepitum, Pieri, temperas:
O mutis quoque piſcibus
  Donatura cygni, ſi libeat [a] ſonum:
Totum muneris hoc tui eſt,
  Quod monſtror digito prætereuntium
Romanæ [b] fidicen lyræ:
  Quòd ſpiro, & placeo (ſi placeo) tuum eſt.

---

[x] Clarum faciet pugilem.—[y] Laureâ Apollinari à Delo inſulâ Apollini ſacrâ.—[z] Efficient.——[a] Cantûs dulcedinem.—— [b] Lyricus Poëta.

Ad *L. MANLIUM TORQUATUM.*

ODE vii.

Omnia tempore mutantur; benè igitur vivendum eſt.

DIFFUGERE nives: redeunt jam gramina campis,
 Arboribuſque [c] comæ,
[d] Mutat terra vices, & decreſcentia ripas
 Flumina prætereunt.
Immortalia ne ſperes monet annus, & almum
 Quæ rapit hora diem.
Frigora miteſcunt Zephyris: ver proterit æſtas,
 Interitura ſimul,
Pomifer autumnus fruges effuderit: & mox
 Bruma recurret iners:
Damna tamen celeres reparant cœleſtia lunæ:
 Nos ubi decidimus,
Quò pius Æneas, quo Tullus dives, & Ancus,
 Pulvis & umbra ſumus.
Quis ſcit an adjiciant hodiernæ craſtina ſummæ
 Tempora dii ſuperi?
Cuncta manus avidas fugient hæredis, [e] amico
 Quæ dederis animo.
Quum ſemel occideris, & de te ſplendida Minos
 Fecerit arbitria,
Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
 Reſtituet pietas.

---

[c] Frondes.——[d] Mutatur anni tempus.——[e] Liberali.

Ad *LOLLIUM.*

ODE ix.

Virtus, ſine carminum ope oblivione deletur. Lollii virtutes celebrat.

VIXERE fortes ante Agamemnona
Multi: ſed omnes illachrymabiles
Urgentur ignotique longâ
Nocte: carent quia vate ſacro.
PAULUM ſepultæ diſtat inertiæ
Celata virtus: non ego te meis
Chartis inornatum ſilebo:
Tótve tuus patiar labores
Impune, Lolli, carpere lividas
Obliviones. Eſt animus tibi,
Rerúmque prudens, & ſecundis
Temporibus dubiiſque [f] rectus:
Vindex avaræ fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ:
[g] Conſúlque non unius anni,
Sed quoties bonus atque fidus
Judex honeſtum prætulit utili,
Rejecit alto dona nocentium
Vultu: & [h] per obſtantes catervas
Explicuit ſua victor arma.
Non poſſidentem multa vocaveris
Rectè beatum: [i] rectiùs occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus ſapienter uti,
Durámque callet pauperiem pati:
Pejuſque letho flagitium timet:
[k] Non ille pro charis amicis
Aut patriâ timidus perire.

---

[f] Æquabilis in utrâque fortunâ.—[g] Non unius anni conſul, ſed ſemper eſt rex, qui ſuis cupiditatibus imperat.—[h] Per munera & largitiones tanquam victor expromſit ſua arma, id eſt, ſuam integritatem & abſtinentiam.—[i] Merito.—[k] Ille, vir talis.

Q. HORATII FLACCI

Sermonum ſive Satyrarum.

Liber Primus.

Invehitur in pravam hominum conſuetudinem, quâ fit, ut nunquam ſuâ ſorte ſint contenti. Deinde avaritiam inſectatur.

QUI fit, Mæcenas ut nemo, quam ſibi ſortem
Seu ratio dederit, ſeu fors objecerit, [a] illâ
Contentus vivat? laudet [b] diverſa ſequentes?
O fortunati Mercatores, gravis armis
Miles ait, multo jam fractus membra labore.
Contrà, mercator, navim jactantibus Auſtris,
Militia eſt potior. Quid enim? [c] concurritur: horæ
[d] Momento, aut cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat juris legúmque peritus,
Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat.

---

[a] Illâ ſorte.——[b] Vivendi ſtudia.——[c] A militibus in pugnâ.—
[d] In puncto temporis.

Ill[e]

Ille datis vadibus qui rure extractus in urbem est
Solos felices viventes clamat in urbe.
Cætera de genere hoc (adeò sunt multa,) loquacem
Delassare valent * Fabium, nè te morer, audi
Quò rem deducam: si quis deus, En ego, dicat,
Jam faciam quod vultis: eris tu, qui modò, miles,
Mercator: tu, consultus modò, rusticus. Hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. Eia,
Quid statis? Nolint. Atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, meritò quin illis Jupiter ambas
Iratus baccas inflet, neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis ut præbeat aurem?
Prætereo, ne sic, ut qui jocularia, ridens
Percurram; quanquam ridentem dicere verum
Quid vetat? ut pueris [e] olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint ut discere prima.
Sed tamen amoto quæramus seria ludo.
Ille gravem duro terram qui vertit aratro:
Perfidus hic caupo, miles nautæque per omne
Audaces mare, qui currunt; [f] hâc mente laborem
Sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
Aiunt, quum sibi sunt congesta cibaria: sicut
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri;
Quæ [g] simul inversum contristat Aquarius annum
Non usquam prorepit: & illis utitur [h] antè
Quæsitis sapiens: quum te neque fervidus æstus
Dimoveat lucro, nec hyems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter,
Quid juvat immensum te argenti pondus & auri
Furtim defossâ timidum deponere terrâ?
* Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem.
† At ni id fit, quod habet pulchri constructus acervus?
Millia frumenti tua triverit area centum,
Non tuus [i] hoc capiet venter plus quam meus: ut si
Reticulum panis venales inter onusto

---

* Clamosum causidicum, vel, Philosophum quendam qui libros aliquos conscripserat verbosos.—[e] Interdum.—[f] In hunc finem.—[g] Simulatq: hyems advenerit.—[h] Æstivo tempore.—* Avarus loquitur.—† Horatii Verba.—[i] Ex hoc.

Fortè vehas humero, nihilo plus accipias, quam
Qui nil portârit. Vel dic, quid referat intra
Naturæ fines viventi jugera centum an
Mille aret? * At ſuave eſt ex magno tollere acervo.
Dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
† Cur tu plus laudes cumeris granaria noſtris?
Ut tibi ſi ſit opus [k] liquidi non amplius urnâ,
Vel cyatho: & dicas, magno de flumine malim
Quam ex hoc fonticulo tantundem ſumere. Eo fit,
Plenior ut ſi quos delectat copia juſto,
Cum ripâ ſimul avulſos [l] ferat [m] Aufidus acer.
At qui tantulo eget quanto eſt opus, is neque limo
Turbatam haurit aquam, neq; vitam amittit in undis.
At [n] bona pars hominum decepta cupidine falſâ,
Nil ſatis eſt, inquit: quia tanti, quantum habeas, ſis.
Quid facias [o] illi? jubeas miſerum eſſe libenter,
Quatenus id facit: ut [p] quidam memoratur Athenis
Sordidus, ac dives, populi contemnere voces
Sic ſolitus: populus me ſibilat; at mihi plaudo
Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arcâ.
Tantalus á labris ſitiens fugientia captat
Flumina. Quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur: congeſtis undiq; ſaccis
Indormis inhians: & tanquam parcere ſacris
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere [q] tabellis.
Neſcis quo valeat nummus? quem præbeat uſum?
Panis ematur, olus, vini ſextarius: adde,
Queis humana ſibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem, noctesq; dieſque,
Formidare malos fures, incendia, ſervos,
Ne te compilent fugientes; hoc juvat? horum
Semper ego optârim pauperrimus eſſe bonorum.
At ſi condoluit tentatum frigore corpus;
Aut alius caſus lecto te affixit; habes qui
Aſſideat? fomenta paret? medicum roget ut te
Suſcitet, ac reddat natis chariſq; propinquis?
Non uxor ſalvum te vult, non filius; omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atq; puellæ.
Miraris, quum tu argento poſt omnia ponas,

[k] Aquæ.—[l] Abreptos auferat. —[m] Apuliæ fluvius.—[n] Major pars.—[o] Tali.—[p] Timon.—[q] Intuendo, non fruendo.

Si nemo præſtet quem non merearis amorem?
An ſi cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis ſervareque amicos
Infelix operam perdas? ut ſi quis aſellum
In campo doceat [r] parentem currere frænis.
Deniq; ſit finis quærendi, quoq; habeas plus,
Pauperiem metuas minus: & finere laborem
Incipias, parto quod avebas: nec facias quod
Ummidius qui tam (non longa eſt fabula) dives,
[s] Ut metiretur nummos: ita ſordidus, ut ſe
Non unquam ſervo melius veſtiret, ad uſque
Supremum tempus, nè ſe penuria victus
Opprimeret, metuebat. At hunc [t] liberta ſecuri
Diviſit medium, [u] fortiſſima Tyndaridarum.
* Quid mî igitur ſuades? ut vivam [x] Mævius? aut ſic
[y] Ut Nomentanus? † Pergis [z] pugnantia ſecum
Frontibus adverſis componere. Non ego, avarum
Quum veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem.
Eſt inter Tanaim quiddam ſocerúmq; Viſelli.
Eſt modus in rebus: ſunt certi denique fines,
Quos ultrà citráque nequit conſiſtere rectum.
Illuc, undè abii, redeo: nemon', ut avarus
Se probet, ac potiùs laudet diverſa ſequentes?
Quodque aliena capella gerat diſtentius uber
Tabeſcat? neque ſe majori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc atque hunc ſuperare laboret?
Sic feſtinanti ſemper locupletior obſtat.
Ut cum carceribus miſſos rapit [a] ungula currus,
Inſtat equis auriga ſuos vincentibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem,
Indè fit ut rarò, qui ſe vexiſſe beatum
Dicat, & exacto contentus tempore, vitâ
Cedat, uti conviva ſatur reperire queamus.
Jam ſatis eſt; nè me Criſpini [b] ſcrinia Lippi
Compilaſſe putes, verbum non amplius addam.

---

[r] Obedientem.—[s] Non ut numeraret, quia innumerabiles erant ejus divitiæ.—[t] Uxor.—[u] Ac ſi fuiſſet altera Clytemneſtra, Tyndari filia quæ Agamemnonem interfecit.—[x] Avarus & ſordidus?—[y] Homo luxurioſus.—[z] Res contrarias.—[a] Ungula ponitur, pro ungulatis equis.—[b] Arculas i. libros Philoſophi loquaciſſimi.

SATYRA iii.

Eos primum reprehendit, qui quum ad ſua ipſorum vitia conniveant, in alienis videndis acumine oculorum valent. Deindè leviora vitia in amicitiâ diſſimulanda eſſe docet. Poſtremò ad reprehenſionem Stoici Paradoxi dilabitur, quo paria eſſe peccata dicunt.

OMNIBUS hoc vitium eſt cantoribus, inter amicos
Ut nunquam inducant animum cantare, rogati:
Injuſſi nunquam deſiſtant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæſar, qui cogere poſſet,
Si peteret per amicitiam patris atq; ſuam, non
Quicquam proficeret. Si collibuiſſet, [c] ab ovo
[d] Uſq; ad mala iteraret, Io Bacche, modo ſummâ
Voce modò hâc reſonat [e] chordis quæ quatuor ima.
Nil æquale homini fuit illi. Sæpè velut qui
Currebat fugiens hoſtem: perſæpè velut qui
Junonis ſacra ferret. Habebat ſæpè ducentos,
Sæpe decem ſervos: modò reges atq; tetrarchas,
Omnia magna loquens: modo, Sit mihi menſa tripes &
Concha ſalis puri, & toga quæ defendere frigus
Quamvis craſſa, queat. [f] Decies centena dediſſes
Huic parco paucis contento, quinq; diebus
Nil erat in loculis. Noctes vigilabat ad ipſum
Mane, diem totam ſtertebat. Nil fuit unnquam
Sic impar ſibi. Nunc aliquis dicat mihi, Quid tu?
Nulláne habes vitia? Imo alia, haud fortaſſe minora.
Mænius abſentem Novium quum carperet, Heus tu,
(Quidam ait) [g] ignoras te? an ut ignotum dare nobis
Verba putas? Egomet mî ignoſco, Mænius inquit.
Stultus & improbus hic amor eſt, dignúſque notari,

[c] Ab ovo quod erat cænæ initium.—[d] Uſq; ad poma, i. cænæ finem.—[e] In quatuor chordis, i. inſtrumento Muſico.—[f] Mille ſeſtertia.—[g] Non noviſti tua vitia?

Quum tua prævideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut ſerpens [h] Epidaurius? at tibi contra
Evenit, inquirant vitia ut tua rurſus & illi.
Iracundior eſt paulò. Minus aptus acutis
Naribus [i] horum hominum: rideri poſſit, eò quod
[k] Ruſticiùs tonſo toga defluit, & malè laxus
In pede calceus hæret. At eſt bonus, ut melior vir
Non alius quiſquam. At tibi amicus, at ingenium ingens
Inculto latet hoc ſub corpore. Denique teipſum
[l] Concute, num qua tibi vitiorum inſeverit olim
Natura, aut etiam conſuetudo mala. Namque
Neglectis urenda filix innaſcitur agris.
[m] Illuc prævertamur: amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cœcum vitia, aut etiam ipſa hæc
Delectant. Veluti Balbinum [n] polypus Agnæ.
Vellem in amicitiâ ſic erraremus: & iſti
Errori nomen virtus poſuiſſet honeſtum.
At, pater ut gnati, ſic nos debemus amici,
Si quod ſit vitium, non faſtidire. Strabonem
Appellat pætum pater: & pullum, malè parvus
Si cui filius eſt: ut abortivus fuit olim
[o] Siſyphus: hunc varum, diſtortis cruribus: illum
Balbutit ſcaurum pravis fultum malè talis.
Parcius hic vivit: frugi dicatur: ineptus
Et jactantior hic paulo eſt: concinnus amicis
Poſtulat ut videatur. At eſt truculentior, atq;
Plus æquo liber: ſimplex fortiſq; habeatur:
Caldior eſt: acres inter numeretur; opinor,
Hæc res & jungit, junctos & ſervat amicos.
At nos virtutes ipſas invertimus, atque
Sincerum cupimus vas incruſtare. [p] Probus quis
Nobiſcum vivit? multum eſt demiſſus homo. Illi
Tardo, cognomen pinguis damus, hic fugit omnes
Inſidias, nullique malo latus obdit apertum?

---

[h] Ponitur pro quovis dracone.—[i] Qui hodie vivunt.—[k] Quod illi imperitius tonſo toga malè eſt compoſita.—[l] Examinato.—[m] Nos eò vertamus priuſquam de amicorum officio aut vitiis agimus.—[n] Morbus putidus in naribus.—[o] Filius M. Antonii triumviri, ſtaturæ vix bipedalis, ſed ingenii acutiſſimi.—[p] Si.

(Quum genus hoc inter vitæ verſetur, ubi acris
Invidia atque vigent ubi [q] crimina) [r] pro benè ſano
Ac non incautò, fictum aſtutumque vocamus.
Simplicior ſi quis (qualem me ſæpè libenter
Obtulerim tibi Mæcenas) ut fortè legentem
Aut tacitum impellat quovis ſermone moleſtus:
Communi ſenſu planè caret, inquimus. Eheu!
Quàm temerè in noſmet legem ſancimus iniquam!
Nam vitiis nemo ſinè naſcitur: optimus ille eſt,
Qui minimis urgetur. Amicus dulcis, ut æquum eſt,
Cum mea compenſet vitiis bona: pluribus hiſce
(Si modò plura mihi bona ſunt) inclinet: amari
Si volet: hâc lege, in trutinâ ponetur eâdem.
Qui, ne tuberibus [s] propriis offendat amicum,
Poſtulat, ignoſcat [t] verrucis illius. Æquum eſt,
Peccatis veniam poſcentem, reddere rurſus.
[u] Denique; quatenus excidi penitus vitium iræ,
Cætera item nequeunt ſtultis hærentia: cur non
Ponderibus moduliſque ſuis ratio utitur? ac res
Ut quæque eſt, ita ſuppliciis delicta coercet?
Si quis eum ſervum, patinam qui tollere juſſus,
Semeſos piſces tepidumque ligurierit jus,
In cruce ſuffigat: [w] Labeone inſanior inter
Sanos dicatur. Quanto hoc furioſius atque
Majus peccatum eſt? paulum deliquit amicus:
Quod niſi concedas, habeare inſuavis: acerbus
Odiſti, & fugis, ut [x] Druſonem debitor æris:
Qui niſi, quum triſtes miſero venêre [y] calendæ,
[z] Mercedem aut nummos unde, unde extricat, amaras.
Porrecto jugulo hiſtorias, captivus ut audit.
Comminxit lectum potus: menſáve catillum
Evandri manibus tritum dejecit: ob hanc rem
Aut poſitum ante meâ quia pullum in parte catini
Suſtulit eſuriens: [a] minus hoc jucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, ſi furtum fecerit? aut ſi

[q] Criminationes.—[r] Pro cauto & prudente.—[s] Suis peccatis gravioribus.—[t] Levioribus amici vitiis.—[u] Diſputat contra Stoicorum dogma, qui dicunt, Omnia peccata eſſe paria.—[w] Labeo juriſperitus erat contumax, qui multa nimis liberè dixerat in Auguſtum.—[x] Fœneratorem & malum hiſtoriarum ſcriptorem. — [y] Calendis, creditam pecuniam reddebant debitores.--[z] Uſarum.--[a] Minus ob hoc.

Prodiderit commiſſa [b] fide? [c] ſponſumve negârit?
[d] Queis paria eſſe ferè placuit peccata laborant,
Quum ventum ad verum eſt; ſenſus moreſque repugnant
Atque ipſa utilitas, juſti [e] propè mater & æqui.
Quum prorepſerunt [f] primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus, glandem atq; cubilia propter
Unguibus & pugnis, dein fuſtibus, atque ita [g] porrò
Pugnabant armis, quæ poſt fabricaverat uſus.
Donec verba, quibus voces ſenſuſque notarent,
Nomináque invenêre. Dehinc abſiſtere bello,
Oppida cœperunt munire: & ponere leges,
Ne quis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam mulier teterrima belli
Cauſa: ſed ignotis periêrunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes, more ferarum,
[h] Viribus editior cædebat, ut in grege taurus,
Jura inventa metu injuſti fateare neceſſe eſt,
Tempora ſi faſtóſque velis evolvere mundi.
Nec natura poteſt juſto ſecernere iniquum,
Dividit ut bona diverſis, fugienda petendis.
Nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque
Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus divûm ſacra legerit: adſit
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne ſcuticâ dignum, horribili ſectere flagello.
Nam ut ferulâ cædas meritum majora ſubire
Verbera, non vereor: quum dicas eſſe pares res,
Furta latrociniis, & magnis parva mineris
Falce reciſurum ſimili te, ſi tibi regnum
Permittant homines. [i] Si dives, qui ſapiens eſt,
Et ſutor bonus & ſolus formoſus, & eſt rex:
Cur optas quod habes? [k] non nôſti quid pater, inquit
[l] Chryſippus dicat: Sapiens crepidas ſibi nunquam
Nec ſoleas fecit: ſutor tamen eſt ſapiens, quî?
Ut, quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque
Optimus eſt modulator: [m] ut Alfenus vafer, omni

---

[b] Fidei.—[c] Promiſſum.—[d] Stoicis.—[e] Quaſi.—[f] Prima animalia i. Homines.—[g] Poſt.—[h] Vir robuſtior.—[i] Irridet Stoicorum Paradoxon, nempe ſapientem eſſe omnia.—[k] Stoicus arguit Horatium ignorationis, & inquit, Num noſti, &c.—[l] Chryſippus vaferrimus Stoicorum.—[m] Alfenus ex ſutore, juriſconſultus clariſſimus evaſit.

Ab-

Abjecto instrumento artis, clausâque [n] tabernâ,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex, sic rex solus [o] vellunt tibi barbam
Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coerces,
Urgeris turbâ circum te stante: miserque
Rumperis & latras, magnorum maxime regum.
Ne longum faciam; dum tu quadrante lavatum
[p] Rex ibis: neque te quisquam [q] stipator, ineptum
Præter [r] Crispinum, sectabitur: Et mihi dulces
Ignoscent si quid peccavero stultus, amici,
Inque vicem illorum patiar delicta libenter,
[s] Privatúsque magis vivam te rege beatus.

SATYRA IV.

Lucilium veteres Comicos Græcos sequutum, mordacem fuisse ait. Sua autem Scripta non itidem legi ostendit, quum bona pars hominum sibi vitii alicujus conscia, se ibi perstringi sciant. Se velut paternâ quâdam castigatione ad deterrendos à vitiis homines uti profitetur.

EUPOLIS, atque Cratinus, Aristophanesque poëtæ,
Atque alii quorum comœdia prisca virorum est:
Si quis erat dignus describi quòd malus, aut fur:
Quòd mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus: multâ cum libertate notabant.
[t] Hinc omnis pendet [u] Lucilius, hosce sequutus,
Mutatis tantum pedibus numerisque: facetus,
[w] Emunctæ naris, durus componere versus.
Nam fuit hôc vitiosus, in horâ sæpè ducentos,
Ut magnum, versus dictabat, [x] stans pede in uno.

---

[n] Sutrinâ.—[o] Adeò stultè loqueris, ò Stoice.—[p] Secundùm Stoicorum opinionem.—[q] Comes.—[r] Stoicum.—[s] Et non rex.—[t] Ab illis Poetis,—[u] Poeta Romanus.—[w] Acri judicio.—[x] Nullo labore & tempore brevissimo.

Quum

Quum flueret lutulentus [y] erat quod tollere velles,
Garrulus, atque piger ſcribendi ferre laborem,
Scribendi rectè: nam ut multum, nil moror. Ecce!
Criſpinus [z] minimo me provocat: [a] Accipe ſi vis,
Accipe jam tabulas. Detur nobis locus, hora,
Cuſtodes: videamus uter plus ſcribere poſſit.
[b] Dii benè fecerunt, inopis me quódque puſilli
Finxerunt animi, raro & perpauca loquentem.
At tu concluſas [c] hircinis follibus auras
[d] Uſque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis, imitare. Beatus Fannius, [e] ultro
Delatis capſis & imagine: quum mea nemo
Scripta legat, vulgo recitare timentis ob hanc rem,
Quód ſunt, quos genus hoc minimè juvat. Utpote plures
Culpari dignos. Quemvis mediâ erue turbâ:
Aut ob avaritiam, aut miſerâ ambitione laborat:
Hunc capit argenti ſplendor; Stupet [g] Albius ære:
Hic mutat merces ſurgente à ſole, ad eum quo
Veſpertina tepet regio: quin per mala præceps
Fertur, uti pulvis collectus turbine, nequid
Summa deperdat metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt verſus, odere poetam.
[h] Fœnum habet in cornu, longè fuge: dummodo riſum
Excutiat ſibi, non hic cuiquam parcet amico:
Et quodcunque ſemel chartis [i] illeverit, omnes
[k] Geſtiet à furno redeuntes ſcire, [l] lacúque,
Et pueros, & anus. [b] Agedum, pauca accipe contrà.
Primum ego me illorum, dederim quibus eſſe poetas,
Excerpam numero. Neque enim concludere verſum
Dixeris eſſe ſatis; neque, ſi quis ſcribat uti nos,
Sermoni propriora, putes hunc eſſe poetam:
Ingenium cui ſit, cui mens divinior, atque os

---

[y] Erat aliquid quod ſumeres, idque imitatione dignum.—[z] Minimo digito, quod eſt alterum contemptim in certamen provocare.—[a] Verba Criſpini.—[b] Reſpondet Horatius.—[c] Follibus ex corio hircino factis.—[d] Significat Criſpini verſus turgidos fuiſſe & inanes.—[e] Cui non petenti Senatus detulit capſas, quibus libri ejus in Auguſti bibliothecâ reponerentur, unà cum ſuâ imagine.—[g] Statuis ex ære Corinthio factis.—[h] Metaphora ducta â bove cornu petente, cujus cornibus fœnum alligabant ut ſibi ab illo caverent homines.—[i] Quodcunque ſemel ſcriptitârit.—[k] Cupiet, ut omnes â piſtrino redeuntes ſciant.—[l] Undè aquam hauriunt.

Magna ſonaturum, des nominis hujus honorem.
Idcirco quidam, comœdia, necne poema
Eſſet, [m] quæſivere: quod acer ſpiritus ac vis
Nec verbis nec rebus ineſt: niſi quòd pede certo
Differt ſermoni ſermo merus. At pater ardens
Sævit, quod meretrice nepos inſanit amicâ,
Filius, uxorem grandi cum dote recuſat:
Ebrius & (magnum quod dedecus) ambulat ante
Noctem cum facibus. Numquid [n] Pomponius iſtis
Audiret leviora, pater ſi viveret? ergo
Non ſatis eſt puris verſum perſcribere verbis,
Quem ſi diſſolvas, quivis ſtomachetur eodem
Quo perſonatus pacto pater. His, ego quæ nunc,
Olim quæ ſcripſit Lucilius, eripias ſi
[o] Tempora certa modoſque: & quod prius ordine verbum eſt,
Poſterius facias præponens ultima primis:
Non, ut ſi ſolvas, *Poſtquam diſcordia tetra*
Belli ferratos poſtes portaſque refregit,
Invenias etiam disjecti membra poetæ.
Hactenus hæc, alias, juſtum ſit necne poema:
Nunc illud tantùm quæram : meritóne tibi ſit
Suſpectum genus hoc ſcribendi. [p] Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, [q] rauci malè cumque [r] libellis:
Magnus uterque timor latronibus: at benè ſi quis
Et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
Ut ſis tu ſimilis Cœli Berrique, latronum,
Non ego ſim Capri, neque Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habet, neque [s] pila libellos,
Queis manus inſudet vulgi Hermogeniſque Tigelli?
Non recito quicquam, niſi amicis, idque coactus;
Non ubivis, coramve quibuſlibet. In medio qui
Scripta foro recitent, ſunt multi: quique lavantes:
Suave locus voci reſonat concluſus. [t] Inanes
Hoc juvat, haud illud quærentes num ſinè ſenſu,
Tempore num faciant [u] alieno. Lædere gaudes,

---

[m] Dubitaverunt.—[n] Adoleſcens vinoſus.—[o] Syllabarum quantitatem.—[p] Accuſator acerrimus, ſic & Caprius.—[q] Aſſiduitate agendi valdè rauci.—[r] Cum libellis accuſatoriis.—[s] Bibliopolarum columna, ad quam proſtabant libri venales.--[t] Leves poetas.--[u] Tempore incongruo.

In-

Inquis: & hoc ſtudio pravus facis. Unde petitum
Hoc in me [w] jacis? eſt autor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? abſentem qui rodit amicum,
Qui non defendit, alio culpante: ſolutos
Qui captat riſus hominum, famamque dicacis:
Fingere qui non viſa poteſt, [x] commiſſa tacere
Qui nequit: hic [y] niger eſt, hunc, tu Romane, caveto.
Sæpè tribus lectis videas cœrnare [z] quaternos:
E quibus unus avet † quâvis aſpergere cunctos,
[a] Præter eum qui præbet [b] aquam: poſt, hunc quoque, potus,
Condita quum verax aperit præcordia [c] Liber:
Hic tibi comis & urbanus, liberq; videtur,
Infeſto nigris. Ego, ſi riſi, quod ineptus
Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius hircum,
Lividus & mordax videor tibi? mentio ſiqua
De Capitolini furtis injecta [d] Petilli
Te coram fuerit: defendas, ut tuus eſt mos:
Me Capitolinus [e] convictore uſus, amicoq;
A puero eſt, cauſâque meâ per multa rogatus
Fecit: & incolumis lætor quod vivit in urbe:
Sed tamen admiror quo pacto judicium illud
Fugerit. [f] Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt
Ærugo mera. Quod vitium procul abfore chartis
Atque animo prius, ut ſi quid promittere de me
Poſſum aliud, verè promitto. Liberius, ſi
Dixero quid, ſi fortè jocoſius; hoc mihi juris
Cum veniâ dabis [g] inſuevit pater optimus hoc me;
Ut fugerem exemplis vitiorum quæque notando.
Quum me hortaretur, parcè, frugaliter utque
Viverem uti contentus eo, quod mî ipſe parâſſet:
Nonne vides, Albî ut malè vivat filius? utque
Barrus inops? magnum documentum ne patriam rem
Perdere quis velit. A turpi meretricis amore
Quum deterreret; [h] Sectani diſſimilis ſis,

[w] Objicis.—[x] Arcana.—[y] Hic eſt pernicioſus.—[z] Duodecim convivas in uno triclino.—† Quâvis ratione.—[a] Præter convivii magiſtrum.—[b] Quâ lavarent convivæ.—[c] Vinum.—[d] Petillius cum coronam è Capitolio ſurripuiſſet, judicio abſolutus eſt.—[e] Familiari.—[f] Metaph. Ab atramento piſcis loliginis, quæ alba eſt externè, intùs autem nigra.—[g] Docuit me hoc.—[h] Erat turpis mœchus.

Aiebat.

Aiebat. Sapiens, vitatu quodque petitu
Sit melius, [i] causas reddet: tibi mî satis est, si
Traditum ab antiquis morem servare, tuamque
Dum [k] custodis eges, vitam famámque tueri
Incolumem possim. Simulac duraverit ætas
Membra animúmque tuum, [l] nabis sine cortice. Sic me
[m] Formabat puerum dictis: & sive jubebat
Ut facerem quid, Habes [n] authorem quo facias hoc:
Unum ex judicibus selectis [o] objiciebat:
Sive vetabat: [p] An hoc inhonestum & inutile factu
Nec ne sit, addubites, [q] flagret rumore malo quum
Hic atque ille? Avidos vicinum funus ut ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpè
Absterrent vitiis. [r] Ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcunq; ferunt, mediocribus, & queis
Ignoscas, vitiis [s] teneor. Fortassis, & [t] istinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
Consilium proprium. Neq; enim quum [u] lectulus aut me
Porticus excepit, [w] desum mihi: Rectius hoc est:
Hoc faciens, vivam melius. Sic dulcis amicis
Occurram. [x] Hoc quidam non bellè: num quid ego illi
Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum
[y] Compressis agito labris. Ubi quid datur otî,
[z] Illudo chartis. Hoc est mediocribus illis
Ex vitiis unum, cui si [a] concedere noles,
Multa poetarum veniet [b] manus, auxilio quæ
Sit mihi. Nam multo plures sumus: ac veluti te
[c] Judæi cogemus in hanc concedere * turbam.

---

[i] Rationes.—[k] Pædagogi.—[l] Alienis præceptis non egebis.—[m] Pater erudiebat.—[n] Sunt verba patris sui.—[o] Ante oculos ponebat.—[p] Dicebat pater.—[q] Quum laboret publicâ infamiâ hic atque ille?—[r] Ex hoc patre.—[s] Obnoxius sum fortasse vitiis parvis.—[t] Ab his vitiis.—[u] Quum in lectulo jaceo vel in porticu deambulo.—[w] Negligo quod mei est officii.—[x] Non fecit bellè.—[y] Tacitus mecum.—[z] Mando literis & ludibundus Satyras scribo.—[a] Ignoscere.—[b] Innumera multitudo.—[c] Judæi sub imperio Octaviani, Romæ cogebant multos in suam religionem transire.—* Poetarum.

SA-

SATYRA vi.

Reprehendit vanum populi Rom. de nobilitate judicium. Sibi non eâdem ratione amicitiam Mecænatis, quâ tribunatum, posse quenquam invidere. Tandem suam conditionem longè meliorem, in vitâ privatâ ostendit, quàm in magistratu esse possit.

NON, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fines, nemo generosior est te:
Nec, quòd avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim magnis qui legionibus imperitarint:
Ut plerique solent naso suspendis adunco
[d] Ignotos: ut me libertino patre natum.
Quum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi verè
Ante potestatem, [e] Tulli, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros [f] nullis majoribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos.
Contra Lævinum, Valerî genus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, unius assis
Non unquam pretio pluris licuisse: [g] notante
Judice, quem nôsti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus:
Qui stupet in titulis & [h] imaginibus. Quid oportet
Vos facere, à vulgo longè latéque remotos?
Namque esto: populus [i] Lævino mallet honorem
Quam Decio mandare [k] novo: censorque [l] moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propriâ non pelle quiêssem.
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis quò tibi Tulli

[d] Infimæ sortis homines.—[e] Sexti regis Ro. ex servâ captivâ nati.—[f] Obscuris.—[g] Judicante.—[h] Majorum statuis antiquitatis testibus.—[i] Homini nobilissimo.—[k] Ignobili familiâ nato.—[l] A petendo magistratu me ut indignum summoverat.

[m] Sumere depoſitum clavum, fierique [n] tribuno?
Invidia accrevit, privato quæ minor eſſet.
Nam ut quiſque inſanus nigris medium impediit crus
[o] Pellibus, & latum demiſit pectore [p] clavum:
Audit continuô, quis homo hic eſt? quo patre natus?
Ut ſi qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi
Ut cupiat formoſus: eat quacunque, puellis
Injiciat curam quærendi ſingula: quali
Sit facie, ſurâ, quali pede, dente, capillo:
Sic qui promittit cives, urbem ſibi curæ,
Imperium fore & Italiam, & delubra deorum:
Quo patre ſit natus, num ignotâ matre inhoneſtus,
Omnes mortales curare & quærere cogit,
Tune Syri, Damæ, aut Dionyſi [q] filius, audes
[r] Dejicere è ſaxo cives? aut tradere [s] Cadmo?
At Novius Collega gradu poſt me ſedet uno.
Namq; eſt [t] ille, pater quod erat meus. Hoc tibi Paulus
Et Meſſala videris. At hic, ſi plauſtra ducenta,
Concurrantque foro tria funera, magna ſonabit
Cornua, quod vincatque tubas: ſaltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum;
Quem rodunt omnes libertino patre natum,
Nunc quia Mæcenas tibi ſum convictor; at olim
Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
Diſſimile hoc illi eſt. Quia non ut forſit honorem
Jure mihi invideat quivis, ita te quoque amicum:
Præſertim cautum dignos aſſumere, pravâ
Ambitione procul: felicem dicere non hoc
Me poſſum caſu, quòd te ſortitus amicum.
Nulla etenim tibi me ſors obtulit: optimus olim
Virgilius, poſt hunc Varius, dixêre quid eſſem.
Ut veni coram, ſingultim pauca loquutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me [u] Saturejano vectari rura caballo

---

[m] Recipere ſenatoriam veſtem, i. dignitatem tibi à Cæſare ademptam.—[n] Militum.—[o] Calceis ſenatoriis uſque ad medium crus ſubductis.—[p] Tunicam cui lati clavi erant aſſuti: quod erat inſigne majorum magiſtratuum.—[q] E ſervo quopiam natus.—[r] A ſaxo Tarpejo id eſt, audes tu tribunatu fungi.—[s] Tradere carnifici.—[t] Eſt ille libertus, cum ego ſim libertinus.—[u] Equo in Saturejanis, id eſt, Apulis paſcuis nato.

Sed quod eram narro. Respondes (ut tuus est mos)
Pauca: abeo, & revocas nono post mense, jubésque
Esse in amicorum numero: magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vitâ & pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis
Mendosa est natura, alioquì recta (velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos)
Si neque avaritiam, neque sordes, aut mala lustra
Objiceret verè quisquam mihi: purus & insons
(Ut me collaudem) si vivo, & charus amicis:
Causa fuit pater his: qui macro pauper agello,
Noluit in Flavi ludum me mittere, magni
Quò pueri magnis è centurionibus orti,
Lævo suspensi loculus [w] tabulámque lacerto,
Ibant [x] octonis referentes idibus [y] æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos. Vestem, servosque sequentes
In magno ut populo si quis vidisset, avitâ
Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret olim,
Si præco parvas, aut (ut fuit ipse) coactor
Mercedes sequerer: neque ego essem quæstus. Ob hoc
nunc
Laus illi debetur, & à me gratia major.
Nil me pœniteat sanum patris hujus: eóque
Non, ut magna [z] dolo factum negat esse suo pars,
Quòd non ingenuos habeat clarosque parentes,
Sic me defendam. Longè mea discrepat istis
Et vox & ratio nam si natura juberet
A certis annis ævum remeare peractum,
Atque alios legere ad fastum quoscunque parentes
Optaret sibi quisque: meis contentus, honestos
Fascibus & sellis nolim mihi sumere: demens

[w] In quâ numerare discunt.—[x] Idibus quorum octo sunt dies.—[y] Mercedem Flavio magistro datam.—[z] Suo vitio & culpâ.

Judicio vulgi, ſanus fortaſſe tuo: quod
Nollem onus (haud unquam ſolitus) portare moleſtum,
Nam mihi continuo major quærenda foret res,
Atque ſalutandi plures: ducendus & unus
Et comes alter, uti ne ſolus rúſve peregréve
Exirem: plures calones atque caballi
Paſcendi: ducenda petorita. Nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, ſi libet, uſque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere ulceret, atq; eques armos.
Objiciet nemo ſordes mihi, quas tibi Tulli,
Quum [a] Tiburte viâ prætorem quinque ſequuntur
Te pueri, laſanum portantes, œnophorúmque.
Hoc ego commodius, quàm tu, præclare Senator,
Millibus atque aliis, vivo. Quâcunque libido eſt,
Incedo ſolus: percontor [b] quanti olus, ac far:
[c] Fallacem circum. Veſpertinumque pererro
Sæpe forum: [d] aſſiſto divinis: inde domum me
Ad porri & ciceris refero laganique catinum.
Cœna miniſtratur pueris tribus: & * lapis albus
Pocula cum cyatho duo ſuſtinet. Aſtat [e] echinus
Vilis, cum paterâ guttus, [f] Campana ſupellex;
Deinde eo dormitum, non ſolicitus, mihi quod cras
Surgendum ſit mane, [g] obeundus Marſya, qui ſe
Vultum ferre negat † Noviorum poſſe minoris.
[h] Ad quartam jaceo. Poſt hanc vagor; aut ego [i] lecto
Aut ſcripto quod me tacitum juvet; ungor [k] olivo
Non quo fraudatis immundus Natta lacernis.
Aſt ubi me feſſum Sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio rabioſi tempora [l] ſigni.
Pranſus non avidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, [m] domeſticus otior. Hæc eſt
Vita ſolutorum miſerâ ambitione gravique:
His me conſolor: victurum ſuavius, ac ſi
Quæſtor avus, pater atque meus patruúſque fuiſſent.

---

[a] Viâ, quæ Tibur ducit.—[b] Venditur.—[c] In circo fallaces Aſtrologi & ſomniorum interpretes erant frequentes.—[d] Interſum rebus divinis vel rerum futurarum divinatoribus, nempe in Circo.—* Menſa marmorea.—[e] Vas fictile.—[f] Vaſa fictilia in Campaniâ facta.—[g] Obeunda prima pars fori, ubi poſita eſt ſtatua Marſyæ.—† Duorum fratrum Noviorum junior erat improbiſſimus litigator.—[h] Ad horam quartam.—[i] Lectito aut ſcriptito.—[k] Oleo, non ex lucer nis detracto.—[l] Caniculæ.—[m] Domi otium ago.

Q. HORATII FLACCI

Sermonum ſive Satyrarum.

Liber Secundus.

SATYRA i.

Sibi datum à Trebatio conſilium de ſcribendis rebus geſtis Auguſti, potius quàm Satyris, exponit: & cur ei parere non poſſit, oſtendit.

*SUNT quibus in Satyrâ videor nimis acer & ultra
b Legem tendere opus: ſine nervis c altera quicquid
Compoſui, pars eſſe putat: ſimileſque meorum
Mille die verſus deduci poſſe. Trebati,
Quid faciam, præſcribe. || Quieſcas. * Ne faciam, inquis
Omnino verſus? || Aio. * Peream malè, ſi non
Optimum erat, Verùm nequeo dormire. || Ter uncti

* Horatius loquitur.—b Modum.—c i. Alii homines.—|| Reſpondet Trebatius.

Tranſnanto Tiberim, ſomno quibus eſt opus alto:
Irriguumque mero ſub noctem corpus habento.
Aut ſi tantus amor ſcribendi te capit, aude
Cæſaris invicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. * Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt: neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, neu fractâ pereuntes cuſpide Gallos,
Aut labentis equo deſcribat vulnera Parthi.
|| Attamen & juſtum poteras, & [i] ſcribere fortem,
[k] Scipiadam ut ſapiens Lucilius: * [l] Haud mihi deero,
Cùm res ipſa feret. Niſi dextro tempore, [m] Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæſaris aurem:
Cui malè ſi palpere, recalcitret undique tutus.
|| Quanto rectius hoc, quam triſti lædere verſu
Pantolabum ſcurram, Nomentanumque nepotem:
Cum ſibi quiſque timet quanquam eſt intactus & odit?
* Quid faciam? ſaltat Milonius, ut ſemel [p] icto
Acceſſit fervor capiti, numeruſque lucernis.
Caſtor gaudet equis: ovo prognatus eodem.
Pugnis. Quot capitum vivunt, totidem ſtudiorum
Millia. Me pedibus delectat claudere verba
Lucilî ritu, [q] noſtrûm melioris utroque.
Ille velut fidis arcana ſodalibus, olim
Credebat libris: neque ſi malé ceſſerat, unquam
Decurrens aliò, neque ſi benè. Quo fit ut omnis
[r] Votivâ pateat veluti deſcripta tabellâ,
Vita ſenis: ſequor hunc, Lucanus an Appulus anceps.
Nam Venuſinus erat finem ſub [s] utrumque colonus:
Miſſus ad hoc, pulſis (vetus eſt ut fama) Sabellis,
Quò ne per vacuum Romano incurreret hoſtis:
Sive quòd Appula gens, ſeu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic ſtylus haud petet [t] ultrò
[u] Quenquam animantem: & me, veluti cuſtodiet enſis
Vaginâ tectus: quem cur diſtringere coner
Tutus ab infeſtis [w] latronibus? O pater, O rex

---

[i] Auguſti juſtitiam & fortitudinem.—[k] Scipionis virtutes.—[l] Faciam (inquit Horatius) cum dabitur occaſio.—[m] Horatii.—[p] Percuſſâ vini vaporibus.—[q] Qui fuit & te & me melior.—[r] Veluti in tabulâ quæ ex voto ſuſpendebatur in templo à naufragis.—[s] Inter Lucaniam & Appuliam. Eſt enim Horatius in oppido Venuſio natus.—[r] Niſi ſim laceſſitus.—[u] Quenquam vivum.—[w] A maledicis.

Jupiter,

Jupiter, ut pereat positum rubigine [x] telum:
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis. At ille,
Qui me [y] commôrit (melius non tangere, clamo)
Flebit, & insignis totâ [z] cantabitur urbe.
Servius iratus leges minitatur, & [a] urnam:
† Canidia Albutî, quibus est inimica, venenum:
Grande malum Turius, si quis se judice certet.
Ut, quo quisque valet [b] suspectos terreat. Utque
Imperet hoc natura potens. Sic collige mecum.
Dente lupus, cornu taurus petit: unde, nisi intus
Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera: mirum:
Ut neque calce lupus quenquam, neque dente petit bos.
Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Expectat, seu mors atris circumvolat alis.
Dives, inops, Romæ, seu sors ita jusserit, exul,
Quisquis erit vitæ, scribam color. ‖ [c] O puer ut sis
Vitalis metuo, & majorum ne quis amicus
[d] Frigore te feriat. * [e] Quid, cum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet introrsum turpis? num Lælius, aut qui
Duxit ab oppressâ meritum Carthagine nomen,
[f] Ingenio offensi? aut læso doluere Metello,
Famosisve Lupo cooperto versibus? atqui
Primores populi [g] arripuit, [h] populumque tributim;
Scilicet uni æquus virtuti. Atque ejus amicis.
Quin ubi se à vulgo, & scenâ, in secreta remorant
Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia Lælî:
Nugari cum illo, [i] & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, [k] soliti. Quicquid sum ego, quamvis
Infra Lucilî censum, ingeniumque tamen me
[l] Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia & fragili quærens illidere dentem
Offendet solido: nisi quid tu, docte Trebatî,

---

[x] Hic scribendi stylus.—[y] Lacesserit.—[z] Cantabitur ad infamiam sui nominis.—[a] Sortitionem in rebus dubiis, post factam ab accusatore & reo judicum rejectionem.—† Albutii filia venefica.—[b] Quos metuit.—[c] O Horati, inquit Trebatius, ne non sis vivax, metuo si Satyras scribas.—[d] Mortem tibi inferat.—[e] Rogat Horatius.—[f] Lucilii.—[g] Culpavit.—[h] Plebem infimam.—[i] Et à rebus seriis laxati.—[k] Sunt.—[l] Cum Augusto, Mæcenate, &c.

Dis-

Diſſentis. ‖ [m] Equidem nihil hîc diffingere poſſum.
Sed tamen ut monitus caveas, nè fortè negotî
Incutiat tibi quid ſanctarum inſcitia legum:
Si [n] mala condiderit in quem quis carmina, jus eſt,
Judiciumque. [o] Eſto, ſi quis mala: ſed bona ſi quis
Judice condiderit laudatus Cæſare. Si quis
Opprobriis dignum laceraverit, integer ipſe:
Solventur riſu tabulæ, tu miſſus abibis.

SATYRA iii.

Sub perſonâ Damaſippi Stoicum Paradoxon tractat, nimirum, Stultos omnes inſanire.

† SIC rarò ſcribis, ut toto non quater anno
Membranam poſcas, ſcriptorum quæque retexens,
Iratus tibi quod vini ſomnique benignus
Nil dignum ſermone canas, quod fiet? ab ipſis
Saturnalibus huc fugiſti: Sobrius ergo
Dic aliquid dignum promiſſis: incipe. Nil eſt.
Culpantur fruſtra calami immeritúſque laborat
Iratis natus paries diis atque poëtis.
Atqui vultus erat multa & præclara minantis,
Si [q] vacuum tepido cepiſſet villula tecto
Quorſum pertinuit ſtipare Platona Menandro?
Eupolin Archilocho? comites educere tantos?
Invidiam placare paras virtute relictâ
Contemnêre miſer. Vitanda eſt improba Siren
Deſidia: aut quicquid vitâ meliore parâſti,
[r] Ponendum æquo animo. [s] Dii te, Damaſippe, deæque
[t] Verum ob conſilium donent [u] tonſore. Sed unde

[m] Inquit Trebatius non poſſum differre quin pro te pronunciem. —[n] Maledica.—[o] Inquit Horatius.—† Verba Damaſippi. —[p] In quâ ſcribas.—[q] Te.—[r] Deponendum eſt.—[s] Horatius ridiculè gratias agit Damaſippo.—[t] Rectum.—[u] Qui longam & philoſophicam tuam barbam radat.

Tam

Tam bene me nôsti: † Poſtquam omnis res mea [w] Ianum
Ad medium fracta eſt, aliena negotia curo,
Excuſſus propriis. Olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes laviſſet Siſyphus ære:
Quid ſculptum infabre, quid fuſum durius eſſet.
Callidus huic ſigno ponebam [x] millia centum;
Hortos egregiaſque domos mercarier unus
Cum lucro nôram. Unde frequentia Mercuriale
Impoſuere mihi cognomen compita. * Novi;
Et morbi miror purgatum te illius. † Atqui
Emovit veterem mirè novus, ut ſolet, in cor
Trajecto lateris miſeri capitiſque dolore;
Ut lethargicus hic, quum ſit pugil, & medicum urget.
* Dum ne quid ſimile huic, eſto ut libet. † O bone, ne te
Fruſtrere: inſanis & tu, ſtultique propè omnes:
Si quid Stertinius veri crepat: [c] unde ego mirè
Deſcripſi docilis præcepta hæc, [d] tempore quo me
Solatus juſſit [e] ſapientem paſcere barbam,
Atque à Fabricio non triſtem [f] ponte reverti.
Nam malè re geſtâ quum vellem mittere [g] operto
Me capite in flumen; [h] dexter ſtetit, & cave ſaxis
Te quicquam indignum: pudor (inquit) te malus urget,
Inſanus qui inter vereare inſanus haberi.
Primum nam inquiram, quid ſit furere? hoc ſi erit in te
Solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala ſtultitia, & quæcunque inſcitia veri
Cœcum agit, inſanum Chryſippi [i] porticus & grex
Autumat: hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto ſapiente, tenet; nunc accipe quare
Deſipiant omnes æquè ac tu, qui tibi nomen
Inſano poſuere. [k] Velut ſylvis, ubi paſſim
Palantes error, certo de tramite pellit;
Ille ſiniſtrorſum, hic dextrorſum abit; unus utrique
Error, ſed variis illudit partibus. Hoc te
Crede modo inſanum: nihilo ut ſapientior ille,

---

[w] In foro poſitum ubi mercatores & fœneratores conveniebant.—[x] Seſtertiûm 100000.—[c] A quo.—* Horatius loquitur.—[d] Ex eo tempore.—[e] Philoſophicam, ad umbilicum uſque.—[f] Unde Damaſippus ſe præcipitare voluit damni dolore commotus.—[g] Pudoris causâ.—[h] Aſtitit mihi Stertinius.—[i] Schola Stoica.—[k] Quemadmodum in ſylvis.

Qui

Qui te deridet, [l] caudam trahat. Eſt genus unum
Stultitiæ, [m] nihilum metuenda timentis: ut ignes,
Ut rupes, fluvioſque [n] in campo obſtare queratur:
Alterum & huic [o] varium, & nihilo ſapientius, ignes
Per medios fluvioſque ruentis. Clamet amica,
Mater, honeſta ſoror, cum cognatis, pater, uxor:
Hic foſſa eſt ingens, hic rupes maxima: [p] ſerva:
Non magis audiêrit, quam [q] Fufius ebrius olim,
Quum Ilionam edormit, [r] Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. Huic ego vulgum
Errori ſimilem cunctum inſanire docebo.
Inſanit veteres ſtatuas Damaſippus emendo.
Integer eſt mentis Damaſippi creditor? eſto.
Accipe quod nunquam reddas mihi. ſi tibi dicam,
Tune inſanus eris ſi acceperis? an magis excors
Rejectâ prædâ, quam præſens Mercurius fert?
[s] Scribe decem à Nerio: non eſt ſatis: adde [t] Cicutæ
Nodoſi tabulas centum: mille adde [u] catenas:
Effugiet tamen hæc ſceleratus vincula [w] Proteus.
Quum rapies in jus, malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo aris, modô ſaxum: &, quum volet, arbor.
Si malè rem gerere, inſani: [x] contra, benè ſani eſt:
Putidius multo cerebrum eſt (mihi crede) Perilli,
[y] Dictantis quod tu nunquam reſcribere poſſis.
Audire atque togam [z] jubeo componere quiſquis
Ambitione malâ aut argenti pallet amore:
Quiſquis luxuriâ, triſtive ſuperſtitione,
Aut alio mentis morbo calet. Huc proprius me,
Dum doceo inſanire omnes, vos ordine adite.
Danda eſt Hellebori multo pars maxima avaris:
Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.

---

[l] Cujus tergo cauda animantis per deriſionem appendatur.—[m] In quibus nihil eſt periculi.—[n] In planitie.—[o] Huic contrarium.—[p] Serva te, tibi cave.—[q] Qui Hecubam agens (Quæ hic ob Horatio Iliona nominatur) cum ſomnum ſimulare deberet, ſerio dormivit.—[r] Hiſtrio, qui Polidori partes agens, hæc verba magno clamore loquebatur; Mater, te appello.—[s] O debitor ſcribe te mutuo accepiſſe à Nerio fœneratore decem millia libr.—[t] Fœneratoris, qui debitores ſuos cautionibus tanquam nodis obſtringebat.—[u] Formulas & juris laqueos.—[w] Tergiverſator, ſimilis Proteo in varias figuras ſe transformanti.—[x] Bene rem gerere.—[y] Mutuo dantis.—[z] Se ad audiendum parare.

Hæredes Staberî ſummam incidêre ſepulchro:
Ni ſic feciſſent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Atri:
Frumenti quantum metit Africa. [a] Sive ego pravè,
Seu rectè, hoc volui: [b] ne ſis patruus mihi. [c] Credo
Hoc Staberi prudentem annum vidiſſe. Quid ergo
Senſit, quum ſummam patrimonî inſculpere ſaxo
Hæredis voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, & cavit nihil acrius: ut ſi
Fortè minus locuples uno quadrante perîſſet,
Ipſe videretur ſibi nequior. [f] Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent: quas qui conſtruxerit ille
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens etiam, & rex
Et quicquid volet. Hoc veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid ſimile iſti
Græcus Ariſtippus? qui ſervos projicere aurum
In mediâ juſſit Libyâ: quia tardius irent
Propter onus ſegnes. [g] Uter eſt inſanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite reſolvit.
Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,
Nec ſtudio citharæ nec muſæ deditus ulli:
Si ſcalpra & formas, non ſutor: nautica vela,
Averſus mercaturis: delirus & amens
Undique dicatur meritò. Qui diſcrepat iſtis
Qui nummos aurumque recondit, neſcius uti
[h] Compoſitis metuenſque velut contingere ſacrum?
Siquis ad ingentem frumenti ſemper acervum
[i] Porrectus vigilet, cum longo fuſte: neque illinc
Audeat eſuriens dominus contingere granum:
Ac potius foliis parcus veſcatur amaris:
Si poſitis intus Chii veteriſque Falerni
Mille cadis (nihil eſt: ter centum millibus) acre
Potet acetum: age ſi & ſtramentis incubet, [k] unde
Octoginta annos natus, cui ſtragula veſtis,
Blattarum ac tinearum epulæ, putreſcat in arcâ:
Nimirum inſanus paucis videatur, eo quod
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.

---

[a] Staberium loquentem inducit.—[b] Noli me objurgare ut ſolent patrui ſuos nepotes.—[c] Reſpondet Damaſippus ſive quis alius.—[f] Hæc dicuntur ex perſonâ Staberii.—[g] Staberius an Ariſtippus.—[h] Bonis quæ ſitis.—[i] Jacens.—[k] Septuaginta novem.

Filius

Filius aut etiam libertus ut ebibat hæres,
Diis inimice ſenex cuſtodis? ne tibi deſit
Quantulum enim ſummæ curtabit quiſque dierum,
Ungere ſi caules oleo meliore caputque
Cœperis impexa fœdum porrigine? quare,
Si quidvis ſatis eſt, perjuras, ſurripis, aufers
Undique? tun' ſanus, populum ſi cædere ſaxis
Incipias, ſervóſque tuo quos ære pararis:
Inſanum omnes te pueri clamentque puellæ.
Quum laqueo uxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? Quid ni? Neque tu hoc facis
Argis,
Nec ferro, ut demens genetricem occidit Oreſtes.
An tu reris eum occisâ inſaniſſe parente?
Ac non antè malis dementem actum furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin ex quo eſt habitus malè tutæ mentis Oreſtes,
Nil ſanè fecit quod tu reprendere poſſis,
Non Pyladen ferro violare auſuſve ſororem
Electram: tantum maledicit utrique vocando
Hanc furiam, hunc aliud juſſit quod ſplendida bilis.
[l] Pauper Opimius argenti poſiti intus & auri,
Qui [m] Vejentanum feſtis portare diebus
Campanâ ſolitus trullâ, vappámque profeſtis:
Quondam lethargo grandi eſt oppreſſus: ut hæres
Jam circum loculos & claves lætus ovanſque
Curreret [n] hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto: menſam poni jubet, atque
Effundi ſaccos nummorum, accidere plures
Ad numerandum. Hominem ſic erigit: addit & illud,
Ni tua cuſtodis, avidus jam, jam auferet hæres.
[o] Men' vivo? [p] Ut vivas igitur, vigila: hoc age.
[o] Quid vis?
[p] Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
Inſtans accedat ſtomacho fultura ruenti.
Quid ceſſas? agedum, ſume hoc ptiſanarium orizæ
[o] Quanti emptum? [p] parvo. [o] quanti ergo? [p] octo aſſibus. [o] Eheu

[l] Opimius avarus pauper argenti domi reconditi.--[m] Vinum. Vejentana civitas eſt Campaniæ.—[n] Opimium.—[o] Verba ſunt Opimii. Mene vivo hæc auferet hæres?—[p] Loquitur medicus.

Quid refert, morbo, an furtis pereámve rapinis?
[q] Quiſnam igitur ſanus? [r] Qui non ſtultus. [q] Quid avarus?
[r] Stultus & inſanus. [q] Quid? ſi quis non ſit avarus?
Continuò ſanus? [r] Minime. [q] Cur Stoice? [r] Dicam.
Non eſt cardiacus ([s] Craterum dixiſſe putato)
Hic æger. Rectè eſt igitur, ſurgetque? [t] Negabit;
Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
Non eſt perjurus, neque ſordidus. Immolet æquis
Hic porcum Laribus. Verum ambitioſus & audax.
Naviget Anticyram. Quid enim differt, [u] barathróne
Dones quicquid habes, an nunquam utare [w] paratis?
Servius Oppidius [x] Canuſi duo prædia dives
Antiquo cenſu natis [y] diviſſe duobus
Fertur: & hæc moriens pueris dixiſſe vocatis
Ad lectum. Poſtquam te talos, Aule, nuceſque
Ferre ſinu laxo, donare & perdere vidi:
Te, Tiberi, numerare, cavis abſcondere triſtem,
Extimui, ne vos ageret veſania diſcors:
[z] Tu Nomentanum, tu ne ſequerere [a] Cicutam.
Quare per divos oratus uterque Penates,
Tu cave ne minuas; tu, ne majus facias id
Quod ſatis eſſe putat pater, & natura coercet.
Præterea, ne vos titillet gloria, jure-
Jurando obſtringam [b] ambo: uter ædilis fuerit, vel
Veſtrûm prætor, is inteſtabilis & [c] ſacer eſto.
[d] In cicere atque fabâ, bona tu perdáſque lupinis,
Latus ut in circo ſpatiare, [e] aut æneus ut ſtes,
Nudus agris, nudus nummis, inſane, paternis?
Scilicet ut plauſus, quos fert Agrippa feras tu,
Aſtuta ingenuum vulpes imitata leonem?
[f] Ne quis humâſſe velit Ajacem, [h] Atrida, vetas cur?
[g] Rex ſum. [h] Nil ultra quæro plebeius. [g] Et æquam

---

[q] Horat. Damaſippum & Stertinium Stoicum inducit loquentes. —[q] Verba Damaſippi.—[r] Verba Stertinii.—[s] Medicum.—[t] Craterus.—[u] Ventri omnivoro.—[w] Quæſitis.—[x] Canuſium, eſt oppidum in Apuliâ.—[y] Diviſiſſe.—[z] Nomentanum prodigum.—[a] Avarum fœneratorem.—[b] Ambos.—[c] Execrandus.—[d] Ædiles talia munera populo dabant.—[e] Ut ænea ſtatua tibi erigatur.—[f] Dialogus eſt inter plebeium quendam, & Regem Agamemnonem.—[g] Reſpondet Agamemnon.—[h] Verba ſunt plebeii.

Rem imperito: at ſi cui videor non juſtus, inulto
Dicere quæ ſentit, permitto. [h] Maxime regum,
Dî tibi dent captâ claſſem redducere Trojâ:
Ergo conſulere & mox reſpondere licebit?
[g] Conſule. [h] Cur Ajax heros ab Achille ſecundus
Putreſcit, toties ſervatis clarus Achivis?
Gaudeat ut populus Priami, Priamuſque inhumato,
Per quem [i] tot juvenes patrio caruere ſepulchro?
[g] Mille ovium inſanus morti dedit, inclytum Ulyſſem,
Et Menelaum una mecum ſe occidere clamans.
[h] Tu quum pro vitulâ ſtatuis dulcem Aulide [k] natam
Ante aras, ſpargiſque molâ caput, improbe, ſalsâ,
[l] Rectum animi ſervas? * [g] Quorſum? [h] Inſanus quid enim Ajax
Fecit, quum ſtravit ferro pecus? abſtinuit vim
Uxore, & gnato, mala multa precatus [m] Atridis.
Non ille aut Teucrum aut ipſum violavit Ulyſſem.
[g] Verum ego, ut hærentes adverſo littore naves
Eriperem, prudens placavi ſanguine divos.
[h] Nempe † tuo, furioſe? † [g] Meo, ſed non furioſus,
[h] Qui ſpecies [n] alias veris, ſceleriſque tumultu
Permiſtas capiet, commotus habebitur: atque
Stultitiâne erret, nihilum diſtabit, an irâ.
Ajax immeritos dum occidit, deſipit, agnos?
Quum prudens ſcelus ob titulos tu admittis inanes,
Stas animo? & purum eſt vitio tibi quum tumidum eſt cor?
Si quis lecticâ nitidam geſtare amet agnam,
Huic veſtem ut gnatæ, paret ancillas, paret aurum:
Pupam aut pupillam appellet: fortique marito
Deſtinet uxorem: interdicto huic omne adimat jus
Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.
Quid? ſi quis gnatam pro mutâ devovet agnâ,
Integer eſt animi? ne dixeris. Ergo, ubi prava
Stultitia, hîc ſumma eſt inſania: qui ſceleratus,
Et furioſus erit. Quem cepit [o] vitrea fama.
[p] Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

---

[i] Tot Trojani.—[k] Iphigeniam.—[l] Rectum animum.—* [g] Quorſum hæc?—[m] Agamemnoni & Menelao.—† Sanguine.—[n] Differentes.—[o] Fragilis & inconſtans.—[p] Bellona hunc attonitum reddidit.

Nunc

§ Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum.
Vincet enim ſtultos ratio inſanire nepotes.
Hic ſimul accepit patrimonî mille talenta,
Edicit, piſcator uti, pomarius, auceps,
Unguentarius, [q] ac Tuſci turba impia vici,
Cum ſcurris fartor, [r] cum Velabro omne macellum
Mane domum veniant. Quid tum? venêre frequentes,
Verba facit leno, Quicquid mihi, quicquid & horum
Cuique domi eſt, id crede tuum: & vel nunc pete, vel cras:
Acippe, quid contra juvenis reſponderit æquus:
Tu nive Lucanâ dormis ocreatus, ut aprum
Cœnem ego. Tu piſces hyberno ex æquore verris:
Segnis ego, indignus qui tantum poſſideam: aufer:
[s] Sume tibi decies: [t] tibi tantundem: tibi triplex.
Filius [u] Æſopi detractam ex aure [w] Metellæ,
(Scilicet [x] ut decies ſolidûm exorberet) aceto
Diluit inſignem baccam: quî ſanior ac ſi
[y] Illud idem in rapidum flumen jacerétve cloacam?
Quinti progenies Arri, par nobile fratrum
Nequitiâ & nugis, pravorum & amore [z] gemellum,
Luſcinias ſoliti impenſo prandere coemptas.
Quorſum abeant? ſani? cretâ, an carbone notati?
Ædificare caſas, ploſtello adjungere mures:
Ludere par impar equitare in arundine longâ,
Si quem delectet barbatum: amentia verſet.
Si puerilius his, ratio eſſe evincet, amare:
Nec quicquam differre, utrúmne in pulvere trimus
Quale prius ludas opus, an meretricis amore
Sollicitus plores: Quæro, faciáſne quod olim
[a] Mutatus Polemo: ponas [b] inſignia morbi,
[c] Faſciolas, [d] cubital, [e] focalia. Potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas.
Poſtquam eſt impranſi correptus voce [f] magiſtri.

---

§ Verba Stertinii ad Damaſippum.—[q] Lenones cupediarii.—[r] Velabrum locus erat Romæ, in quo habitabant unguentarii.—[s] Decies centena ſeſtertium nummum millia.—[t] O Piſcator.—[u] Tragœdi.—[w] Quæ Clodium Æſopium adamavit.—[x] Ut decies centum millia ſeſtertium nummum devoraret.—[y] Margaritam.—[z] Æquale.—[a] Mutatus oratione Xenocratis, cui poſtea in ſcholâ ſucceſſit.—[b] Ornamenta amatoria.—[c] Periſcelides.—[d] Brachiorum tegumentum.—[e] Quibus homines molles utebantur.—[f] Qui fuit Ariſtotelis auditor.

Porrigis irato puero quum poma, recuſat.
Sume, catelle: negat. Si non des, optat. Amator
Excluſus qui diſtat? ait ubi ſecum, eat, an non,
Quò rediturus erat non arceſſitus: & hæret
Inviſis foribus, Ne nunc quum me vocat ultro,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Excluſit, revocat: redeam? non, ſi obſecret. Ecce
Servus non paulò ſapientior, O here, quæ res
Nec modum habet, neque conſilium, ratione modoque
Tractari non vult. In amore hæc ſunt mala, bellum,
Pax rurſum. Hæc ſi quis tempeſtatis propè ritu
Mobilia & cæca fluitantia ſorte, laboret
Reddere certâ ſibi, nihilo plus explicet, ac ſi
Inſanire paret certa ratione modoque.
Quid? quum Picenis excerpens ſemina pomis,
[g] Gaudes ſi cameram percuſti forte penes te es?
Quid? quum balba feris annoſo verba palato,
Ædificante caſas, qui ſanior? adde cruorem
[h] Stultitiæ, atq; ignem gladio ſcrutare modo (inquam)
[i] Hellade percuſsâ, Marius quum præcipitat ſe,
[k] Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis
Abſolves hominem, & ſceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
Libertinus erat qui circum compita [l] ſiccus
Lautis mane ſenex manibus currebat: & unum
(Quid tam magnum addens!) unum me ſurpite morti:
Diis etenim facile eſt; orabat: ſanus utriſque
Auribus atque oculis, mentem, niſi litigioſus
Exciperet dominus, quum venderet. Hoc quoq; vulgus
Chryſippus ponit fœcundâ in gente [m] Meneni.
[n] Jupiter ingentes qui das adimiſque dolores,
(Mater ait pueri menſes jam quinque [o] cubantis)
Frigida ſi puerum quartana reliquerit: illo
Mane die quo tu [p] indicis jejunia, nudus
In Tyberi ſtabit. Caſus medicúſve levaret
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit

---

[g] Tanquam felicis amoris omine.—[h] Amatoris ſtultitiæ adde ſcelus & crudelitatem.—[i] Hellade interfectâ á Mario quum ab eâ ſperneretur.—[k] Cereris furore vexatus, furioſus?—[l] Jejunus.—[m] Menenus vixit ætate Horatii, homo ſuperſtitioſus, & mente captus.—[n] Alterum exemplum ſuperſtitionis.—[o] Ægrotantis.—[p] Quo magiſtratus tuo nomine jejunia imperant.

In

In gelidâ fixum ripâ, febrimque reducet.
Quo'ne malo mentem concussa? timore deorum.
* Hæc mihi Stertinius sapientûm octavus amico,
Arma dedit, posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet: atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.
* Stoice, post damnum [q] sic vendas omnia pluris:
Quâ me stultitiâ (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus:
† Quid? caput abscissum manibus quum portat Agave.
[r] Gnati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
* Stultum me fateor (liceat concedere veris)
Atque etiam insanum, tantum hoc edissere, quo me
Ægrotare putas animi vitio. † Accipe: primum
Ædificas, hoc est, longos imitaris ab imo
Ad summum totus moduli bipedalis, & idem
Corpore majorem rides [s] Turbonis in armis
Spiritum & incessum: qui ridiculus minus illo?
An quodcunque facit Mecænas, te quoque verum est,
Tanto dissimilem, & tanto certare minorem?
Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,
Unus ubi effugit matri denarrat, ut ingens
Bellua cognatos eliserit. Illa rogare,
Quantane? Num tandem (inflans se) sic magna fuisset?
Major dimidio. Num tanto? Quum magis atque
Se magis inflaret, Non, si te ruperis (inquit)
Par eris. † Hæc à te non multum abludit imago.
Adde poemata nunc (hoc est, oleum adde camino)
Quæ si quis sanus fecit, sanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem (* jam desine,) cultum
Majorem censu (teneas, Damasippe, tuis te)
Mille puellarum, puerorum mille furores.
* O major tandem parcas insane minori.

---

* Horatius loquitur,—† Damasippus loquitur.—[q] O Damasippe.
—[r] Penthei.—[s] Gladiatoris homunculi.

SATYRA VI.

Se contentum iis, quæ habet, vivere, ac plura non optare dicit. Deinde otii sui, quo ruri fruitur, commoda cum incommodis negotiorum & molestiarum, quæ vitam urbanam comitantur, comparat.

HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, & tecto vicinus jugis aquæ fons,
Et paulum sylvæ super his foret. Auctius atque
Dii melius fecêre. Benè est. Nihil amplius oro,
[t] Majâ Nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis:
Si neque majorem feci [u] ratione malâ rem,
Nec sum facturus vitio culpâve minorem.
Si veneror stultus nihil horum: O si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum:
O si urnam argenti fors quà mihi monstret (ut illi,
Thesauro invento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus aravit, [w] dives amico
Hercule) si quod adest, gratum juvat: hâc prece te oro,
Pingue pecus [x] domino facias, & cætera, præter
[y] Ingenium: utque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in montes & in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem Satyris, musâque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Jane libentius [z] audis,
Unde homines operum primos vitæque labores
Instituunt (sic diis placitum) tu carminis esto
Principium. Romæ sponsorem me rapis: eja,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge.
Sive Aquilo radit terras, seu Bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, [a] ire necesse est.

---

[t] O Mercuri.—[u] Fraude.—[w] Favente Hercule, qui thesauris recludendis praeesse creditur.—[x] Mihi.—[y] Hebes.—[z] Appellaris.—[a] Ad spondendum pro altero.

Post-

Poſtmodo (quod mî obſit) clarè certumque loquuto,
Luctandum in turbâ: facienda injuria tardis.
[b] Quid vis inſane? & quas res agis? umprobus urget
Iratis precibus; [c] tu pulſes omne quod obſtat,
Ad Mecænatem memori ſi mente recurras.
[d] Hoc juvat, & melli eſt: non mentiar: at ſimul atras
Ventum eſt [e] Eſquilias, aliena negotia centum
Per caput, & circa ſaliunt latus. Ante ſecundam
Roſcius orabat [f] ſibi adeſſes ad puteal cras.
De re communi ſcribæ magnâ atque novâ te
Orabant hodie meminiſſes, Quinte reverti.
Imprimat his cura Mæcenas ſigna tabellis.
Dixeris, experiar, Si vis, potes, addit: & inſtat.
Septimus octavo propior jam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere ſuorum
In numero: duntaxat ad hoc, quem tollere rhedâ
Vellet, iter faciens, & cui concredere nugas
Hoc genus: hora quota eſt? [g] Thrax eſt Gallina Syro par?
Matutina parúm cautos jam frigora mordent.
Et quæ rimoſâ benè deponuntur in aure,
Per totum hoc tempus ſubjectior in diem & horam
Invidiæ. * Noſter ludos ſpectaverat unà,
Luſerat in campo, fortunæ filius, omnes.
Frigidus à roſtris manat per compita rumor?
Quicunque obvius eſt, me conſulit. [i] O bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis oportet)
Num quid de Dacis audiſti? [h] Nil equidem. [i] Ut tu
Semper eris deriſor. [h] At omnes Dî exagitent me,
[k] Si quicquam. [i] Quid? militibus promiſſa Triquetra
Prædia, Cæſar an eſt Italâ tellure daturus?
Jurantem me ſcire nihil mirantur, ut unum
Scilicet egregii mortalem altique ſilentî.
Perditur hæc inter [l] miſero lux, non ſine votis:
O rus, quandò ego te aſpiciam? quandoque licebit,
Nunc veterum libris, nunc ſomno & inertibus horis
Ducere ſollicitæ jucunda oblivia vitæ?

---

[b] Verba ſunt ejus qui ab Horatio properante in turbâ impellitur. —[c] O Horati.—[d] Reſpondet Horatius.—[e] In Eſquiliis habitabat Mecænas. olim erat plebis ſepulcretum.—[f] Ad locum, ubi prætor jus dicebat.—[g] Thrax & Syrus duo erant gladiatores.—* Horatius. —[h] Horatius inquit.—[i] Verba percunctatoris.—[k] Audivi.—[l] Mihi.

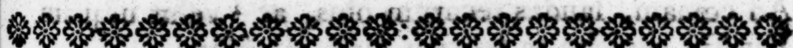
O quan-

O quando [m] faba Pythagoræ cognatâ ſimulque
Uncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo?
O noctes cænæqne deûm; quibus ipſe, meique
Ante Larem proprium veſcor: vernaſque procaces
Paſco libatis dapibus: cum, ut cuique libido eſt,
Siccat [n] inæquales calices conviva; ſolutus
Legibus inſanis: ſeu quis capit [o] acria fortis
Pocula ſeu modicis uveſcit lætiùs. Ergo
Sermo oritur non de villis domibuſve alienis.
Nec malè, necne [p] Lepos ſaltet: ſed quod magis ad nos
Pertinet, & neſcire malum eſt, agitamus: utrumne
Divitiis homines an ſint virtute beati?
Quidve ad amicitias, uſus rectumne trahat nos:
Et quæ ſit natûra boni, ſummumque quid ejus.
Cervius, hæc inter, vicinus garrit aniles
Ex re fabellas. Nam ſi quis laudat [q] Arelli
Sollicitas ignarus opes, ſic incipit: Olim
Ruſticus urbanum murem mus paupere fertur
Accipiſſe cavo, veterem vetus hoſpes amicum:
Aſper & attentus quæſitis, ut tamen arctum
Solveret hoſpitiis animum. Quid multa? neque ilii
* Sepoſiti ciceris nec longæ invidit avenæ.
Aridum & ore ferens acinum, ſemeſáque lardi
Fruſta dedit: cupiens variâ faſtidia cænâ
Vincere [r] tangentis malè ſingula dente ſuperbo:
Quum pater ipſe domûs paleâ porrectus in hornâ
Eſſet ador, loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc, Quid te juvat (inquit) amice,
Prærupti nemoris patientem vivere dorſo?
Vis tu homines urbemque [s] feris præponere ſylvis?
Carpe viam (mihi crede) comes: [t] terreſtria quando
Mortales animas vivunt ſortita, neque ulla eſt
Aut magno aut parvo lethi fuga. [u] Quo, Bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus:
Vive memor quam ſis ævi brevis. Hæc ubi dicta
Agreſtem pepulere, domo levis exilit: inde

---

[m] A fabâ Pythagoras abſtinuit, veritus nè in fabam aliquam animus paternus immigraſſet.—[n] Pro ſuo quiſque arbitratu.—[o] Grandia pocula. —[p] Saltator, Auguſti ſcurra.—[q] Avari.—* Helleniſmus. Invideo cum genitivo caſu.—[r] Urbani muris.—[s] Deſertis.—[t] Horatius; ex Atheorum ſententiâ, iſta loquitur.—[u] Quo circa O bone,

Ambo propoſitum peragunt iter, urbis aventes
Mænia nocturni ſubrepere. Jamque tenebat
Nox medium cœli ſpatium, quum ponit uterque
In locuplete domo veſtigia: rubro ubi cocco
Tincta ſuper lectos canderet veſtis eburnos,
Multaque de magnâ ſupereſſent fercula cœnâ,
Quæ procul extructis inerant heſterna caniſtris.
Ergo ubi purpureâ porrectum in veſte locavit
Agreſtem, veluti ſuccinctus curſitat hoſpes,
Continuatque dapes: necnon vernaliter ipſis
Fungitur officiis, prælibans omne quod affert.
Ille cubans gaudet mutatâ ſorte, boniſque
Rebus agit lætum convivam: quum ſubito ingens
Valvarum ſtrepitus [w] lectis excuſſit utrumque.
[x] Currere per totum pavidi conclave, magiſque
Exanimes [x] trepidare. [y] Simul domus alta Moloſſis
Perſonuit canibus. [z] Tum ruſticus, Haud mihi vitâ
Eſt opus hâc (ait) & valeat: me ſylva cavuſque
Tutus ab inſidiis tenui ſolabitur ervo.

SATYRA vii.

Horatius inducit ſervum vehementer dominum ſuum increpantem, quod aliter vivat quàm promiſerat aut præ ſe ferat.

‖ JAMDUDUM auſculto: & cupiens tibi dicere ſervus
Pauca, reformido § [a] Davúſne? ‖ Ita Davus, amicum
Mancipium domino, & frugi, quod ſit ſatis: hoc eſt,
Ut vitale putes. § Age, libertate [b] Decembri,
(Quando ita majores voluerunt) utere: narra.
‖ Pars hominum vitio gaudet conſtanter, & urget
Propoſitum: pars multa natat, modo recta capeſſens,

[w] Diſcubitoriis. —[x] Currebant-—[y] Simul atque. —[z] Mus. —‖ Verba Davi.—§ Verba Domini. —[a] Audet hæc loqui.—[b] Hoc menſe ſervis loqui licet, quicquid libet.

Inter-

Interdum pravis obnoxia. Sæpe notatus
Cum tribus annellis, modo lævâ [e] Priſcus inani,
Vixit [c] inæqualis: [d] clavum ut mutaret in horas:
Ædibus ex magnis ſubitò ſe conderet, undè
Mundior exiret vix libertinus honeſtè.
Scurra Volanerius, poſtquam illi juſta chiragra
Contudit articulos, qui pro ſe tolleret atque
Mitteret in pyrgum talos, mercede diurnâ
Conductum pavit. Quanto conſtantior idem
In vitiis; tanto levius miſer, ac prior [f] illo,
Qui jam contento, jam [g] laxo fune laborat.
§ Non dices hodie, quorſum hæc tam putida tendant
Furcifer? ‖ Ad te, inquam, § Quo pacto peſſime: ‖ Laudas
Fortunam & mores antiquæ plebis: at idem
Si quis ad illa deus ſubito te agat, uſque recuſes:
Aut quia non ſentis, quod clamas, rectius eſſe,
Aut quia non firmus rectum defendis: [h] & hæres,
Nequicquam cæno cupiens evellere plantam.
Romæ rus optas, abſentem ruſticus urbem
Tollis ad aſtra levis. Si nuſquam es fortè vocatus
Ad cœnam, laudas ſecurum olus, ac [i] velut uſquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amáſque,
Quod nuſquam tibi ſit potandum. [k] Juſſerit ad ſe
Mecænas ſerum ſub lumina prima venire
Convivam; Nemon' oleum feret ocyus? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore, fugiſque.
Milvius, [l] & ſcurræ tibi non referenda precati
Diſcedunt. Etenim fateor. Me, dixerit ille,
Duci ventre levem: naſum nidore ſupinor:
Imbecillus, iners, ſi quid vis adde popino.
Tu, quum ſis [m] quod ego, & fortaſſis nequior, ultrò
Inſectere, velut melior? verbiſque decoris
Obvolvas vitium? quid ſi me ſtultior ipſo
Quingentis empto drachmis deprenderis? [n] aufer
Me vultu terrere, manum [o] ſtomachumque teneto.
[p] Evaſti? credo, metues, doctuſque cavebis

---

[c] Sibi non conſtans.—[d] Clavum aut latum aut auguſtum.—[e] Orator.—[f] Priſco.—[g] Omni vitiorum genere.—[h] In luto hæſitas.—[i] Quaſi, quo vocaris, eo coactus eas.—[k] Si juſſerit.—[l] Paraſiti qui erant apud te cœnaturi.—[m] Servus nimirum.—[n] Noli.—[o] Iram.—[p] Evaſiſti periculum?

Quæ-

Quæres quando iterum paveas, iteumque perire
Poſſis. O Toties ſervus! quæ bellua ruptis
Quum ſemel effugit, reddet ſe prava catenis?
Non ſum mœchus, ais: neque ego, herculè, fur; tibi vaſa
Prætereo ſapiens argentea. Tolle [q] periclum,
Jam vaga proſiliet frænis natura remotis.
Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantiſque minor? quem ter [r] vindicta quaterque
Impoſita haud unquam miſerâ formidine privet?
Adde ſupradictis, quod non levius valeat. Nam
Sive vicarius eſt, qui ſervo paret (uti mos
Veſter ait) ſeu conſervus: tibi quid ſum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, aliis ſervis miſer, atque
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.
§ Quiſnam igitur liber? ‖ Sapiens, [s] ſibi qui imperioſus:
Quem neq; pauperies, neque mors, neque vincula terrent.
Reſponſare cupidinibus, contemnere honores
Fortis & in ſeipſo totus [t] teres atque rotundus:
Externi ne quid valeat per læve morari.
In quem manca ruit ſemper fortuna: poteſne
[u] Ex his [w] ut proprium, quid noſcere? quinque talenta
Poſcit te mulier, vexat, foribúſque repulſum
Perfundit gelidâ: rurſus vocat: eripe turpi
Colla jugo, liber, liber ſum, dic age. [x] Non quis;
Urget enim [y] dominus mentem non lenis & acres
Subjectat laſſo ſtimulos, verſatque [z] negantem,
Vel quum Pauſiacâ torpes inſane tabellâ,
Quî peccas minus atque ego? quum Fulvi Rutubæque
Aut Placideiani contento poplite miror
Prælia, rubricâ picta aut carbone, velut ſi
Revera pugnent, feriant, vitentque moventes
Arma viri. [a] Nequam & ceſſator Davus: at ipſe
Subtilis veterum judex & callidus [b] audis,
Nil ego. Si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus atque animus cœnis reſponſat opimis?

---

[q] Metum pœnæ. —[r] Virga, quâ prætor ſervum liberabat.—[s] Qui ſibi ſuiſque affectibus imperat.—[t] Æquabilis. —[u] Quæ dixi. —[w] Tuum?—[x] Non potes dicere te eſſe liberum.—[y] Libido, dominus crudelis.—[z] Negantem ſervire.—[a] Dicor.—[b] Diceris.

Obſe-

Obſequium ventris mihi perniciofius eſt. Cur?
Tergo plector enim. Quî tu impunitior, illa
Quæ parvo ſumi nequeunt cum obſonia captas?
Nempe inamareſcunt epulæ ſine fine potitæ,
Illuſique pedes vitioſum ferre recuſant
Corpus: an hic peccat, ſub noctem qui puer uvam
Furtivâ mutat ſtrigili? qui prædia vendit,
Nil ſervile gulæ parens, habet? adde, quòd idem
Non horam tecum eſſe potes, non otia rectè
Ponere: teque ipſum vitas fugitivus, et erro:
Jam vino quærens, jam ſomno fallere curam,
Fruſtrà. Nam [c] comes atra premit ſequiturque fugacem.
§ Unde mihi [d] lapidem? ‖ Quorſum eſt opus? § Unde ſagittas?
‖ Aut inſanit homo, aut verſus facit? § Ocyùs hinc te
Ni rapis, [e] accedes opera agro nona Sabino.

---

[c] Ipſa cura.—[e] Nonus ſervus eris mihi in Sabino fieſque ex urbano ruſticus.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM.

LIBER PRIMUS.

Ad MECÆNATEM.

EPIST. i.

Se ludicra sua studia missa facere dicit, & ea, quæ ad virtutem dicunt, amplecti: Hujusmodi autem esse hæc studia, ut nemo sit qui non illis excoli possit. Tandem pravum hominum judicium, virtutem opibus & honoribus postponentium, reprehendit.

PRIMA [a] dicte mihi summâ discende camœnâ,
Spectatum satis & donatum jam rude, quæris,
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. [b] Vejanius armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro
Ne populum extremâ toties exoret arenâ.
[c] Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem,

---

[a] O Mecænas, celebrate.—[b] Gladiator.—[c] Ratio, vel conscientiæ stimulus.

Solve ſeneſcentem [d] maturè ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, [e] & ilia ducat.
Nunc itaque & [f] verſus & cætera ludicra pono:
Quid verum atque decens, curo & rogo, & omnis in hoc ſum:
[g] Condo & compono quæ mox depromere poſſim.
Ac nè fortè roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullius addictus jurare in verba magiſtri,
[h] Quo me cunque rapit tempeſtas, deferor hoſpes:
[i] Nunc agilis fio, [k] & merſor civilibus undis.
Virtutis veræ cuſtos rigiduſque ſatelles:
Nunc in Ariſtippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus ſubmittere conor,
Ut nox longa, quibus mentitur amica, diéſque
Lenta videtur [l] opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit cuſtodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora, quæ ſpem
Conſiliúmque morantur agendi gnaviter id quod
Æquè pauperibus prodeſt, locupletibus æquè,
Æquè neglectum pueris ſenibuſve nocebit.
Reſtat ut his ego me ipſe rogam ſolerque [m] elementis.
Non poſſis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Ne, quia deſperes invicti membra [n] Glyconis,
Nodoſâ corpus * nolis prohibere chiragrâ.
Eſt quâdam prodire tenus, ſi non datur ultra.
Fervet avaritiâ miſeráque cupidine pectus?
[o] Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem
Poſſis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? ſunt certa [o] piacula, quæ te
Ter [p] purè lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinoſus, amator,
Nemo adeò ferus eſt ut non miteſcere poſſit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus eſt, vitium fugere: & ſapientia prima,
Stultitiâ caruiſſe. Vides, quæ maxima credis

[d] Opportunè.—[e] Et ſpiritûs difficultate ne laboret.—[f] Depono jocos, nugas, & id genus alia.—[g] In animo.—[h] Pro ratione temporum.—[i] Practicus, ut Peripateticus.—[k] In Reipubl. adminiſtratione exerceor.—[l] Operariis conductis.—[m] Philoſophiæ primordiis.—[n] Pugilis robuſti.—* Id eſt, velle debes.—[o] Philoſophica præcepta.—[p] Animo puro.

Esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,
Quanto devites animi, [q] capitisque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per [r] ignes;
Ne cures ea quæ stultè miraris & optas:
Dicere, & audire, & meliori credere non vis?
Quis circum pagos & circum compita pugnax,
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis [s] sine pulvere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O cives, cives, quærenda pecunia primum
Virtus post nummos. [t] Hæc Janus summus ab imo
Perdocet: hæc recinunt juvenes dictata senesque,
Lævo suspensi loculos, tabulamque lacerto.
Est animus tibi, sunt mores, & lingua fidésque,
[u] Sed quadringentis, sex, [w] septem millia desint:
[x] Plebs eris. At pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si rectè facies. *Hic Murus* aheneus esto,
Nil conscire sibi, nullâ pallescere culpâ.
Roscia (dic sodes) melior lex, an puerorum
Nænia: quæ rectè regnum facientibus offert
Et maribus Curiis & decantata Camillis?
[y] Isne tibi melius suadet, [z] qui ut rem facias: rem,
Si possis, rectè: si non, quocunque modo rem:
Ut propiùs spectes lachrymosa poemata Puppi?
An qui Fortunæ te [a] responsare superbæ
[b] Liberum & erectum præsens hortatur & aptat?
Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
Non, ut porticibus, sic judiciis fruar iisdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit;
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam. Quia me vestigia terrent,
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum. Nam quid sequar? aut
quem?
Pars hominum gestit conducere [c] publica: sunt qui
Frustis & pomis viduas venentur avaras,

[q] Corporis labore.—[r] Per gravissima pericula.—[s] Sine labore.—[t] Omnes fœneratores qui habitabant in foro Romano, ubi templum est Jani.—[u] Quadringentis millibus sestertiûm.—[w] Si sex aut septem millia desunt ad censum equestrem.—[x] Eris plebeius.—[y] Rosciæ legis auctor.—[z] Suadet.—[a] Obsistere.—[b] Purgatum à vitiis.—[c] Vectigalia populi conducere, unde publicani appellabantur.

Excipiantque ſenes, [d] quos in vivaria mittant:
Multis occulto creſcit res fœnore: verùm
Eſto, aliis alios rebus ſtudiiſque teneri:
Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?
Nullus in orbe ſinus [e] Baiis prælucet amœnis.
Sic dixit dives, lacus & mare ſentit amorem
Feſtinantis heri: cui ſi vitioſa libido
Fecerit auſpicium, cras ferramenta [f] Teanum
Tolletis fabri. [g] Lectus genialis in aulâ eſt?
Nil ait eſſe prius, melius nil cœlibe vitâ.
[g] Si non eſt, jurat bene ſolis eſſe maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
[h] Quid pauper? viden' ut mutet cœnacula, lectos,
Balnea, tonſores, conducto navigio æquè
Nauſeat ac locuples, quem ducit priva triremis.
Si curtatus inæquali tonſore capillos
Occurrit, rides: ſi fortè ſubucula pexæ
Trita ſubeſt tunicæ. Vel [i] ſi toga diſſidet impar
Rides: quid, mea quum pugnat ſententia ſecum?
Quod petiit, ſpernit: repetit, quod nuper omiſit?
Æſtuat, & vitæ diſconvenit ordine toto?
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?
Inſanire putas ſolennia me: neque rides:
Nec medici credis, nec curatoriâ egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Quum ſis & pravè ſectum ſtomacheris ob unguem
De te pendentis, te reſpicientis amici.
Ad ſummam, ſapiens uno minor eſt Jove, dives,
Liber, honoratus pulcher, rex denique regum:
Præcipuè ſanus, [k] niſi quum pituita moleſta eſt.

---

[d] Quos tandem devorent veluti piſces aut feras in vivariis detentas.—[e] Urbs Campaniæ.—[f] Campaniæ oppidum.—[g] Uxor.—[h] Agit.—[i] Si toga non ſedet æqualis in humeris.—[k] Stoicos irridet qui dicunt ſapientem eſt ſanum, etiamſi ægrotet.

Ad

Ad *LOLLIUM.*

EPIST. ii.

Ad studium sapientiæ hortatur, utpote animi morbos sanaturæ. Sed à teneris assuescendum hujusmodi præceptis esse docet.

UT jugulent homines, surgunt de nocte latrones
Ut teipsum serves, non expergisceris? atqui
Si noles [l] sanus [m] curres hydropicus: & ni
Posces ante diem librum cum lumine, si non
Intendes animum studiis & rebus honestis:
Invidiâ vel amore vigil torquebere. Nam cur
Quæ lædunt oculum festinas demere? si quid
[n] Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit, habet. Sapere aude:
Incipe. Qui rectè vivendi prorogat horam,
Rusticus expectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum; puerisque beata creandis
Uxor & incultæ pacantur vomere sylvæ.
Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.
Non domus, & fundus, non æris acervus & auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus benè cogitat uti.
Qui cupit, aut metuit, juvat, illum sic domus, aut res
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collectâ sorde dolentes.
[o] Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis, acescit.
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas.
Semper avarus eget: certum voto pete finem.
Invidus alterius rebus macrescit [p] opimis:
Invidiâ Siculi non invenêre Tyranni

---

[l] Dum sanus es.—[m] Ad medicum.—[n] Consumit.—[o] Animus purus.—[p] Fortunatis.

Majus

Majus tormentum. Qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, [q] dolor quod suaserit [q] & mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Iræ furor brevis est: animum rege: qui nisi paret,
Imperat: hunc frænis, hunc tu compesce catenâ.
Fingit equum tenerâ docilem cervice [r] magister
Ire viam, quam monstrat eques. Venaticus ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aulâ,
Militat in sylvis catulus. Nunc adbibe puro
Pectore verba, puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu. Quod si cessas, aut strenuus anteis
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

Ad *JULIUM FLORUM.*

EPIST. iii.

Julium Florum de Claudio Nerone, & de amicorum scriptis interrogat. Deinde ad sapientiæ studium, hortatur.

JULI Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracáne vos Hebrusque nivali compede vinctus,
[s] An freta vicinas inter currentia turres,
An pingues Asiæ campi collesque morantur?
[t] Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo?
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis & paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius Romana brevi venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire [u] lacus & rivos ausus apertos:
Ut valet? ut meminit nostri? fidibúsne Latinis

[q] Mens irata.—[r] Equorum domitor.—[s] An Hellespontus inter Sestum & Abydum currens?—[t] Quid faciat literata Drusi cohors?—[u] Scripta vulgaria.

Thebanos aptare modos ſtudet, auſpice Muſâ?
An tragicâ deſævit [w] & ampullatur in arte?
Quid mihi Celſus agit! monitus, multumque monendus!
Privatas ut quærat opes, & tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcunque recepit [x] Apollo:
Ne ſi forte ſuas repetitum, venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula riſum
Furtivis nudata coloribus; ipſe quid audes?
Quæ circum volitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum eſt, nec turpiter hirtum,
Seu linguam cauſis acuis, ſeu civica jura
Reſpondere paras, ſeu condis amabile carmen:
Prima feras hederæ victricis præmia; quod ſi
Frigida curarum [y] fomenta relinquere poſſes,
Quò te cœleſtis ſapientia duceret, ires.
[z] Hoc opus, hoc ſtudium, * parvi properemus & ampli,
Si patriæ volumus, ſi nobis vivere cari.

Ad *ALBIUM TIBULLUM.*

EPIST. iv.

Albium Tibullum compellat, cui ſtudium Philoſophiæ laudat.

ALBI, noſtrorum ſermonum candide judex,
Quid nunc te dicam facere in regione [a] Pedanâ?
Scribere quod Caſſi Parmenſis opuſcula vincat?
An tacitum ſylvas inter reptare ſalubres,
Curantem quicquid dignum ſapiente bonoque eſt?
Non tu corpus eras [b] ſine pectore: dii tibi formam,
Dii tibi divitias dederant, artemque fruendi.

---

[w] Ampullis verborum utitur?—[x] Apollinis templo adjunctam bibliothecam Auguſtus extruxerat in monte Palatino.—[y] Curarum nutrimenta, nempe divitias, ambitionem.—[z] Properemus ſapientiæ ſtudiis incumbere.—* Cujuſcunque fortunæ ſumus.—[a] Sic dicta à Pedâ Italiæ oppido.—[b] Sine mente.

Quid

Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Quam ſapere, & fari poſſit quæ ſentiat, utque
Gratia, fama, valetudo contingat abundè,
Et domus & victus, non deficiente crumenâ?
Inter ſpem curamque, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperveniet, quæ non ſperabitur hora.

Ad *N U M I C I U M.*

EPIST. vi.

Nihil admirari rem eſſe dicit, quæ propemodum ſola ad vitæ beatitudinem conferat. Felicitas à ſolâ virtute pendet.

NIL admirari, propè res eſt una, Numici,
Solaque quæ poſſit facere & ſervare beatum.
Hunc ſolem, & ſtellas, & decedentia certis
Tempora momentis, [c] ſunt qui formidine nullâ
Imbuti ſpectent. Quid cenſes munera terræ?
Quid, maris extremos Arabas ditantis & Indos?
Ludicra quid, plauſus, & amici dona Quiritis?
Quo ſpectanda modo, quo ſenſu credis & ore?
Qui timet his adverſa, ferè miratur eodem
Quo cupiens pacto. Pavor eſt [d] utrobique moleſtus:
[e] Improviſa ſimul ſpecies exterret [f] utrumque,
Gaudeat, an doleat; cupiat, metuatne. [g] Quid ad rem,
Si quicquid vidit melius pejuſve ſuâ ſpe,
Defixis oculis animoque & corpore torpet?
Inſani ſapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Ultra quam ſatis eſt [h] virtutem ſi petat ipſam.
I nunc argentum, & marmor vetus, [i] æraque & artes

[c] Quanto minus admirabuntur terrena, quæ cœleſtibus ſunt inferiora?—[d] In cupiendo & metuendo.—[e] Inſperata mali, & boni ſpecies.—[f] Tam cupidum, quam timidum.—[g] Quid facit ad hanc rem, ad beatitudinem?—[h] Virtus poſita eſt in mediocritate, cujus re vera, nimium eſſe non poteſt.—[i] Ærea multo artificio fabricata.

Suſ-

Suſpice; cum gemmis [k] Tyrios mirare colores:
Gaude quòd ſpectant oculi te mille loquentem:
Gnavus manè forum & veſpertinus pete tectum:
Ne plus frumenti [l] dotalibus emetat agris
Mucius: indignum, quòd ſit pejoribus ortus:
Hic tibi ſit potius quàm tu mirabilis illi.
Quicquid ſub terrâ eſt in apricum proferet ætas.
Defodiet condetque nitentia. Quum bene notum
Porticus Agrippæ & via te conſpexerit Appî,
[m] Ire tamen reſtat [n] Numa quò devenit & Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. Vis rectè vivere? quis non?
Si virtus hoc una poteſt dare, fortis omiſſis
Hoc age deliciis. Virtutem [o] verba putas, ut
Lucum ligna? cave ne portus occupet alter,
[p] Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas:
Mille talenta rotundentur, totidem altera porrò:
Tertia ſuccedant, & quæ pars [q] quadret acervum.
Scilicet uxorem cum dote, fidemque & amicos,
[r] Et genus & formam regina pecunia donat,
Ac bene nummatum decorat [s] Suadela, Venuſque.
Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex:
Ne fueris [t] hic tu. Chlamydes Lucullus (ut aiunt)
Si poſſet centum ſcenæ [u] præbere rogatus,
Qui poſſum tot? ait: tamen & quæram, & quot habebo
Mittam. Poſt paulò ſcribit, ſibi millia quinque
Eſſe domi chlamydum: partem vel tolleret omnes.
Exilis domus eſt, ubi non & multa ſuperſunt,
[w] Et dominum fallunt, & proſunt furibus. Ergo
Si [x] res ſola poteſt facere & ſervare beatum,
Hoc primus repetas opus, hoc poſtremus omittas.
Si ([y] Mimnermus uti cenſet) ſine amore jociſque
Nil eſt jucundum: vivas in amore jociſque
Vive, vale: ſi quid noviſti rectius iſtis,
Candidus imperti: [z] ſi non, his utere mecum.

---

[k] Purpureos.—[l] Quos ab uxore in dotem accepit.—[m] Ad mortem.—[n] Romanorum reges.—[o] In verbis ſolis conſiſtere, ut lucum arboribus.—[p] A Cibyrâ urbe Ciliciæ populoſâ & ingenti.—[q] Quæ quatuor millia efficiat.—[r] Nobilitatem.—[s] Eloquentia & venuſtas.—[t] Talis.—[u] Commodato dare.—[w] Ignorantur à domino.—[x] Pecunia.—[y] Poeta.—[z] Si non rectius noſti, utere jam à me dictis.

Ad *MECÆNATEM.*

EPIST. vii.

Mecænati se excusat quod promissis non steterit: ejus in se liberatem laudat; sed libertatem & animi tranquillitatem omnibus amicorum donis anteponendam esse innuit.

QUINQUE dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. Atqui
Si me vivere vis sanum, rectéque valentem,
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti
Mæcenas veniam. Dum ficus prima calorque
[a] Designatorem decorat [b] lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater & matercula [c] pallet,
Officiosaque sedulitas, & opella forensis
Adducit febres, & [d] testamenta resignat.
Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus & sibi parcet,
[e] Contractusque leget; te dulcis amice reviset
Cum Zephyris (si concedes) [f] & hirundine primâ.
Non, quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. § Vescere sodes.
* Jam satis est. § At tu quantum vis tolle. § Benigne:
§ Non invisa feres pueris manuscula parvis.
* Tam teneor dono quam si dimittar [g] onustus.
§ Ut [h] libet: hæc porcis hodie comedenda relinques.
Prodigus & stultus donat quæ spernit & odit.
[i] Hæc seges ingratos tulit, & feret omnibus annis.
Vir bonus & sapiens [k] dignis ait esse paratum,

---

[a] Qui constituendæ funebri pompæ præest. — [b] Ministris libitinariis pullatis.—[c] Liberis suis metuit.—[d] Testamenta aperit post mortem testatoris.—[e] Parcus erit in legendo. Metaph. ducta à navigantibus. —[f] Vere ineunte. —§ Verba Calabri ad hospitem viatorem.—* Verba viatoris.—[g] Pyris tuis.—[h] Facito.—[i] Hæc rerum vilium donatio.—[k] Dicit se viris bonis esse paratum.

Nec tamen ignorat * quid diſtant æra lupinis.
Dignum præſtabo me etiam pro laude merentis.
Quòd ſi me noles uſquam diſcedere, reddes
Forte latus, nigros anguſtâ fronte capillos:
Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum, &
Inter vina fugam Cynaræ mœrere protervæ.
Fortè per anguſtum tenuis nitedula rimam
Repſerat in cumeram frumenti: paſtáque, rurſus
Ire foràs pleno tendebat corpore fruſtrà
Cui muſtela procul, Si vis (ait) effugere iſtinc,
[l] Macra cavum repetes arctum, quem macra ſubiſti.
Hâc ego ſi compellar [m] imagine [n] cuncta reſigno:
Nec ſomnum plebis laudo, ſatur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudâſti: rexque paterque
[o] Audiſti coram, nec verbo parcius abſens:
[p] Inſpice ſi poſſum donata reponere lætus.
Haud malè Telemachus, proles patientis Ulyſſei,
[q] Non eſt aptus equis Ithace locus: ut neque planis
Porrectus ſpatiis, neque multæ [r] prodigus herbæ.
Atreide, magis apte tibi tua dona relinquam.
Parvum parva decent: mihi jam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum
Strenuus & fortis, cauſiſque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octavam circiter horam
Dum redit, atque foro nimium diſtare [s] Carinas
Jam grandis natu queritur: conſpexit (ut aiunt)
Adraſum quendam vacuâ tonſoris [t] in umbrâ,
Cultello proprios purgantem leniter ungues.
[u] Demetri (puer hic non lævè juſſa Philippi
Accipiebat) abi: quære, & refer, [w] unde domo, quis,
Cujus fortunæ: quo ſit patre, [x] quóve patrono.
[y] It, redit: enarrat: Vulteium nomine Menam,
Præconem, tenui cenſu, ſine crimine notum,
Et properare loco & ceſſare, & quærere & uti,
Gaudentem parviſque ſodalibus, & lare curto,
Et ludis, & poſt deciſa negotia, campo.

---

* Id eſt, inter bonos & malos homines.—[l] Gracilis.—[m] Hâc ſimilitudine.—[n] Quæ mihi dediſti.—[o] Appellatus es à me.—[p] Conſidera.—[q] Verba Telemachi ad Menelaum.—[r] Ferax.—[s] Viam Romæ ſic dictam in quâ viâ domus erat Philippi.—[t] In tonſtrinâ.—[u] Servum ſuum Demetrium alloquitur.—[w] Ex quâ familiâ.—[x] In cujus ſit clientelâ.—[y] Puer.

[z] Scitari libet ex ipſo quæcunque refers. Dic
Ad cœnam veniat. Non ſanè [a] credere Mena.
Mirari ſecum tacitus. Quid multa? [b] Benignè
Reſpondet. [c] Negat ille mihi? [d] Negat improbus & te
Negligit aut horret. Vulteium mane Philippus
Vilia vendentem tunicato ſcruta popello
Occupat & ſalvere jubet prior. Ille Philippo
[e] Excuſare laborem & mercenaria vincla
Quòd non mane domum veniſſet: denique quòd non
[f] Providiſſet eum. [c] Sic ignoviſſe putato
Me tibi, ſi cœnas hodie mecum. [g] Ut libet. [c] Ergo
Poſt † nonam venies. Nunc î, rem ſtrenuus auge.
Ut ventum ad cœnam eſt, [h] dicenda tacenda loquutus,
Tandem [i] dormitum dimittitur. Hic ubi ſæpe
Occultum viſus decurrere piſcis ad hamum;
[k] Mane cliens & jam certus conviva, jubetur
Rura ſuburbana [l] indictis comes ire Latinis.
Impoſitus mannis arvum cœlumque Sabinum
Non ceſſat laudare: videt ridetque Philippus:
Et ſibi dum requiem, dum riſus undique quærit,
Dum ſeptem donat ſeſtertia, mutua ſeptem
Promittit: perſuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. Ne te longis ambagibus ultra
Quam ſatis eſt morer, ex nitido fit ruſticus atque
Sulcos & vineta crepat mera: præparat ulmos:
Immoritur ſtudiis, & amore ſeneſcit habendi.
Verum ubi oves furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita ſeges, bos eſt enectus arando:
Offenſus damnis mediâ de nocte caballum
Arripit, iratuſque Philippi tendit ad ædes.
Quem ſimul aſpexit ſcabrum intonſumque Philippus
Durus (ait) Vultei nimis attentuſque videris
Eſſe mihi. [n] Pol, me miſerum patrone vocares;
Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen.
Quod te per Genium, dextramque deóſque Penattes,

---

[z] Verba ſunt Philippi.—[a] Credebat.—[b] Gratia agit tibi ingentes. —[c] Verba ſunt Philippi. —[d] Inquit Demetrius. —[e] Excuſabat.— [f] Ante vidiſſet. —[g] Inquit Mena. —† Horam. —[h] Libere quidvis locutus. —[i] Ire domum. —[k] Poſtridie. —[l] Feriis Latinis à Conſule imperatis. In quibus non licebat aliquid agi in urbe.—[m] Avarus.— [n] Verba ſunt Vulteii.

Ob-

Obſecro & obteſtor, vitæ me redde priori.
Qui ſemel aſpexit quantum dimiſſa petitis
Præſtent, maturè redeat, repetatque relicta
METIRI ſe quemque [o] ſuo modulo ac pede [p] verum eſt.

Ad *CELSUM ALBINOVANUM.*

EPIST. viii.

Se minùs animo quàm corpore valere dicit, in ſeipſo cùm alia quædam vitia, tum inconſtantiam reprehendens: Sed ita ut illum in perſonâ ſuâ taxet.

CELSO, gaudere, & bene rem gerere, Albinovano
Muſa rogata refer, comiti ſcribæque Neronis.
Si quæret quid agam: dic multa & pulchra [q] minantem,
Vivere nec rectè, nec ſuaviter haud quia grando
Contuderit vites, oleamque momorderit æſtus:
Nec quia longinquis armentum ægrotet in arvis:
Sed quia mente minùs validus quàm corpore toto,
Nil audire velim, nil diſcere, quod levet ægrum:
Fidis offendar medicis, iraſcar amicis,
[r] Cur me funeſto properent arcere veterno:
Quæ nocuere ſequar, fugiam quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventoſus, Tibure Romam.
[s] Poſt hæc, ut valeat, quo pacto rem gerat [t] & ſe:
Ut placeat [u] juveni, percontare, utque cohorti.
Si dicet, rectè: [w] primum gaudere, ſubinde
Præceptum [x] auriculis hoc inſtillare memento,
Ut tu fortunam, Sic nos te, Celſe, feremus.

---

[o] Suâ formulâ & menſurâ.—[p] Æquum eſt.—[q] Superbè promittentem.—[r] Propterea quod.—[s] Poſt hæc omnia rogato.—[t] Quomodo ſe gerat.—[u] Neroni.—[w] Dicito me.—[x] Celſi.

Ad *CLAUDIUM NERONEM.*

EPIST. ix.

Claudio Neroni Septimium commendat.

SEPTIMIUS, Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias: nam cum rogat, & prece cogit,
Scilicet, ut tibi ſe laudare & tradere coner,
[y] Dignum mente domóque legentis honeſta Neronis:
Munere quum fungi propioris cenſet amici:
Quid poſſim videt, ac novit me [z] valdius ipſo.
Multa quidem dixi, cur excuſatus abirem:
Sed timui [a] mea ne finxiſſe minora putarer,
Diſſimulator opis propriæ, mihi commodus uni.
Sic ego, majoris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ deſcendi præmia. Quòd ſi
Depoſitum laudas [b] ob amici juſſa pudorem,
Scribe [c] tui gregis hunc, & fortem crede bonúmque.

Ad *FUSCUM ARISTIUM.*

EPIST. x.

Vitam ruſticam laudat, & varia ejus commoda recenſet. Simul ab ambitione eum deterret.

URBIS amatorem Fuſcum ſalvere jubemus
[a] Ruris amatores: hâc in re ſcilicet unâ,
Multum diſſimiles, ad cætera penè [b] gemelli.
Fraternis animis quicquid negat alter & alter,
Annuimus pariter, vetuli notique columbi.

---

[y] Dignum amicitiâ, & contubernio Neronis eligentis honeſtos viros.—[z] Magis novit quam ego ipſe.—[a] Meam apud te gratiam.—[b] Ob Septimii rogatum.—[c] Amicorum numero.—[a] Nos.—[b] Simillimi.

Tu

Tu nidum servas: ego laudo ruris amœni
Rivos, & musco circumlita saxa nemúsque.
Quid quæris? vivo & regno, simul ista reliqui
Quæ vos ad cælum effertis rumore secundo:
Utque sacerdotis [c] fugitivus, liba recuso:
Pane egeo jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
[d] Ponendæque domo quærenda est area primùm,
Novistine locum potiorem rure beato?
Est, ubi plus tepeant hymes? ubi gratior aura
Leniat & rabiem canis, & momenta leonis,
Quum semel accepit solem furibundus acutum?
Est ubi depellat somnos minus invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quàm quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur sylva columnas,
Laudaturque domus longos quæ prospicit agros.
Naturam expellas furcâ, tamen [e] usque recurret,
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis,
Quàm qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectavere secundæ,
Mutatæ quatient; tu quid mirabere, pones
Invitus. Fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges & regum vitâ præcurrere amicos.
Cervus equum pugnâ melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, frænumque recepit:
Sed postquam victo [f] violens discessit [g] ab hoste
Non equitem dorso, non frænum depulit ore.
Sic, qui pauperiem veritus, potiore [h] metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Serviet æternum: quia parvo nesciat uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor [i] uret.
Lætus sorte tuâ vives sapienter Aristi:

---

[c] Qui liba edere consuevit.—[d] Ad domum extruendam.—[e] Semper.—[f] Equus.—[g] A cervo.—[h] Auro & argento.—[i] Pedem lædet.

Nec me dimittes incaſtigatum, ubi plura
Cogere quam ſatis eſt, ac non ceſſare videbor.
Imperat aut ſervit collecta pecunia cuique,
[k] Tortum digna ſequi potius quam ducere funem.
Hæc tibi dictabam [l] poſt fanum putre Vacunæ,
Excepto quòd non ſimul eſſes, cætera lætus.

Ad *BULLATIUM*
Reverſum ex ASIA.

EPIST. xi.

Ad vitæ beatitudinem nihil intereſſe dicit, quo quiſque loco habitet quum hæc ab animi tranquillitate pendeat.

QUID tibi viſa Chios, Bullati, notáque Leſbos?
Quid concinna Samos? quid Crœſi regia Sardis?
Smyrna quid & Colophon? [m] majora minoráne famâ?
Cunctáne præ campo & Tiberino flumine ſordent?
Dum licet, & vultum ſervat fortuna benignum,
Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos abſens.
Tu, quamcumque Deus tibi fortunaverit horam
Gratâ ſume manu: nec dulcia differ in annum:
Ut quocunque loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. Nam ſi ratio & prudentia curas,
Non locus effuſi latè maris arbiter, auſert:
Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia. [n] Navibus atque
[n] Quadrigis petimus benè vivere. Quod petis hîc eſt;
[o] Eſt Ulubris, animus ſi te non deficit æquus.

---

[k] Quæ debet potius trahi quam trahere, id eſt ſervire potius quam imperare.—[l] Pone carioſam ædem Vacunæ, quæ Dea eſt vacationis.—[m] Num ſunt?—[n] Terrâ marique.—[o] Eſt quovis in loco; etiam obſcuro, ut Ulubris vico deſerto in Campaniâ.

Ad *ICCIUM.*

EPIST. xii.

Iccio eas esse facultates dicit, quibus si rectè fruatur, ne ab ipso quidem Jove ditior effici posset. Suadet illi, ut Grosphum in familiaritatem suam recipiat. Quo in statu sint res Romanæ certiorem facit.

FRUCTIBUS Agrippæ Siculis, [p] quos colligis, Icci,
Si rectè frueris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi. Tolle querelas:
Pauper enim non est cui rerum suppetit usus.
Si ventri benè, si lateri est pedibusque tuis, nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.
Si fortè in medio [q] positorum abstemius herbis
Vivis & urticâ sic vives protinus, ut te
Confestìm liquidus Fortunæ rivus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas unâ virtute minora.
[r] Miramur, si Democriti pecus edit agellos,
Cultaq; [s] dum peregrè est animus sine corpore velox?
Quum tu [t] inter scabiem tantam & contagia lucri,
Nil parvum sapias, & adhuc sublimia cures:
Quæ mare compescant causæ, [u] quid temperet annum:
Stellæ sponte suâ [w] jussæne vagentur & errent:
Quid premat obscurum lunæ, quid proferat orbem:
Quid velit & possit rerum [x] Concordia discors:
[y] Empedocles an Stertinii delirent acumen.

---

[p] Quos ut coactor ab Agrippâ constitutus colligis.—[q] Appositorum eduliorum.—[r] Nunquid miramur.—[s] In rerum magnarum contemplatione occupatus.—[t] Inter pecuniæ studium, cujus contactus non minus quam scabies serpit.—[u] Quæ res annum gubernet, ut per quatuor temporum commutationes certo fluat.—[w] Alicujus jussu.—[x] Mundus inferior qui constat ex quatuor elementis inter se pugnantibus.—[y] Quum tu scire cures utrum Empedocles an Stertinius deliret.

[z] Verùm ſeu piſces ſeu porrum & cœpe trucidas,
Utere Pompeio Groſpho: & ſiquid petet, ultrò
Defer. Nil Groſphus niſi [a] verum orabit & equum.
[b] Vilis amicorum eſt annona, bonis ubi quid deeſt.
Ne tamen ignores [c] quo ſit Romana loco res,
[d] Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit. Jus imperiumque Phraates
Cæſaris accepit [e] genibus minor: aurea fruges
Italiæ pleno diffudit copia cornu.

Ad VILLICUM SUUM.

EPIST. xiv.

Villici ſui deſiderium reprehendit, cupientis in urbe vivere, & faſtidientis rura, quæ anteà tacitâ prece petiiſſet.

VILLICE ſylvarum & mihi me [g] reddentis agelli
Quem tu faſtidis, habitatum quinque focis &
Quinque bonos ſolitum [h] Bariam dimittere [i] patres:
Certemus, ſpinas animóne ego fortiùs an tu
Evellas agro: & melior ſit Horatius, an res
Me quamvis Lamiæ pietas & cura [k] moratur,
Fratrem mœrentis, [l] rapto de fratre dolentis
Inſolabiliter: tamen [m] iſtuc mens animuſque
Fert, & avet ſpatiis obſtantia [n] rumpere clauſtra.
Rure ego viventem, tu dicis in urbe, beatum.
Cui placet alterius, ſua nimirum eſt odio ſors.
Stultus uterque locum immeritum cauſatur iniquè.
In culpâ eſt animus, qui ſe non effugit unquam

[z] Sive ſumptuoſe ſive tenuiter vivit.—[a] Juſtum.—[b] Parvo conſtant amici.—[c] In quo ſtatu.—[d] Gens Hiſpaniæ Agrippæ virtute devicta eſt.—[e] Supplex & ad genua devolutus.—[f] Benigna copia, ubertatis dea.—[g] Animum meum reficientis.—[h] Sabinorum oppidum.—[i] Homines grandes natu ad lites diſcernendas.—[k] Romæ.—[l] Ob fratrem immaturâ morte ſublatum.—[m] In agrum.—[n] Impedimenta.

Tu

Tu mediaſtinus tacitâ prece rura petebas.
Nunc urbem & ludos & balnea villicus optas.
Me conſtare mihi ſcis, & diſcedere triſtem,
Quandocunque trahunt inviſa negotia Romam.
Non eadem miramur: eo diſconvenit inter
Meque & te. Nam quæ deſerta & inhoſpitia teſqua
Credis, amœna vocat, mecum qui ſentit; & odit,
Quæ tu pulchra putas. Fornix tibi & uncta popina
Incutiunt urbis deſiderium: — & tamen [p] urges
Jampridem non tacta ligonibus arva: bovémque
[q] Disjunctum curas, & ſtrictis frondibus exples.
Addit opus pigro rivus, ſi decidit imber,
[r] Multâ mole docendus aprico parcere prato.
Nunc, age, quid noſtrum [s] concentum dividat, audi.
[t] Quem tenues decuere togæ, nitidíque capilli;
[u] Quem bibulum liquidi mediâ de luce Falerni:
Cœna brevis juvat & propè rivum ſomnus in herbâ.
Nec luſiſſe pudet, [w] ſed non incidere ludum.
Non [x] iſtic obliquo oculo mea commoda quiſquam
Limat, non odio obſcuro [y] morſuque venenat:
[z] Rident vicini glebas & ſaxa moventem.
[a] Cum ſervis tu urbana diaria rodere mavis:
Horum tu in numerum voto ruis. Invidet uſum
Lignorum & pecoris tibi calo argutus & horti,
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
Quàm ſcit uterque libens, [b] cenſebo, exerceat artem.

---

[o] Rure.—[p] Colis.—[q] Ab altero ſeparatum & otioſum paſcis.—[r] Multis aggeribus averrendus, ut prato non noceat.—[s] Concordiam diſſolvat.—[t] Me.—[u] Me quem ſcis fuiſſe bibacem Falerni.—[w] Sed pudet non abrumpere vitam intemperatam & libidinoſam.—[x] Rure.—[y] Obtrectatione vel maledicentiâ.—[z] Approbant me.—[a] At tu mavis cum ſervis urbanis tenuiter vivere.—[b] Judicabo ut tu ruricola colas agros, & ille calo, maneat in urbe.

Ad

Ad *VALAM.*

EPIST. XV.

De Veliâ & Salerno percontatur. Se ſalubritatis rationem habere innuit.

[c] QUÆ ſit hyems Veliæ, quod cœlum, Vala, [d] Salerni,
Quorum hominum regio, & qualis vita: nam mihi Bajas
[e] Muſa ſupervacuas Antonius, & tamen [f] illis
[g] Me facit inviſum, gelidâ quum perluor undâ
Per medium frigus. Sanè [h] myrteta relinqui,
[i] Dictaque ceſſantem nervis elidere morbum
[k] Sulfura contemni, [l] vicus gemit, invidus ægris,
Qui caput & ſtomachum ſupponere fontibus audent
[m] Cluſinis [n] Gabioſque petunt & frigida rura.
[o] Mutandus locus eſt, & diverſoria nota
Præter agendus equus. [p] Quo tendis? non mihi Cumas
Eſt iter, aut Bajas; lævâ ſtomachoſus habenâ
Dicet eques [q] (ſed equi frænato eſt auris in ore)
[r] Major utrum [s] populum frumenti copia paſcat:
Collectóſne bibant imbres, puteoſque perennes
Dulcis aquæ. Nam vina [t] nihil moror illius oræ.
Rure meo poſſum quidvis perferre patique:

---

[c] Hic longum eſt Hyperbaton uſque ad verſum 25. ut ſit ordo: Par eſt te ſcribere nobis ac nos tibi credere quæ hyems ſit Veliæ.—[d] Velia & Salernum ſunt oppida in Lucaniâ.—[e] Antonius Muſa (Auguſti medicus) dicit aquas calidas Baianas ad valetudinem meam non eſſe utiles.—[f] Baiis.—[g] Me odioſum reddit. Nam Baiæ mihi quodammodo ſunt iratæ, illarum aquis à me relictis.—[h] Loca myrtis conſita apud Baias.—[i] Quæ dicuntur è nervis depellere morbum articularem.—[k] Aquas ſulphuratas.—[l] Baianus.—[m] Aquis frigidis in Etruriâ, ſic nominatis à Cluſio oppido.—[n] Volſcorum urbem.—[o] Medici conſilio..—[p] Verba ſunt Horatii ad equum ſuum.—[q] Equus non aure ſed ore, ſentit, quo ſit eundem.—[r] Par eſt te ſcribere utrum, &c.—[s] In Veliâ vel Salernò.—[t] Non deſidero.

Trac-

[u] Tractus uter plures lepores, uter educet apros:
Utra magis piſces & echinos æquora celent:
Pinguis ut inde domum poſſim [w] Phæaxque reverti.
Scribere te nobis, tibi nos accredere par eſt.
Mænius [x] ut rebus maternis atque paternis
[y] Fortiter abſumptis, [z] urbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum. [a] Præſepe teneret,
Impranſus non qui civem dignoſceret hoſte:
Quælibet in quemvis opprobria fingere ſævus:
Pernicies & tempeſtas [b] barathrumque macelli,
[c] Quicquid quæſierat, ventri donabat avaro.
Hic ubi nequitiæ fautoribus & timidis nil
Aut paulum abſtulerat, patinas cœnabat omaſi
Vilis & [d] agninæ, tribus urſis quod ſatis eſſet.
Scilicet ut ventres [f] lamnâ candente nepotum
Diceret urendos, correctus Menius idem
Quicquid erat nactus prædæ majoris ubi omne
[g] Verterat in fumum & cinerem non herculè miror
(Aiebat) [h] ſiqui comedunt bona: quum ſit obeſo
Nil melius turdo, nil vulvâ pulchrius amplâ.
[i] Nimirum hic ego ſum; nam tuta & parvula laudo,
Quum res deficiunt, [k] ſatis inter vilia fortis:
Verùm ubi quid melius contingit & unctius. Idem
Vos ſapere & ſolos aio bene vivere, quorum
Conſpicitur [l] nitidis fundata pecunia villis.

---

[u] Par eſt te ſcribere utra regio, Velina an Salernina nutriat.—[w] Nitidus ſplendiduſque, quales erant Phæaces.—[x] Poſtquam.—[y] Profuſe.—[z] Facetus.—[a] Domum ſtatam aut menſam.—[b] Devorator.—[c] Quicquid lucri fecerat.—[d] Carnis.—[e] Inopiâ & egeſtate,—[f] Ferro candefacto, genere cruciatûs.—[g] Poſtquam omnia conſumpſerat.—[h] Bona ſua prodigè conſumunt.—[i] Talis ego ſum inquit Horatius.—[k] Satis fortiter vilibus cibis famem explens.—[l] In fructuoſis.

Ad *QUINTIUM.*

EPIST. xvi.

Postquam Agrum suum Quintio descripsit; in ejus vitam inquirit, monétque ne ex rumore vulgi pendeat, sed vir bonus esse, quàm videri malit.

NE [a] perconteris fundus meus, optime Quinti,
[b] Arvo pascat herum an baccis opulentet olivæ;
Pomísne & pratis, an amictâ vitibus ulmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, & situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opacâ
Valle: sed ut [c] veniens dextrum latus aspiciat Sol,
Lævum [d] discedens curru fugiente [e] vaporet.
Temperiem laudes. Quid si rubicunda benigni
Corna vepres & pruna ferant? si quercus & ilex
Multâ fruge pecus, multâ dominum juvet umbrâ?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
[f] Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit utilis, [g] utilis alvo.
[h] Hæ latebræ dulces, etiam (si credis) amœnæ
Incolumem tibi me præstant [i] Septembribus horis.
Tu rectè vivis, si curas esse [k] quod audis:
Jactamus jampridem omnis te [l] Roma beatum.
Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas:
Neve putes [m] alium sapiente bonoque beatum.
Neu si te populus sanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
STULTORUM incurata pudor malus ulcera celat
Si quis bella tibi terrâ pugnata maríque

---

[a] Ne forte.—[b] Num frumento.—[c] Exoriens.—[d] Occidens.—[e] Tepefaciat.—[f] Est in agro meo.—[g] Salubris.—[h] Agri mei.—[i] Autumno insalubri.—[k] Quod diceris esse.—[l] Omnes nos Romani.—[m] i. e. Insipientem.

Dicat

Dicat & his verbis vacuas permulceat aures:
Téne magis ſalvum populus velit, an populum tu,
Servet in ambiguo, qui conſulit & tibi & urbi,
Jupiter: Auguſti laudes agnoſcere poſſis?
Quum pateris ſapiens emendatuſque vocari:
Reſpondeſne tuo, dic ſodes, nomine? nempe
Vir bonus & prudens dici delector ego ac tu.
Qui dedit hoc hodiè, cras, ſi volet, auferet: ut ſi
Detulerit [o] faſces indigno, detrahet idem.
[o] Pone, meum eſt, inquit: pono, triſtiſque recedo.
Idem ſi clamet [p] furem, neget eſſe pudicum,
Contendat laqueo collum [p] preſſiſſe paternum:
[q] Mordear opprobriis falſis? mutemve colores?
Falſus honor juvat, & mendax infamia terret
Quem? niſi mendoſum & mendacem? vir bonus eſt
quis?
Qui conſulta patrum qui leges juraque ſervat:
Quo multæ magnæque ſecantur judice lites:
Quo res ſponſore & quo cauſæ teſte tenentur
Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota
Introrſus turpem, ſpecioſum pelle decorâ.
Nec furtum feci, nec fugi, ſi mihi dicat
Servus: habes precium, loris non ureris, aio.
[s] Non hominem occidi. [t] Non paſces in cruce corvos.
[s] Sum bonus, & frugi. Renuit, negat atque [t] Sabellus.
Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suſpectos laqueos, & opertum milvius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Tu nihil admittes in te, formidine pœnæ:
Sit ſpes [u] fallendi, miſcebis ſacra profanis.
Nam de mille fabæ modiis quum ſurripis unum,
Damnum eſt, non facinus mihi pacto lenius iſto.
[w] Vir bonus, omne forum quem ſpectat & omne tribunal,
Quandocunque deos vel porco vel bove placat:
Jane pater clarè, clarè quum dixit Apollo:
Labra movet metuens audiri, pulchra [x] Laverna
Da mihi fallere, da juſtum ſanctúmque videri:

---

[n] Ad Auguſtum non ad te pertinere.—[o] Honorem.—[p] Me.—[q] Commovearne. —[r] Extrinſecus bonum virtutis ſimulatione.—[s] Reſpondet Horatius.—[t] Servus loquitur.—[u] Ut lateat maleficium.—[w] Opinione vulgi eſt.—[x] Dea furum.

Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.
Quî melior servo, quî liberior sit avarus,
In triviis fixum quum se [y] demittet ob assem,
Non video: nam qui cupiet metuet quoque porrò.
Qui metuens vivet, liber mihi non erit unquam.
[z] Perdidit arma, [a] locum virtutis deseruit, qui
Semper in augendâ festinat & obruitur re.
[b] Vir bonus & sapiens audebit dicere, Pentheu
Rector Thebarum, quid me perferre patique
Indignum coges? Adimam bona. Nempe pecus, rem,
Lectos, argentum: tollas licet. In manicis &
Compedibus sævo te sub custode tenebo.
[c] Ipse deus simulatque volam, me solvet. [d] Opinor,
Hoc sentit, Moriar: mors ultima linea rerum est.

Ad *SCÆVAM.*

EPIST. xvii.

Scævam monet, ne Potentiorum amicitias spernat.

QUAMVIS, Scæva, satis per te tibi consulis, & scis
Quo tandem pacto deceat majoribus uti,
Disce, docendus adhuc quæ censet amiculus: ut si
Cœcus iter monstrare velit. Tamen aspice siquid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies, & primam somnus [e] in horam
Delectet; si te pulvis strepitusque rotarum,
Si lædit caupona: [f] Ferentinum ire jubebo.
Nam neque divitibus contingunt gaudia solis:
Nec vixit malè qui natus moriensque [g] fefellit.

---

[y] Ad humum se inclinat ob assem in viis à pueris fixum, quo prætereuntes illudantur.—[z] Quod militi est ignominiosum.—[a] Quod est flagitiosissimum.—[b] Vir revera bonus & sapiens audebit cum Baccho sic alloqui Penthea.—[c] Pater meus Jupiter, ubi voluero, me liberabit â vinculis.—[d] Virum bonum hoc sentire.—[e] Usque ad solis ortum.—[f] Oppidum Hernicorum incelebre.—[g] Latuit.

Si prodeſſe tuis, paulóque benignius ipſum
Te tractare voles: [h] accedes ſiccus ad unctum.
[i] Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Ariſtippus. [k] Si ſciret regibus uti
Faſtidiret olus, qui me notat. Utrius horum
Verba probes & facta, doce: vel junior, audi,
Cur ſit Ariſtippi potior ſententia, namque
Mordacem Cynicum ſic eludebat (ut aiunt)
Scurror ego ipſe mihi, populo tu: rectius hoc &
Splendidius multo eſt. Equus ut me portet, alat rex
[l] Officium facio. Tu poſcis vilia: verùm es
[m] Dante minor: quamvis fers te nullius egentem.
Omnis Ariſtippum decuit color, & ſtatus, & res,
Tentantem majora, ferè præſentibus [o] æquum.
Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor vitæ via ſi converſa decebit.
† Alter purpureum non expectabit amictum,
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet,
Perſonamque feret non inconcinnus utramque,
* Alter [p] Mileti textam cane pejus & angue
Vitabit chlamydem: morietur frigore, ſi non
Rettuleris pannum. Refer, & ſine vivat ineptus.

Ad *LOLLIUM.*

EPIST. xviii.

Quæ ad amicitiam conſervandam facienda ſint, quæ item vitanda, ac præſertim quo modo quis erga potentiorem amicum gerere ſe debeat, Lollium docet.

SI benè te novi, [q] metues, liberrime Lolli,
[r] Scurrantis ſpeciem præbere, [s] profeſſus amicum.
Ut matrona meretrici diſpar erit atque

[h] Tu pauper & ſobrius accedes ad divitem unguento delibutum. —[i] Dictum Diogenis in Ariſtippum.—[k] Ariſtippi reſponſum. —[l] Officioſum me præbeo.—[m] Inferior eo, qui tibi dat.—[n] Omnis vitæ conditio vel veſtitus.—[o] Præſentibus contentum.—* Diogenes. —† Ariſtippus.—[p] Pretioſam veſtem factam in Mileto Aſiæ inſulâ. —[q] Cavebis.—[r] Adulentis.—[s] Te eſſe amicum.

Discolor, infido scurræ distabit amicus.
Est huic diversum vitio vitium propè majus,
Asperitas agrestis, & inconcinna gravísque,
Quâ se commendat intonsâ cute dentibus atris:
Dum [t] vult libertas mera dici, veraque virtus.
VIRTUS est medium vitiorum, & [u] utrinque reductum.
[w] Alter in obsequium plus æquo pronus, & [x] imi
Derisor lecti, sic nutum divitis [y] horret,
Sic iterat voces, & verba [z] cadentia tollit:
Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.
[a] Alter rixatur de lanâ sæpe caprinâ, &
[b] Propugnat nugis armatus: Scilicet [c] ut non
Sit mihi prima fides & verè quod placet, ut non
Acriter elatrem, [d] pretium ætas altera sordet.
Ambigitur: quid enim? Castor sciat an Docilis plus?
Brundusium Numici melius via ducat an Appî.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat,
Gloria quem supra vires & vestit & ungit:
Quem tenet argenti sitis importuna famèsque.
Quem paupertatis pudor & fuga; dives amicus,
Sæpe [e] decem vitiis instructior, odit & horret.
Aut si non odit, regit; ac veluti pia mater,
Plus quàm se sapere, & virtutibus esse priorem
Vult: & ait propè vera: meæ (contendere noli)
Stultitiam patiuntur opes: tibi parvula res est.
Arcta decet sanum comitem toga: desine mecum
Certare. Eutrapelus cuicunque nocere volebat,
Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia, & spes,
Dormiet & lucem: turpi postponet honestum
Officium: [f] nummos alienos poscet: ad imum
[g] Thrax erit aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis ullius unquam:
Commissumque teges, & vino tortus & irâ.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes.
Nec quum venari volet [h] ille, poemata panges.

---

[t] Illa asperitas.—[u] Ab utroque extremo remotum.—[w] Scurra.—[x] Imæ partis lecti in quâ sedet; ut Scurræ solent.—[y] Horrere se fingit.—[z] Ex ore divitis pro mirandis.—[a] Agrestis reprehensor.—[b] Pugnat pro nugis, tanquam homo armatus.—[c] Inquit agrestis.—[d] Si pretii loco altera vita mihi detur.—[e] Multis vitiis.—[f] Nummos fœnore augebit.—[g] Gladiator.—[h] Ille amicus.

Quid de quoque viro & cui dicas, ſæpe videto.
Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt:
Nec retinent patulæ commiſſa fideliter [i] aures;
Et ſemel emiſſum volat irrevocabile verbum.
Qualem commendes, etiam atque etiam aſpice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur & quondam non dignum [k] tradimus: ergo
Quem ſua culpa premet, deceptus omitte tueri:
Ut penitus notum, ſi tentent crimina, ſerves,
Tuteriſque tuo fidenter præſidio: qui
[l] Dente Theonino quum circumroditur ecquid
Ad te poſt paulò ventura pericula ſentis?
Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet:
Et neglecta ſolent incendia ſumere vires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. Tu, dum tua navis in alto eſt,
Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura.
Oderunt hilarem triſtes, triſtemque jocoſi:
Sedatum celeres, agilem gnavumque remiſſi:
Potores liquidi mediâ de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula: quamvis
Nocturnos jures te formidare vapores.
Deme ſupercilio nubem: plerumque modeſtus
Occupat obſcuri ſpeciem taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges & percunctabere [m] doctos,
Quâ ratione queas traducere leniter ævum:
Ne te ſemper inops agitet vexetque cupido,
Ne pavor, & rerum [n] mediocriter utilium ſpes.
[o] Virtutem doctrina paret, naturáne donet:
Quid minuat curas? quid te tibi reddet amicum:
Quid purè tranquillet: honos, an dulce lucellum,
[p] An ſecretum iter, & [q] fallentis ſemita vitæ:
Me quoties reficit gelidus [r] Digentia rivus,
Quem [s] Mandela bibet, rugoſus frigore pagus:
Quid ſentire putas? quid credis amice precari?

---

[i] Percontatoris. — [k] Commendamus. — [l] Invidis detrectatoribus, Fuit Theon poëta maledicentiſſimus. — [m] Philoſophorum libros. — [n] Minus. — [o] Percunctabere utrum. — [p] An obſcurum vitæ genus. — [q] Vitæ latentis. — [r] Rivus per agrum Horatii fluens. — [s] Mandela eſt pagus in Sabinis.

Sit

Sit mihi, quod nunc eſt, etiam minus: [t] ut mihi vivam
Quod supereſt ævi. Siquid ſupereſſe volunt dî
Sit bona librorum & proviſæ frugis in annum
Copia: ne fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ.
Hæc ſatis eſt orare Jovem, qui donat & aufert:
Det vitam, det opes: [u] æquum mî animum ipſe parabo.

---

[t] Meo arbitratu.—[u] Præſentibus contentum.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARUM.

LIBER SECUNDUS.

Ad *AUGUSTUM.*

EPIST. i.

Queritur de pravo Romanorum judicio, poemata è vetuſtate æſtimantium; quum tamen multa ſunt in veteribus poetis reprehenſione digna. Poſtremò de poetis illis agit, qui non ſpectatoribus ſcribunt, ſed lectoribus: & Auguſtum ad calcar illis addendum hortatur.

QUUM tot ſuſtineas & tanta negotia ſolus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes:
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo ſermone morer tua tempora, Cæſar.
Romulus & Liber pater, & cum Caſtore Pollux,
Poſt ingentia facta deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aſpera bella
Componunt, agros aſſignant, oppida condunt:

[a] Ploravere ſuis non reſpondere favorem
Speratum meritis. Diram [b] qui contudit hydram,
Notáque fatali portenta labore ſubegit,
Comperit invidiam ſupremo fine domari.
[c] Urit enim fulgore ſuo, qui prægravat artes
Infra ſe poſitas: extinctus amabitur idem.
[d] Præſenti tibi maturos largimur honores,
Jurandaſque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum aliàs, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus, ſapiens & juſtus in uno
Te noſtris ducibus, te Graiis anteferendo,
Cætera nequaquam ſimili ratione modoque
Æſtimat: &, niſi quæ terris ſemota ſuiſque
Temporibus defuncta videt, faſtidit & odit.
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes,
Quas [e] bis quinque viri ſanxerunt, [f] fœdera regnum
Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,
[g] Pontificum libros, [h] annoſa volumina vatum,
Dictitet Albano [i] Muſas in monte loquutas.
Si, quia Græcorum ſunt antiquiſſima quæque
Scripta, vel optima, Romani penſantur eâdem
Scriptores trutinâ: haud eſt quod multa loquamur;
Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri.
Venimus ad ſummum fortunæ: pingimus atque
Pſallimus & luctamur Achivis doctiùs unctis.
Si meliora [k] dies, ut vina, poemata reddit,
Scire velim, [l] pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos vetereſque referri debet? an inter
Viles atque novos? [m] excludat jurgia finis.
Eſt vetus atque probus, centum qui perficit annos.
Quid? qui deperiit minor uno menſe, vel anno,
Inter quos referendus erit? veteréſne proboſq;
An quos & præſens & poſtera reſpuet ætas?

---

[a] Queſti ſunt.—[b] Hercules.—[c] Ille homines ſuâ virtute accendit ad invidiam, qui artifices ſe inferiores ſuâ excellentiâ quodammodo opprimit.—[d] Viventi.—[e] Decem viri.—[f] Fœdera regum Romanorum cum Gabiis aut ſeveris Sabinis icta.—[g] Jus pontificale de ſacrificiis. [h] Antiqua vatum prædicta.—[i] A Muſarum ore fluxiſſe.—[k] Temporis proceſſus,—[l] Quot anni authoritatem acquirant carminibus. —[m] Pone finem annorum, & nulla erit contentio.

Ille

Iste quidem veteres inter ponetur honestè,
Qui vel mense brevi vel toto est junior anno.
Utor permisso, caudæque pilos ut equinæ
Paulatim vello, & demo unum, demo etiam unum:
Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
Ennius, & sapiens & fortis, & alter [n] Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quò promissa cadant & somnia Pythagorea.
[o] Nævius in manibus non est, & mentibus hæret
[p] Penè recens adeò sanctum est vetus omne poema.
Ambigitur quoties, uter utro sit prior; aufert
Pacuvius docti famam senis, Actius [q] alti.
Dicitur Afrani toga convenisse Menandro:
Plautus ad exemplar Siculi [r] properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos edifcit & hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos numeratque poetas
Ad nostrum tempus, Livî scriptoris ab ævo.
Interdum vulgus [s] rectum videt, est ubi peccat.
Si veteres ita miratur laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet, errat.
Si quædam nimis antiquè, si pleraque durè
Dicere cedit eos, ignavè multa, fatetur;
Et sapit & mecum facit, & Jove judicat [t] æquo.
Non equidem insector, delendáque carmina Livì
Esse reor; memini quæ plagosum mihi parvo
[u] Orbilium dictare: sed [w] emendata videri,
Pulchráque, & exactis minimum distantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit si fortè decorum,
Si versus paulò concinnior unus & alter,
Injustè totum [x] ducit venditque poema:
Indignor quicquam reprehendi, non quia crassè
Compositum illepidéve putetur, sed quia nuper.
Nec veniam antiquis, sed honorem & præmia posci.
[y] Rectè necne crocum floresque perambulet Attæ
Fabula si dubitem, clament periisse pudorem

---

[n] Ennius animam Homeri in se immigrasse dicebat.—[o] Poëta.—[p] Quasi.—[q] Elati poetæ.—[r] Appropinquare. —[s] Recte judicat.—[t] Approbante.—[u] Magistrum meum.—[w] Accurata.—[x] Ostentat.—[y] Utrum merito recitatur in scenâ croco & floribus conspersâ.

Cuncti

Cuncti penè patres: ea quum reprehendere coner
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat & illud
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri:
Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
Nostra sed impugnat, nos nostraque lividus odit.
Quòd si tam Græcis novitas invisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
Quod legeret, tereret viritim publicus usus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit; & in vitium fortunâ labier æquâ,
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:
Marmoris aut eboris fabros aut æris amavit.
* Suspendit pictâ vultum mentemque tabellâ.
Nunc tibicinibus, nunc est gavisa tragœdis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans:
Quod cupidè petiit, [z] maturè plena reliquit.
Quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?
[a] Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.
Romæ dulce diu fuit, & [b] solenne [c] reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura:
Scriptos nominibus certis [d] expendere nummos,
Majores audire, minori dicere, per quæ
Crescere res posset, minuit [e] damnosa libido.
Mutavit mentem populus levis, & calet uno
Scribendi studio: pueri patresque severi
[f] Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior: & prius orto
Sole, vigil calamum & chartas & scrinia posco.
Navem agere ignarus navis timet: abrotanum ægro
Non audet nisi qui didicit, dare: quod medicorum
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctique poemata passim.

---

* Fixit vultum, & cogitationem.—[z] Celeriter satiata.—[a] Ex pace igitur & rebus secundis nata est hæc in Græcis artium varietas.—[b] Usitatum.—[c] Aperta.—[d] Locare.—[e] Avaritia, quâ nihil in repub. damnosius.—[f] Hederâ.

Hic

Hic error tamen & levis hæc inſania quantas
Virtutes habeat, ſic collige: Vatis avarus
Non temerè eſt animus: verſus amat, hoc ſtudet unum.
Detrimenta, fugas ſervorum, incendia ridet:
Non fraudem ſocio pueróve [g] incogitat ullam
Pupillo: vivit ſiliquis & pane [h] ſecundo:
Militiæ quanquam piger & malus, utilis urbi:
Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari.
Os tenerum pueri balbumque Poeta figurat:
Torquet ab obſcœnis jam nunc ſermonibus aurem,
Mox etiam pectus [i] præceptis format amicis,
Aſperitatis & invidiæ corrector & iræ.
Rectè facta refert: [k] orientia tempora [l] notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur & ægrum.
Caſtis cum pueris ignara puella mariti
Diſceret unde preces, vatem ni Muſa dediſſet?
Poſcit opem [m] chorus, & præſentia numina ſentit:
Cœleſtes implorat aquas doctâ prece blandus.
Avertit morbos, metuenda pericula pellit:
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.
Carmine Dii ſuperi placentur, Carmine Manes.
Agricolæ priſci, fortes parvóque beati,
[n] Condita poſt frumenta, levantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem
Cum ſociis operum, & pueris, & conjuge fidâ,
Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant,
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.
Feſcennina per hunc invecta licentia morem
Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit.
Libertáſque recurrentes accepta per annos
Luſit amabiliter: donec jam ſævus apertam
In rabiem verti cœpit jocus, & per honeſtas
Ire domos impunè minax. Doluere cruento
Dente laceſſiti: fuit intactis quoque cura
Conditione ſuper communi. Quinetiam lex
Pœnaque [p] lata, malo quæ nolet carmine quemquam
Deſcribi, vertere modum, formidine fuſtis,

---

[g] Machinatur. — [h] Secundario. — [i] Documentis utilibus, & honeſtis. — [k] Homines qui hodiè vivunt, & qui poſt naſcentur. — [l] Exemplis præteritis. — [m] Chorus puerorum & virginum. — [n] Poſt meſſem. — [p] Conſtituta eſt.

Ad

Ad bene dicendum delectandumq; redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit & artes
Intulit agresti Latio. [q] Sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius: [r] & grave virus
[s] Munditiæ pepulere. [t] Sed in longum tamen ævum
Manserunt, hodieque manent vestigia [u] ruris.
[w] Serus enim Græcis admovit acumina chartis:
Et post Punica bella quietus, quærere cœpit
Quid Sophocles & Thespis & Æschylus utile ferrrent.
Tentavit quoque rem si dignè vertere posset:
Et placuit sibi, naturâ sublimis & acer.
Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet:
Sed turpem putat in scriptis metuitque lituram.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Examinat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis [x] avarum
[y] Subruit aut reficit. Valeat res ludicra, [z] si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc [a] terretque poetam,
Quòd numero plures, virtute & honore [b] minores,
Indocti stolidique, & [c] depugnare parati,
[d] Si discordet eques, media inter carmina poscunt
Aut ursum aut pugiles: his nam plebecula gaudet.
Verùm equitis quoque jam migravit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos & gaudia vana.
Si foret in terris, rideret Democritus, [e] seu
Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo. Nam quæ pervincere voces
Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum,

---

[q] Hoc modo paulatim evanuit numerus ille poeticus impolitus, qui Saturno regnante, floruerat.—[r] Barbaram orationem, quæ tanquam virus aures doctas enecat.—[s] Nitor & elegantia.—[t] Ad bellum usque Punicum, ferè tertium.—[u] Rusticitatis in Romanis Poetis.— [w] Romanus.—[x] Laudis cupidum.—[y] Subvertit aut erigit.—[z] Pereat res scenica.—[a] A scribendi studio deterret.—[b] Nempe plebis.—[c] Armis certare.—[d] Si equites aliud quam plebeii velint.—[e] Sive camelopardalis, ex camelo & panthero concretus.

Tanto

Tanto cum ſtrepitu ludi ſpectantur, [f] & artes
Divitiæque perregrinæ? quibus [g] oblitus actor
Quum ſtetit in ſcenâ [h], concurrit dextera lævæ.
Dixit adhuc aliquid? Nil ſanè. Quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata [i] veneno.
Ac nè fortè putes me quæ facere ipſe recuſem,
Quum rectà tractent alii, laudare malignè:
Ille per extentum funem mihi poſſe videtur
Ire poëta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falſis terroribus implet,
Ut magus: & modò me Thebis, modò ponit Athenis.
Verùm age, & his, qui ſe lectori credere malunt,
Quam ſpectatoris faſtidia ferre ſuperbi,
Curam impende brevem: ſi [k] munus Apolline dignum
Vis complere lîbris, & vatibus addere calcar,
Ut ſtudio majore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala ſæpè Poetæ,
([l] Ut vineta egomet cædam mea) quum tibi librum
Solicito damus, aut feſſo: quum lædimur, unum
Siquis amicorum eſt auſus reprehendere verſum:
Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati:
Quum lamentamur, non apparere labores
Noſtros & tenui deducta poëmata filo:
Quum ſperamus eò rem venturam, ut ſimulatque
Carmina reſcieris nos fingere commodus ultro
Accerías, & egere vetes, & ſcribere cogas.
Sed tamen eſt operæ pretium cognoſcere, quales
[m] Æditùos habeat belli ſpectata domique
[n] Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chœrilus, incultis qui verſibus & malè natis
Rettulit acceptos, regale numiſma, Philippos.
Sed veluti tractata notam labemque remittunt
Atramenta, ferè ſcriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. Idem Rex ille, poema
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit:
Edicto vetuit, nequis ſe præter Apellem,

---

[f] Habitus actoris artificioſus.—[g] Indutus.—[h] Plauſus à populo datur.—[i] Colore.—[k] Bibliothecam Apollini a te conſecratam & ædificatam.—[l] Ut meipſum reprehendam.—[m] Quales poetas. Metaph. ducta ab Æedituis ſacrarum ædium cuſtodibus.—[n] Virtus tua, o Auguſte.

Pin-

Pingeret, aut alius Lyſippo [o] duceret æra
Fortis Alexandri vultum ſimulantia. Quod ſi
[p] Judicium ſubtile [q] videndis artibus illud
Ad libros & ad hæc Muſarum [r] dona vocares,
Bœotum in craſſo jurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de ſe judicia, atque
Munera quæ multâ dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variúſque Poetæ:
Nec magis expreſſi vultus per ahenea ſigna,
Quàm per vatis opus mores animique virorum
Clarorum apparent. Nec ſermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere [s] geſtas;
Terrarumque ſitus, & flumina dicere & arces
Montibus impoſitas, & barbara regna, tuiſque
Auſpiciis totum confecta duella per orbem.
Clauſtraque cuſtodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis te principe Romam:
Si, quantum cuperem, poſſem quoq; Sed neq; parvum
Carmen majeſtas recipit tua, nec meus audet
Rem tentare pudor, quum vires ferre recuſent.
[t] Sedulitas autem, ſtultè quem diligit, urget:
Præcipuè quum ſe numeris commendat & arte.
Diſcit enim citius, meminitq; libentius illud
Quod quis deridet, quàm quod probat & veneratur.
Nil moror officium quod me gravat: ac neq; ficto
In pejus vultu proponi cereus uſquam,
Nec pravè factis decorari verſibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere: & unà
[u] Cum ſcriptore meo capsâ porrectus opertâ,
Deferar in vicum vendentem thus & odores.
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

---

[o] Formaret. —[p] Alexandri. —[q] In pictura. —[r] Ad poeticam.— [s] Tuâ virtute.— [t] Qui ſtultâ ſedulitate officium ſuum alicui obtrudit, moleſtus eſt.—[u] In eodem enim libro eſt ſcriptoris nomen ejus qni deſcribitur, ut in Virgilio Æneas, in Homero Ulyſſes.

Ad *JULIUM FLORUM.*

EPIST. ii.

Excusat se Julio Floro querenti, quòd nec Epistolam, nec carmina misisset. Se jam in eo totum esse, ut fruendo modicis opibus, quæ adsunt, discat majores non concupiscere. Verùm ad benè beatéque vivendum non satis esse carere avaritiâ, sed cætera etiam omnia vitia extirpari debere.

FLORE, bono claroque fidelis amice Neroni,
Siquis fortè velit puerum tibi vendere natum
Tibure vel Gabiis: & tecum sic agat, Hic &
Candidus & talos à vertice pulcher ad imos:
Fiet eritque tuus nummorum millibus octo:
Verna ministeriis ad nutus aptus heriles:
Literulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet, argillâ quidvis imitaberis udâ.
Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa levant, ubi plenius æquo
Laudat venales, qui vult extrudere, merces:
Res urget me nulla: [a] meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi. Non temerè à me
Quivis ferret idem. Semel hic [b] cessavit: & (ut fit)
In scalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat.
Ille ferat pretium, pœnæ securus opinor.
Prudens emisti vitiosum. Dicta tibi est [c] lex.
Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniquâ.
Dixi me [d] pigrum proficiscenti tibi, dixi
Talibus officiis propè mancum: ne mea sævus
Jurgares ad te quòd epistola nulla veniret.
Quid tum profeci mecum facientia jura

---

[a] Nihil cuiquam debeo.—[b] Fuit ad mandata facienda tardior.—[c] Conditio venditionis.—[d] Cessatorem esse.

Si tamen attentas? quereris super hoc etiam, quòd
Expectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat: post hoc vehemens lupus, & sibi & hosti
Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
[e] Præsidium regale loco dejecit (ut aiunt)
Summè munito, & multarum divite rerum.
Clarus ob id factum donis ornatur honestis:
Accipit & bis dena [f] super sestertia nummûm.
Fortè [g] sub hoc tempus castellum evertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem:
I bone quò virtus tua te vocat: I pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia: quid stas?
Post hæc ille catus, quantumvis rusticus, ibit,
Ibit eò quò vis, [h] qui zonam perdidit: inquit.
Romæ nutriri mihi contigit atque doceri,
[i] Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
Adjecere bonæ paulò plus artis Athenæ:
Scilicet ut possem curvo dignoscere [k] rectum,
Atque inter sylvas Academi quærere verum.
[l] Dura sed amovere loco me tempora grato:
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura [m] lacertis.
Unde simul primùm me dimisere [n] Philippi,
Decisis humilem pennis, inopemque paterni
[o] Et laris & fundi: paupertas impulit audax
Ut versus facerem: sed, [p] quod non desit habentem
Quæ poterunt unquam nigræ expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem, quàm scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere jocos, Venerem, convivia, ludum;
Tendunt extorquere poemata: quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur amantque.
[q] Carmine tu gaudes, hic delectatur Iambis:

---

[e] Præsidium Mithridatis. — [f] Præter hæc dona accepit 20 millia sestertium nummum. — [g] Paulò post. — [h] Viaticum, quod in zonâ milites portare solebant.— [i] Id est, Iliadem Homeri didici. — [k] Bonum à pravo.— [l] Bella civilia inter Brutum & Octavium me Athenis expulerunt.— [m] Viribus.— [n] Urbs in Thraciâ.— [o] Dignitate amissâ & opibus.— [p] Habentem quod sufficiat.— [q] Carmine heroico.— [r] Lividis jocis 1. Satyra: Bion sophistes mordax fuit in Poetas.

Ille

Ille [r] Bioneis ſermonibus, & ſale nigro:
Tres mihi convivæ prope diſſentire videntur,
Poſcentes vario multum diverſa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu quod jubet alter:
Quod petis, id ſanè eſt inviſum acidumque duobus.
Præter cætera, me Romæne poemata cenſes
Scribere poſſe, inter tot curas, totque labores?
Hic [s] ſponſum vocat, hic [t] auditum ſcripta, relictis
Omnibus officiis. Cubat hic in colle Quirini,
Hic extremo in Aventino: viſendus uterque.
Intervalla vides [u] humanè commoda. Verùm
Puræ ſunt plateæ, nihil ut meditantibus obſtet.
Feſtinat calidus mulis geruliſque redemptor:
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum.
Triſtia robuſtis luctantur funera plauſtris:
Hàc rabioſa fugit canis, hàc lutulenta ruit ſus.
I nunc & verſus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes,
Ritè cliens Bacchi, ſomno gaudentis & umbrâ:
Tu me inter ſtrepitus nocturnos atque diurnos
Vis canere, & [w] contracta ſequi veſtigia vatum?
Ingenium ſibi quod vacuas deſumpſit Athenas,
Et ſtudiis annos ſeptem dedit, inſenuitque
Libris & curis, ſtatuâ taciturnius exit
Plerunque, & riſu populum quatit. Hic ego rerum
Fluctibus in mediis, & tempeſtatibus urbis,
Verba lyræ motura ſonum connectere digner?
Multa fero ut placem genus irritabile vatum
Quum ſcribo, & ſupplex populi [x] ſuffragia capto.
[y] Idem finitis ſtudiis, & mente receptâ
Obturem patulas impunè [z] legentibus aures.
Ridentur mala qui componunt carmina: verùm
Gaudent ſcribentes & ſe venerantur & ultrò
(Si taceas) laudant quicquid ſcripſere, beati.
At qui legitimum cupiet feciſſe poema,
Cum tabulis animum cenſoris ſumet honeſti:
Audebit quæcunque parum ſplendoris habebunt,
Et ſine pondere erunt, & honore indigna ferentur,

---

[s] Ad reſpondendum pro ſe.—[t] Ad audiendum.—[u] Id eſt, incommoda.—[w] Veſtigia anguſta, quæ difficile eſt perſequi.—[x] Laudes.
[y] Ego.—[z] Carmina ſua recitantibus.

Verba [a] movere loco: quamvis invita recedant,
Et verſentur adhuc intra penetralia [b] Veſtæ.
Obſcurata diu populo bonus eruet atque
Proferet in lucem ſpecioſa vocabula rerum:
Quæ priſcis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc ſitus informis premit & deſerta vetuſtas:
[c] Adſciſcet nova, quæ genitor produxerit uſus.
Vehemens & liquidus, puroque ſimillimus amni
Fundet opes, Latiumque beabit divite linguâ;
Luxuriantia compeſcet nimis, aſpera ſano
Lævabit cultu, virtute carentia [d] tollet:
Ludentis ſpeciem dabit, & torquebitur, ut qui
Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa movetur.
[e] Prætulerim ſcriptor delirus inerſque videri,
Dum mea delectent mala me, [f] vel denique fallant,
Quam ſapere, & ringi. Fuit haud ignobilis Argis,
Qui ſe credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor plauſorque theatro:
Cætera qui vitæ ſervaret munia recto
More: bonus ſanè vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in uxorem, poſſet qui ignoſcere ſervis,
* Et ſigno læſo non inſanire lagenæ:
Poſſet qui rupem & puteum vitare patentem.
Hic ubi cognatorum opibus curiſque refectus,
Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe, Pol, me occidiſtis, amici,
Non ſervaſtis (ait) cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.
Nimirum ſapere eſt abjectis utile nugis,
Et tempeſtivum pueris concedere ludum:
Ac non verba ſequi fidibus modulanda Latinis,
Sed veræ numeróſque modóſque ediſcere vitæ.
Quocirca mecum loquor hæc tacitúſque recordor:
Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ,
Narrares medicis. Quòd quanto plura paraſti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, monſtratâ radice vel herbâ,

---

[a] Et quamvis adhuc ſint domi abdita.—[b] Veſta hic ponitur pro Lare.—[c] Cudet & finget.—[d] Extollet.—[e] Malim inquit Horatius. —[f] Vel ignota ſint.—* Domini lagenas obſignabant nè vinum à ſervis furtim exhauriretur.

Non

Non ſieret lævius fugeres radice vel herbâ,
Proficiente nihil curarier: audieras cui
Rem dii donarent, illi decedere pravam
Stultitiam: & quum ſis nihilo ſapientior, ex quo
Plenior es, tamen utêris monitoribus iiſdem?
At ſi divitiæ prudentem reddere poſſent,
Si cupidum timidumque minus te: nempe ruberes,
Viveret in terris te ſi quis avarior uno.
Si proprium eſt quod vis librâ mercatus & ære eſt;
Quædam (Si credis conſultis) mancipat uſus:
Qui te paſcit ager, tuus eſt: & villicus Orbî
Quum ſegetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum ſentit: das nummos: accipit uvam,
Pullos, ova, cadum temeti, nempe modo iſto
Paulatim mercaris agrum, fortaſſe trecentis
(Aut etiam ſupra) nummorum millibus emptum.
Quid refert, vivas [g] numerato nuper an olim?
Emptor Aricini quondam Vejentis & arvi,
Emptum cœnat olus, quamvis aliter putat: emptis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
Sed vocat uſque ſuum, quod [h] populus adſita certis
Limitibus vicina refugit jurgia. Tanquam
Sit proprium cuiquam, puncto quod mobilis horæ
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc ſorte ſupremâ
Permutet dominos, & cedat in altera jura.
Sic quia perpetuus nulli datur uſus & hæres
Hæredem alterius, velut unda ſupervenit undam:
Quid vici proſunt? aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani? ſi metit Orcus
Grandia cum parvis, non exorabilis auro.
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena ſigilla, tabellas,
Argentum, veſtes Gætulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, eſt qui non curat habere:
Cur alter fratrum ceſſare, & ludere, & ungi,
Præferat [k] Herodis palmetis pinguibus; alter
Dives & importunus, ad umbram lucis ab ortu,
[l] Sylveſtrem flammis & ferro mitiget agrum;
Scit Genius natale comes qui temperat aſtrum,

---

[g] Ex pretio per partes, an ſimul numerato? — [h] Arbor. — [i] Unguentis nitere. — [k] Omnia Syriæ palmeta. Herodes Judæorum rex fuit. — [l] Sterilem agrum igne & vomere edomet, & fertilem reddat.

Naturæ Deus humanæ [m] mortalis in unum
Quodque caput: vultu mutabilis, [n] albus & ater.
Utar & ex modico, quantum res poſcet, acervo
Tollam: nec metuam quid de me judicet hæres,
Quod non plura datis invenerit. Et tamen idem
Scire volam quantum ſimplex hilariſque nepoti
Diſcrepet, & quantum diſcordet parcus avaro:
Diſtat enim, ſpargas tua prodigus; an neque ſumptum
Invitus facias, neque plura parare labores.
Ac potius, [o] puer ut feſtis Quinquatribus, [p] olim
Exiguo gratóque fruaris tempore [q] raptim.
Pauperies immunda domus procul abſit. Ego utrum
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone ſecundo:
Non tamen adverſis ætatem ducimus auſtris:
Viribus, ingenio, ſpecie, virtute, loco, re,
[r] Extremi primorum, extremis uſque priores.
Non es avarus: abi. Quid? cætera jam ſimul iſto
Cum vitio fugêre? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine & irâ?
Somnia, terrores magicos, miracula, ſagas,
Nocturnos lemures, portentaque Theſſala rides?
Natales gratè numeras? ignoſcis amicis?
Lenior & melior fis accedente ſenectâ?
Quid te exempta juvat ſpinis de pluribus una?
Vivere ſi rectè neſcis, [s] diſcede peritis.
Luſiſti ſatis: ediſti ſatis atque bibiſti:
Tempus abire tibi eſt: ne potum largius æquo
Rideat, & pulſet laſciva decentius ætas.

---

[m] Qui, unoquoque noſtrum mortuo, moritur.—[n] Bonus & malus proſper & adverſus. —[o] Quemadmodum pueri quinquatribus i. 5. diebus feſtis Minervæ dicatis, raptim fruuntur eo tempore quod eis datur, ita & tu, &c.—[p] Interdum.—[q] Celeriter.—[r] Medii ſumus inter ſummos & infimos.—[s] Da locum melioribus.

Q. HORATII FLACCI

DE ARTE POETICA LIBER.

Ad *PISONES.*

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, & [a] varias inducere plumas,
[b] Undique collatis membris: ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè:
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite, Pisones, [c] isti tabulæ ferè librum
Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species: ut nec pes nec caput uni
Reddatur formæ. Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, & hanc veniam petimusque damusque vicissim
Sed non ut placidis coëant immitia, non ut
Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.

---

[a] Ex variis avibus. — [b] Ex omnibus animalibus & ex quovis elemento corrogatis.—[c] Isti monstro depicto.

Inceptis

Inceptis gravibus plerumque & magna professis
Purpureus latè qui splendeat unus & alter
Assuitur pannus. Quum lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, [d] aut pluvius describitur arcus.
Sed nunc non erat [e] his locus: & fortasse cupressum
Scis [f] simulare. Quid hoc? si fractis enatat exspes
Navibus ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Institui. Currente rotâ, cur urceus exit?
Denique sit quidvis simplex duntaxat & unum.
Maxima pars vatum (pater & juvenes patre digni)
Decipimur specie recti. Brevis esse laboro,
Obscurus fio. Sectantem lenia, nervi
Deficiunt animique. Professus grandia, turget:
Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
Delphinum sylvis appingit, fluctibus aprum.
IN VITIUM ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus & ungues
Exprimet, & molles imitabitur ære capillos,
Infelix operis summâ, quia ponere totum
Nesciet, [g] hunc ego me, siquid componere curem,
Non magis esse velim, quàm [h] pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis nigróque capillo.
Sumite materiam vestris qui scribitis æquam
Viribus & versate diu [i] quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. Cui lecta [k] potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & [l] Venus (aut ego fallor)
Ut jam nunc dicat [m] jam nunc debentia dici,
Pleraque differat & præsens in tempus omittat.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis:
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis autor,
Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. Si fortè necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum.

---

[d] Iris, quæ pluviam concitat.—[e] Panis. Purpureis, in eloquentiæ intempestivæ.—[f] Penicillo exprimere.—[g] Talem me esse scriptorem.—[h] Distorto & deformi naso.—[i] Quid sustinere non possint. [k] Secundum facultatem ingenii sui.—[l] Venustas.—[m] Quæ nunc dici debent.

Fingere [n] cinctutis non exaudita Cethegis
Continget: dabiturque licentia ſumpta prudenter.
Et novâ fictâque nuper habebunt verba [o] fidem, ſi
Græco fonte cadant, parcè detorta. Quid autem
Cæcilio Plautóque dabit Romanus ademptum
Virgilio Varioque? ego cur, acquirere pauca
Si poſſum, invideor? cùm lingua Catonis & Enni
Sermonem patrium ditaverit & nova rerum
Nomina protulerit; licuit, ſempérque licebit,
Signatum præſente notâ procudere nomen.
Ut ſylvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent [p] modò nata vigentque.
Debemur morti nos, noſtráque. [q] Sive receptus
Terræ Neptunus, claſſes Aquilonibus arcet,
[r] Regis opus: [s] ſterilíſve diu palus aptaque remis,
Vicinas urbes alit, & grave ſentit aratrum:
Seu curſum mutavit iniquum frugibus [t] amnis
Doctus iter melius: mortalia cuncta peribunt,
Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia vivax.
Multa renaſcentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus:
Quem penes arbitrium eſt & jus & norma loquendi
  Res geſtæ regúmque ducúmque, & triſtia bella,
Quo ſcribi poſſent numero, monſtravit Homerus
  [u] Verſibus impariter junctis querimonia primum,
Poſt etiam incluſa eſt voti ſententia compos.
  [w] Deſcriptas ſervare vices [x] operumque colores
Cur ego ſi nequeo ignoroque, poeta ſalutor?
Cur neſcire, pudens pravè, quam diſcere malo?
Verſibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur enim privatis ac propè ſocco

[n] Veretibus qualis erat M. Cornelius Cethegus.—[o] Authoritatem. [p] Nova.—[q] Lacum Lucrinum intelligit, quem magnis molibus Jul. Cæſarincluſerat.—[r] Opus quale nemo niſi rex facere poſſit.—[s] Sive pomptina palus per Cethegum exiccata factaque navigabilis.—[t] Tiberis ante per Velabrum fluens, Auguſti juſſu in alveum eſt deductus.—[u] Carminibus Elegiacis, quorum alterum eſt hexametrum, alterum pentametrum.—[w] Suas cujuſque Poematis partes ſervare.—[x] Multiplices poematum varietates, quæ ut res pictæ, coloribus diſtinguuntur.

Dignis carminibus narrari [y] cœna Thyeſtæ.
Singula quæque locum teneant ſortita decentem.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratúſque Chremes tumido delitigat ore:
Et tragicus plerunque dolet ſermone [z] pedeſtri.
Telephus & Peleus cùm pauper & exul uterqne
[a] Projicit ampullas, & ſeſquipedalia verba:
Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querelâ.
Non ſatis eſt pulchra eſſe poemata, dulcia ſunto.
Et quocunque volent animum auditoris agunto.
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent
Humani vultus. Si vis me flere, dolendum eſt
Primùm ipſi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu: malè ſi [b] mandata loqueris,
Aut dormitabo: aut ridebo: triſtia mœſtum
Vultum verba decent: iratum, plena minarum:
Ludentem, laſciva: ſeverum, ſeria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: juvat aut impellit ad iram:
Aut ad humum mœrore gravi deducit, & angit:
Poſt effert animi motus interprete linguâ.
Si dicentis erunt fortunis abſona dicta,
Romani tollent equites peditesſque cachinnum.
Intererit multum Davúſne loquatur an Heros.
Maturúſne ſenex, an adhuc florente juventâ
Fervidus: an matrona potens, an ſedula nutrix:
Mercatórne vagus, cultórne virentis agelli:
Colchus, an Aſſyrius: Thebis nutritus an Argis.
Aut famam ſequere, aut ſibi convenientia finge,
Scriptor. Homeræum ſi fortè reponis Achillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis acer,
Jura neget ſibi nata, nihil non arroget, armis.
Sit Medea ferox, invictaque: flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, triſtis Oreſtes.
Si quid inexpertum ſcenæ committis, & audes
Perſonam formare novam, ſervetur [c] ad imum
Qualis [d] ab incepto proceſſerit, & [e] ſibi conſtet,

---

[y] Tragœdia de Thyeſte ſcripta, ponitur hic pro Tragœdiâ.—[z] Humili dictione.—[a] Ampullas tamen (id eſt, verba turgida & venti plena) omittit.—[b] Præſcripta.—[c] Ad finem uſque.—[d] Ab initio.—[e] Sit ſemper idem, â ſuis moribus non recedens.

Diſ-

Difficile eſt propriè [f] communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm ſi proferres ignota [g] indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, ſi
Nec circa vilem patulumque moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere, fidus
Interpres. Nec deſilies imitator in arctum,
Unde pedem refferre pudor vetet, aut operis lex:
Nec ſic incipies, ut ſcriptor Cyclicus olim,
FORTUNAM PRIAMI CANTABO ET NOBILE BELLUM.
Quid dignum [h] tanto feret hic promiſſor hiatu?
Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.
Quantò rectius [i] hic, qui nil molitur ineptè!
Dic mihi, Muſa, [k] virum, captæ poſt mœnia Trojæ,
Qui mores hominum multorum vidit & urbes.
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat: ut ſpecioſa dehinc miracula promat,
Antiphaten, Scyllamque, & cum Cyclope Charybdim:
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec [l] gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.
Semper ad [m] eventum feſtinat: & in medias res,
Non ſecus ac notas, auditorem rapit, & quæ
Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit.
Atque ita mentitur, ſi veris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.
  Tu, quid ego, & populus mecum deſideret, audi.
Si fautoris eges aulæa [n] manentis, & uſque
Seſſuri, donec [o] cantor, vos plaudite, dicat,
Ætatis cujuſque notandi ſunt tibi mores.
Mobilibúſque decor, maturis dandus & annis.
  Reddere qui voces jam ſcit puer, & pede certo
Signat humum, geſtit paribus colludere: & iram
Colligit ac ponit temerè, & mutatur in horas.
Imberbis juvenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis canibúſque & aprici gramine campi:

---

[f] Argumenta fabularum à nullo ante tractata ita præclarè ſcribere ut propriè ſua jure dici poſſint.—[g] Non dicta ab aliis.—[h] Tantâ verborum granditate.—[i] Homerus-—[k] Ulyſſem.—[l] Ex quorum uno excluſi ſunt Pollux & Helena, ex altero caſtor & Clytemneſtra.—[m] Propoſitum ſcopum.—[n] In theatro donec aulæa removeantur.—[o] Hiſtrio.

Cereus

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper:
Utilium tardus proviſor, prodigus æris:
[p] Sublimis cupidúſque, & amata relinquere pernix.
Converſis ſtudiis ætas animúſque virilis
Quærit opes & amicitias, inſervit honori:
Commiſiſſe cavet quod mox mutare laboret.
Multa ſenem circum veniunt incommoda, vel quòd
Quærit & inventis miſer abſtinet, ac timet uti:
Vel quòd res omnes timidè gelidéque miniſtrat,
Dilator, ſpe lentus, iners, pavidúſque futuri:
Difficilis, querulus, laudator temporis acti,
Se puero, cenſor caſtigatórque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda ſecum,
Multa recedentes adimunt. Nè fortè ſeniles,
Mandentur juveni partes, pueróque viriles,
Semper in adjunctis ævóque morabimnr aptis.
Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur.
Segniús irritant animos [q] demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus, & quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator. Non tamen intus
Digna geri, promes in ſcenam: multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens.
Ne pueros coram populo Medea trucidet:
Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus:
Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem.
Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.
Neve minor, neu ſit quinto productior actu
Fabula, quæ poſci vult, & ſpectata [r] reponi.
Nec deus interſit, niſi dignus vindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui perſona laboret.
Ex noto fictum carmen ſequar: ut ſibi quivis
Speret idem: ſudet multum, fruſtraque laboret
Auſus idem: tantum ſeries juncturáque pollet,
Tantum de medio [s] ſumptis accedit honoris.
Sylvis deducti caveant (me judice) Fauni
Ne, velut innati triviis, ac penè forenſes,
Aut nimium teneris juvenentur verſibus unquam,
Aut immunda crepent, ignominioſaque dicta.
Offenduntur enim quibus eſt equus & pater & res:

---

[p] Superbus.—[q] Audita.—[r] Iterum agi.—[s] Rebus vulgaribus.

Nec

Nec ſiquid fricti ciceris probat & nucis [t] emptor,
Æquis accipiunt animis, donantve coronâ.
Nil intentatum noſtri liquêre poetæ:
Nec minimum meruere decus veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta,
Vel qui [u] prætextas, vel qui docuere [w] togatas.
Nec virtute foret, clariſve potentius armis,
Quam linguâ, Latium; Si non offenderet unum-
-Quemque poetarum [x] limæ labor & mora. Vos ô
[y] Pompilius ſanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies & multa litura coercuit, atque
Præſectum decies non caſtigavit ad unguem.
Ingenium miſerâ quia fortunatius arte
Credit, & excludit ſanos Helicone poetas
Democritus: bona pars non ungues [z] ponere curat,
Non barbam: ſecreta petit loca, balnea vitat.
Nanciſcetur enim pretium nomenque poetæ,
Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Licino commiſerit. O ego [a] lævus,
Qui purgo bilem ſub verni temporis horam.
Non alius faceret [b] meliora poemata. Verùm
Nil tanti eſt: ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet exors ipſa ſecandi:
Munus & officium, nil ſcribens ipſe docebo:
Unde parantur [c] opes. [d] Quid alat [e] formetque poetam:
Quid doceat, quid non: quò virtus, quò ferat error.
Scribendi rectè ſapere eſt principium & fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ:
Verbaque proviſam rem non invita ſequentur.
Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo ſit amore parens, quo frater amandus & hoſpes:
Quod ſit [f] conſcripti, quod judicis officium: quæ
Partes in bellum miſſi ducis: ille profectò
Reddere perſonæ ſcit convenientia cuique.

---

[t] Id eſt pauper, & plebeius.—[u] Latinas fabulas in quibus prætextati (id eſt, perſonæ nobiles) fuerunt inducti.—[w] Fabulas tabernarias in quibus plebeiæ & privatæ perſonæ fuerunt inductæ.—[x] Emendandi curâ.—[y] A Numâ Pompilio originem ducentes, vos, O Piſones.—[z] Præſecare eorum ſordes.—[a] Stultus.—[b] Quam ego niſi me purgarem.—[c] Res & facultas poëtica.—[d] Inventio ſcilicet.—[e] Quod informet & erudiat, nempe eloquutio & reliquæ partes.—[f] Senatoris.

Reſpicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatorem, & vivas hinc ducere voces.
Interdum ſpecioſa [g] locis, [h] morataque rectè
Fabula, [i] nullius Veneris, ſine pondere & arte,
Validùs oblectat populum, meliuſque moratur,
Quàm verſus inopes rerum, nugæque canoræ.
Aut prodeſſe volunt aut delectare poetæ,
Aut ſimul & jucunda & idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, eſto brevis: ut citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne ſupervacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causâ ſint proxima veris,
Nec quodcunque volet, poſcat ſibi fabula credi:
Neu pranſæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.
[k] Centuriæ ſeniorum agitant expertia frugis,
Celſi prætereunt auſtera poemata [l] Rhamnes.
[m] Omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber [n] Soſiis, hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptori prorogat ævum.
Sunt delicta tamen quibus ignoviſſe velimus.
Nam neque chorda ſonum reddit, quem vult manus & mens,
Poſcentique gravem perſæpe remittit acutum:
Nec ſemper feriet quodcunque minabitur arcus.
Verùm ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis; quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura. Quid ergo?
Ut ſcriptor ſi peccat idem librarius uſque,
Quamvis eſt monitus veniâ caret: & citharœdus
Ridetur, chordâ qui ſemper oberrat eâdem:
Sic mihi, qui multum ceſſat, fit Chœrilus ille,
Quem bis terve bonum, cum riſu miror, & idem
Indignor, [o] quandoque bonus dormitat Homerus.
Verùm opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.
Ut pictura, poëſis erit; quæ ſi propiùs ſtes,

---

[g] Locis communibus ornata.—[h] In quâ mores perſonarum ſcitè exprimuntur.—[i] Elegantiæ.—[k] Senes Romani aſpernantur inutilia poemata.—[l] Equites Romani á Romulo ſic appellati.—[m] Omnibus & ſenum & juvenum ſuffragiis præſtantiſſimus judicatur.—[n] Bibliopolis.

Te

Te capiet magis; & quædam, si longiùs abstes.
Hæc amat obscurum, volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen.
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis & voce paternâ
Fingeris ad rectum & per te sapis, hoc tibi dictum
[p] Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus
Rectè concedi, consultus juris & actor
Causarum mediocris, abest virtute diserti
Messalæ, nec scit quantum Cassellius Aulus:
Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poëtis
Non homines, non dii, non concessere [q] columnæ.
Ut gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum unguentum & Sardocum melle papaver
Offendunt, poterat duci quia cœna sine istis:
Sic animis natum inventumque poëma juvandis,
Si paulum à summo decessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
Indoctusque pilæ discíve trochíve quiescit,
Ne spissæ risum tollant * impunè coronæ,
Qui nescit, versus tamen audet fingere. Quidni?
Liber, & ingenuus, præsertim [r] census equestrem
Summum nummorum, vitioque remotus ab omni.
Tu nihil invitâ dices, faciesque Minervâ:
Id tibi judicium est, ea mens: si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat judicis aures,
Et patris & nostras: [s] nonumque prematur in annum
Membranis intus positis, delere licebit
Quod non edideris: nescit vox missa reverti.
Sylvestres homines [t] sacer interpresque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa movere sono testudinis & prece blandâ
Ducere quò vellet. Fuit hæc sapientia quondam,
Publica privatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago, [u] dare jura maritis:

---

[p] Sume.—[q] Ad quas libri prostiterunt venales.—* Meritò.—[r] Repertus habere quadringenta millia æris.—[s] In multos annos supprimatur, ut acriore limâ corrigatur.—[t] Vates divinus.—[u] Tam viris quam fœminis.

Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor & nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit: poſt hos inſignis Homerus,
Tyrtæuſque [w] mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit. Dictæ per carmina [x] ſortes:
Et vitæ monſtrata via eſt: & gratia regum
[y] Pieriis tentata modis: — Ne fortè pudori
Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo.
Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
[z] Quæſitum eſt, ego nec ſtudium ſine divite venâ,
Nec rude quid proſit video ingenium. Alterius ſic
Altera poſcit opem res, & conjurat, amicè.
Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit fecitque [a] puer: ſudavit & alſit:
Abſtinuit Venere & vino: qui Pythia cantat
Tibicen, didicit priùs extimuítque magiſtrum.
[b] Nunc ſatis eſt dixiſſe: Ego mira poëmata pango:
[c] Occupet extremum ſcabies: mihi turpe relinqui eſt,
Et, quod non didici, ſanè neſcire fateri.
Quintilio ſi quid recitares, corrige ſodes,
Hoc (aiebat) & hoc melius te poſſe negares,
Bis terque expertum fruſtra. Delere jubebat,
Et malè formatos incudi reddere verſus.
Si defendere delictum, quam vertere, malles,
Nullum ultra verbum, aut operam ſumebat inanem,
Quin ſine rivali téque & tua ſolus amares.
Vir bonus & prudens verſus reprehendet inertes:
Culpabit duros: incomptis allinet atrum
Tranſverſo calamo ſignum: ambitioſa recidet
Ornamenta: parùm claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit:
Fiet [d] Ariſtarchus, nec dicet, Cur ego amicum
Offendam nugis? Hæ nugæ ſeria ducent
In mala deriſum ſemel, exceptumque ſiniſtrè.

---

[w] Animos fortes & ſtrenuos.—[x] Oracula ab Apolline data.—[y] Carminibus Muſarum.—[z] Utrum Poeta naſcatur, an fiat.—[a] Cum eſſet puer.—[b] His miſeris temporibus.—[c] Metaph. ducta à luſu puerorum currentium qui ſcabiem imprecantur ei qui ultimus ad calcem pervenerit.—[d] Fiet caſtigator ſeverus, qualis Ariſtarchus Grammaticus.

Ut

Ut mala quem ſcabies, aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana,
Veſanam tetigiſſe timent fugiuntque poëtam
Qui ſapiunt. Agitant pueri incautique ſequuntur.
Hic dum ſublimes verſus ructatur, & errat,
Si veluti merulis intentus decidit [e] auceps,
In puteum, foveamve: licet, ſuccurrite longùm
Clamet, Io cives, non ſit qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre & * demittere funem,
Quî ſcis an † prudens huc ſe dejecerit, atque
Servari nolit? dicam, Siculique poëtæ
Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem [f] frigidus Ætnam
Inſiluit. Sit jus, liceatque perire [g] Poëtis.
Invitum qui ſervat, [h] idem facit occidenti.
Nec ſemel hoc fecit, nec ſi retractus erit, jam
Fiet [i] homo, & ponet famoſæ mortis amorem.
Nec ſatis apparet cur verſus factitet: utrùm
Minxerit [k] in patrios cineres, an triſte [l] bidental
Moverit [m] inceſtus. Certè furit, ac velut urſus,
Objectos caveæ valuit ſi frangere clathros,
Indoctum doctumque fugat [n] recitator acerbus.
[o] Quem verò arripuit, tenet, occidetque legendo,
Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

---

[e] Qui merulis avibus inſidias ſtruit.—* In foveam.—† An ſciens & de induſtriâ.—[f] Atrâ bile affectus.—[g] Qui ſe nolunt corrigi.—[h] Ac ſi occideret.—[i] Sanus.—[k] In patrium ſepulchrum.—[l] Locum in quem fulmen decidit, ſic appellatum quod hoſtiis bidentibus & arâ extructâ à ſacerdote expiaretur.—[m] Pollutus.—[n] Poëta in recitandis carminibus ſuis moleſtus.—[o] Auditorem.

EXCERPTA

EX

JUVENALE.

SATYYA ii.

Reprehendit hypocriſin in Philoſophis, aliiſque: qui victores à victis gentibus corrumpuntur.

ULTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus [a] audent
Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt.
Indocti primùm: quanquam plena omnia [b] gypſo
Chryſippi invenias nam perfectiſſimus horum eſt,
Siquis [c] Ariſtotelem ſimilem, vel [c] Pittacon emit,
[d] Et jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.
Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio brevior coma. Veriùs ergo,
Et magis ingenuè Peribonius. Hunc ego fatis

[a] Sup. diſſerere aut præcipere.—[b] Statuâ gypſaceâ.—[c] Imaginem Ariſtotelis vel Pittaci.—[d] Imagines Cleanthis.

Im-

Imputo, qui vultu morbum inceſſuq; fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis, his furor ipſe
Dat veniam: ſed pejores, qui talia [e] verbis
Herculis invadunt, & de virtute locuti
Fœda patrant. Ego te ridentem, Sexte, verebor?
Infamis Varillus ait, quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?
Quis cœlum terris non miſceat, & mare cœlo,
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni;
Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum,
In [f] tabulam Sullæ ſi dicant [g] diſcipuli tres?
Nonne igitur jure, ac meritò, [h] vitia ultima [i] fictos
Contemnunt Scauros, & [k] caſtigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Laronia quendam
Clamantem toties: ubi nunc lex Julia, dormis?
Ad quem [l] ſubridens: Felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt, habeat jam Roma pudorem,
Tertius è cœlo cecidit [m] Cato. Sed tamen unde
Hæc emis, hirſuto ſpirant opobalſama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monſtrare tabernæ.
At ſcrutare viros. faciunt hi plura: *ſed illos*
Defendit numerus junctæque umbone phalanges.
Dat veniam [n] *corvis, vexat cenſura* [o] *columbas.*
Fugerunt trepidi vera ac manifeſta canentem
Stoicidæ. quid enim falſi Laronia? ſed quid
Non facient alii, cum tu multitia ſumas
[p] Cretice, & hanc veſtem populo mirante perores?
En habitum quo te leges ac jura ferentem
Vulneribus crudis populus modò victor, & illud
Montanum poſitis audiret vulgus aratris.
Acer & indomitus, libertatiſq; magiſter
Cretice [q] pelluces. Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures: ſicut *grex totus in agris*

---

[e] Grandibus & magnificis, qualia uſurparet Hercules.—[f] Proſcriptionis tabulam.—[g] Auguſtus, Lepidus & Antonius, qui idem fecere quod Sylla.—[h] Extreme vitioſi.—[i] Hypocritas.—[k] Ipſi objurgati viciſſim objurgant.—[l] Ait Laronia ſubridens.—[m] Morum gravis caſtigator.—[n] Virorum malorum nequitiæ.—[o] Infirmas mulieres.—[p] Iudex.—[q] Membra per veſtem tenuem apparent.—[r] Hinc hæc oriuntur ſcelera, quod inferos, fabulas eſſe aniles credant omnes.

Unius

Unius ſcabie cadit, & porrigine porci.
[r] Eſſe aliquos Manes, & ſubterranea regna,
Nec pueri credunt, niſi [s] qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid ſentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, maneſq; Camilli?
Quid [t] Cremeræ legio, & [u] Cannis conſumpta juventus,
Tot bellorum [w] animæ? quoties hinc talis ad illos
Umbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulfura tum tædis, & ſi foret humida laurus.
Illuc heu miſeri traducimur. Arma quidem ultra
Littora Juvernæ promovimus, & modò captas
Orcadas, ac minimâ contentos nocte Britannos.
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi quos vicimus.

SATYRA. iii.

Umbritius, poetæ cauſas reddit cur Baias migrat à Româ.

QUAMVIS digreſſu veteris confuſus amici,
Laudo tamen vacuis quòd ſedem figere Cumis
Deſtinet atque unum civem donare [a] Sibyllæ.
Janua Bajarum eſt & gratum litus amœni
Seceſſus. Ego [b] vel Prochytam præpono [c] Suburræ.
Nam quid tam miſerum, tam ſolum vidimus, ut non
Deterius credas; horrere incendia, lapſus
Tectorum aſſiduos, ac mille pericula ſævæ
Urbis, & Auguſto recitanteis menſe poetas?
Sed dum [d] tota domus rhedâ componitur unâ,
[e] Subſtitit ad [f] veteres arcus, [g] madidamqúe Capenam:

[s] Infantes qui nondum quadrimi in balneis non lavantur ſinè pretio. — [t] 306 Fabii à Vejentibus ad Cremeram flu. intercepti & cæſi.—[u] In Appuliâ ab Annibale.—[w] Animæ virorum in bello cæſorum.—[a] Quæ Cumis ſacellum habuit.—[b] Inſulam in littore Campano.—[c] Vico Romæ celeberrimo.—[d] Supellex & facultates Umbritii.—[e] Umbritius expectans rhedam.—[f] Arcus aquæductuum qui illic erant.—[g] Propter fontes & aquæductus, qui in propinquo illius portæ ſunt.

Hic, [h] ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
[i] Judæis: [k] quorum cophinus fœnumq; supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere jussa est
[l] Arbor & ejectis mendicat sylvæ Camœnis.
In vallem Egeriæ [m] descendimus, & speluncas
Dissimiles veris. Quantò præstantius esset
Numen aquæ, viridi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hîc tunc Umbricius: Quando *artibus*, inquit, *honestis*
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est herè quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Dædalus exuit alas:
Dum nova canicies, dum prima, & recta senectus,
Dum superest [n] Lachesi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo,
[o] Cedamus patriâ: vivant [p] Arturius istic
Et Catulus: maneant qui [q] nigra in candida vertunt.
Queis facile est [r] ædem conducere, [s] flumina, [t] portus,
[u] Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
Et præbere caput dominâ venale sub hastâ.
Tales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit, fortuna, jocari.
Quid Romæ faciam? mentiri nescio: librum,
Si malus est, nequeo laudare, & poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: [w] ranarum viscera nunquam
Inspexi. Ferre ad nuptam quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norint alii: me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur nisi conscius, & cui fervens
Æstuat occultis animus, semperque tacendis?

---

[h] Ubi constituebat simulatum congressum cum Egeriâ.—[i] Urbe à Domitiano pulsis.—[k] Quibus vas ex virgultis & fœnum est universa supellex.—[l] Ad quam jumentum ligari posset. *vel* sub cujus umbrâ quiescere liceret.—[m] Ego & Umbritius.—[n] Filum vitæ meæ quod torqueat. —[o] Excedamus. —[p] Adulatores. —[q] Vitia in virtutes.—[r] Reficiendam.—[s] Aquam venalem.—[t] Portuum vectigalia.—[u] Cloacæ vel lacunæ sordes expurgandas.—[w] Rubetarum exta ad veneficia non tracto.

Nil

Nil tibi ſe debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accuſare poteſt. Tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare volvitur aurum,
Ut ſomno careas, [x] ponendaq; præmia ſumas
Triſtis, & à magno ſemper timearis amico.
Quæ nunc divitibus gens acceptiſſima noſtris,
Et quos præcipuè fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites,
[y] Græcam urbem, quamvis quota portio fæcis Achææ?
Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad Circum juſſas proſtare puellas.
Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promptus, & [z] Iſæo torrentior. Ede, quid illum
Eſſe putes? quemvis hominem ſecum attulit ad nos,
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, * aliptes,
Augur, ſchœnobates, medicus, magus: omnia novit,
Græculus eſuriens, in cœlum, juſſeris, ibit.
Quid? quòd adulandi gens prudentiſſima, laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis.
Miratur vocem anguſtam, quâ deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina [a] marito.
Natio comœda eſt. Rides? majore cahinno
Concutitur: flet, ſi lachrymas aſpexit amici,
Nec dolet: igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit [c] endromiden: ſi dixeris æſtuo, ſudat.
Non ſumus ergo pares: melior, qui ſemper & omni
Nocte dieq; poteſt alienum ſumere vultum,
[d] A facie jactare manus: laudare paratus,
Si bene ructavit, ſi rectum minxit amicus;
Si trulla inverſo crepitum dedit aurea fundo.
Quod porro officium (ne nobis blandiar) aut quod
Pauperis hîc meritum? ſi curet nocte togatus

---

[x] Quæ non erant ſumenda.—[y] Romam Græcorum vitiis pollutam.—[z] Oratore.—* Qui Athletas ungit.—[a] Gallo.—[c] Veſtem craſſam & villoſam.—[d] Veluti cum admiratione.

[e] Currere, cùm prætor liƈtorem impellat & ire
Præcipitem jubeat, dudum vigilantibus orbis,
Ne prior [f] Albinam, aut [f] Modiam collega ſalutet.
Da teſtem Romæ tam ſanƈtum, quàm fuit [g] hoſpes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel [h] qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam
Protinus ad cenſum, de moribus ultima fiet
Quæſtio, quot paſcit ſervos, quot poſſidet agri
Jugera, quàm multâ magnâq; paropſide cœnat?
Quantum quiſque ſuâ nummorum ſervat in arcâ,
Tantum habet & fidei. Jures licet & [i] Samothracum
Et [k] noſtrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur atque Deos, Diis ignoſcentibus ipſis.
Quid, quod materiem præbet cauſſaſq; jocorum
Omnibus hic idem? ſi fœda ac ſciſſa lacerna,
Si toga ſordidula eſt, & ruptâ calceus alter
Pelle patet: vel ſi conſuto [l] vulnere craſſum
Atque recens linum oſtendit non una [m] cicatrix.
Nil habet infelix paupertas durius in ſe,
Quam quòd ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor eſt, & de pulvino ſurgat equeſtri,
Cujus res legi non ſufficit, & ſedeant hîc
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Quis gener hîc placuit cenſu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper ſcribitur hæres?
Quando in conſilio eſt Ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.
Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi. Sed Romæ durior illis
Conatus: [n] magno hoſpitium miſerabile, magno
Servorum ventres, & frugi cœnula magno.
Hîc ultra vires habitus nitor: hîc aliquid plus,
Quàm ſatis eſt, interdum alienâ ſumitur arcâ.
Commune id vitium eſt: *hîc vivimus ambitioſâ*
Paupertate omnes. Quid te moror? *Omnia Romæ*
Cum pretio. Quid das, ut Coſſum aliquando ſalutes?

---

[e] Ut ſalutet & comitetur patronum.—[f] Matronas, divites & orbas.—[g] Scipio Naſica ſimulachrum matris deûm ex Idâ Phrygiâ advectum hoſpitio excepit, donec ei templum conditum foret.—[h] Metellus Pontifex ex Veſtæ templi incendio eripuit Palladium.—[i] Magnorum Deorum.—[k] Martis & Romuli.—[l] Rupturâ.—[m] Conſuturæ veſtigium.—[n] Sup. conſtat.

Ut

Ut te respiciat [o] clauso Vejento labello?
Quis timet, aut timuit gelidâ Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter juga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magnâ parte sui. Nam sic labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruinâ.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Jam poscit aquam, jam [p] frivola transfert
[q] Ucalegon: tabulata tibi jam tertia fumant,
Tu nescis: nam si gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit [r] quem tegula sola tuetur
A pluviâ, molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro [s] Proculâ minor: urceoli sex,
Ornamentum abaci: necnon & parvulus infra
Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron,
Jamq; vetus Græcos servabat cista libellos,
Et divina [t] Opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus. Quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nil; ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & frusta rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio, tectóq: juvabit.
 Si potes avelli Circensibus optima [u] Soræ
Aut [u] Fabrateriæ domus, ant [u] Frusinone paratur,
Quanti nunc [w] tenebras unum conducis in annum.
Hortulus [x] hîc, puteusq; brevis, nec [y] reste movendus
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Vive [z] bidentis amans & culti villicus horti,
Unde epulum possis centum dare Pythagoreæis.
Est aliquid quocunque loco, quocunque recessu,
Unius sese dominum fecisse * lacertæ.

---

[o] Te non ore, vix nutu dignatus.—[p] Vilia quæque vasa ex incendio erepta.—[q] Vicinus.—[r] Qui summo habitat cœnaculo.—[s] Uxore snâ.—[t] Barbari.—[u] Oppid. Campaniæ in viâ Latinâ.—[w] Tenebrosam domum Romæ.—[x] In his oppidis.—[y] Non profundus.—[z] Agriculturæ. *Bidens furcæ, vel rastri genus est.*—* Hortuli lacertarum domicilii.

SATYRA VI.

In mulierum vitia.

CREDO pudicitiam [a] Saturno rege moratam
In terris, viſamq; diu, cùm frigida parvas
Præberet ſpelunca domus, ignémque, laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderet umbrâ:
Sylveſtrem montana torum cum ſterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumq; ferarum
Pellibus: haud ſimilis tibi [b] Cynthia, nec tibi, [c] cujus
Turbavit nitidos extinctus paſſer ocellos.
Quippe aliter tunc orbe novo, cœloque [d] recenti
Vivebant homines, qui [e] rupto robore nati,
Compoſitiq; luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterant & [f] ſub Jove, ſed Jove nondum
Barbato, nondum Græcis jurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, & [g] aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad ſuperos Aſtræa receſſit
[h] Hâc comite, atque duæ pariter fugêre ſorores.
[i] Conventum tamen, & pactum, & ſponſalia noſtrâ
Tempeſtate paras: jamq; à tonſore magiſtro
Pecteris, & digito [k] pignus fortaſſe dediſti.
Certè ſanus eras. Uxorem, Poſthume, ducis?
Quid? quòd & antiquis uxor de moribus illi
Quæritur: ô medici mediam pertundite venam:
Delicias hominis: [l] Tarpejum limen adora
Pronus, & [m] auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.

---

[a] Seculo aureo.—[b] Culta & elegans amica Propertii.—[c] Leſbia, Catulli amica, effuſè lacrymans de morte paſſerculi.—[d] Recens extructo.—[e] Ex figmento poetico.—[f] Ætate argenteâ.—[g] Sepimentis haud munito.—[h] Pudicitià,—[i] Amicorum, ſuper ſponſalibus.—[k] Annulum.—[l] Iovem Capitolinum in introitu arcis Tarpeiæ.—[m] Auratis cornibus.

Paucæ adeo [n] Cereris vittas contingere dignæ.
Magna tamen fama eſt cujuſdam rure paterno
Viventis. Vivat [o] Gabiis, ut vixit in agro,
Vivat [o] Fidenis, & agello cedo paterno.
Optima ſed quare Ceſennia teſte marito?
[p] Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam.
Nec Veneris pharetris macer eſt, aut lampade fervet:
Inde faces ardent, *veniunt à dote ſagittæ.*
Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, *facies, non uxor amatur.*
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet,
Fiant obſcuri dentes, oculiq; minores;
[q] Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi:
Nulláne de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formoſa, decens, dives, fœcunda, vetuſtos
Porticibus diſponat [q] avos, intactior omni
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabinâ,
Rara avis in terris nigroque ſimillima cygno:
Quis feret uxorem, cui conſtant omnia? malo,
Malo [r] Venuſinam, quàm te, [s] Cornelia, mater
Gracchorum, ſi cum magnis virtutibus affers
Grande ſupercilium, & numeras in dote [t] triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem, victumq; Syphacem
In caſtris, & cum totâ Carthagine migra.
Quæ tanti gravitas? quæ forma, ut ſe tibi ſemper
Imputet? *hujus enim rari, ſummique voluptas*
Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo
Plus aloes, quàm mellis habet. Quis deditus autem
Uſque adeò eſt, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat? inq; dies ſeptenis oderit horis?
Unde hæc [u] monſtra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva ſinebat

---

[n] Cujus myſteria non niſi caſtis fœm. ſunt celebranda.—[o] Vilibus oppidis: quod ſi non poſſit, multo minus Romæ.—[p] Mille ſeſtertia.—[q] Imagines majorum cereas quas in porticibus & atriis ordine diſponere ſolebant.—[r] Pauperem & ignobilem uxorem ex Appuliâ.—[s] Scipionis Africani filia, Cornelia Gracchi uxor, Caii & Tiberii Gracchorum mater.—[t] Majorum tuorum non ſecus ac magna dos eſſet, mihi imperioſa inſultes.—[u] *Prodigioſæ hæ nequitiæ: otio ſcilicet, opulentiâ & luxu.*

Tecta

Tecta labor, somniq; breves, & [w] vellere Thusco
Vexatæ, duræq; manus, ac proximus urbi
Annibal, & [x] stantes Collinâ in turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala: sævior armis
Luxuria incubuit, victúmque ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. [y] Hinc fluxit ad istos
Et Sybaris colles, hinc & [z] Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum & petulans madidumq; Tarentum.
Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Divitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
Multis res angusta domi est, sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum
Quem dedit hæc posuitque modum tamen utile quid sit
Prospiciunt aliquando viri, frigusque famemque.
Formicâ tandem quidam expavere magistrâ:
Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum,
At velut exhaustâ redivivus pullulet arcâ
Nummus, & è pleno semper tollatur acervo,
Non unquam reputat, quanti sibi gaudia constent.
Illa tamen gravior, quæ cum discumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoscit [a] Elisæ,
Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque aliâ parte in trutinâ suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec causidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis,
Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
[b] Pulsari: jam nemo [c] tubas atque æra fatiget,
Una laboranti poterit succurrere lunæ.
Imponit finem [d] sapiens & rebus honestis.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
[e] *Dicendi genus,* aut curtum sermone rotato

---

[w] Tractando lanam Thuscam.—[x] In excubiis ad portam Collinam, cum Annibal tertio ab urbe lapide castra posuisset.—[y] Ex amissâ paupertate & rerum affluentiâ.—[z] Luxuria Græca, Asiatica. Miletos. n. civitas est in finibus Ioniæ & Cariæ, in Asia minori, & Rhodos insula in mari Carpathio Cariæ adjacens.—[a] Quæ ex amoris impatientiâ sibi mortem consciverit.—[b] In tantum sonora est.—[c] Ex more superstitiosorum, lunâ eclipsin patienti.—[d] Philosophans.—[e] Rhetoricam.

Torqueat [f] enthymema, Nec hiſtorias ſciat omnes,
Sed quædam ex libris & non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit volvitq; [g] Palæmonis artem,
Servatâ ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotóſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris [h] Opicæ caſtigat amicæ
Verba: ſolœciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Cùm virides gemmas collo circumdedit; & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit [i] elenchos.
Intolerabilius nihil eſt, quàm fœmina dives.

SATYRA vii.

Doctorum ſtudia & labores, pro levi & vili eſſe.

ET ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantùm:
Solus enim triſtes hâc tempeſtate Camœnas
Reſpexit, cum jam celebres notiq; poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent, nec fœdum alii, nec turpe putarent
Præcones fieri, cum deſertis Aganippes
Vallibus eſuriens migraret in [a] atria [b] Clio.
Nam ſi [c] Pieriâ quadrans tibi nullus in arcâ
Oſtendatur, ames nomen victumq; [d] Macheræ,
Et vendas potius, commiſſa quod auctio vendit.
Nemo tamen ſtudiis indignum ferre laborem
Cogetur poſthac, nectit quicunque canoris
Eloquium vocale modis, [e] laurumq; momordit.
Hoc agite, ô Juvenes, circumſpicit & ſtimulat vos,
Materiamq; ſibi ducis indulgentia quærit.

---

[f] Argumentum Dialecticum. —[g] Grammaticam.—[h] Barbare loquentis. —[i] Inaures. —[a] Atria Licinia in foro, quo conveniebant præcones.—[b] Poeta Cliûs cultor.—[c] Tui, docti poetæ qui muſas è Pieriâ colis. —[d] Præconis. —[e] Honorem lauri & gloriam poematis ſui deguſtavit.

Si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
Præsidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur, [f] lignorum aliquid posce ocyus, & quæ
Componis, dona Veneris, Telesine, [i] marito:
Aut claude, & positos tineâ pertunde libellos.
Frange miser calamos, [k] vigilataq; prælia dele,
Qui facis in parvâ sublimia carmina cellâ,
Ut dignus venias hederis, & imagine macrâ.
Spes nulla ulterior. Didicit jam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Ut pueri [l] Junonis avem. *Sed defluit ætas*
Et [m] *pelagi patiens, &* [n] *cassidis atque* [o] *ligonis:*
Tædia tunc subeunt animos, tunc séque suámque
[p] *Terpsichoren odit facunda & nuda senectus.*
Nos tamen hoc agimus, tenuiq; in pulvere sulcos
Ducimus, & littus tenui versamus aratro.
Nam si discedas, *laqueo tenet ambitiosi*
Consuetudo mali, tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui [q] nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale monetâ,
Hunc, qualem nequeo monstrare, & sentio tantùm,
Anxietate carens animus facit, [r] omnis acerbi
Impatiens, cupidus sylvarum, [s] aptusque bibendis
Fontibus Aonidum. *Neq; enim cantare sub antro*
Pierio, [t] *thyrsumve potest contingere sana*
Paupertas atque æris inops, quo nocte diéque
Corpus egit.
Declamare doces? ô [u] ferrea pectora [w] Vecti,
Cùm [x] perimit sævos [y] classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunq: sedens modò legerat, hæc eadem stans
Proferet, atq; eadem cantabit versibus iisdem,
Occidit miseros crambe repetita magistros.

---

[f] Ad incendium.—[i] Vulcano igni.—[k] Carmina quæ de bellis elucubrasti.—[l] Pavonem.—[m] Nauticæ.—[n] Militiæ.—[o] Agriculturæ.—[p] Studia poetica.—[q] Nihil humile aut vulgare.—[r] Molestiis vacuus & liber.—[s] Naturâ idoneus, quem ars perficiat, & quem furore suo inspirent Apollo & Musæ.—[t] Furorem.—[u] Nullius laboris non patientissima.—[w] O Rhetorum præceptor.—[x] Perimendos declamat.—[y] Discipulorum.

Quis color, & quod ſit [z] cauſæ genus, atque ubi [a] ſumma
Quæſtio, quæ veniant diverſâ parte [b] ſagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem ſolvere nemo.
[c] Mercedem appellas? quid enim ſcio? [d] *culpa docentis*
Scilicet arguitur, quòd lævâ in parte mamillæ
Nil ſalit [e] *Arcadico juveni*, cujus mihi ſextâ
Quâque die miſerum dirus caput [f] Annibal implet.
Quicquid id eſt, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis: an poſt nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas à tempeſtate cohortes.
[g] Quantum vis ſtipulare, & protinus accipe. Quid do
Ut toties illum pater audiat? eſt alii ſex
Et plures uno conclamant ore ſophiſtæ,
Et veras agitant lites, [h] raptore relicto.
Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra movebunt
Conſilia, & vitæ diverſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetoricâ deſcendit ab umbrâ,
[i] Summula ne pereat, quâ vilis [k] teſſera venit
Frumenti, quippe hæc merces lautiſſima. Tenta
Chryſogonus quanti doceat. *Res nulla minoris*
Conſtabit patri, quàm filius. [l] Unde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? [m] exempla novorum
Fatorum tranſi: [1] felix, & [2] pulcher, & [3] acer,
Felix, & ſapiens, & nobilis, & generoſus
Appoſitam nigræ lunam [n] ſubtexit [o] alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & [p] jaculator,
Et ſi perfrixit, cantat bene. Diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modò primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore conſul,
Si volet hæc eadem, fies de conſule rhetor.

---

[z] Deliberativum, demonſtrativum aut judicale.—[a] Controverſiæ ſtatus.—[b] Objectiones adverſarii.—[c] *Inquit diſcipulus*—[d] *Reſp. magiſter.*—[e] Hebeti, quales ſunt Arcades.—[f] Declamatio de Annibale.—[g] *Dicit diſpenſator qui Rhetori diſcipulum tradit.*—[h] Themate ficto de raptore.—[i] Merces minima.—[k] Tabella lignea certâ notâ inſignita, quo ſymbolo ab horreis publ. frumentum petas.—[l] *Objectt.* Fuit Quintilianus tam dives?—[m] *Reſpon. a fatis & fortuna illi obtigerunt bona* 1 *fortunæ*, 2 *corporis &* 3 *animi.*—[n] Senatorum calceis luna aſſuta erat, ſc. litera C. nota centenarii numeri patriciorum à Romulo inſtitutorum.—[o] Calceo ex alutâ.—[p] Dialecticus.

Ven-

[q] Ventidius quid enim? quid [r] Tullius? anne aliud quàm
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ ſteriliſque [s] *cathedræ,*
Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carinatis, & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.
Dii majorum umbris tenuem, & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urnâ perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluêre parentis
Eſſe loco. Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret riſum citharœdi [t] cauda magiſtri.
Sed Ruffum, atque alios cædit ſua quæque juventus,
Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga [u] dixit.

SATYRA viii.

Veram nobilitatem non à majoribus derivari, verùm in virtute ſitam eſſe.

STEMMATA quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſq; oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et [a] Curios jam dimidios, naſumque minorem
[a] Corvini, & [a] Galbam auriculis naſoq; carentem?
Quis fructus generis tabulâ jactare capaci
Corvinum, & poſthæc multâ deducere virgâ

---

[q] Ven. Baſſus è captivo & mulione ad præturam, conſulatum & triumphum conſcendit.—[r] Qui ex ſervâ natus Tarquinio Priſco in regno Rom. ſucceſſit.—[s] Rhetoricæ profeſſionis quam excercebant ſedentes in cath. —[t] Inferior Chironis Centauri pars. —[u] Gallicæ cujuſdam eloquentiæ eſſe dixit.—[a] Statuas nobilium vetuſtate diminutas & exeſas.

Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros;
Si coram Lepidis male vivitur? effigies quò
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox
Ante Numantinos, ſi dormire incipis ortu
Luciferi, quo ſigna duces, & caſtra movebant?
[b] Cur Allobrogicis & magnâ gaudeat arâ
Natus in Herculeo Fabius lare, ſi cupidus, ſi
Vanus, & Euganeâ quantumvis mollior agnâ?
Tota licet veteres exornent undique [c] ceræ
Atria: *Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.*
Paulus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:
Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi te conſule virgas.
Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi,
Juſtitiæq; tenax factis dictiſq; mereris?
Agnoſco procerem: ſalve, Getulice, ſeu tu
Silanus, quocunque alio de ſanguine, rarus
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamere libet [d] populus quod clamat Oſiri
Invento. Quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantùm
Inſignis? nanum cujuſdam Atlanta vocamus:
Æthiopem cygnum: parvam extortamq; puellam,
Europen: canibus pigris, ſcabièque vetuſtâ
Levibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, ſi quid adhuc eſt,
Quod fremit in terris, violentius. Ergo cavebis,
Et metues, ne ſic tu Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui? tecum eſt mihi ſermo, Rubelli.
Plaute, tumes alto Druſorum ſanguine, tanquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis:
Aſt ego, [e] Cecropides. [f] Vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras: tamen imâ plebe Quiritem
Facundum invenies: ſolet hic defendere cauſas

[b] Cur titulos Fabii Max. qui Allobrogas devicit uſurpet, & originem gentis ſuæ ab Hercule ductam glorietur Fabius Perſicus fil. cui ob luxum à Prætore Urbano paternis bonis interdictum?—[c] Cereæ imagines.—[d] Non minori lætitiâ quam Ægyptii exultant, ubi invenerint Apim bovem.—[e] Ait Rubellius.—[f] *Reſp. Rubellio Poeta.*

No-

Nobilis indocti. Veniet de plebe [g] togatâ
Qui juris nodos, & legum ænigmata solvat.
Hic petit Euphraten juvenis, domitiq; Batavi
[h] Custodes aquilas, armis industrius: at tu
Nil nisi Cecropides, truncoq; simillimus [i] Hermæ;
Nullo quippe alio vincis discrimine, quàm quòd
Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.
Dic mihi Teucrorum proles, *animalia muta*
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, [k] facili cui plurima palma
Fervet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic quocunque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis.
[l] Sed venale pecus Corithæ, posteritas &
Hirpini, si rara jugo victoria sedit:
Nil ibi majorum respectus, gratia nulla
[m] Umbrarum, dominos pretiis mutare jubentur
Exiguis, tritóq; trahunt epirhedia collo
Segnipedes, digniq; molam versare [n] Nepotis.
Ergo ut miremur te, non tua, quæso, aliquid da,
Quod possim titulis incidere, præter honores
Quos illis damus, & dedimus quibus omnia debes.
Hæc satis ad juvenem, quem nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, plenumq; Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illâ
Fortunâ. Sed te censeri laude [o] tuorum,
Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. *Miserum est aliorum incumbere famæ,*
Ne collapsa ruant subductis [p] *tecta* [q] *columnis.*
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer, ambiguæ si quando citabere testis
Incertæq; rei, [r] Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, [s] & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,

---

[g] Imâ & vili.—[h] Præsidia posita ad coercendos Belgas.—[i] Mercurii statuæ.—[k] Ad cursum & veloci.—[l] Equi contra etiam generosissimâ equâ Corithâ & victore equo Hirpino nati non æstimantur, sed venduntur si degeneres sint & rarò certamine vincant.—[m] Mortuorum majorum.—[n] Molitoris.—[o] Majorum.—[p] *Alleg.* gloria tua.—[q] Meritis & honore majorum.—[r] Tyrannus.—[s] Velitque te ad perjurium adigere, minitatus tibi taurum aheneum.

Et

Et propter vitam vivendi perdere caufas.
[t] *Dignus morte perit, cœnet licet oftrea centum*
[u] *Gaurana, &* [w] *Cofmi toto mergatur aheno.*
Expectata diu tandem provincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna modúmque,
Pone & avaritiæ, miferere inopum fociorum:
[x] Offa vides regum vacuis exhaufta medullis.
Refpice quid moneant leges, quid curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quàm fulmine jufto
Et Capito, & Tutor ruerint damnante fenatu
Piratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Cum [y] Panfa eripiat, quicquid tibi [z] Natta reliquit?
Præconem [a] Chærippe tuis circumfpice [b] pannis,
Jamq; tace: *furor eft poft omnia perdere naulum.*
Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par
Damnorum fociis florentibus, & modò victis:
Plena domus tunc omnis, & ingens ftabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys conchylia Coa,
Et cum [c] Parrhafiâ tabulis, fignifq; [d] Myronis,
[e] Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor, [f] raræ fine Mentore menfæ.
Inde Dolabella eft, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres, referebant navibus altis
Occulta fpolia, & plures de pace triumphos.
Nunc fociis juga pauca boum, & grex parvus equarum.
Et pater armenti capto eripietur agello,
Ipfi deinde lares, fi quod fpectabile fignum,
Si quis in ædiculâ deus unicus. Hæc etenim funt
Pro fummis: nam funt hæc maxima. Defpicias tu
Forfitan imbelles Rhodios, [g] unctamq; Corinthum
Defpicias meritò. Quid enim [h] refinata juventus,
Cruraq; totius facient tibi levia gentis?
Horrida [i] vitanda eft Hifpania, Gallicus axis,

---

[t] Sceleris fibi confcius, utut vivere videtur, periit.—[u] Gaurus mons eft Campaniæ maritimus prope lacum Lucrinum, ubi opt. oftrea.—[w] Unguentarii vel luxuriofi.—[x] Reges â præfectis exhauftos & fortunis omnibus exutos.—[y] Pofterior præfectus.—[z] Præfectus prior.—[a] O provincialis.—[b] Qui vendat etiam pannos tuos ne fit quo te fpoliet nonus præfectus.—[c] Pictoris.—[d] Statuarii.—[e] A Phidiâ tam affabrè fculptum ut vivere videretur.—[f] In quâ non erant pocula â Mentore cælata.—[g] Unguentis delibutam, luxuriofam.—[h] Refinâ levigata.—[i] Non laceffenda rapinis prætoris.

Illyricúmque latus. Parce & [k] meſſoribus illis
Qui ſaturant [l] urbem circo ſcenæq; vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia [m] culpæ,
Cum tenues nuper Marius diſcinxerit Afros?
Curandum in primis ne magna injuria fiat
Fortibus, & miſeris. Tollas licet omne quod uſquam eſt
Auri atque argenti; ſcutum gladiúmque relinques,
Et jacula & galeam. *Spoliatis arma ſuperſunt.*
[o] Quod modò propoſui non eſt, ſententia verùm
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi ſancta cohors comitum, ſi nemo tribunal
Vendit corruptus nec cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura [p] Celæno:
Tunc licet à Pico numeres genus, altaq; ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores ipsùmque Promethea ponas:
De quocunque voles proavum tibi ſumito [q] libro.
Quod ſi præcipitem rapit ambitus, atque libido,
Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectent hebetes laſſo lictore ſecures:
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, claramq; facem præferre pudendis
Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto major, qui peccat habetur.
[r] Quò mihi te ſolitum falſas ſignare tabellas
In templis quæ fecit avus, ſtatuamq; parentis
Ante triumphalem? quò, ſi nocturnus adulter
Tempora [s] Santonico velas adoperta cucullo?
Præter [t] Majorum cineres, atque oſſa volucri
Carpento rapitur pinguis [u] Damaſippus, & ipſe,
Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine conſul,
Nocte quidem: ſed luna videt, ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Cum fuerit, clarâ Damaſippus luce flagellum
Sumet, & occurſum nuſquam trepidabit amici
Jam ſenis, ac virgâ prior innuet, atque [w] maniplos

[k] Afris.—[l] Romam.—[m] Spoliatonis.—[n] M. Priſcus.—[o] Credite non eſſe ſententiam humanam, ſed oraculum Apollinis.—[p] Uxor velut Harpyia. *vel* Auaritia tua. —[q] Scriptore, *vel* hiſtoriâ. —[r] Quorſum te nobilem iactas?—[s] Quo Santones Galliæ pop. utuntur.—[t] Viam Flaminiam vel Latinam ubi reliquiæ condebantur.—[u] Nobilis quiſpiam aurigandi ſtudioſus.--[w] Iugales. *vel*, Faſciculos fœni.

Sol-

Solvet, & infundet jumentis hordea lassis.
Defensor culpæ dicet mihi: *fecimus & nos*
Hæc juvenes. Esto: desisti nempe, nec ultra
Fovisti errorem. *Breve sit quod turpiter audes.*
Quædam cum primâ resecentur crimina barbâ.
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaq; [x] lintea vadit
[y] Maturus bello Armeniæ, Syriæq; tuendis
Amnibus, & Rheno, atque Istro. Præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. [z] Mitte Ostia, Cæsar,
Mitte; sed in magnâ legatum quære popinâ,
Invenies aliquo cum percussore jacentem
Permistum nautis, aut furibus, aut fugitivis:
Quid facies talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in [a] Lucanos, aut Thusca ergastula mittas.
At vos [b] *Trojugenæ vobis ignoscitis, & quæ*
Turpia [c] *cerdoni,* [d] *Volesos,* [d] *Brutosq; decebunt.*
Malo pater tibi sit [e] *Thersites, dummodo tu sis*
Æacidæ similis, Vulcaniaque; arma capessas,
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen ut longè repetas, longéque revolvas
Nomen: ab infami gentem deducis [f] asylo.
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut [g] *illud, quod dicere nolo.*

SATYRA X.

Homines ignorare quomodo orent. Petendam esse bonam mentem, cætera Deo permittenda.

OMNIBUS in terris, quæ sunt á Gadibus usque
Auroram & Gangem, *pauci dignoscere possunt*

[x] Vela popinis & thermis, quæ cum lupanaribus confunduntur, oppansa.—[y] Iam vir, militiæ habilis.—[z] An tibi opus est nobili viro, ò Cæsar, quem mittas ad Ostia Tiberis legatione.—[y] Agros in Etruriâ, ubi vinctus fodiat.—[b] Nobiles Rom.—[c] Ignobili.—[d] Nobiles.—[e] Græcorum deformissimus animo & corpore.—[f] Ad quod, Romuli instituto, undique confugêre scelerati.—[g] Latro, sicarius, homicida, spurius, &c. qui ad asylum hoc confugit.

Nera

Vera bona, atque illis multum [a] *diversa, remotâ*
Erroris nebulâ. Quid enim ratione timemus,
Aut cupimus: Quid tam [b] dextro pede concipis, ut te
Conatûs non pœniteat, votiq; peracti?
Evertere domus totas optantibus ipsis
Dii faciles, nocitura [c] togâ, nocitura petuntur
Militiâ & torrens dicendi copia, multis
Et sua mortifera est facundia. Viribus ille
Confisus periit, admirandisq; lacertis.
Sed plures nimiâ congesta pecunia curâ
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia census,
Quanto delphinis balæna Britannica major.
Temporibus diris igitur, jussuq; Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædes
Tota cohors. *Rarus venit in* [d] *cœnacula miles.*
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis,
Et motæ ad lunam trepidabis arundinis umbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima ferè vota, & cunctis notissima templis,
Divitiæ ut crescant, ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca [e] foro. Sed *nulla aconita bibuntur*
Fictilibus: *tunc illa time, cùm pocula sumes*
Gemmata, & lato Setinum [f] *ardebit in auro.*
Jam ne igitur laudas, quòd de sapientibus [g] alter
Ridebat, quoties à limine moverat unum
Protuleratq; pedem: flebat contrarius [h] alter?
Sed facilis cujus rigidi censura cachinni.
Mirandum est unde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quanquam non essent urbibus illis
Prætexta, & trabeæ, fasces, lectica, tribunal.
Quid si vidisset prætorem in curribus altis
Extantem, & medio sublimen in pulvere circi
In [i] tunicâ Jovis, & pictæ [k] sarrana ferentem

---

[a] Mala quæ sunt bonis contraria.—[b] Prospero auspicio.—[c] Pace. [d] Pauperum.—[e] In quo arcas habuerunt senatores, in quibus pecunias tutiùs disponebant.—[f] Veneno.—[g] Democritus.—[h] Heraclitus.—[i] Togâ pictâ, quam triumphantes è Jovis templo sumptam induebant.—[k] Tyria. Tyrus dicta est olim Sar.

Ex humeris [l] aulæa togæ, magnæq; coronæ
Tantum orbem quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans [m] hanc publicus, & sibi consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem.
Da nunc & [n] volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & [o] niveos ad fræna Quirites,
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
[p] Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes
Occursus hominum, cujus prudentia monstrat
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Vervecum in [q] patriâ crassoq; sub aëre nasci.
Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi,
Interdum & lachrymas, cum Fortunæ ipse minaci,
Mandaret laqueum, mediumq; ostenderet unguem.
Ergo supervacua hæc, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est [r] genua incerare deorum.
Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ
Invidiæ, mergit longa atque insignis honorum
[s] Pagina, [t] descendunt statuæ, restemq; sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit & immeritis franguntur crura caballis,
Jam stridunt ignes, jam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
[u] Sejanus, deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in capitolia magnum
[w] Cretatumq; bovem, Sejanus ducitur unco
Spectandus. Gaudent omnes. [x] Quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam (si quid mihi credis) amavi
Hunc hominem: sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator: quibus indiciis? quo teste probavit?
Nil horum. Verbosa & grandis epistola venit
A Capreis: bene habet, nil plus interrogo: sed quid

---

[l] Togam latam & amplum instar aulæorum.—[m] Coronam.—[n] Aquilam eburnei sceptri vertici insculptam.—[o] Albis togis indutos.—[p] Suo tempore.—[q] Abderâ, ubi barbari sunt & rudes instar vervecum.—[r] Concepta vota & in tabulis conscripta deorum genibus cerâ obsignata figere.—[s] Ænea quæ imaginibus affixa honorum gradus continebat.—[t] Damnatorum tyrannidis, vel gravis alicujus criminis, eradebantur Fastis nomina, frangebantur statuæ.—[u] Statua Sejani.—[w] Candidum Jovi gratum.—[x] Hæc inter se populus in horas mobilis.

Turba

[y] Turba Remi? *sequitur fortunam, ut semper, & odit*
Damnatos. Idem populus, si [z] Nurscia Thusco
Favisset, si oppressa foret secura senectus
[a] Principis, hâc ipsâ Sejanum diceret horâ
Augustum. Jam pridem ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet, atque duas tantùm res anxius optat
[b] Panem, & [b] Circenses. [c] Perituros audio multos.
Nil dubium, magna est fornacula. Pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram,
Quàm timeo victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut male defensus: curramus præcipites, &
Dum jacet in ripâ, calcemus Cæsaris hostem:
Sed videant servi, ne quis neget, & pavidum in jus
Cervice astrictâ dominum trahat. Hi sermones
Tunc de Sejano, secreta hæc murmura vulgi.
Vis ne salutari sicut Sejanus? habere
Tantundem? atque illis sellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis angustâ Caprearum in rupe sedentis
Cum * grege Chaldæo? vis certè, pila, cohortes,
Egregios equites, & castra domestica. Quid ni
Hæc cupias? & qui nolunt occidere quenquam,
Posse volunt. *Sed quæ præclara, & prospera tanti,*
Ut rebus lætis par sit mensura malorum?
[d] Hujus qui trahitur prætextam sumere mavis,
An [e] Fidenarum, Gabiorúmque esse potestas?
Et de mensurâ jus dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis ædilis [f] Ulubris?
Ergo quid optandum foret ignorasse fateris
Sejanum. Nam *qui nimios optabat honores*
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos? quid Pompeios evertit? & [g] illum,

---

[y] Pop. Rom. — [z] Thuscorum & propriè Volsiniensium dea.— [a] Tiberii.— [b] Victum è pane & voluptatem è ludis.— [c] Ait quidam. * Mathematicis. — [d] Summum imperium Sejani cum periculo? — [e] An municipiorum vilium magistratus, cum securâ tranquilitate? — [f] Deserto Volscorum oppido. — [g] Syllam aut Jul. Cæsarem. aut Augustum.

Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nullâ non arte petitus,
Magnaq; numinibus vota exaudita malignis.
Ad [h] *generum Cereris ſine cæde & vulnere pauci*
Deſcendunt reges, & [i] *ſiccâ morte tyranni.*
Eloquium ac famam Demoſthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis [k] Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc uno partam colit [l] aſſe Minervam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ:
Eloquio ſed uterque perît orator. Utrumque
Largus & exundans letho dedit ingenii fons.
Ingenio [m] manus & cervix cæſa. *Nec unquam*
Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.
[n] O fortunatam natam me conſule Romam.
Antoni gladios potuit contemnere, ſi [o] ſic
Omnia dixiſſet. Ridenda poëmata malo,
Quàm te conſpicuæ, divina Philippica, famæ
Volveris à primâ quæ proxima. Sævus & [p] illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem & pleni moderantem fræna theatri,
Diis ille adverſis genitus, fatoq; ſiniſtro,
Quem [q] pater ardentis maſſæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladioſque parante
Incude, & [r] luteo Vulcano ad [s] rhetora miſit.
Bellorum exuviæ, truncis affixa trophæis
Lorica, & fractâ de caſſide buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæq; triremis
[t] Apluſtre & ſummo triſtis captivus in [u] arcu,
Humanis majora bonis creduntur: ad [w] hæc ſe
Romanus, Grajuſq; ac barbarus induperator
Erexit; cauſas diſcriminis atque laboris
Inde habuit: *tanto major famæ ſitis eſt, quam*
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipſam,

---

[h] Plutonem Proſerpinæ maritum, i. mortem.—[i] Non cruentâ.—[k] Feſtis Palladi ſacris dictis a quinque diebus quibus celebrabantur.—[l] Exiguâ mercede rudimenta acquiſita.—[m] Manus & caput Cic. abſciſſa affigebantur roſtris è quibus in Antonium dixerat.—[n] Verſus Ciceronis de oppreſſo Catilinâ in ſuo conſulatu.—[o] Tam inepto verſu.—[p] Demoſthenem.—[q] Pater Demoſth. qui gladios fabricavit.[r] Fabri ferrarij officinâ.—[s] Scholam rhetoris, Iſæi.—[t] Victoriæ navalis monumenta.—[u] Triumphali in quo incidebatur pugna.—[w] Trophæa quæ ſumma credunt bona.—* Inſcribendi.

Præmia

Præmia ſi tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis tituliq; cupido
* Hæſuri [x] ſaxis cinerum cuſtodibus, ad quæ
Diſcutienda valent [y] ſterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data ſunt ipſis quoque fata ſepulchris.
Expende Annibalem, quot libras in duce ſummo
Invenies? hic eſt, quem non capit Africa Mauro
Perfuſa Oceano, Niloq; admota tepenti,
Rurſus ad Æthiopum populos, [z] aliosq; elphantos,
Additur imperiis Hiſpania: Pyrenæum
Tranſilit, oppoſuit natura Alpemq; nivemq;
Diduxit ſcopulos, & montem rupit [a] aceto.
Jam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit,
Actum, inquit, nihil eſt, niſi Pœno milite [b] portas
Frangimus, & mediâ vexillum pono Suburrâ.
O qualis facies, & quali digna tabellâ,
Cum Getula ducem portaret [c] bellua [d] luſcum!
Exitus ergo quis eſt? ô gloria! vincitur idem
Nempe, & in exilium præceps fugit, atq; ibi magnus
Miranduſq; cliens ſedet ad prætoria [e] regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladii, non ſaxa dabunt, non tela: ſed ille
Cannarum vindex, ac tanti ſanguinis ultor
[f] Annulus. I, demens, & ſævas curre per Alpes
Ut pueris placeas & declamatio fias.
Unus [g] Pellæo juveni non ſufficit orbis.
Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyaræ clauſus ſcopulis, parvâq; Seripho.
Cùm tamen à figulis munitam intraverit [h] urbem,
Sarcophago contentus erit. *Mors ſola fatetur,*
Quantula ſint hominum corpuſcula. Creditur olim
Velificatus Athos & quicquid Græcia mendax
Audet in hiſtoriâ. Cum ſtratum claſſibus [i] iiſdem
[k] Suppoſitumq; rotis ſolidum mare: credimus altos

[x] Sepulchris in quibus urnæ & cineres conduntur.—[y] Caprificus quæ ex muris erumpens ſaxa diſcutit.—[z] Non Indiæ orientalis · ſed Lybiæ & Mauritaniæ.—[a] Igni & aceto, ut refert Liv. 31.—[b] Romæ, [c] Elephas.—[d] Unoculum, alterum oculum amiſerat vigiliis & paluſtri cœlo dum in Etruriam deſcenderet.—[e] Pruſiæ regis Bithyniæ. [f] In cujus palcâ venenum in hunc uſum habuit.—[g] Alexandro.—[h] Babyloniam.—[i] Quibus Athos fuit velificatus.— [k] Pons è navibus quo Seſton Abido, Aſiam Europæ junxit Xerxes.

Defeciſſe amnes, epotaq; flumina Medo
Prandente & [l] madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relictâ,
In Corum atque Eurum ſolitus ſævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere paſſos,
Ipſum [m] compedibus qui vinxerat Ennoſigæum?
Mitius id ſanè, quod non & ſtigmate dignum
Credidit. Huic quiſquam vellet ſervire deorum?
Sed qualis rediit? Nempe unâ nave cruentis
Fluctibus, ac tardâ per denſa cadavera prorâ.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da ſpatium vitæ, multos da, Jupiter, annos,
Hoc recto vultu, ſolum hoc & pallidus optas.
Sed quam continuis & quantis longa ſenectus
Plena malis? deformem & tetrum ante omnia vultum,
Diſſimilemq; ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteſque genas, & tales aſpice rugas,
Quales umbriferos [n] ubi pandit Tabracha ſaltus,
In vetulâ ſcalpit jam mater ſimia buccâ.
Plurima ſunt juvenum diſcrimina, pulchrior ille
Hoc, atque ille alio: multum hic robuſtior illo.
Una ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et tam læve caput, madidique infantia naſi.
Frangendus miſero gingivâ panis inermi,
Uſque adeo gravis uxori, natiſque ſibique,
Ut [o] captatori moveat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini, atque cibi torpente palato
Gaudia. Quid refert ſedeat quâ parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiat, atque tubarum
Concentus? clamore opus eſt, ut ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido jam corpore ſanguis
Febre calet ſolâ. Circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras
Promptius expediam, quot villas poſſideat nunc
Quo tondente gravis juveni mihi barba ſonabat.

---

[l] Furore poetico ebrius veritatem & fidem hiſtoriæ excedit.—[m] Trecenta verbera Helleſponto infligi, & par compedum in pelagus injici juſſit.—[n] In ſylvis juxta Tabracham, ſimiarum plenis.—[o] Hæredipetæ.

Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis invidet, hujus
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major [p] dementia quæ nec
Nomina ſervorum, nec vultum agnoſcit amici.
Ut vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera natorum, rogus aſpiciendus amatæ
Conjugis & fratris, plenæq; ſororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovatâ
Semper clade domus multis in luctibus, inq;
Perpetuo mœrore & nigrâ veſte ſeneſcant.
[q] Rex Pylius (magno ſi quicquam credis Homero)
Exemplum vitæ fuit à [r] cornice ſecundæ.
Felix nimirum, qui tot per ſecula mortem
Diſtulit, atque ſuos jam dextrâ computat annos,
Quique novum toties muſtum bibit. Oro parumper
Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum & nimio de ſtamine, [s] cum videt acris
Antilochi barbam ardentem. Nam quærit ab omni
Quiſquis adeſt ſocio, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiſerit ævo.
Hæc eadem Peleus raptum cum luget Achillem,
Atque [t] alius, cui fas [u] Ithacum lugere natantem.
Incolumi Trojâ Priamus veniſſet ad umbras
Aſſaraci magnis ſolennibus, Hectore funus
Portante ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
Caſſandra inciperet, ſciſſâq; Polyxena pallâ:
Si foret extinctus diverſo tempore, quo jam
Cœperat [u] audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Everſa, & flammis Aſiam ferróque cadentem.
Tunc miles tremulus poſitâ tulit arma tiarâ,

---

[p] Ubi memoria, ratio & omnia mentis organa deficiunt.—[q] Neſtor.—[r] Quæ novem vivere fertur ætates.—[s] Cum videt fortem filium ſuum Antil. jam grandem & barbatum occiſum & rogo ardentem.—[t] Laertes.—[u] Ulyſſem filium ſuum.—[u] Quibus Helenam raperet.

Et ruit ante aram ſummi Jovis, ut vetulus bos
Qui domini cultris tenue & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato jam faſtiditus aratro.
Feſtino ad [w] noſtros, & [x] regem tranſeo Ponti,
Et Crœſum, *quem vox juſti facunda Solonis*
Reſpicere ad longæ juſſit ſpatia ultima vitæ.
Exilium, & carcer Minturnarumq; paludes,
Et mendicatus victâ Carthagine panis
[y] Hinc cauſas habuere. Quid illo cive tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatius unquam,
Si [z] circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompâ, animam exhalaſſet opimam,
Cum de [a] Teutonico vellet deſcendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas: ſed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. Igitur fortuna ipſius, & urbis
Servatum victo caput abſtulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hâc pœnâ caruit ceciditq; Cethegus
Integer, & jacuit Catalina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, cùm Veneris fanum videt anxia mater
Uſque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? pulchrâ gaudet Latona Dianâ.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipſa habuit. Cuperet [b] Rutilæ [c] Virginia gibbum
Accipere atque ſuam Rutilæ dare. Filius autem
Corporis egregii miſeros trepidóſque parentes
Semper habet. *Rara eſt adeò concordia formæ*
Atque pudicitiæ. Sanctos licet [d] horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata [e] Sabinas,
Nil ergo optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis, rebuſq; ſit utile noſtris
Nam pro jucundis aptiſſima quæque dabunt dii.
Charior eſt illis homo, quàm ſibi. Nos [f] animorum
Impulſu & cœcâ magnâq; cupidine ducti
Conjugium petimus, partumq; uxoris: at illis

---

[w] Romana exempla.—[x] Mithridatem.—[y] Ex vitâ longâ.—[z] In triumpho.—[a] Quo de Teutonibus triumphans vehebatur.—[b] Deformis & gibboſæ.—[c] Filia L. Virginij, plebeij quæ ne in libidinoſum Appij Claudij ſervitium veniret, à patre fuit interfecta.—[d] Pauperies pudicitiæ mater.—[e] Caſtiſſimas.—[f] Affectuum.

Notum,

Notum, qui pueri, qualiſq; futura ſit uxor.
Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano,
Fortem poſce animum, & mortis terrore carentem,
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcunque dolores,
Neſciat iraſci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat ſævoſq; labores
Et Venere, & cœnis & plumis [g] Sardanapali.
Monſtro, quod ipſe tibi poſſis dare. *Semita certè*
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia: ſed te
Nos facimus, Fortuna, deam, cæloque locamus.

SATYRA. xiii.

Calvinum plus æquo ob amiſſos nummos dolentem conſolatur.

EXEMPLO *quodcunq; malo committitur, ipſi*
Diſplicet authori. Prima eſt hæc ultio, quòd *ſe*
Judice, nemo nocens abſolvitur, improba quamvis
Gratia fallacis prætoris vicerit [a] *urnam.*
Quid ſentire putas omnes, Calvine, retenti
De ſcelere, & fidei violatæ crimine? ſed nec
Tam tenuis cenſus tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus: nec rara videmus
Quæ pateris: caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus & è medio Fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus, *flagrantior æquo*
Non debet dolor eſſe viri nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam, exiguamq; malorum
Particulam vix ferre potes, ſpumantibus ardens
Viſceribus, [b] ſacrum tibi quòd non reddat amicus
Depoſitum. [c] Stupet hæc, qui jam poſt terga reliquit

[g] Ultimi Aſſyriorum regis, viri molliſſimi.— [a] In quam ſuffragia conjiciebantur, i. judicium.— [b] Quod ſe ſacramento jurisjurandi obſtruxit redditurum.— [c] An tu hæc, quæ vulgo fiunt, ſcelera ad ſtuporem miraris.

Sexaginta annos Fonteio conſule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis uſu?
Magna quidem ſacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ Sapientia. Dicimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ
Nec jactare jugum vitâ didicére magiſtrâ.
Quæ tam feſta dies, ut ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæſitum, & partos [d] gladio vel [e] pyxide nummos?
Rari quippe boni, numero vix ſunt totidem, quot
[f] *Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.*
Nunc ætas agitur, pejoraq; ſecula ferri
Temporibus, quorum ſceleri non invenit ipſa
Nomen & à nullo poſuit natura metallo.
Nos hominum, divûmq; fidem clamore ciemus,
Quanto Feſſidium laudat vocalis agentem
[g] Sportula. Dic, ſenior [h] bullâ digniſſime, *neſcis*
Quas habeat Veneres aliena pecunia, neſcis
Quem tua ſimplicitas riſum vulgo moveat, cùm
Exigis à quoquam ne pejeret, & putet ullis
Eſſe aliquod numen templis, aræq; [i] rubenti?
Quondam hoc Indigenæ vivebant more priuſquàm
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc cùm virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris:
Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum
Si juvenis vetulo non aſſurrexerat, & ſi
Barbato cuicunque puer, licet ipſe videret
Plura domi [k] fraga, & majores [k] glandis acervos,
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaq; par adeò ſacræ lanugo ſenectæ.
Nunc ſi depoſitum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum totâ [l] ærugine [m] follem
Prodigioſa fides, & [n] Thuſcis digna tabellis.
Egregium ſanctumq; virum ſi cerno bimembri
Hoc monſtrum puero, mirandis ſub vel aratro

---

[d] Latrocinio.— [e] Veneno in pyx. — [f] Quæ ſeptem habuit portas. [g] Clientes vocales ſportulâ conducti.— [h] Puerorum inſigni.— [i] Sanguine aut igni. — [k] Priſcorum cenſum. — [l] Pecuniâ æruginosâ. — [m] Crumenam.— [n] Inſcribenda Thuſ. aruſpicum libris, vel expianda tanquam monſtrum ex diſciplinâ Etruſcâ.

Piſci-

Piſcibus inventis, & fœtæ comparo mulæ,
Sollicitus tanquam lapides effuderit imber,
Examenq; apium longâ conſederit uvâ
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris ſeſtertia fraude
Sacrilegâ: quid ſi bis centum perdidit alter?
Tam facile & pronum eſt, ſuperos contemnere teſtes
Si mortalis idem nemo ſciat. Aſpice quantâ
Voce neget, quæ ſit ficti conſtantia vultûs.
Per ſolis radios, [p] Tarpejaque fulmina jurat,
Pérque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem,
Addit & Herculeos arcus, haſtámque Minervæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cœli.
Si verò & pater eſt, comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi [q] Pharioq; madentis aceto.
Sunt qui in fortunæ jam caſibus omnia ponunt,
Et nullo credunt mundum rectore moveri,
Naturâ volvente vices & [r] lucis & anni,
Atque ideò intrepidi quæcunque altaria [s] tangunt.
Eſt alius metuens ne crimen pœna ſequatur,
Hic putat eſſe deos, & pejerat, atque ita [t] ſecum,
Decernat quodcunq; volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro.
Dummodo vel cœcus teneam, quos abnego, nummos.
Et phthiſis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, ſi non eget [u] Anticyrâ, nec
[w] Archigene. *Quid enim velocis gloria plantæ*
Præſtat, & eſuriens [x] *Piſææ ramus olivæ?*
Ut ſit magna, tamen certè lenta ira deorum eſt.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? ſed & exorabile numen
Fortaſſe experiar; ſolet [y] his ignoſcere: *multi*
Committunt eadem diverſo crimina fato.
Ille crucem pretium ſceleris tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. Tunc te ſacra ad delubra [z] vocantem

---

[p] Jovis Capitolini. — [q] Ægyptio, quod eſt optimum.—[r] Diei.—[s] Ubi conceptis verbis jurant.—[t] Dicit.—[u] Elleboro nigro.—[w] Medico.—[x] Olympicæ.—[y] Quibuſdam.—[z] Exigentem ab eo jusjurandum de depoſito.

Præcedit, trahere [a] imò ultro, ac vexare paratus.
Tu miſer exclamas, ut Stentora vincere poſſis,
Vel potius quantum Gradivus Homericus: audis
Jupiter hæc? nec labra moves, cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus? aut cur
In [b] carbone tuo [c] chartâ pia thura ſolutâ
Ponimus? ut video, nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter veſtras, ſtatuamq; [d] Batulli.
Accipe quæ contrà valeat ſolatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
[e] A Cynicis tunicâ diſtantia, non Epicurum
Suſpicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis majoribus ægri,
Tu venam vel [f] diſcipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam deteſtabile factum
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec planâ faciem contundere palmâ,
Quandoquidem accepto [g] *claudenda eſt janua damno,*
Et majore domûs gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quàm funera. *Nemo dolorem*
Fingit in hôc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus vexare oculos humore coacto:
Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris.
Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querelâ,
Te nunc delicias [h] extra communia cenſes
Ponendum, quia tu [i] gallinæ filius albæ,
Nos [k] viles pulli nati infelicibus ovis.
At vindicta bonum vitâ jucundius ipſâ.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia cauſis,
Quantulacunque adeò eſt occaſio, ſufficit iræ.
Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium dulciq; [l] ſenex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ ſæva inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. Plurima felix

---

[a] Te quaſi cunctantem.—[b] Thuribulo.—[c] Quâ thura erant involuta.—[d] Citharœdi, cui ſtatuam Sami in templo Junonis erexit Polycrates tyrannus.—[e] Cynici duplici pallio, Stoici ſimplici utebantur: Doctrina erat eadem.—[f] Medico rudiori.—[g] In ſignum luctûs.—[h] Extra communem ſortem.—[i] Tibi videris ſupra alios feliciter natus.—[k] Nullius precii homunculi.—[l] Socrates.

Pau-

Paulatim vitia, atque errores exuit omnes
Prima docens rectum ſapientia: *quippe minuti*
Semper & infirmi eſt animi, exiguique voluptas
Ultio. Continuò ſic collige, quòd vindictâ
Nemo magis gaudet quàm fœmina. Cur tamen hos tu
Evaſiſſe putes, *quos diri conſcia facti*
Mens habet attonitos, & [m] *ſurdo verbere cædit*
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo ſævior illis,
Quas & [n] Ceditius gravis invenit, aut Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore [o] *teſtem.*
Spartano cuidam reſpondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem [p] jure tueri
[p] Jurando: quærebat enim quæ numinis eſſet
Mens, & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus: & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramq; probavit,
Extinctus totâ pariter cum prole domoque,
Et quamvis longâ deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſans.
Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat, exanimes primo quoque murmure cœli,
Non quaſi fortuitu, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, curâ graviore timetur
Proxima tempeſtas, velut hoc dilata ſereno.
Præterea lateris vigili cum febre [q] dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt à numine, ſaxa Deorum
Hæc & tela putant. [r] Pecudem ſpondere ſacello
Balantem, & Laribus criſtam promittere galli
Non audent. *Quid enim ſperare nocentibus ægris*
Conceſſum? vel quæ non dignior hoſtia vitâ?
Mobilis & varia eſt fermè natura malorum:

---

[m] Tacito.—[n] Judex ſub Vitellio ſeverus.—[o] Conſcientiam carnificem. — [p] *Tmeſis.* Jurejurando. — [q] Pleuritida. —[r] Pro ſanitate recuperandâ vovere.

Cum ſcelus admittunt, [s] *ſupereſt conſtantia.* Quid fas
Atque nefas, tandem incipiunt ſentire peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari neſcia. *Nam quis*
Peccandi finem poſuit ſibi, quando recepit
Ejectum ſemel attritâ de fronte pudorem?
Quiſquam hominum eſt, quem tu contentum videris uno
Flagitio? dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem, ſcopulóſque frequentes
Exulibus [t] magnis. Pœnâ gaudebis amarâ
[u] Nominis inviſi, *tandemque fatebere lætus*
Nec ſurdum, nec [w] *Tireſiam quenquam eſſe Deorum.*

SATYRA xiv.

Parentes reprehendit qui malis exemplis & pravâ inſtitutione, filios ſuos corrumpunt.

PLURIMA ſunt, Fuſcine, & famâ digna ſiniſtrâ,
Et nitidis maculam, ac rugam figentia rebus,
Quæ monſtrant ipſi pueris traduntq; parentes.
Si damnoſa ſenem juvat alea, ludit & hæres
[a] Bullatus, parvoq; eadem movet [b] arma fritillo
Nec de ſe melius cuiquam ſperare propinquo
Concedit juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem [c] jure natantes
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et [d] canâ monſtrante gulâ: cùm ſeptimus annus
Tranſierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu

[s] Nullum vitium deſinit ubi incipit.—[t] Nobilibus.—[u] Hominis.—[w] Nec cœcum ut fuit Tireſias.—[a] Filius adhuc puer. Sat. 5. 31.—[b] Talos, &c.—[c] Condimento.—[d] Cano patre guloſo.

Semper

Semper & * à magnâ non degenerare culinâ.
Sic natura jubet, *velocius & citius nos*
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, [e] *magnis*
Cum subeant animos autoribus. Unus, & alter
Forsitan hæc spernant juvenes, quibus arte benignâ
Et meliore luto finxit præcordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti. Quoniam *dociles imitandis*
Turpibus, ac pravis omnes sumus, & [f] Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque sub axe:
Sed nec [g] Brutus erit, Bruti nec [g] avunculus usquam.
Nil dictu fœdum visuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est. Procul hinc, procul inde, scelesti.
Maxima debetur puero reverentia: si quid
Turpe paras, nec, tu pueri contempseris annos,
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit irâ,
(Quandoquidem similem tibi se non corpore tantùm
Nec vultu dederit, morum quoque filius) & cùm
Omnia deteriùs tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, ac post hæc [h] tabulas mutare parabis?
[i] Unde tibi frontem libertatemq; parentis,
Cum facias pejora senex? vacuumq; cerebro
Jampridem caput hoc ventosa [k] cucurbita quærat?
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus, & tamen uno
Semodio scobis hæc emendat servulus unus:
Illud non agitas, ut sanctum filius omni
Aspiciat sine labe domum, vitioq; carentem?
Gratum est, quòd patriæ civem populoquè dedisti,
Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris,
Utilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu

---

* A paterno luxu.— [e] Parentibus & majoribus.— [f] Malos qualis fuit Catilina.— [g] Boni & patriæ assertores, qualis erat M. Brutus, & Cato Utic.— [h] Tab. Testamenti mutare & eum exhæredare. — [i] Sup. sumes.— [k] Tibi quasi phrenetico adhibenda est.

Moribus instituas. Serpente Ciconia pullos
Nutrit & inventâ per devia rura lacertâ:
[l] Illi eadem sumptis quærunt animalia pennis.
Vultur jumento, & canibus crucibusq relictis
Ad fœtus properat, partemq; cadaveris affert:
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, & se
Pascentis, propriâ cum jam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream, [m] famulæ Jovis, & [n] generosæ
In saltu venantur aves, tunc præda cubili
Ponitur: inde autem, cum se matura levabit
Progenies, stimulante fame, festinat ad illam
Quam primùm [o] rupto prædam gustaverit ovo.
Ædificator erat Centronius, & modo curvo
Littore Cajetæ, summâ nunc Tiburis arce,
Nunc Prænestinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis longèq; petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atque Herculis ædem.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
[p] Fregit opes: nec parva tamen mensura relictæ
Partis erat, totam hanc, [p] turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.
Quidam sortiti metuentem sabbata [q] patrem,
[r] Nil præter nubes, & cœli numen adorant,
Nec distare putant humanâ carne suillam,
Quâ pater abstinuit, quoq; servant ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moses:
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti:
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in causâ, cui septima quæque fuit lux
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.
Sponte tamen juvenes imitantur cætera, solam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis & umbrâ,
Cum sit triste habitu, vultuq; & veste severum.
Nec dubiè tanquam frugi laudatur avarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela suarum.
Et pater ergo animi felicis credit avaros

---

[l] Pulli jam pennati.—[m] Aquilæ Jovis armigeræ.—[n] Accipitres.—[o] Ovo exclusa & tenella progenies. —[p] Absumpsit.—[q] Judæum.—[r] Ad columnam illam Nubis & ignis castra præcedentem respicere videtur.

Qui mirantur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis eſſe putant; juvenes hortantur, ut illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere ſectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa, his protinus illos
Imbuit & cogit minimas ediſcere ſordes:
Mox acquirendi docet inſatiabile votum.
Sed quò divitias hæc per tormenta coactas?
Cùm furor haud dubius, cùm ſit manifeſta phreneſis,
Ut locuples moriaris egenti vivere fato.
Interea pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit,
Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non ſufficit unum,
Et proferre libet fines, majorq; videtur
Et melior vicina ſeges, mercaris & hanc, &
Arbuſta, & denſâ montem qui canet olivâ.
Sed qui ſermones? quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? inquit, [s] tunicam mihi malo lupini,
Quàm ſi me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.
[t] Scilicet & morbis, & debilitate carebis,
Et luctum & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſt hæc fato meliore dabuntur,
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.
Nunc * modus hic agri noſtro non ſufficit horto.
Inde ferè ſcelerum cauſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quàm ſæva cupido
[u] Indomiti cenſûs. *Nam dives qui fieri vult,*
Et cito vult fieri: ſed quæ reverentia legum?
Quis metus, aut pudor eſt unquam properantis avari?
Vivite contenti caſulis, & collibus iſtis
O pueri, [w] Marſus dicebat, & [w] Hernicus olim;
[w] Veſtinuſq; ſenex, panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis. Laudant hoc numina ruris,
Quorum ope, & auxilio gratæ poſt munus ariſtæ
Contingunt homines veteris faſtidia quercus.
Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto

---

[s] Siliquam lupini leguminis.—[t] Hæc Poeta cum irriſione.—[u] Infiniti — [w] Italiæ pop.—* *i. e.* Duo jugera.

Per glaciem perone tegi, qui ſummovet Euros,
Pellibus inverſis. Peregrina ignotaq; nobis
Ad ſcelus, atque nefas quodcunque eſt, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus: at nunc
Poſt finem Autumni mediâ de nocte ſupinum
Clamoſus juvenem pater excitat; accipe [x] ceras,
Scribe puer, vigila, cauſas age, perlege [y] rubras
Majorum leges, aut [z] vitem poſce [a] libello.
Si piget, & trepido ſolvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere poſſis,
[b] Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Ullius ſubeant ablegandæ [c] Tiberim ultra,
Nec credas ponendum aliquid diſcriminis inter
Unguenta, & corium. *Lucri bonus eſt odor ex re*
Qualibet. Illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur diis atque ipſo Jove digna, [d] poetæ:
Unde habeas quærit nemo, ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem:
Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.
Talibus inſtantem monitis quemcunq; parentem
Si poſſum affari: dic ô vaniſſime, quis te
Feſtinare jubet? meliorem [e] præſto magiſtro
Diſcipulum. Securus abi, vincêris ut Ajax
Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Falſus erit teſtis. vendet perjuria ſummâ
Exiguâ, Cereris tangens aramq; pedemq;.
[f] Elatam jam crede nurum, ſi limina veſtra
Mortiferâ cum dote ſubit, quibus illa premetur
Per ſomnum digitis? nam quæ terrâque mariq;
Acquirenda putes, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor. Hæc ego nunquam
Mandavi, dices olim, nec talia ſuaſi
Mentis cauſa malæ tamen eſt, & origo penès te.
Nam quiſquis magni censûs præcepit amorem,
Et [g] lævo monitu pueros producit avaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, totas effudit habenas

---

[x] Tabellas cereas.—[y] Minio conſignatas.—[z] Centurionis munus, qui vitem geſtabat quâ milites puniret.—[a] Supplice.—[b] Quam conſtitit.—[c] Trans Tiberim n. fœtida opera, exercebantur.—[d] Ennij. [e] Illum eſſe.—[f] Ad funus.—[g] Inhoneſto.

Cur-

Curriculo: quem ſi revoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contempto rapitur, metiſq; relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas, adeò indulgent ſibi latiùs ipſi.
Cum dicis juveni [h] ſtultum, qui donet amico,
Qui paupertatem levet attollàtque propinqui;
Et ſpoliare doces, & circumſcribere & omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te eſt,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore.—
Non unus mentes agitat furor. [i] Ille [k] ſororis
In manibus vultu Eumenidum terretur, & [l] igni:
[m] Hic bove percuſſo mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. [n] *Parcat tunicis licèt, atque lacernis,*
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad ſummum latus, & tabulâ diſtinguitur unâ,
Cùm ſit cauſa mali tanti, & diſcriminis hujus
[o] Conciſum argentum in titulos, facieſq; minutas.
Occurrunt nubes, & fulgura: ſolvite finem
Frumenti dominus clamat, piperiſq; coemptor;
Nil color hic cœli, nil [p] faſcia nigra minatur,
Æſtivum tonat. Infelix, ac forſitan ipsâ
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuq; premetur
Obrutus, & [q] zonam lævâ morſuq; tenebit.
Sed cujus votis modò non ſuffecerat aurum
Quod [r] Tagus, & rutilâ voluit [s] Pactolus arenâ,
Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguúſque cibus, mersâ rate naufragus aſſem
Dum rogat, & pictâ ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis curâ majore metuqúe
Servantur: miſera eſt magni cuſtodia censûs.
Diſpoſitis prædives [s] hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Lucinis jubet, attonitus pro
[t] Electro, ſigniſq; ſuis, Phrygiáque columnâ,
Atque ebore, & latâ teſtudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici: ſi fregeris, altera fiet

---

[h] Eum eſſe ſtultum.—[i] Oreſtes.—[k] Electræ.—[l] Facibus.—[m] Ut Ajax.——[n] Etſi non laceret veſtes more furioſorum mercator.—— [o] Nummi titulis & imaginibus principum ſignati.—— [p] Atræ nubis circulus.—[q] Cingulum in quo nummi reconditi.—[r] Auriferi fluvij. [s] Vaſa aquaria intelligit in promptu ad extinguenda incendia.—[t] Poculis ex electro.

Cras

Cras domus, aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſtâ cum vidit in illâ
Magnum [u] habitatorem, *quanto felicior hic, qui*
Nil cuperet, quàm qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.
Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia, ſed te
Nos facimus, Fortuna, deam. Menſura tamen quæ
Sufficiat censûs, ſi quis me conſulat, edam:
In quantum ſitis, atq; fames, & frigora poſcunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis ſuffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt [w] antè Penates.
Nunquam aliud natura, aliquid ſapientia dicit.

---

[u] Diogenem.——[w] Ante Epicurum.

EX.

EXCERPTA

EX

PERSIO.

SATYRA ii.

Gratulatus Macrino sapientiam, quæ sola rectè orare docet; aliorum impia, stulta & inutilia vota damnat.

HUNC, Macrine, [a] diem numera [b] meliore lapillo,
Quis tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum [c] Genio. Non tu prece poscis emaci,
Quæ nisi seductis nequeas committere divis.
At bona pars procerum [d] tacitâ libabit acerrâ.
Haud cuivis promptum est, murmurque humilesque susurros

---

[a] Natalem.—[b] Albo: Thracum more qui faustos dies albis calculis, infelices nigris computarunt.—[c] Angelo, quem credebat antiquitas unà genitum, pædagogum custodemque datum.—[d] Tacitas preces.

Tol-

Tollere de templis, & aperto vivere voto.
[e] Mens bona, fama, fides, hæc [f] clarè, & ut audiat hospes:
Illa sibi introrsum & sub linguâ immurmurat: ô si
[g] Ebullît patrui præclarum funus! & ô si
Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
[h] Hercule! pupillumve utinam, quem proximus hæres
[i] Impello, [k] expungam: namq; est scabiosus, & acri
Bile tumet. Nerio jam tertia ducitur uxor.
Hæc sanctè ut poscas, [l] Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis, terq; & noctem [l] flumine purgas.
Heus age, responde, (minimum est quod scire laboro)
De Jove quid sentis? [m] estne ut præponere cures
Hunc cuiquam? cuinam? vis [n] Stajo? an scilicet [o] hæres?
Quis potior judex, puerisve quis aptior [p] orbis?
Hoc igitur quo tu Jovis aurem impellere tentas,
Dic agedum Stajo: pro Jupiter ô bone, clamet,
Jupiter! at sese non clamet Jupiter ipse?
Ignovisse putas, quia cum tonat, ocyus ilex
Sulfure discutitur sacro, quàm tuq; domusq;?
An quia non fibris ovium, [q] Ergennâq; jubente,
Triste jaces lucis, evitandumq; [r] bidental,
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Jupiter? aut quidnam est quâ tu mercede deorum
Emeris auriculas? [s] pulmone, & lactibus unctis?
Ecce avia, aut metuens divûm matertera, cunis
Exemit puerum, frontemq; atque uda labella
[t] Infami digito, & lustralibus ante salivis
Expiat, [u] urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit, & spem [w] macram supplice voto
Nunc Licini in campos, nunc Crassi [x] mittit in ædes.
Hunc optent generum Rex & Regina: puellæ

[e] Contingant mihi.—[f] Sc. precatur.—[g] Pro Ebullierit. O utinam efferatur.—[h] Opertorum thesaurorum præside.—[i] Subsequor. [k] Ex vitâ.—[l] Ut vota aut sacra facturis mos est.—[m] An censes Jovem justiorem esse aliquo homine? quo?—[n] Judice corruptissimo?—[o] An dubitas.—[p] Orphanis.—[q] Fulguritorum expiatore.—[r] Cui fulgurito consecratur bidental. h. e. locus in quem decidit fulmen, circumseptus adjectâ arâ in quâ bidentibus expiatur.—[s] An fortè pinguibus extis?—[t] Medio.—[u] Fascinantium qui intuendo enecant.—[w] Puerum tenellum.—[x] Votis illi optat latifundia Licini & ædes Crassi, in quorûm quasi possessionem mittit puellum votis suis superstitiosa mulier.

Hunc rapiant: quicquid calcaverit hic, roſa fiat.
Aſt ego nutrici non mando [y] vota? negato
Jupiter hæc illi, quamvis te [z] albata rogârit.
Poſcis opem nervis, corpúſque fidele ſenectæ,
Eſto, age: ſed grandes patinæ, Tucetaqúe craſſa
Annuere his ſuperos vetuere, [a] *Jovemqúe morantur:*
Rem ſtruere exoptas cæſo bove Mercuriumq;
Arceſſis fibrâ: da fortunare Penates,
Da pecus, & gregibus fœtum. [b] Quo, peſſime, pacto
Tot tibi cum in flammis junicum omenta liqueſcant?
Et tamen hic extis & opimo vincere [c] farto
Intendit, jam creſcit ager, jam creſcit ovile,
Jam dabitur, jamjam: donec deceptus, & exſpes
Nequicquam fundo [d] ſuſpiret nummus in imo.
Si tibi crateras argenti, incuſaq; pingui
Auro dona feram, ſudes & pectore lævo
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor:
[e] Hinc illud ſubiit, auro ſacras quòd [f] ovato
[g] Perducis [h] facies. Nam [i] fratres inter aênos,
Somnia pituitâ qui purgatiſſima mittunt,
Præcipui ſunto, ſitq; illis aurea barba.
Aurum vaſa Numæ, Saturniaq; [k] impulit æra,
Veſtaleſq; urnas, & [l] Thuſcum fictile mutat.
O curvæ in terris animæ, & cæleſtium inanes!
Quid juvat hoc, templis noſtros immittere mores,
Et [m] *bona diis ex hâc ſceleratâ ducere* [n] *pulpâ?*
[n] Hæc ſibi corrupto caſiam diſſolvit olivo:
Et Calabrum [o] coxit vitiato murice vellus:
Hæc baccam conchæ raſiſſe, & [p] ſtringere venas
Ferventis [q] maſſæ crudo de pulvere juſſit.

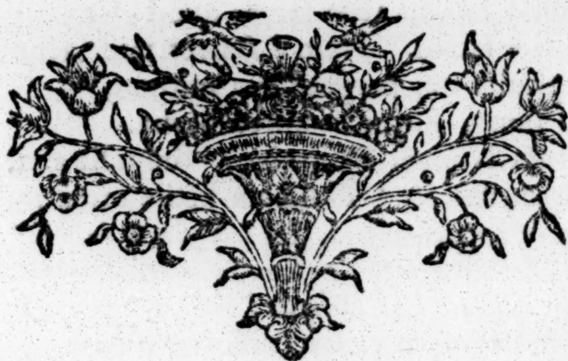
[y] Hæc impia, ſtulta.—[z] Candidâ & purâ veſte amicta.—[a] Jovis hâc in re indulgentiam retardat.—[b] *Reſpondet Mercurius, vel Poëta.* Quo pacto fortunet & creſcat tibi pecus, cum tu inſanis ſacrificiis tot pecudes abſumas?——[c] Libo è farre, vino, melle, *&c.*——[d] Tinniat.—[e] Quia tibi cordi eſt aurum, diis etiam credis eſſe.—[f] Triumphato & ex hoſtibus prædato.—[g] Illinis.—[h] Statuarum.—[i] Stabant in Apollinis Palatini porticu effigies æneæ quinquaginta filiorum Ægypti, Apollini, Æſculapio, Iſidi, *&c.* ſacræ.—[k] Loco & precio movit.—[l] Religionem ſimplicem ab Etruſcis ductam.—[m] Exiſtimare quæ diis bona ſint, ex affectu noſtro carnali.—[n] *i. carnalis corruptio non contenta naturali rerum ſimplicitate miſcet & vitiat omnia.*—[o] Coquendo infecit.—[p] Conflare.—[q] Metalli.

Peccat

[r] Peccat & hæc, peccat: vitio tamen utitur: at vos
Dicite Pontifices, [s] *in sancto quid facit aurum?*
Nempe hoc, quod Veneri donatæ à virgine pupæ.
Quin damus id superis, de magnâ quod dare lance
Non possit magni Messalæ lippa propago?
Compositum [t] *jus* [u] *fasqúe animo, sanctosqúe recessus*
Mentis, & [w] *incoctum generoso pectus honesto.*
Hæc cedo ut admoveam templis, & [x] *farre litabo.*

---

[r] Vitiosa est hæc luxuria.— [s] Templis.—[t] Quoad legem humanam. — [u] Quoad divinam legem.— [w] Imbutum.— [x] Molâ salsâ. Parvo ac simplici sacrificio deum placabo.

EX-

EXCERPTA

EX

MARTIALI.

Notulis, maximam partem ex EPIGRAMMATUM delectu, in usum Scholæ ETONENSIS edito, desumptis.

EPIG. I.

IGNAVUS *qui seipsum occidit.*

QUOD magni Thraseæ, consummatique * Catonis
Dogmata sic sequeris, salvus ut esse velis,
Pectore nec nudo strictos incurris in enses;
Quod fecisse velim te, Deciane, facis.
Nolo virum, facili redimit qui sanguine famam,
Hunc volo, laudari qui sine morte potest.

---

* Qui ne Cæsarem victorem videret, se Uticæ interfecit.

EPIG. II.

De REGULO *penè oppresso.*

ITUR ad [a] Herculei gelidas quâ Tiburis arces,
  [b] Canaque sulphureis Albula fumat aquis,
Rura, nemusque sacrum, dilectaque jugera Musis
  Signat vicinâ quartus ab urbe lapis:
Hic [c] rudis æstivas præstabat porticus umbras,
  Heu!) quam penè novum porticus ausa nefas!
Nam subitò collapsa ruit, cum mole sub illâ
  Gestatus bijugis Regulus esset equis:
Nimirum timuit nostras fortuna querelas,
  Quæ par tam magnæ non erat invidiæ.
Nunc & damna juvant; sunt ipsa pericula tanti;
  Stantia non poterant tecta probare Deos.

EPIG. III.

De ARRIA *&* PÆTO.

CASTA suo gladium cum traderet Arria [d] Pæto,
  Quem de visceribus traxerat ipsa suis:
Si qua fides, vulnus, quod feci, non dolet, inquit;
  Sed quod tu facies, hoc mihi, Pæte, dolet.

---

[a] Herculem, Deum tutelarem colentis.—[b] Ad planitiem Tiburi subjectam scaturiunt aquæ gelidæ, quæ a colore lacteo, quem à venis habent sulphureis, Albulæ dicuntur.— [c] Inornata, eademque ruinosa.—[d] Pæto, qui in partibus Scribonianis contra Claudium fuisset, ad mortem adacto. Uxor Arria extractam è suo vulnere pugionem marito porrexit, cum voce *non dolet*, TACIT.

EPIG.

EPIG. IV.

Vive hodiè.

O Mihi poſt nullos, Juli, memorande ſodales;
Si quid longa fides, canaque jura valent:
Bis jam penè tibi conſul trigeſimus inſtat,
Et numerat [e] paucos vix tua vita dies,
Non bene diſtuleris, videas quæ poſſe negari;
Et ſolum hoc ducas, quod fuit, eſſe tuum.
Expectant curæque catenatique labores;
Gaudia non remanent, ſed fugitiva volant.
Hæc utrâque manu complexuque aſſere toto:
Sæpe fluunt imo ſic quoque lapſa ſinu.
Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, vivam.
Sera nimis vita eſt craſtina, vive hodiè.

EPIG. V.

De Mucio Scævolâ.

CUM peteret [f] regem decepta [g] ſatellite [h] dextra,
Injecit ſacris ſe peritura focis.
Sed tam ſæva pius miracula non tulit hoſtis,
Et raptum flammis juſſit abire virum.
Urere quam potuit contempto Mucius igne,
Hanc ſpectare manum Porſena non potuit.
Major deceptæ fama eſt & gloria dextræ:
Si non erráſſet, fecerat illa minus.

---

[e] Cum tibi ærumnis diſtracto perpauci alluxerint dies felices.— [f] Porſenam. — [g] Scribâ, quem pari cum rege ornatu ſedentem regem credidit.—[h] Mucii Scævolæ.

EPIG. VI.

Fletus sine teste.

AMISSUM non flet, cum sola est Gellia, patrem;
Si quis adest, jussæ prosiliunt lachrymæ.
Non dolet hic, quisquis laudari, Gellia, quærit;
Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

EPIG. VII.

Laus viri boni.

SI quis erit, raros inter numerandus amicos,
Quales prisca fides, famaque novit † anus:
Si quis [i] Cecropiæ madidus, Latiæque Minervæ
Artibus, & verâ simplicitate bonus:
Si quis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qui roget ore Deos:
Si quis erit magnæ subnixus robore mentis
Dispeream, si non hic Decianus erit.

EPIG. VIII.

Epitaphium pueri.

ALCIME, quem raptum domino, crescentibus annis
[k] Labicana levi cespite velat humus:

---

[i] Græcâ Romanâque scientiâ & artibus imbutus.—[k] In viâ Labicanâ quæ à portâ Esquilinâ ducit ad Labicum, Italiæ pagum.—† Vetusta.

Accipe non Phario nutantia pondera ſaxo,
Quæ cineri vanus dat ruitura labor:
Sed fragiles buxos, & opacas palmitis umbras;
Quæque virent lachrymis humida prata meis.
Accipe, chare puer, noſtri monumenta doloris:
Hic tibi perpetuo tempore vivet honor.
Cùm mihi ſupremos Lacheſis perneverit annos.
Non aliter cineres mando jacere meos.

EPIG. IX.

Quo ditior, ſordidior.

[l] NON plenum modò vicies habebas:
Sed tam prodigus, atque liberalis,
Et tam lautus eras, Calene, ut omnes
Optarent tibi [m] centies amici.
Audit vota Deus, preceſque noſtras;
Atque intra, puto, ſeptimas calendas,
Mortes hoc tibi quatuor dederunt.
At tu, ſic quaſi non foret relictum,
Sed raptum tibi centies, abiſti
[n] In tantam miſer eſuritionem;
Ut convivia ſumptuoſiora,
Toto quæ ſemel [o] apparas in anno,
[p] Nigræ ſordibus explices monetæ;
Et ſeptem veteres tui ſodales
Conſtemus tibi plumbeâ ſelibrâ.
Quid dignum meritis precemur iſtis?
Optamus tibi [q] millies, Calene,
Hoc ſi contigerit, fame peribis.

---

[l] Non omnino vicies millia centena ſeſtertiûm, noſtræ monetæ 15625. lib. — [m] Noſtræ monetæ 78125. lib.— [n] In avaritiam tam ſordidam & famelicam. — [o] Solis natalibus. — [p] Ærea monetâ ſeu plumbeâ, cujus contrectatione ſordent manus: ſimul & ſordes Caleni taxat, qui ad 7 veteres amicos excipiendos, non excedebat ſumptum ejus ſummulæ, quæ nigrâ vænit monetâ, quod & viliſſimarum rerum pretium eſt, ut apparet ex adjectâ *ſelibra plumbea*.— [q] Millies centena millia, H. S. *i. e.* 78, 250. lib.

EPIG. X.

De visendis amicis.

NE valeam, si non totis, Deciane, diebus,
   Et tecum totis noctibus esse velim.
Sed duo sunt, quæ nos distinguunt, millia passûm:
   Quatuor hæc fiunt, cum rediturus eam.
Sæpe domi non es: cum sis quoque sæpe negaris:
   Vel tantum [r] causis, vel tibi sæpè vacas.
Te tamen ut videam, duo millia non piget ire:
   Ut te non videam, quatuor ire piget.

EPIG. XI.

Amicus sordidus.

MUTUA viginti sestertia fortè rogabam,
   Quæ vel donanti non grave munus erat.
Quippe rogabatur felixque, vetusque sodalis,
   Et [s] cujus laxas arca flagellat opes.
Is mihi; dives eris, si causas egeris; inquit.
   Quod peto da, Cai; non peto consilium.

---

[r] Clientum causis. — [s] Flagellare divitias dicuntur, qui magnas arcis clausas opes velut verberibus & carceribus coercent, *&c.*

EPIG.

EPIG. XII.

Ad SEXTUM.

VIS te, Sexte, coli; volebam amare.
Parendum eſt tibi: quod jubes, coleris:
Sed ſi te colo, Sexte, non amabo.

EPIG. XIII.

Anceps animus & nihil exequens.

DUM modò cauſidicum, dum te modò rhetora fingis;
Et non decernis, Taure, quid eſſe velis:
Peleos, & Priami tranſit, vel Neſtoris ætas,
Et fuerat ſerum jam tibi deſinere.
Incipe; tres uno perieruut rhetores anno,
Si quid habes animi, ſi quid in arte vales.
Si ſchola damnatur; fora litibus omnia fervent:
[t] Ipſe poteſt fieri Marſya cauſidicus.
Eja, agè, rumpe moras; quo te ſpectabimus uſque?
Dum, quid ſis, dubitas, jam potes eſſe nihil.

EPIG. XIV.

Ambitio ſervum facit.

QUOD te [u] nomine jam tuo ſaluto,
Quem regem, & dominum priùs vocabam;
Ne me dixeris eſſe contumacem.

---

[t] Vel ipſa bardi Marſyæ ſtatua in foro ſtans.—[u] Familiariter, et pro more æqualium.

Totis

[w] Totis pilea ſarcinis redemi.
Reges & dominos habere debet,
Qui ſe non habet, atque concupiſcit
Quod reges dominique concupiſcunt.
Servum ſi potes, Ole, non habere,
Et regem potes, Ole, non habere.

EPIG. XV.

Voluntaria nex.

HOSTEM cùm fugeret, ſe Fannius ipſe peremit.
Hic, rogo, non furor eſt, ne moriare, mori?

EPIG. XVI.

Ad QUINTILIANUM RHETOREM.

QUINCTILIANE [x] vagæ moderator ſumme juventæ,
Gloria Romanæ, Quinctiliane, togæ;
Vivere quòd propero pauper, nec inutilis annis;
Da veniam: properat vivere nemo ſatis.
Differat hoc, patrios optat qui vincere cenſus,
Atriaque immodicis arctat imaginibus.
Me focus, & nigros non indignantia fumos
Tecta juvant, & fons vivus, & herba rudis.
Sit mihi verna ſatur: ſit non doctiſſima conjux:
Sit nox cum ſomno: ſit ſine lite dies.

---

[w] Sportulâ, cænâ cæteriſque ſervitutis præmiis neglectis me aſſerui in libertatem.—[x] Annos 23. Romæ erudiendis juvenibus impendit Quint. & in his Domitiani nepotes docuit.

EPIG.

EPIG. XVII.

De piſcibus ſculptis.

ARTIS Phidiacæ toreuma clarum,
Piſces adſpicis: adde aquam, natabunt.

EPIG. XVIII.

Senex juvenem mentitus.

MENTIRIS [y] juvenem tinctis, Lentine, capillis:
Tam ſubitò corvus, qui modo cygnus eras.
Non omnes fallis; ſcit te Proſerpina canum:
Perſonam capiti detrahit illa tuo.

EPIG. XIX.

Aliud amicus, aliud ſervus.

EXIGIS à nobis operam ſine fine [z] togatam.
Non eo; libertum ſed tibi mitto meum.
Non eſt, inquis, idem: multo plus eſſe probabo:
Vix ego lecticam ſubſequor; ille feret:
In turbam incideris; cunctos umbone repellet:
Invalidum eſt nobis, ingenuumque latus.
Quidlibet in cauſis narraveris; ipſe tacebo:
At tibi tergeminum mugiet ille ſophôs.
Lis erit; ingenti faciet convicia voce:
Eſſe pudor vetuit fortia verba mihi.
Ergo nihil nobis, inquis, præſtabis amicus?
Quicquid libertus, Candide, non poterit.

---

[y] Vis apparere juvenis.—[z] Anteambulonis ſeu clientis togati.

EPIG. XX.

Qui petita extenuant

ESSE nihil dicis, quicquid petis, improbe Cinna:
Si nil, Cinna, petis; nil tibi, Cinna, nego.

EPIG. XXI.

De puero ſtillicidio jugulàto.

QUA vicina [a] pluit Vipſanis porta columnis,
Et madet aſſiduo lubricus imbre lapis,
In jugulum pueri, qui roſcida templa ſubibat,
Decidit hyberno prægravis unda gelu:
Cumque peregiſſet miſeri crudelia fata,
Tabuit in calido vulnere mucro tener.
Quid non ſæva ſibi voluit fortuna licere?
Aut ubi mors non eſt, ſi jugulatis, aquæ?

EPIG. XXII.

Vive ut moriturus.

O CUI Tarpeias licuit contingere quercus,
Et meritas [b] primâ cingere fronde comas:
Si ſapis, utaris totis, Coline, diebus
Extremumque tibi ſemper adeſſe putes.
Lanificas nulli tres exorare puellas
Contigit: obſervant, quem ſtatuêre, diem.

---

[a] Ubi ſtillicidium eſt portæ Capenæ vicinæ columnis à Vipſanio Agrippà extructis.—[b] Nobiliſſimâ, Jovi ſacrâ, ab Imperatore datâ.

Divi-

Divitior Crifpo, Thrafeâ conftantior ipfo,
  Lautior & nitido fis Meliore licet :
Nil adicit penfo Lachefis, fufofque fororum
  Explicat, & femper de tribus una fecat.

EPIG. XXIII.

De donis infidiofis.

MUNERA quod fenibus, viduifq; ingentia mittis,
  Vis te munificum, Gargiliane, vocem ?
Sordidius nihil eft, nihil eft te fpurcius uno,
  Qui potes infidias dona vocare tuas.
Sic avidis fallax indulget pifcibus hamus :
  Callida fic ftultas decipit efca feras.
Quid fit largiri, quid fit donare, docebo,
  Si nefcis : dona, Gargiliane, mihi.

EPIG. XXIV.

De viperâ electro inclufâ.

FLENTIBUS [c] Heliadum ramis dum vipera ferpit,
  Fluxit in obftantem fuccina gemma feram :
Quæ dum miratur pingui fe rore teneri,
  Concreto riguit vincta repentè gelu.
Ne tibi regali placeas, Cleopatra, fepulchro;
  Vipera fi tumulo nobiliore jacet.

---

[c] Ramis populi electriferæ.

EPIG.

EPIG. XXV.

Mors instat ubique.

[d] ARDEA [e] solstitio [d] Castranaque rura petantur,
Quique Cleonæo sidere fervet ager:
Cum [f] Tiburtinas [g] damnet Curiatius auras,
Inter laudatas ad Styga missus aquas.
Nullo fata loco possis excludere: cum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia est.

EPIG. XXVI.

Vinum nobile, sed suspectum.

TU Setina quidem semper, vel Massica ponis,
Papile: sed rumor tam bona vina negat.
Diceris hâc factus cœlebs quater esse lagenâ;
Nec puto; nec credo, Papile; nec sitio.

EPIG. XXVII.

Amicitia & in morientibus vivit.

CUM gravis extremas Vestinus duceret horas,
Et jam per Stygias esset iturus aquas;
Ultima volventes orabat pensa sorores,
Ut traherent parvâ stamina pulla morâ.
Jam sibi defunctus, caris dum vivit amicis;
Moverunt tetricas tam pia vota deas.
Tam largas partitus opes à luce recessit:
Seque mori posthàc credidit ille senem.

---

[d] Petamus medio æstatis fervore loca & calidissima & pestilentia, Ardeam, Castrum Inui.— [e] Æstivo, sic enim simpliciter positum significat.— [f] Baias postquam in saluberrimo Tiburis cœlo periit Curatius.— [g] Morte suâ reddat infames.

EPIG. XXVIII.

Mens præſtat opibus.

SUM, fateor, ſemperque fui, Calliſtrate, pauper,
  Sed non obſcurus, nec malè notus eques.
Sed toto legor orbe frequens, & dicitur, hic eſt;
  Quodque cinis paucis, hoc mihi vita dedit.
At tua centenis incumbunt tecta columnis,
  Et [h] Libertinas arca flagellat opes:
Magnaque Niliacæ ſervit tibi gleba Syenes;
  Tondet & innumeros [i] Gallica Parma greges.
Hoc ego, tuque ſumus: ſed quod ſum, non potes eſſe.
  Tu quod es, è populo quilibet eſſe poteſt.

EPIG. XXIX.

Vita tranquilla.

SI tecum mihi, care Martialis,
  Securis liceat frui diebus:
Si diſponere tempus otioſum,
Et veræ paritèr vacare vitæ:
[k] Nec nos atria, nec domos potentûm,
Nec lites tetricas, forumque triſte
Nôſſemus, nec imagines ſuperbas.
Nunc vivit ſibi neuter; heu! bonoſque
Soles effugere, atque abire ſentit,
Qui nobis pereunt, & imputantur.
Quiſquam vivere, cùm ſciat, moratur.

---

[h] Ingentes, quales poſſederunt liberti ditiſſimi, Chryſoponus, Narciſſus. — [i] Galliæ Ciſalpinæ urbs lanâ nobilis. — [k] Non curamus nôſſe.

EPIG. XXX.

Quod datur non perire.

CALLIDUS effractâ nummos fur auferet arcâ:
Prosternet patrios impia flamma Lares:
Debitor usuram paritèr, sortemque negabit:
Non reddet sterilis semina jacta seges:
Dispensatorem fallax spoliabit amica:
Mercibus extructas obruet unda rates.
Extra fortunam est quicquid donatur amicis:
Quas dederis, solas semper habebis opes.

EPIG. XXXI.

Ne data commemores.

QUÆ mihi præstiteris, memini, semperque tenebo;
Cur igitur taceo, Posthume, tu loqueris?
Incipio quotiès alicui tua dona referre,
Protinùs exclamat; dixerat ipse mihi.
Non bellè quædam faciunt duo: sufficit unus
Huic operi: si vis, ut loquar, ipse tace.
Crede mihi, quamvis ingentia, Posthume, dones,
Auctoris pereunt garrulitate sui.

EPIG. XXXII.

Vive hodiè.

CRAS te victurum, cràs dicis, Posthume, semper.
Dic mihi cras illud, Posthume, quando venit?
Quam longè cras istud? Ubi est? Aut unde petendum?
Num-

Numquid apud Parthos, Armeniosque latet?
Jam cràs istud habet Priami vel Nestoris annos.
Cràs istud quanti dic mihi possit emi?
Cràs vives: hodie jam vivere, Posthume, serum est.
Ille sapit, quisquis, Posthume, vixit heri.

EPIG. XXXIII.

Bibamus cràs moriemur.

SExtantes, [l] Calliste, duos infunde Falerni:
Tu super æstivas, Alcime, funde nives,
Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo,
Lassentúrque rosis tempora sutilibus.
Jam vicina jubent nos vivere [m] Mausolæa;
Cum doceant, ipsos posse perire [n] deos.

EPIG. XXXIV.

De Pompeio *&* *filiis.*

[o] POmpeios juvenes Asia atque Europa; [p] sed ipsum
Terra tegit Libyes; si tamen ulla tegit.
Quid mirum toto si spargitur orbe? jacere
Uno non poterat tanta ruina loco.

---

[l] Minister poëtæ.—[m] Sepulchra Augusti, Imperatorum & cognatorum, ab Augusto extructa ad similitudinem Mausolæi Artemisiæ.—[n] Imperatores qui se pro diis haberi volebant.—[o] Cneius Pompeii Magni filius interiit in Europâ, victus à Cæsare ad Mundam in Hispaniâ: Sextus periit à militibus Antonian, is, interceptus Mileti in Asiâ.——[p] Pompeius Magnus occisus in Africâ ad Pelusium, Nili ostium sepultus est.

EPIG. XXXV.

Tutus a fame.

PROFECIT poto Mithridates ſæpè veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.
Tu quoque caviſti cœnando tam malè ſemper,
Ne poſſis unquàm, Cinna, perire fame.

EPIG. XXXVI.

De formicâ ſuccino incluſâ.

DUM q Phaëtonteâ formica vagatur m in umbrâ
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.
Sic modò quæ fuerat vitâ contempta manente,
Funeribus facta eſt nunc pretioſa ſuis.

EPIG. XXXVII.

De tribus capellis.

NON de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abeſſe furto,
Hoc judex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Syllas, Marioſque, Mutioſque
Magna voce ſonas, manuque totâ.
Jam dic, Poſthume, de tribus capellis.

---

q Populeâ.

EPIG.

EPIG. XXXVIII.

EPITAPHIUM.

NON de plebe domûs; nec avaræ verna [r] cataſtæ,
Sed domini ſancto dignus amore puer:
Munera cum poſſet nondum ſentire patroni,
Glaucia libertus jam Melioris erat.
Moribus hoc formæque datum; quis blandior illo?
Aut quis Apollineo pulchrior ore fuit?
Immodicis brevis eſt ætas, & rara ſenectus.
Quicquid amas, cupias non placuiſſe nimis.

EPIG. XXXIX.

Mors OTHONIS.

CUM dubitaret adhùc bellis civilis [s] Enyo.
Forſitan & poſſet vincere mollis Otho:
Damnavit multo ſtaturum ſanguine Martem,
Et fodit certâ pectora nuda manu.
Sit Cato, dum vivit, ſanè vel Cæſare major:
Dum moritur nunquid major Othone fuit?

EPIG. XL.

Sanitas, Vita.

SEXAGESIMA, Martiane, meſſis
Acta eſt, & puto, jam ſecunda Cottæ;
Nec ſe tædia lectuli calentis
Expertum meminit die vel uno:

---

[r] Pegmatis lignei, quo venales exponebantur ſervi.—[s] Bellona, furor bellicus.

At noſtri benè computentur anni,
Et, quantum tetricæ tulêre febres,
Aut languor gravis, aut mali dolores,
A vitâ meliore ſeparentur:
Infantes ſumus, & ſenes videmur.
Ætatem Priamique Neſtoriſque
Longam qui putat eſſe, Martiane,
Multùm decipiturq; fallliturque.
Non eſt vivere, ſed valere, vita.

EPIG. XLI.

Morbo liberatus.

DOCTORUM, Licini celeberrime, ſumme virorum,
[t] Cujus priſca graves lingua reduxit avos:
Redderis, heu! quanto fatorum munere nobis,
Guſtatâ Lethes pænè remiſſus aquâ?
Perdiderant jam vota metum, ſecuraque flebat
Triſtitia: & lachrymis, jamque peractus eras.
Non tulit invidiam taciti regnator Averni,
Et raptas fatis reddidit ipſe colos.
Scis igitur quantas hominum mors falſa querelas
Moverit: & frueris poſteritate tuâ.
Vive velut rapto, fugitivaque gaudia carpe:
Perdiderit nullum vita reverſa diem.

EPIG. XLII.

In ſcurram.

QUOD [u] te diripiunt potentiores
Per convivia, porticus, theatra,
Et tecum, quoties ità incidiſti,
Geſtari juvat, & juvat lavari:

[t] Cujus ſincera oratio & antiquitatem ſapiens exprimit gravitatem & mores veterum illorum Roman.— [u] Comitem habere certatim cupiunt.

Nolito

Nolito nimiùm tibi placere.
Delectas, Philomuse, non amaris.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

EPIG. XLIII.

Ad Priapum.

NON horti neque palmitis beati
Sed rari nemoris, Priape, custos,
Ex quo natus es, & potes renasci;
Furaces, moneo, manus repellas,
Et sylvam domini focis reserves.
Si defecerit hæc, & * ipse lignum ‡ es.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

EPIG. XLIV.

Pax boni veri.

JAM numerat placido felix Antonius ævo
Quindecies actas [w] primus Olympiadas
Præteritosque dies, & [x] tutos respicit annos:
Nec metuit Lethes jam propioris aquas.
Nulla recordanti lux est ingrata, gravisque:
Nulla fuit cujus non meminisse velit.
Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus; hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

EPIG. XLV.

Imago juvenis.

HÆC, mihi quæ colitur violis, pictura, rosisque,
Quos referat vultus, Cæditiane, rogas?
Talis erat Marcus mediis Antonius annis

---

* Præstantissimum Deum! — ‡ Combureris. Pietatem tali Deo dignam! — [w] Cognomen Antonii. — [x] Extra fortunæ aleam positos.

Primus, in hoc juvenem ſe videt ore ſenex.
Ars utinam mores, animumque effingere poſſet.
Pulchrior in terris nulla tabella foret.

EPIG XLVI.

Homines mente pueri.

PLORAT Eros, quotiès maculoſæ pocula myrrhæ
Inſpicit, aut pueros, nobiliuſve [y] citrum.
Et gemitus imo promit de pectore, quòd non
Tota miſer coemat [z] ſepta, feratque domum.
Quam multi faciunt, quod Eros, ſed lumine ſicco!
Pars major lacrymas ridet, & intùs habet.

EPIG. XLVII.

Vita quieta.

VITAM quæ faciunt beatiorem
Jucundiſſime Martialis, hæc ſunt:
Res non parta labore, ſed relicta;
Non ingratus ager; focus perennis;
Lis nunquam; toga rara: mens quieta;
Vires ingenuæ; Salubre corpus;
Prudens ſimplicitas; pares amici;
Convictus [a] facilis; ſine arte menſa;
Nox non ebria, ſed ſoluta curis;
Somnus qui faciat breves tenebras;
Quod ſis, eſſe velis, nihilque malis,
Summum nec metuas diem, nec optes.

---

[y] Menſam citream. — [z] Omnia quæ venalia exponunt in Septis. — [a] Convivæ. vel ipſe cibus parabilis nec mari, terrâ & aëre exquiſitus, gula non irritata.

EPIG.

EPIG. XLVIII.

EPITAPHIUM *hiſtrionis.*

QUISQUIS Flaminiam teris, viator,
Noli nobile præterire marmor.
Urbis deliciæ, ſaleſque [b] Nili
Ars & gratia, luſus & voluptas,
Romani decus, & dolor theatri,
Hoc ſunt condita, quo Paris ſepulchro.

EPIG. XLIX.

In habentem varios mores.

DIFFICILIS, facilis, jucundus, acerbus es idem
Nec tecum poſſum vivere, nec ſine te.

EPIG. L.

Amici ut amandi.

TRIGINTA mihi quatuorq; meſſes
Tecum, ſi memini, fuêre Juli:
Quarum dulcia mixta ſunt amaris,
Sed jucunda tamen fuêre plura.
Et ſi calculus omnis huc, & illuc
Diverſus bicolorque digeratur :
Vincet candida turba nigriorem.
Si vitare velis acerba quædam,

[b] Ægypti.—[c] Hiſtrio nobilis quem interfici juſſit Domitianus, quòd eum deperiret Domitia Auguſta.

Et

Et triſtes animi cavere morſus,
Nulli te facias nimis ſodalem.
Gaudebis minùs, & minùs dolebis.

EPIG. LI.

Vera Nervæ commendatio.

CONTIGIT Auſoniæ procerum mitiſſimus aulæ.
  Nerva: licet [d] toto nunc Helicone frui.
Recta fides, hilaris clementia, cauta poteſtas
  Jam redeunt: longi terga dedêre metus.
Hoc populi, genteſque tuæ, pia Roma, precantur:
  Dux tibi ſit ſemper talis, & iſte diù.
Macte [e] animi, quem rarus habet, morumque tuorum,
  Quos Numa, quos [f] hilaris poſſet habere Cato.
Largiri, præſtare, * breves extendere cenſus,
  Et dare quæ faciles vix tribuêre dei.
Nunc licet, & fas eſt, ſed tu ſub principe duro,
  Temporibuſque malis, auſus es eſſe bonus.

EPIG. LII.

Semper avarus eget.

HABET Africanus millies, & tamen captat.
  Fortuna multis dat nimis, ſatis nulli.

---

[d] Libere vacare Muſis, ſub Imperatore, qui Muſis Poëſique favet. —[e] Magis auctus ſis animo, qualem pauci habent.—[f] Quos mores poſſet habere Cato, niſi quod magis tetricus fuit quam Nerva: Suprà, *hilaris clementia.*—* Civium paupertatem opibus ſublevare.

EPIG. LIII.

Honor mutat mores.

[g] SÆPE rogare ſoles qualis ſim, Priſce, futurus,
Si fiam locuples, ſimque repente potens.
Quemquam poſſe putas mores narrare futuros?
Dic mihi, ſi fias tu leo, qualis eris?

EPIG. LIV.

Poëta æmulus.

SCRIBEBAMUS [h] epos: cœpiſti ſcribere: ceſſi,
Æmula nec ſtarent carmina noſtra tuis.
Tranſtulit ad Tragicos ſe noſtra Thalia cothurno
Aptâſti [i] longum tu quoque ſyrma tibi.
Fila [k] lyræ movi doctis exculta Camœnis:
Plectra rapis nobis ambitione novâ.
Audemus ſatyras: [l] Lucilius eſſe laboras.
Ludo leves elegos: tu quoque ludis idem.
Quid minùs eſſe poteſt? epigrammata fingere cœpi:
Hinc etiam petitur jam mea fama tibi.
Elige quid nolis; quis enim pudor, omnia velle?
Et ſi quid non vis, Tucca, relinque mihi.

---

[g] Multa vitia, quæ coërcet & ſupprimit tenuis fortuna, ampla & ſublimis manifeſtabit: *magiſtratus indicabit verum.*— [h] Carmen epicum ſeu heroicum. —— [i] Tu quoqne contuliſti te ad tragœdiam. Syrma enim tragicorum veſtis eſt. — [k] Scripſi lyrica. — [l] Satyrographus.

EPIG

EPIG. LV.

Qui omnes laudat.

NE laudet dignos laudat Calliſtratus omnes,
 Cui malus eſt nemo, quis bonus eſſe poteſt?

EPIG. LVI.

Vera fortitudo

QUOD nimium laudas, Chæremon Stoice, mortem,
 Vis animum mirer ſuſpiciamque tuum?
O quàm magnus homo es, fæce rubentis aceti,
 Et ſtipulâ & nigro pane carere potes!
Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam;
 Fortitèr ille facit, qui miſer eſſe poteſt.

EPIG. LVII.

In detractorem.

NASUTUS ſis uſque licet, ſis denique naſus.
 Quantum noluerit ferre rogatus Atlas;
Et poſſis [m] ipſum tu deridere Latinum,
 Non potes in nugas dicere plura meas,
Ipſe ego quam dixi: quid dentem dente juvabit
 Rodere? carne opus eſt, ſi ſatur eſſe velis.
Ne perdas operam: qui ſe mirantur, in illos
 Virus habe, nos hæc novimus eſſe nihil.

---

[m] *Emphaticè,* Mimum, qui & alios imitatione deridet.

EPIG.

EPIG. LVIII.

Fœnum.

[n] FRAUDATA tumeat facilis tibi culcitra plumâ.
Non venit ad duros pallida cura toros.

EPIG. LIX.

HÆC TRIA SENECÆ.

De temporum mutabilitate.

OMNIA tempus edax depaſcitur, omnia carpit,
Omnia ſede movet, nil ſinit eſſe diù.
Flumina deficiunt, profugum mare littora ſiccat,
Subſidunt montes & juga celſa ruunt.
Quid tam parva loquor? moles pulcherrima cœli
Ardebit flammis tota repentè ſuis.
Omnia mors poſcit. Lex eſt, non pœna, perire.
Hic aliquo mundus tempore nullus erit.

EPIG. LX.

Exulis SENECÆ *querela.*

QUISQUIS es (& nomen dicam? dolo omnia cogit)
Qui noſtrum cinerem nunc, inimice, premis:
Et non contentus tantis ſubitiſque ruinis,
Stringis in extinctum tela cruenta caput:

[n] In quâ non eſt pluma. Al. leg. Frondatâ, id eſt, frondibus.

Crede mihi, vires aliquas natura ſepulchris
  Attribuit, tumulos vindicat umbra ſuos.
Ipſos, crede, Deos hoc nunc tibi dicere, ° Livor,
  Hoc tibi nunc Manes dicere, crede, meos;
Res eſt ſacra, miſer: noli mea tangere fata;
  Sacrilegæ buſtis abſtinuêre manus.

EPIG. LXI.

In malignè jocantem.

CARMINA mortifero tua ſunt ſuffuſa veneno,
  Et ſunt carminibus pectora nigra magis:
Nemo tuos fugiat, non vir, non fœmina, dentes,
  Haud puer, haud ætas undique tuta ſenis.
Utque furens totas immittit ſaxa per urbes
  In populum: ſic tu verba maligna jacis.
Sed tu, perque jocum, dices ludumque. Quid ad rem,
  Si plorem, viſus ſi tuus iſta facit?
Quarè tolle jocos: non eſt jocus eſſe malignum,
  Nunquam ſunt grati, qui nocuêre ſales.

° i. e. Livide.

FINIS.

